Mentor
әдістемелік орталығы

"MENTOR"
ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ

«Үздік қалам»

республикалық ғылыми-танымдық
әдістемелік журналы

№7(4)
2024

Ақтөбе қаласы

МАЗМҰНЫ/CONTENT/СОДЕРЖАНИЕ

Кумаргалиева Айсауле Сагидоллина 4
Акжолова Лаззат Жуматаевна 6
Арыкова Айнагуль Конимкосовна 9
Атажанова Мөлдір Зиноллақызы 11
Байдекешова Нурбиби Кайыржановна 14
Байназарова Айгерим Сейтказиевна 16
Байрамова Света Джиенгалиевна 20
Бакенова Г.А., Жұмабаев Б.С. 23
Балжигитова Жанна Жарасовна 25
Бекмагамбетова Ания Муратовна 27
Бекмагамбетова Гульмира Муратовна 29
Аймаганбетов Б.Н., Жұмабаев Б.С. 32
Бәйдекеш Н.Қ., Жұмабаев Б.С. 33
Дамирова Лариса Владимировна 35
Досмагамбетова Айгүл Габбасовна 40
Ешекенова Шынар Сагынаевна 43
Кадыров Ж.Б., Досмуратов К.С., ... 45
Жаңаберген Бекманат Нұрыллақызы 47
Ибраһимова Ақсәуле Ибраһимқызы 49
Ихсан Б.А., Аяпбергенова Қ.Н. 51
Каржаупова Жания Абдуллаевна 55
Касымова Гульжан Ахатовна 57
Жумабаева Нурзиля Суелхановна 59
Мамбетова Нұрсилаш Кенжеғұлқызы 62
Мусина Самал Орынбасаровна 64
Назарова Люда Орынбасарқызы 66
Nurgalieva Aigul Orazbaganbetkyzy 68
Нурпейсова Акбота Калинбергеновна 70
Нұрғалиева Фариза Нұрлыбекқызы 72
Алмагамбетова А.А., Пятышева О.В. 75
Сандыбаева Жулдыз Сериккызы 79
Смайлова Аққенже Жылқыбайқызы 81
Сопанова Гульсара Жетеуовна 83
Сугурбаева Акмарал Сагинбаевна, ... 84
Төлеу Майра Самалқызы 88
Туркпенбаева Салтанат Алибеккызы 90
Шиналиеаа Джемиле Джаксиликовна 93
Абдильдаева Г.Л., Конакова Г.М. 96
Аққошқарова Бибігүл Құрлысқызы 100
Бисұлтанова Зина Ерсайынқызы 103
Шынтеміров Данияр Махамбетұлы 106
Ешекенова Шынар Сагынаевна 108
Байгараева Шынар Раймкуловна 111
Қуандық Гүлдана Алтынбайқызы 113
Какимгалиева Лиза Тилеккабыловна 117
Мамбеткереева Асем Нуралыевна 118
Махлиева Анаргуль Ерсайыновна 120
Рысмамбетова Зарина Сарсембаевна 123
Ермекова Самал Сағынбайқызы 125
Усенбаева Айнур Онгарбаевна 127
Хайрманова Элеонора Оразалықызы 128
Шудабаева Сулушаш Кыдырбайқызы 131
Гумарова Гульнар Урынбаевна 133
Темирова Жанар Кенжегалиевна 140

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ ЕРЕЖЕСІ

Мақсаты: Педагогтердің ғылыми-танымдық әлеуетін дамыту.

Басылымы Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат комитетінде тіркеуге алынып, мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қою туралы № KZ49VPY00083149 куәлігі 2023 жылы 04 желтоқсанында берілген, құжатқа сәйкес 2024 жылдан бастап шығарылады.

Кезеңдік басылым: 1 жылда 24 рет, қазақ, орыс және ағылшын тілінде жарық көреді.

Журналда Қазақстан Республикасының арнайы және жоғары оқу орындары, мектепке дейінгі ұйым, ЖББОМ педагогтерінің шетелдік ғалымдар, ғылыми-зерттеу мекемелерінің ғалымдары орындайтын (орындаған) іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулердің, эксперименттік әзірлемелердің нәтижелері, сондай-ақ ғылыми-ақпараттық материалдар және т.б. жарияланады.

ЖАУАПТЫЛАР:
Бас редактор:
Нурбергенова Сауле Турмагамбетовна
Бас редактордың орынбасары:
Жайтапова Алтынай Альбековна, п.ғ.д., профессор
Редакция алқасы:
Тихомирова Валентина Тихоновнап.ғ.к., доцент
Сулекенова Гульжан Утесиновна
Рысбеова Айнур Маратовна
Озган Мехмет
Дауметова Салтанат Турмаганбетовна
Дизайн:
Муханбедин Аружан Айбарқызы

Меншік иесі: «Mentor» әдістемелік орталығы
(Ақтөбе қаласы)
Редакцияның мекен-жайы:
Индексі-030000
Ақтөбе қаласы, А.Молдагулова даңғылы 66/2

Авторлар қолжазбасы, суреттер өңделмейді және кері қайтарылмайды.
Редакция авторлар мақаласының мазмұнына жауап бермейді.
Журналда жарияланған материалдары көшіріп немесе өңдеп басу үшін редакцияның жазбаша рұқсаты алынып, сілтеме жасалуы міндетті.
Журналға жинақтарыңызды kalam2025@mail.ru. почта арқылы жіберулеріңізге болады.

Кумаргалиева Айсауле Сагидоллина

БҚО
Орал қаласы
Теректі ауданы
Жайық негізгі орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

ҚАНЫШ СӘТБАЕВ ЖӘНЕ БҮГІНГІ ҚАЗАҚСТАН

«Еңбек етпесең, жиған білімің кәдеге жарамай жатырған минерал секілді. Оның ішін аршып, асыл кенін жарқырату үшін-еңбек керек, қол мен ой қимылы қажет.» Қ. Сәтбаев.«Ғылымға азық берер қайнар көзі-кітап бетінен, лаборатория аумағымен шектелмейді, өмірді танумен, еңбек адамының жасампаз ісін танумен кең өріс табады»-деп, ғалым, академик, мемлекет және қоғам қайраткері, Қазақстандағы алғашқы Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты Қаныш Сәтбаев Имантайұлының сөзінде терең мағына жатыр. Қ. Сәтбаев-тұңғыш кәсіби тау-кен инженері, ғалым-геолог, Қазақстан Ғылым академиясының негізін қалаушы және тұңғыш президенті, Қазақстандағы алғашқы Мемлекеттік сыйлықтың лауераты, еліміздегі ғылымның негізін салушылардың бірі, мемлекет және қоғам қайраткері. Қазақ даласының ұлы перзенті-Қаныш Имантайұлының елі үшін жасаған игі істері өте зор. Қаныш Сәтбаевтың ой-өрісі өте жоғары, кең ғылымның көптеген саласында энциклопедиясылық білімі бар, ғылыми қызметті шебер ұйымдастыра алатын адам ретінде-қазақстандық қоғамды ағартушылықтан интелектуалды ғылыми және кәсіби деңгейге көтергенболатын. Қ. Сәтбаев басшылығымен жасалған қадамдар халқымыздың, жастарымыз бен еліміздің бүгінгі инновациялық және ғылыми әлеуетінің іргетасын қалауы-зор еңбек еді. 1921 жылы жас маман, инженер-кенші Қаныш Сәтбаев өзінің кәсіби қызметін жергілікті кәсіби кадрлардың жоқтығына, қаржыландырудың жеткіліксіздігіне қарамастан, ағылшын концессионерлерінен мұраға қалған ғылыми-зерттеу жабдықтарында жұмыс істеуді Қарсақбай мыс кенішінде қолға алып бастап, жұмыс істеген. Өткенге көз жүгіртіп, 3жылдан соң 1930 жыл басында, оның тобымен ашылған мыс кенорындары үшін, Жезқазғанның орны қоры 2 млн тонна мыстан кем емес әлемдегі ең ірі кенорынның бірі екендігі ғылыми дәлелденді. Қ.Сәтбаевтың «Үлкен Жезқазған мәселелеріне арналған алғашқы ғылыми мақаласын жариялады. Өркениеттен мыңдаған шақырым қашықтықта орналасқан Қарсақбай кентінде Қ. Сәтбаев ғылыми фактілерді зерттеу мен талдаудың ең үздік құралдарының көмегімен өмірінің соңына дейін дәл талдау жасап, еңбек еткен. . Бұл көрсеткіштің өзі сондағы зерттелген қорлардың саны бойынша, Жезқазғанды Одақта алдыңғы орынға шақырды. Геолог-ғылым минерология ғылымдарының докторы, профессор, академик Қазақ КСР Ғылым академиясын ұйымдастырушы және оның тұңғыш президенті, Қазақ КСР академиясының академигі, Кеңес Одағының және Қазақстанның металлогения мектебінің негізін қалаушы, қазақтан шыққан тұңғыш академик-Қаныш Сәтбаев негізгі ғылыми еңбегін Қазақстан кен орындарының геологиясын, минералдық қорларын жасауға арнады. Ол 640-тан астам ғылыми еңбектердің авторы. Қаныш Имантайұлы-рудалы кендердің пайда болуы және олардың жер қойнауында орналасуы таралу заңдылықтарын зерттейтін Қазақстанның металлогения ғылымының негізін салушы. Қаныш Сәтбаевтың еңбек-

тері, ғылыми ізденіс жұмыстары-ғылымдағы зор жаңалықтарды енгізіп, серпіліс берді. Қазақстан геологиясы өз заманындағы биік сатыға көтерді. Халқымыздың адал перзенті Қаныш Сәтбаев Имантайұлына 1942 жылы Жезқазған жеріндегі кенді зерттеудегі зор еңбегі үшін КСРО Мемлекеттік сыйлығы берілді. 1943жылы Қ. И. Сәтбаев геология ғылымындағы үздік жетістіктері үшін КСРО Ғылым Академиясының корреспондент мүшесі, ол 1946жылы толық мүшесі (академик) болып тағайындалды. Жезқазғанның дамуын қаржыландырудан бастап-мыс қорыту комбинатын, су қоймасы мен теміржол салу, елімізде бүгінгі Политех атымен белгілі, қазіргі «Қаныш Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университеті» алғашқы техникалық жоғары оқу орны-«Қазақ тау-кен металлургия институтын» құруға алғы шарт, негізі болды. Мен кішкентай кезімнен, ауылда өскеннен кейін, кең дархан даланың әр тасын, әр сайын-қадірлеймін. Қаныш Сәтбаев Имантайұлы сияқты, елімнің жарқын болашағын ойлаймын. «Сен жанбасаң лапылдап, Ол жанбаса лапылдап. Мен жанбасам лапылдап, Аспан қалай ашылмақ?»-деп түрік ақыны Назым Хикмет жазғандай, мен Жаңа Қазақстанның кең даласын аралап, жаңалық ашқым келеді.«Елім менің, жерім менің.!..» деп соққан жүрегімнің арманын орындағым келеді. Даладан кейде жылтыр тастар тауып алсам, атын, қасиетін білгім келеді. Батыс Қазақстанда мұнай бар, пайдалы шикізат қоры бар, жері-құнарлы.«Қарашығанақта» ауыл адамдары еңбек етеді, мен өскенде, Жаңа Қазақстанның өркендеуі үшін-жаңа кен орындарын, мұнай көздерін тауып, зерттеймін. «Менің- Қазақстаным».

. «Бақытым бар үшінші-Отан деген,
Құдай деген кім десе, Отан дер ем! h
... Оты сөнген жалғанда жан барсың ба?
Ойланбай-ақ кел дағы от ал менен».

М. Мақатаев.

Менің- Тәуелсіз Қазақстаным! Менің балауса арманым-Тәуелсіз Қазақстанымның гүлденуі,әлемдегі озық елдердің қатарына қосылып,халқымның бақытты болуы! Менің арманым- Ақжайықтың кең алабын көмкеріп тұрған-көгілдір бұлттан да,таудан да биік... Көкірегімдегі ең бірінші балалық, арманым-Қазақстаным гүлденіп, жайнап, ата-мекеніміздің көгінде көк туы желбіреген, еліміздің егеменділігі, Тәуелсіздігі-мәңгілік болсын! Мен қазір, БҚО, Теректі ауданы, Жайық ауылындағы мектепте білім алып жүрмін. Орал қаласында домбыра ансамблінде қазақтың ұлттық күйлерін тартатын,өнерлі оқушымын. Ұлттық құндылықты-құрметтеймін. Отан-отбасынан басталады. Жайық ауылы-тілі-өзге, тілегі-бір, сан алуан ұлт өкілдері татутәтті тұрып жатырған, ұйымшыл ауыл. Тәуелсіз елде-бақытты халық өмір сүріп жатыр. Білімге ұмтылған, бойымда күш-жігерім бар, еліміздің-ертеңімін.

Жаңа Қазақстанның мәдени-рухани дамуына үлес қосып, халқына адал қызмет жасаған-адал азаматы, ұлы болғым келеді. Мен ауылдан, жалындаған жас жүрегімнің қалауымен, осы жоғары оқу орнына түсуге талпынамын.

Мен Тәуелсіз Қазақстанның гүлденіп, рухани-мәдени, экономикалық жағынан дамуы үшін, елім үшін-бойымдағы бар күш-жігерімді жұмсаймын. Ата-анам, елім, ұстазым менен зор үміт күтеді. Қазақстанымда тұрақтылық пен бейбітшілік мәңгілік болу үшін, экономикалық даму мен гүлденуіне-өз үлесімді қосамын.

Елімізде ғылым мен білім қарқынды дамып, мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың интелектуалды ұрпақ қалыптастыру бойынша берген тапсырмасы жүзеге асады. Бірер мысал.. Орал қалалық мәдениет және демалыс саябағы (Киров атындағы саябақ)-Қазақстандағы ең ежелгі саябақ. Аталмыш саябақтың негізі-1840жылы әскери бақ ретінде қаланған. Кеңес дәуірінде ол-«С. Киров атындағы қалалық мәдениет және демалыс паркі»-болып құрылды.

Менің арманым-осы қалалық мәдениет және демалыс саябағына, қазақша атау беріп, қазақи нақыштағы ұлттық стильде: киіз үйлер құрып, қазақтың ұлттық қолөнерін, ойындарын енгізіп, Шаған өзенінің жағасына сән беріп, жағасын таза ұстап, халыққа мәдени қызмет көрсету. Туған қалам, көркейе берсін! Менің арманым көп...

«Ең бірінші бақытым-Халқым менің,

Соған берем ойымның алтын кенін!

Ол бар болса, мен бармын, қор болмаймын,

Қымбатырақ алтыннан нарқым менің!»

М. Мақатаев.

Менің арманымдағы-Қазақстан-қазақ елі, ата-бабамыз ежелден мекен етіп, ғасырлар бойы өмір сүрген жер. Қазақ жері-ұлан-байтақ, дүние жүзінде жер көлемі жөнінен 9-орында.Ұлан-байтақ елі, біртуар ғалым Қаныш Сәтбаев Имантайұлын құрметтеп, жоғары оқу орнына, мектепке, көшеге атын беріп, есінде сақтайды. «Ғалымның хаты өлмейді, Жақсының аты өлмейді»-деп дана залшымыз айтқандай, біз Қаныш атамыздың бастаған игілігікті ісін, арманын-болашаққа апарамыз. Жайнай бер, гүлдене бер, менің-Қазақстаным!

БҚО.Теректі ауданы. Жайық негізгі мектебі.

Мақсаты: Жаңа технологияның басты мақсаттарының бірі – баланың оқыта отырып, ой еркіндігін, белсенділігін, ізденімпаздығын қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру. География пәнінен оқу жетістігін жоғарылатудағы әдіс тәсілдер, оқыту технологияларын тиімді қолдану арқылы сапалы білім беру, білім алушыларды шығармашылыққа, ізденіске, өз бетімен ақпараттарды іріктеу, талдау, қорытынды жасау арқылы кәсіби шеберліктерін дамыту өзара тәжірибе алмасу.

Міндеттер: Орта мерзімді және қысқа мерзімді сабақ жоспарларын жасау; Оқыту мен оқудағы жаңа әдіс – тәсілдерді пайдалана отырып, оқу дағдыларын қалыптастыру; Жеті модульді үнемі пайдалана отырып сабақ өткізу; Өз бетінше білім алу дағдыларына негіз салу; Географиялық білім деңгейлерін тереңдету; Оқушының пәнге деген қызығушылығын дамыту; Интеллектуалды жеке тұлғаны қалыптастыру; Ғылыми көзқараспен белсенділікті қалыптастыру; Оқушының шығармашылық деңгейін дамыту; Сабақта АКТ пайдалану, электронды оқулықпен, интерактивті тақтамен жұмыс жасау; Оқу материалын меңгерте отырып, мәліметтерді өздігінше жинауға итермелеу, қызығушылығын ояту; Қосымша материалдар мен жұмыс жасауға үйрету; Әрбір оқушының нәтижеге жетуге деген талпынысын дамыту.

Таңдалған зерттеу әдісі (әдістері): СТО, дарынды және талантты оқушылармен жұмыс, көшбасшылық, оқыту мен оқуда АКТ-ны пайдалану, жекелей, топтық жұмыстар, шығармашылық тапсырмалар.

Мұғалім үшін оқу нәтижелері:

- Оқушылардың бірін-бірі сынау арқылы аталған тақырыпты пысықтау.
- Берілген тапсырмаларды топта орындауға үйрету.
- Топта жұмыс істеу дағдысы
- Географиялық тілде сөйлеу қабілеттері.

Қазіргі уақытта заман талабына сай еркін, өзіндік дәлел – уәждерін нақты

жеткізе білетін, ынталы, өзіне сенімді, сыни пікір – көзқарастары жүйелі дамыған, қазақ, орыс, ағылшын тілдерін меңгерумен қатар, сандық технологияларда құзырлылық танытатын оқушы тәрбиелеу - мұғалімдердің басты міндеті. Осыған орай, әр мұғалім өз алдына мақсат қойып, оқу үрдісінде жаңа әдіс -тәсілдерді қолдану арқылы соған жетуді көздейді. Бүгінгі таңда жаңа білім беру жүйесі бұрынғы әлемдік қабылдау «білемін-білмеймін», «жасай аламын-жасай алмаймын», «қолдана аламын- қолдана алмаймын» дегендей нобай түрінде емес, ол: «ізденемін-табамын», «ойланамын-шешімін табамын», «зерттеймін-танимын» дегендей іс –әрекеттері арқылы білім беру түрінде көрініс табады. Бірінші орынға - оқушы тұлғасы, оның ақпаратты өздігінен жинақтау, саралау, талдауға дайындығы, пікірталасқа түсе білуі, дәлелдей алуы, сонымен қатар шешім қабылдап, оның орындалуын қадағалау сияқты қабілеттері шығады.

География пәнін оқытуда пайдаланатын жеті модуль: 1) Оқыту мен оқудағы жаңа әдіс – тәсілдер; 2) Оқытуды басқару және көшбасшылық; 3) Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету; 4) Оқыту мен оқуда АКТ – ны пайдалану; 5) Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай оқыту мен оқу; 6) Талантты және дарынды балаларды оқыту; 7) Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау.

Эдмунд Берктың айтуынша: «Өткенде қала отырып, болашақты жоспарлау мүмкін емес» XXI ғасыр- қатаң бәсеке ғасыры, сондықтан заман талабына сай, жан-жақты, құзыретті мұғалім болу үшін, көп еңбектеніп, алдымен, өз біліміңді одан әрі дамытуға тура келеді.

Жағымды психологиялық ахуал қалыптастыратын ойсергек оқушыларды «Шаттық шеңберге» тұрғызу арқылы, глобусты алып Қазақстанның кереметі туралы және Қазақстан туралы тілектерін айналдыра бір-біріне беру арқылы айту.

Оқушыларды топқа бөлген кезде әр түрлі тәсілдерді атмосфераға байланысты: «Бұлт», «Қар», «Жаңбыр», «Күн» столдағы макеттерді таңдау арқылы 4 топқа бөлдік және бойлары бойынша, жануарлар топтары, т.б қолданып отырды (1,2,3,4 суреттерге сәйкес).

1,2,3,4 суреттер. Топтарға бөлінуі: Күн, Қар, Бұлт, Жаңбыр

Топ ішінде міндетті түрде оқушылардың қалауынша тайм-киппер, топ басшысы және хатшы тағайындалып отырды. Бұл әдіс әр оқушының мойынына жүктелген жауапкершілікті сезінуге көмектеседі. Әрине, міндеттер ауысып отырады, нәтижесінде, әр оқушы өзінің топбасшылық қабілеттерін көрсете алады.

«Түсіну» жүйесі бойынша «Менен – сұрақ, сізден – жауап» тапсырмасы бойынша оқушыларға «Алма ағашы» ойыны ойнатылады. Слайдта «Алма ағашының» суретінде алмамен жабылған сұрақтар жасырылып тұрады. Әрбір топ оқушыларына «Алма ағашының» астында жасырылып тұрған сұрақтар ашылып, сұрақтар қойылады (екі-екі сұрақтан). Алма ағашындағы сұрақтар: Не себепті ауа космосқа таралып кетпейді? Оттегі мен азоттың тіршілік үшін қандай маңызы бар? Атмосфераны қалай зерттейді? Ауа қабығының Жер үшін қандай маңызы бар? Тау басына көтерілген Альпенисттер маска киеді. Неліктен? деген сұрақтар қойылып, оқушылар жауап берді. Бір-біріне сұрақтар беру арқылы жауаптарын тыңдай отырып, пікірлерін толықтырып отырдым (5 суртеке сәйкес).

«Талдау» жүйесінде «Ауадағы сұрақтар» ойыны ойнатылды. Әрбір топ алдындағы түрлі-түсті шарларды ұстап тұрады, әуен ойнап тұрады. Топтағы оқушылар шарларын айналдырып, бір-

біріне беріп тұрады. Әуен тоқтаған кезде қай оқушыда қалды сол оқушы қарама-қарсы топқа сұрақтар қояды.

«Жинақтау» жүйесінде «Фишбоун» балығын құрастыру мақсатында, «Атмосфераның ластану себептері және қорғау шаралары» атты тақырып алынып, әрбір топ проблемалық тақырыпты шеше отырып, «фишбоун» балығын құрастыру керек. 1 топ балықтың басын алып, жалпы сипаттамасын айтады. 2 топ нақты дәлелдер келтіреді, 3 топ шешу жолдарын қарастырады, 4 топ қорытындысын айтып «фишбоун» балығын құрастырады (6 суретке сәйкес).

6 сурет. «Фишбоун» балығын құрастыру

Қазіргі таңда оқушыларға тақырып бойынша білімді тек ауызша ғана емес, визуалды көрсету өте тиімді. Сабақтарымда АКТ –ны қолданып, слайдтар, үн таспалар тыңдату арқылы, интерактивті тақтамен жұмыс жасау кезінде, сонымен қатар сергіту сәттеріне қолдаған бейнесюжеттер оқушылардың қызығушылығын, белсенділіктерін әлдеқайда арттырды. Тіпті рефлексия кезеңінде сабақ бойынша пікірлерін СМС арқылы жіберген кезде әдетте «тыйым» салынатын ұялы телефондарымен қолданды. «Көп естігеннен, бір көрген артық» немесе қытай данасы Конфуций «Ауызша айтылғанды ұмытамын. Көрсетсең, мүмкін есіме сақтармын. Өзіме жасатсаң мен түсінемін» дегендей пайымдаулар АКТ –ны қолданған кезде өздерін шындайды деп ойлаймын.

“Өмірде барлығын білетін ақылды өмір сүрген екен. Бір адам оның ақылды екенін дәлелдемекші болады. Алақанына көбелекті ұстап тұрып қай қолында екенін сұрайды: Өзіңді ақылдымын деп санайсың көбелек менің қай қолымда Өлі қай қолымда тірі көбелек дейді. Ақылды адам көп ойланбай «Барлығы өз қолыңда дейді.

Жеке тұлғалық қасиеттерді қалыптастыру өз қолдарыңызда:

Рефлекия.Бәрі өз қолыңда.

 Алақан суретін салып, әр саусақ бұл позиция өзінің ойын айтады:

 Басбармақ мен үшін қажет және қызықты...

 Балалы үйрек бұл мен нақты ақпарат алдым...

 Ортан терек маған қиын болды (ұнаған жоқ)...

 Шылдыр шүмек психологиялық атмосфера...

 Кішкентай бөбек мен үшін жеткілксіз (7 суретке сәйкес).

7 сурет. Бәрі өз қолыңда. Алақанның суреті

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2030» жолдауы.

2. Выготский Л. (1978). Разум в обществе. Кембридж, МА, Гарвардский университет.

3. Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептері педагогтерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы, 2012.

4. Жақсылықова Г.И., Каженова А.М., Исмагилова Н.З. Интербелсенді әдіс-тәсілдер: Әдістемелік құрал.- Өскемен, 2014. 73 б.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Арыкова Айнагуль Конимкосовна

учитель русского языка илитературы КГУ «Умирзакская общеобразовательная школа №27» отдела образования по городу Актау управления образования Мангистауской области

Обновление содержания образования в Республике Казахстан ставит перед собой главную цель: совершенствование педагогического мастерства учителей в контексте обновления образовательной программы и внедрение системы критериального оценивания. Данная программа основана на развитие спиральной формы образования, основанной на когнитивной теории Д. Брунера. Спиральная форма обучения предполагает, что повторное рассмотрение материала, который будет усложняться на протяжении всего школьного обучения, дает большее преимущество в развитии современного учащегося, нежели традиционные формы обучения. Так же развитие казахстанских учащихся будет проходить путем внедрения активных форм обучения, в ходе которых предполагается, что учащиеся будут самостоятельно развивать функциональную грамотность, активно «добывать» знания, с огромным желанием развивать коммуникативные навыки общения со сверстниками, и творчески подходить к решению проблем.

Я убедилась, что сегодня учитель должен быть не только источником знаний, но и активным участником учебного процесса. Вовлечь каждого ребёнка в процесс обучения, суметь выслушать его, сделать его своим ассистентом, посмотреть глазами ученика на волнующую его проблему – вот задача учителя. Новое время потребовало от учителя владения современными активными технологиями и активного применения их на уроках. Сегодняшний ученик хорошо владеет компьютером, разбирается в технике. А наша задача направить их умения в нужное русло, подсказать, как добыть знания, заинтересовать, добиться, чтобы их глаза загорелись интересом к познанию.

Функциональная грамотность — что это? Происходящие в мире глобальные изменения требуют и глобальных компетенций. Функциональная грамотность включает в себя:

- Математическую
- Финансовую
- Естественно научную
- Глобальные компетенции
- Читательскую — добавить вебинары
- Критическое мышление

«Функциональная грамотность сегодня — это базовое образование личности. Ребенку важно обладать: Готовностью успешно взаимодействовать с изменяющимся окружающим миром; Возможностью решать различные (в том числе нестандартные) учебные и

жизненные задачи; Способностью строить социальные отношения; Совокупностью рефлексивных умений, обеспечивающих оценку своей грамотности, стремление к дальнейшему образованию».

Функциональное чтение

Чтение, целью которого является нахождение информации для решения конкретной задачи. Функциональное чтение предполагает владение следующими навыками: Поиск информации Понимание прочитанного — здесь мы говорим о смысловом чтении Работа с полученной информацией (оценка, интерпретация) — здесь мы говорим о критическом мышлении. Применение информации для решения своих задач. Все эти умения формируются с раннего детства, их уровень зависит от дошкольного развития, влияния родителей и учителей, школьной программы и самого человека.

Глобальные компетенции

Для того чтобы уметь формировать глобальные компетенции в школе, необходимо ответить на вопросы: Насколько выпускники школы готовы жить и работать в обществе, в котором проявляется межкультурное и иные (социальное, гендерное) разнообразие в условиях глобализации? Как ученики воспринимают новости глобального характера, понимают и критически анализируют глобальные проблемы и проблемы взаимодействия культур? Какие подходы к обучению в области разнообразия и взаимодействия культуры и глобализации уже используются в школе? Какие могут быть использованы? Какие подходы используются для организации совместной работы школьников – представителей разных культур? Основные ценности подобной глобализации — человеческое достоинство и культурное разнообразие.

Креативное мышление

Креативное и инновационное мышление — это вид мышления, которое ведет к инсайтам, новым подходам, свежим взглядам, это новый путь понимания и видения вещей. Продукты креативного мышления включают наблюдаемые вещи, такие как музыка, поэзия, танец, драматическая литература и технические инновации.

При формировании коммуникативной грамотности мы учим школьников самостоятельно выражать свои мысли в устной и письменной речи, создавать различные тексты: сочинения-рассуждения, изложения, сообщения, доклады, рефераты, рецензии, публичные выступления и т. д. Также создавать проекты, выполнять интеллектуально-лингвистические упражнения; участвовать в игровых ситуациях, выстраивать диалоги.Для этого используются различные формы работы на уроках: индивидуальная, работа в группах, минигруппах.

Эти методы, виды и формы работы на уроках способствуют формированию умений вступать в контакт с любым собеседником и поддерживать общение, соблюдая нормы и правила, слушать собеседника, стимулировать собеседника к продолжению общения, изменять при необходимости речевое поведение. Русский язык является одним из ведущих предметов гуманитарного цикла в системе школьного образования. Основная задача педагога – обеспечить обучающимся получение качественного образования с учетом их потребностей и особенностей, обеспечить формирование функционально грамотной личности.

Последовательная и кропотливая работа в этом направлении ведёт к тому, что у обучающихся появляется интерес к предмету, работе в группах. У ребят исчезает страх публичного выступления, они открыто начинают высказывать свое мнение, формулируют свою точку зрения. Вся эта работа ведёт к формированию функциональной грамотности у наших обучающихся.

Атажанова Мөлдір Зиноллақызы

БӨЛІМДЕРІ БІРДЕЙ ЖАЙ БӨЛШЕКТЕРІ БАР ӨРНЕКТЕРДІ САЛЫСТЫРУ

Ақтөбе қаласы, Ш.Құдайбердіұлы атындағы №66 жалпы білім беретін орта мектептің бастауыш сынып мұғалімі

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	4.2.1.4 бөлімдері бірдей жай бөлшектерді қосу және азайту алгоритмін әріпті теңдік түрінде: көрсету және қолдану 4.2.1.1 - сандық және әріптік өрнектерді түрлендіру
Сабақтың мақсаты	Бөлімдері бірдей жай бөлшектері бар өрнектерді салыстырады
Құндылықтар	Талап: Білуге, жаңаны тануға құштар болу

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі// уақыты	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Ұйымдастыру Өзін-өзі тексеру	Психологиялық ахуалды қалыптастыру	Достарына жақсы тілектер тілейді.	Мадақтау арқылы бағалап отыру ҚБ:	Суреттер
Өткен білімді еске түсіру	Үй тапсырмасын тексеру № 13 есеп $\frac{14}{70} > \frac{17}{70} - \frac{13}{70}$ $\frac{32}{80} > \frac{11}{80} + \frac{19}{80}$ $\frac{13}{100} < \frac{17}{100} + \frac{55}{100}$ $\frac{2}{9} > \frac{6}{9} - \frac{5}{9}$	Үй тапсырмасын оқиды	 Дескриптор: Бөлшек сандарды есептейді-1Б Оларды салыстырады-1Б	Оқулық
Жаңа білім	Жаңа тақырып №1 есеп $\frac{1}{20}; \frac{3}{20}; \frac{6}{20}; \frac{8}{20};; \frac{11}{20}; \frac{13}{20}.$ Қ Ұ С Ж О Л Ы	Галактика атауын табады	Дескриптор: Бөлшек сандарды өсу ретімен жезып, галактика атауын табады-1Б	Суреттер Галактика туралы суреттер
	№2есеп Тура емес теңсіздіктер $\frac{16}{20} > \frac{17}{20}$	Тура емес теңсіздікті табады Есептейді	Бөлшек сандардың құрамын біледі-1Б	Оқулық

	№3 есеп $\frac{13}{25}+\frac{2}{25}+\frac{3}{25}=\frac{18}{25}$ $\frac{19}{34}-\frac{6}{34}+\frac{3}{34}=\frac{16}{34}$ $\frac{7}{90}+\frac{55}{90}+\frac{5}{90}=\frac{67}{90}$ $\frac{23}{40}+\frac{5}{40}+\frac{1}{40}=\frac{29}{40}$ $\frac{63}{80}+\frac{15}{80}-\frac{9}{80}=\frac{69}{80}$ $(\frac{20}{145}+\frac{18}{145})+\frac{29}{145}=\frac{67}{145}$ №4 есеп $\frac{55}{88}+\frac{13}{88}+\frac{8}{88}>\frac{12}{88}-\frac{9}{88}+\frac{50}{88}$ $\frac{7}{19}+(\frac{5}{19}-\frac{2}{19})>\frac{2}{19}-\frac{3}{19}$ №5 есеп (864+159)*28+18258=46902 (482+829)*403-482666=45667 (1867-298)*304-92888=384088 (228+757)*74+581618=654508 ФС тапсырмасы №6 есеп а. S_1=220 $м^2$,?г 72кг S_2=380$м^2$,?г $m_1=m_2$-72кг=72000г Ш: 220+380=600$м^2$ 72000/600=120г\$м^2$ 220*120=26400г=26кг400г 380*120=45600г=45кг600г Ж: Бірінші алаңқайға 26кг 400г, екінші алаңқайға 45кг600г тұқым қолданады ЕҚБ Ә: a=1251 b=?м, $\frac{1}{3}$ б S=? $м^2$ P=?м	Бөлшек сандармен амалдар орындайды Салыстырады Өрнектердің мәнін есептейді Есепті шығарады Есепті шығарады Есепті шығарады Өрнек құрады Тапсырманы орындайды	ҚБ: Дескриптор: Есептеу жүргізеді-1Б Бөлшек сандарды ажырата алады-1Б ҚБ: Дескриптор: Бөлшек сандарды салыстырады-1Б Бөлшек сандармен есеп шығарады-1Б Дескриптор: Амалдардың орындалу ретін біледі-1Б Өрнектердің мәнін есептейді-1Б ҚБ: Дескриптор: Себілген тұқымның мөлшерін табады-1Б Есепті шығарады-1	Бөлшек сандар жазылған плакат Оқулық Суреттер Амалдардың орындалу реті жазылған плакат Ғарыш туралы суреттер

	b=1251/3*1=417м^2 S=a*b=1251*417=521667м^2 P=2*(a+b)=2*(1251+417)=3336 Ж: Жер телімінің периметрі-3336м, ауданы- 521667м^2 ЕБҚ №7 ЕСЕП 4+1+1+1=7 Ж: Кәмпит түрінде бейнеленген өрнекті жасау үшін шеберге ең аз мөлшерде 7 бүтін тақтайша қажет. №8 есеп 7 тақтайша қажет 4+1+1+1=7 №9 есеп Бұл сан-19 ⟶19 (1+9)+(1*9)=19 Үй тапсырмасы №10 есеп $\frac{29}{30}$-($\frac{10}{30}$+ $\frac{9}{30}$)> $\frac{9}{30}$ – $\frac{6}{30}$ $\frac{9}{10}$-($\frac{2}{10}$ + $\frac{4}{10}$)< $\frac{2}{10}$+ $\frac{6}{10}$ 	Үй тапсырмасын алады Кері байланыс жасайды	Дескриптор: Есепті шығарады-1Б Периметр мен ауданды табуды біледі-1Б Дескриптор: Өрнектітақтайшаларды құрастыру арқылы жасайды-1Б Есепті шығарады-1Б ҚБ: Дескриптор: Тиісті санды табады-1Б Зерттеу жұмысын жүргізеді-1Б Дескриптор: Бөлшек сандарды есептейді-1Б Оларды мәндеріне қарап салыстырады-1Б «Жұлдыздар шеруі» әдісі	Жер телімінің сызбасы Тақтайшалар Тақтайшалар Суреттер Оқулық Кері байланыс парағы
Бекіту Кері байланыс				

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

Байдекешова Нурбиби Кайыржановна

Ақтөбе қаласы Ш.Құдайбердіұлы атындағы №66 ЖББОМ физика пәнінің мұғалімі

ҰЛТТЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ АЛДЫНДАҒЫ МАҚСАТ - МҰҒАЛІМДЕР ТӘЖІРИБЕСІН ҮНЕМІ ЖЕТІЛДІРУ ЖӘНЕ БАҒАЛАУ

Бүгінгі таңда білім беру саласына енгізілген жаңартылған білім беру жүйесін оқыту, білім алушылардың қарым-қабілетін әр қырынан ашуға мүмкіндік беріп отыр. Өзгемен тереземізді тең ететін білім болса, жаңашыл реформаның қай-қайсысын да қуана құп көру жаһандану кезінде білімді ұрпақ дайындау ұстаздардың қасиетті борышы. Кез-келген экономикасы дамыған мемлекеттермен терезесі тең дәрежеде бәсекелестік жасау қабілеті болуы үшін, сол мемлекеттермен қатар білімді игеру қажет. Елбасының білім және ғылым қызметркелерінің II съезінде «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер - бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндет өте ауыр» деген сөздері әрбір мұғалімнің жолбасшысы болу керек деп ойлаймын. Жаһандану мен жаңару күннен күнге дамып жатқан кезде білімді ұрпақ дайындау ұстаздардың қасиетті борышы. Бәсекеге қабілетті тұлға дайындау мұғалімнің тиімді оқытуына байланысты дүние. Сондықтан ұстаз ретінде менің алдыма қойған мәселенің өзектілігі: жеке тұлғаны табу, оған жетекшілік ету, әр оқушының шығармашылық қабілетін танып, біліп дамыту.[1]

«Қырық жыл еңбек етсең де қырық минуттық сабағына дайындалғаны абзал. Мұғалім өз білімін жетілдіріп отырғанда ғана мұғалім, өз білімін жетілдіруді тоқтатқан күні мұғалімдігі де жойылады» дейді Ушинский. Мұғалім болмысы оқушыға үнемі бағыт-бағдар беріп отыратын тәлімгер емес, сонымен қатар олармен бірге іздене алатын, олардың ойын, жан- дүниесі мен іс-әрекетіне баға бере алатын тұлға болуы қажет.[2]

Дәстүрлі оқытуда мұғалім оқушыға тек материалдағы мәліметтерді түсіндіріп өтетін. Бүгінгі спиральді оқыту технологиясы мен әлемнің дамыған мемлекеттеріндегі психологтардың зерттеулері оқушыларға өзіне мүмкіндік беру дағдыларын жетілдіруді қолдайды. Себебі өзі ақпарат жинақтап, өзі істеп үйренгенде ғана білім түп санадан жоғарғы санаға орнығатыны зерттеулер арқылы өз нәтижесін беріп отыр. Демек мұғалім жаңаша білім беруде, оқытуға деген өз көзқарасын өзгертуі қажет. Мұғалім оқушылардың ішкі және сыртқы уәжін оятып, оларды оқуға, ізденуге талпынатын эмоция бере алғанда ғана, оның нәтижелі болмақ. «PISA» білім беру жүйесіндегі оқу мақсаттары да мұғалімді сабақта қол жеткізе алатын мақсаттар қою дағдысын меңгеруге жетелейді. Оқу мақсаттарына негізделе отырып мұғалім оқушы қажеттіліктерін анықтайды. Оқушылардың қажеттіліктерін анықтау барысында нақтыланған SMART-мақсатты анықтай алады. Мақсаттар анықталған соң, сабақ мақсаттарына жетуге себеп болатын белсенді оқу әдістерін таңдауға оны оқу мен оқытудың ажырамас бөлігіне айналдыра алу мұғалімнің кәсіби шеберлігінің өсуіне өз білімін үнемі жаңартып отыруға септігін тигізетін орасан зор фактор болып табылады. Жаңартылған білім беру мазмұнының басты мақсаты да осы мұғалімдердің қойған мақсаттары мен

жасаған дескрипторларына қарай оның қандай кәсіби деңгейде екенін нақтылау. Өзіне керек дүниелерді ізденуге қолайлы жағдай жасау болмақ. Демек мұғалім сабақты ұйымдастырудың алдында теориялық әрі практикалық біліммен қаруланған болуы қажет. Себебі сабақта ұйымдастырылған іс-әрекеттер үнемі сіз жоспарлағандай жүзеге аса бермейді. Осындай уақытта мұғалім кәсіби білікті, жетелеуші, бағыт-бағдар беруші, көшбасшы тұлғаға айналуы қажет. Оушының қажеттіліктерін ескере отырып қажеттіліктерін қанағаттандыратын ұстаз заманауй тұлға болады десек жаңылыспаған болармыз. Жаңартылған білім мазмұнының тағы бір ерекшелігі оқушылардың ішкі уәжін арттыратын қалыптастырушы бағалауды жүзеге асыру.[3]

Оқушылар үнемі әділ бағаланып отырғанда ғана оқу белсенділігі жоғарылай түседі.

Критериалды бағалау оқушыларға белгілі нақты критрийлермен жүзеге асырылатын бағалау түрі. Ол дәстүрлі бағалаудан өзгеше формада жүргізіледі. Сонымен қатар белгіленген табыс критерийлері арқылы оқушылардың мақсатқа жеткендігі немесе қай жерде ізденуді қажет екендігін анықтап беретін дүние. Бағалауды жүргізу оқушылармен үнемі кері байланыс жасап отыру да күрделі фактор болып табылады. Себебі мұғалім әрі психологиялық тұрғыда, әрі кәсіби тұрғыда білімді тұлға болғанда ғана кері байланыс ұтымды жүзеге асады.

Критериалды бағалаудың тағы маңызды факторы оқушыларды жік-жікке бөлмей олардың сабақты меңгеру деңгейіне бағытталуы. Дәстүрлі оқытудағы бағалауда тек үздік оқушылар бағаланып, олардың сыныптастары бағалау үдерісінен тыс қалып отыратын. Тағы бір проблеманың бірі ол - оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру.

Жаңа технологияның әдіс- тәсілдері оқушылардың білімін толықтыруға көмектеседі. Осыған орай озық тәжірибе, жаңа технологияның тиімді әдістерін таңдап алып, оларды үйлесімді, тиімді және шығармашылықпен пайдалану - ұстаз шеберлігінің белгісі. Ұстаз ретінде оқытып жүрген оқушыларымның ерекшеліктерін зерттеп, біліп алған соң ғана, оларды даму деңгейіне орай әдіс - тәсілдерді іріктеп, талдап қолдануға, жетілдіруге ерекше назар аударып келемін.

Оқушыларды жұппен, топпен жұмыстандыру арқылы ұйымдастырылған сабақтар, оқушылардың дарындылығын дамытып, шыңдау жолдарының бірі болып табылады, олардың арасында ынтымақтастық пен серіктестікті тудыру, басқа адамның ойымен де есептесу қажет екенін де түсіндіреді, уақыт үнемделеді. Жұппен және шағын топпен жұмыс тез, жаңа идеяларды ұсынумен қатар белгілі бір жағдайды нәтижелі шешуге де мүмкіндік береді. Оған дәлел өз сабақтарымда қолданып жүрген әдіс - тәсілдер: Джиксо, түртіп алу, күнделік жазу, әлем шарлау, рөлдік ойындар, диалогтік әңгіме жүргізу, топтастыру, семантикалық карта, венн диаграммасын толықтыру, сұрақ – жауап сияқты оқушыны сыни түрде ойландырып, өзіндік идеясы арқылы жауабын дайындап ортаға тастау. Осы арқылы оқушының бүгінгі сабақты қаншалықты меңгергенін, қандай нәтижеге жете алатынын пайымдауға болады.[4]Әрбір оқушының жеке құндылықтарын сақтайтын олардың шығармашылығын, ізденушілігін дамытып, әрқайсысына жеке басына байланысты емес олардың игерген білімдеріне қарай берілетін бағалау түрі де критериалды бағалау болмақ.

Қысқасы мұғалім өзінің тиімді оқытудағы рөлін құндылықтары мен құзыреттіліктерін игерген тұлға болғанда шәкірттері бәсекеге қабілетті тұлға болып шығады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әлімов А., Интербелсенді әдістемені ЖОО-да қолдану мәселелері.– Алматы, 2013. - 448 б;

2. Рахимбеков Ғ.Р. «Оқыту процесіндегі сұрақтың рөлі»- Алматы, 1999,-132б

3. Сыздықов А. «Физика анықтамалығы» Оқу құралы -Астана 2015

4. Құлбекұлы М. «Электр және магнетизмнің негіздері»- Алматы: Қарасай 2016

5. «Жаңартылған білім беру мазмұны аясында критериалды бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру» 2018ж.

Байназарова Айгерим Сейтказиевна

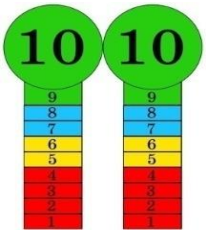
ER-TOSTIK

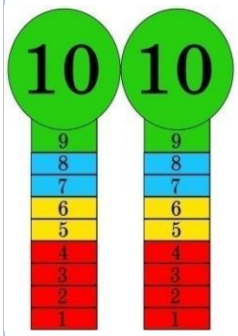
Ақтөбе қаласы №61 жалпы білім беретін орта мектебінің ағылшын пәні мұғалімі

Learning objectives	6.4.8.1 use with some support familiar paper and digital reference resource to check meaning and extend understanding 6.4.4.1 read and understand with some support a limited range of short fiction and non-fiction texts 6.4.7.1 recognise typical features at word, sentence and text level in a limited range of written genres 6.1.7.1- develop and sustain a consistent argument when speaking or writing
Lesson objectives	**Learners will be able to:** -identify and discuss text types - identify character development through emotions in a literary extract -read for specific information
Assessment criteria	Read the given passage and identify the general information Demonstrate skills of organizing and expressing ideas accurately Illustrate a viewpoint in a discussion

Plan

Stages / Time	Teachers actions	Students actions	Assessment criteria	Resources
Beginning of the lesson Warming-up *3 min* ***Pre-learning «Brainstorming» method*** **7 min**	**Organization moment :** The lesson greeting. The teacher sets the lesson objectives, letting students know what to anticipate from the lesson. **Warm up.** • **It's time to think** • **It's time to speak** • **It's time to show** **We are ready, let's go!** **<u>Reading and listening</u>** **Lead in.** Teacher shows the video about "Er-tostik" and ask learners to guess the topic of the lesson. Play the recoding. So, what is the theme of our lesson? Our new theme is "Er-tostik" 1.Do you believe in legends? 2.What is the translation of the word "fairy tale"? 3.What fairy tales do you know?	**The aim:** To develop pupils speaking skills and create friendly atmosphere **Efficiency:** By wishing each other, they feel better and feel the support of others. *Students of the class are listed.* *Students' attention is drawn to the lesson.* *Determines the topic and purpose of the lesson* • Sts watch the video and Guess the theme. *Students say different words from the picture.*	The teacher to assess learners for their ability. "Good job! Well done!" *Formative Assessment* *Good job!* **<u>Descriptor:</u>** - *know daily routines vocabulary* - *know* 2nd conditional *Point 1 from 10*	*Pictures* *Work sheet*

	4.Have you ever heard anything about Er Tostik? 5.Who is Er Tostik? **Presentation. Proverb** If all the seas were one sea, What a great sea that would be?	*Answer the question.*		*Student's book*
Middle of the lesson Presentation part 30 min	**Focus on reading** *Pre-reading* **New words** **Destroy** - жою, құрту **Lord** - әмірші **Underworld** - жер асты әлемі **Livestock** - үй жануары **Brisket** - төс **Pregnant** - жүкті **Handsome** - әдемі (ер адамға) **Get married** - үйлену **Servant** - қызметші **Capture** - ұстап алу **Set off** - жолға шығу **Rescue** - құтқару **Reach** - қол жеткізу **Challenge** - қиындыққа тап болу **Bring into darkness** - қараңғылыққа батыру **Peace** - тыныштық	Sts watch the video and listen, then repeat the new words.	**Descriptor:** - read the theory -answer the question Total: 2 point **Assessment criteria** - Learners have met the learning objectives if they can talk about **Excellent-8-10** **Good-6-7**	Card Work sheet
	Ex: 3 Pair work **Method: Dodecahedron** 1. How many sons did Ernazar have before Er- Tostik was born? - Ernazar had eight sons. 2. Who was the lord of the underworld? - Bapy Khan was the lord of the underworld. 3. What did Ernazar's wife eat before becoming pregnant? - She ate the brisket of the horse. 4. Who did Er-Tostik fall in love with? - He fell in love with a beautiful young woman called Kenjegen. 5. What powers did the three giants have? - One giant could shake mountains, one could move extremely fast and the third one could drink up whole lakes. 6. What would happen if the dragon ate the sun egg?	Sts read again and answer the question. Ss listen and follow the text in their books to find out how the characters in the rubric are related to Er-Tostik. Elicit answers from Ss around the class. Give Ss time to read the text again and answer the questions. Check Ss' answers. • Pupils read the extract and choose the correct answer. • Pupils read the extract. Describe a tripod to your partner. Sts write the sentence.	**Descriptor**: -understand the situation -correct the statements **Descriptor:** -read the extract -find examples Total: 1 point Self assessment **Descriptor:** - read the extract	Student s book

	- If the dragon ate the sun egg, the whole world would be brought into darkness. **To predict the content of the text and listen and read for specific information Ex 4** **To read for specific information** **To read for comprehension** Ask Ss to read the text again and correct the statements. Check Ss' answers around the class. * 1.Bapy Khan sent a terrible winter to the steppe. * 2.Bapy Khan`s servant captured Er-Tostik`s father. * 3.One of the giants could drink whole lakes. * 4.A dragon went to eat the sun egg of the Samruk bird. **SPEAKING Method: Aquarium** • **Work in groups.** Choose one of the cardsand, describe the characters in the story: Er-Tostik, Ernazar, Bapy Khan, Kenjegen **Relaxing Time.** Let's play games. **1.Who wants to be a millionaire?** **2.Do the tasks on the platform word wall.** **Method: Imagine.** Let`s visit the art gallery and put the events in the order they happened **Group work.** To draw a poster and present a fairy tale	**Differentiation:«Verbal support»** method is used to help Ss use new words in the sentences. Sts correct the sentence. • ***Descriptor:*** • **Learners have sentences in the aquarium. They must retell the fairy tale about Er-Tostik.** Give Ss time to complete the task in class and ask Ss to present the fairy tale to the class. Sts make a poster. **Conclusion** During the lesson some tasks differentiated by outcomes of the students and by their abilities.	- choose their answers Total: 2 point **Descriptor:** - read the extract. - describe a tripod Total: 2 point -Make CCQ questions Yes / No Total: 1 point Total: 10 point **Descriptor**: - understand the situation - put the events in the right order 	Student's book Work sheets https://wordwall.net/ru/resource/29924617

	Explain the task. Ask Ss to work in small groups and choose a fairy tale to draw a poster of it. Then, they list the main events and prepare a presentation of positive and negative sides.			
End of the lesson 5 min	**FEEDBACK** Learners provide feedback on what they have learned at the lesson. **Reflection** At the end of the lesson, learners reflect on their learning: ✓ Who are the main characters of the fairy tale? ✓ What lesson did you get from the fairy tale? "Good triumphs over evil" ✓ Who is the negative character and who is the positive character? Teacher: Now pupils at the end of our lesson let's write your opinions for this lesson. Home task: Workbook on p.55	 	Poster Success

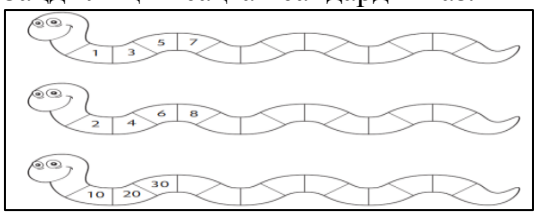
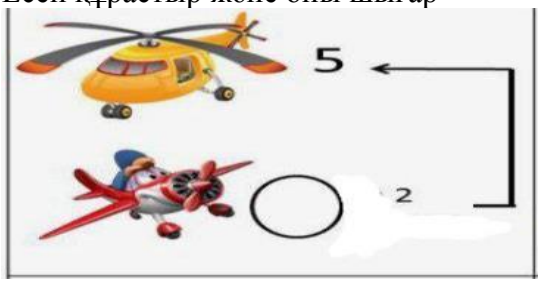

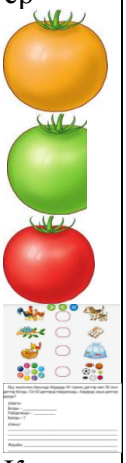

Байрамова Света Джиенгалиевна

Ақтөбе қаласы Ш.Құдайбердіұлы атындағы №66 ЖББОМ бастауыш сынып мұғалімі

11-ДЕН 20-ҒА ДЕЙІНГІ САНДАР. КӨГӨНІС ҚАЛАЙ ӨСЕДІ?

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	1.1.2.5 20 көлеміндегі біртаңбалы мен екітаңбалы сандарды ауызша қосу және азайтуды орындау; 1.5.1.6 қосу мен азайтуға берілген есептерге қатысты таңдаған амалдарын негіздеу, шығару әдісін түсіндіру.			
Сабақтың мақсаты	Қосу мен азайтуды орындайтын болады			
Құндылықтар	Талап: Білуге, жаңаны тануға құштар болу			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі// уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 5 минут Өткенді пысықтау 5 минут *Сабақтың ортасы* 20 минут	Психологиялық ахуал қалыптастыру «Ыстық алақан» әдісі Бір-бірінің алақанын ұстап, жылы сөздер айтады. Алақандарын қысып ұстайды -Біз мықтысың! -Сен тамаша қызсың! -Керемет жігітсің! Өткенді пысықтау «Бұл қандай сан?» ойыны Оқушылар екі қатарға тұрады. Бірінші қатардағы оқушылар санның ондығын, ал екінші қатардағы оқушылар санның бірлігін білдіреді. Екі қатардан оқушы шығады, ал қалған оқушылар бұл қандай сан екенін анықтайды. -Бұл санда 1 ондық және 5 бірлік бар. Бұл қай сан?-Бұл санның көршілері 16 мен 18. Бұл санды ата. - 1 ондық 2 бірлік. Ол қандай сан? - 17 санында неше ондық, неше бірлік бар? - 16 санының көршілерін ата. Тақырыпты ашу 11-ден 20-ға дейінгі сандарды тура және кері санату Сан құрамын тақтаға жаздыру 12 18 10 + 2 10 + 8	Жақсы тілектер айтады Ойын арқылы сандардың құрамын пысықтайды Сандарды тура және кері санайды	Көңіл күйлерін көтеріп отыру Тамаша ! «Смайлик» әдісі арқылы мадақтау Дескриптор: Санның құрамын біледі, қолданады Сандардың көршілерін табады Дескриптор:	Суреттер Сандар қимасы Суреттер

Сергіту сәті 2 минут	Жаңа тақырып ФС тапсырмасы 1-тапсырма Бақшадан қанша килограмм қызанақ пен қияр жинады? Тапсырманы орында. Қызанақ – 12кг Қияр - 8 кг ? к. Шешуі: 12+8=20 кг Жауабы: 20 кг көгөніс 2-тапсырма Сұлбасын дәптерге салып, оны толтыр. Есепті шығар Қызанақ – 15 түп Қияр – 5 түп ? түп Шешуі: 15+5=20 (түп) Жауабы: Барлығы 20 түп көгөніс отырғызылды. 15түп 5түп ? түп ЕБҚ-тапсырма Заңдылықты сақтап сандарды жаз. ЕҚБ-тапсырма Есеп құрастыр және оны шығар Дене қимылдарын жасату 1-ден 20-ға дейін тура және хормен санай отырып жүру жаттығуын жасату Өзіндік жұмыс 3-тапсырма Тапсырманы өз бетімен орындайды 12+4=16 4+12=16 16-4=12 16-12=4 Топтық жұмыс	Сандар құрамын жазады Кері есеп шығарады Қияр-8кг Қызанақ-?кг Барлығы-20кг 20-8=12кг Ж:Қызанақ 12кг Дәптермен жұмыс жасайды Қима қағазбен жұмыс жасайды Жеке жұмыс жасайды Өзіндік жұмысты дәптерге және тақтаға орындайды Топтық жұмыс жасайды	11-ден 20-ға дейінгі сандарды тура және кері санатады Сан құрамын тақтаға жазады Дескриптор: Сурет және қысқаша жазу бойынша есеп құрастырады. Қысқаша жазу бойынша кері есеп құрастырады. Дескриптор: Есепті шығарады. Дәптеріне сызбасын сызып, оны толтырады. Тамаша! Сен мықтысың! Дескриптор: Есептеу жүргізеді. Өзара	Тақта Кеспе сандар Оқулық Сызбалар Есеп сұлбасы Жұмыс дәптер Қима қағаз Қимылдар

Сабақты қорыту 6минут Қосымша тапсырма 2минут Кері байланыс 5 минут	4-тапсырма Бірінші бағанға қосындыларды, екінші бағанға айырмаларды жаз. Олардың мәнін тап. 2+5=7 17-5=12 3+3=6 10-4=6 13+6=19 20-4=16 2+8=10 19-4=15 12+5=17 7-5=2 5+5=10 7-5=2 0+7=10 5-3=2 Зерттеушілік тапсырма 5-тапсырма Есепті шығар Оқушылар әртүрлі үш қызанақты бір қатарға қалай орналастыруға болатынын ойла. Әртүрлі нұсқалар сал Қызанақтардың орнына дөңгелектер салады. Барлық нқсқаларды жазу үшін ережені сақтау қажет. ҚЖС, ҚСЖ, ЖҚС, ЖСҚ, СҚЖ, СЖҚ. Барлығы 6 нұсқа. ҚЖ: Саралау тапсырмалары 1-деңгей Суреттегі заттарды санап, оларды салыстыр, салыстыру амалдарын қой 2-деңгей Ондықтар мен бірліктерді ажыратып жаз. 52= онд...бірл 19= 83= 41= 35= 94= 3-деңгей Есепті шығар Оқу жылының басында Айдарда 40 торкөз дәптер мен 30 жол дәптер болды. Ол 50 дәптерді пайдаланды. Айдарда неше дәптер қалды? Кері байланыс 	Амалдарды орындайды Тапсырманы орындайды Саралау тапсырмаларын орындайды Кері байланыс жасайды	байланысты өрнектер құрастырады. Дескриптор: Бірінші бағанға қосындыларды, екінші бағанға айырмаларды жазады. Олардың мәнін табады. Дескриптор: Әртүрлі үш қызанақты бір қатарға қалай орналастыруға болатынын біледі Әртүрлі нұсқалар салады. Дескриптор: 1-деңгей Суреттегі заттарды санап, оларды салыстырады, салыстыру амалдарын қояды 2-деңгей Ондықтар мен бірліктерді ажыратып жазады. 3-деңгей Есептің шартын құрып, шығарады «Тик ток» әдісі	Оқулық Оқулық Жұмыс дәптері Оқулық Суреттер Қима парақтар Кері байланыс тақтасы

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ВОЛЕЙБОЛ

Бакенова Гулхан Аскаровна

Жұмабаев Бекнұр Сұлтанбекұлы

Ақтөбе қаласы, Бопай ханым жоғары медициналық колледжінің дене тәрбиесі пәні оқытушылары

Волейбол-бұл спорт түрі, командалық спорттық ойын, оның барысында екі команда тормен бөлінген арнайы алаңда жарысады, допты қарсыластың алаңына қонатындай етіп қарсыластың жағына бағыттауға тырысады немесе қорғаушы команданың ойыншысы қателік жібереді.

Волейбол-қызықты және бұқаралық спорт түрі. Көптеген адамдар волейболды кәсіби және әуесқой деңгейде жақсы көреді. Волейбол ойнау үшін көптеген дағдылар қажет, мысалы, сіз тез жүгіре білуіңіз керек, күш пенептілікке ие болуыңыз керек, жоғары секіруіңіз керек. Ойын барысында үлкен эмоционалды шиеленісті сезінуге болады, сонымен қатар бұл ойын дененің жүрек-қан тамырлары мен тыныс алу жүйелерінде үлкен өзгерістер тудырады. Волейболдың пайдасы қозғалтқыш аппаратын айналып өтпейді, сапалы өзгерістер тудырады. Допты беру, шабуылдау соққылары және бұғаттау кезінде секіру сүйек жүйесін нығайтады, буындар қозғалмалы болады, бұлшықеттердің күші мен серпімділігі артады. Сондай-ақ, доппен өзара әрекеттесу көру қабілетін жақсартуға көмектеседі. Ойын визуалды және есту сигналдарына жедел реакцияны дамытады, бұлшықет сезімін және бұлшықет кернеуі мен релаксациясының жылдам ауысу қабілетін арттырады.

Мұның бәрі жас спортшыларға жақсы әсер етеді. Бұл ойын физикалық мүмкіндіктер мен дағдылардың максималды көрінісін қажет етеді. Эмоционалдылығының арқасында волейбол ойыны тек физикалық дамудың ғана емес, сонымен қатар ашық ауада демалудың құралы болып табылады.

Волейбол ойыны өзінің пайда болу тарихынан бастап қарқынды дамуда. Бұл волейболшылар санының өсуінен де, Халықаралық волейбол федерациясына мүше елдердің санының өсуінен де көрінеді. Өзінің таралуы бойынша бұл ойын әлемдік спорт аренасында жетекші орын алады.

Волейболдың пайда болу тарихы

Ресми түрде, волейболдың туған күні 1895 жылы Гелиокс колледжінің дене шынықтыру пәнінің мұғалімі Уильям Морган волейбол ойынын ойлап тауып, содан кейін оның алғашқы ережелерін жасаған жылы болып саналады.

Ойын мазмұны мен ережелері

Волейбол 9х18 метрлік алаңда ойналады. Бүкіл платформа тормен екі тең жартыға бөлінеді. Тордың биіктігі ойыншылардың жасына және жынысына байланысты. Ойынға 12 ойыншы қатысады (әр жақтан 6 ойыншы) және ол салмағы 250 грамм және шеңбері 65-68 сантиметр болатын доппен ойналады.

Ойынның мәні-доптың өз алаңында құлап кетуіне жол бермеу, оны қарсылас команданың жағына түсіруге күш салу. Ережелермен шектелген ойыншылардың әрекеттері ойын техникасымен жүзеге асырылады: допты ойынға қосу, беру, соққы беру және бұғаттау. Ойын техникасының бастапқы позициялары тіректер (орнында әрекет ету кезінде) және қозғалу (қозғалыстағы әрекеттер кезінде) болады.

Ойын үш немесе бес партиядан тұрады, олардың әрқайсысында 25 ұпайға дейін ұпай бар. Үш немесе Бесеудің үшеуінен екі партияны жеңіп алған команда жеңеді. Егер бірінші партияны бір команда, екіншісін екінші команда жеңсе, онда үшінші, шешуші орын алады. Ұқсас шарттар және бес бөліктен тұратын ойын кезінде. Әр партиядан кейін командалар алаңдарды ауыстырады.

Ойыншылардың алаңда орналасуы келесідей. Үш ойыншы тордың алдыңғы

сызығында, қалғандары артқы сызықта орын алады, бірақ бүкіл сайтты басқаруға болады. Алдыңғы қатардағы волейболшылар допты қабылдауға және беруге қатысады, шабуыл жасайды, тосқауыл қояды, бір-бірін сақтандырады. Артқы сызық ойыншылары допты қабылдайды, қабылдайды және өткізеді, сақтандырады, бірақ шабуыл жасау және бұғаттау үшін алдыңғы қатарға шығуға болмайды.

Ойын командалардың біріне доп беруден басталады. Бірінші беру құқығы жеребе арқылы анықталады. Ойыншылар алаңда өз орындарын алған кезде, төреші ойынды бастауға белгі береді. Допты ойынға қосуға 5 секундтан артық емес уақыт бөлінеді. Бір ойыншы өз командасы қателік жібергенше допты ойынға қосуды жалғастырады. Егер бұл орын алса, доп қарсыласқа беріледі және ұпай алған команда ойыншылардың аймақтан аймаққа сағат тілімен ауысуын жүзеге асырады.

Әр команда қарсыластың қызметінен допты алып, кезектесіп үш рет түртуге құқылы. Егер бір команданың екі ойыншысы бір уақытта допқа тиіп кетсе, онда екі рет түрту есептеледі. Егер доп әр түрлі командалардың ойыншыларының қолдары арасындағы тордың үстінде қалса, онда ойын тоқтайды. Даулы допты ұтысқа салу үшін қайта беру жүргізіледі. Егер доп бүйірлік сызықтардың проекциясына бекітілген тордағы шектеу жолақтарының артында ұшып кетсе немесе алаңнан тыс заттарға тиіп кетсе, доп ойыннан шыққан болып саналады. Бүйірлік және алдыңғы сызықтар (белгілеу) ойын алаңының аумағына кіреді.

Команда қызмет ету құқығынан айырылады немесе қарсылас ұпай алады, егер:

- доп өз алаңына түссе;
- команда доп үштен көп түртсе ;
- доп лақтырылса немесе ұсталса;
- доп белінен төмен ойыншының денесіне тисе;
- ойыншы торға тисе;
- ойыншы допты қатарынан екі рет түртсе;
- ойыншының аяғы толығымен қарсыластың жағында және ортаңғы сызыққа тимесе;
- ойыншы қарсылас жағында шабуыл жасаса;
- артқы сызық ойыншысы бұғаттауға қатысып, допқа қол тигізсе;
- команда өтініш беру кезінде келісімді бұзса;
- допты соғу кезінде ойыншы командаласының қолдауына ие болса;
- ойыншы жеке ескерту алса;
- доп қарсыластың жағында болған кезде ойыншы допқа немесе қарсылас команданың ойыншысына тисе;
- ойын әдейі созылып жатса;
- ойыншыны ауыстыру дұрыс болмаса;
- ескертуден кейін демалу үшін үшінші үзіліс қажет болса;
- демалу үшін екінші үзіліске 30 секундтан астам уақыт пайдаланылса;
- төрешінің рұқсатынсыз ойыншы ойын үзілістері кезінде алаңнан кетсе;
- ойыншылар қарсыластың алдын алу үшін әрекет жасаса;
- бұғаттау ережелері бұзылса.

Егер командалардың бірі кем дегенде 2=х ұпаймен 25 ұпай жинаса, Партия жеңіске жетеді деп саналады. 24:24 есебімен ойын командалардың бірі 2 ұпайлық артықшылыққа жеткенше жалғасады (26:24; 27: 25 және т. б.)

Команда әр партияда 30 секундтан екі үзіліс жасауға құқылы. Ойыншыларды ауыстыруға рұқсат етіледі, бірақ әр партияда алтыдан аспауы керек.

Волейболшылар бірдей формада болуы керек. Ойыншыларға ойын барысында жарақаттың себебі болуы мүмкін зергерлік бұйымдардың болуына тыйым салынады. Жейделерге нөмірлер қойылады (1-ден 99-ға дейін) және командада жейделерде бірдей нөмірлері бар екі немесе одан да көп ойыншы болмауы керек.

Ойын барысында төрешіге тек команда капитаны жүгіне алады. Ойыншыларға тыйым салынады:

- судьялардың шешіміне дау айту және олардың атына ескертулер жасау;
- қарсыласқа қатысты әдепсіз әрекет ету немесе қарсылас команданың ойыншыларына дөрекі сөздер айту.

Әр ойыншы ойын ережелерін жақсы білуге, оларды қатаң сақтауға және мінез-құлық нормаларын сақтауға міндетті.

Қорытынды

Волейбол-Қазақстандағы ең көп таралған ойындардың бірі. Волейболдың жаппай, шынайы халықтық сипаты оның жоғары эмоционалдылығымен және ойын ережелерінің қарапайымдылығы мен жабдықтың қарапайымдылығына негізделген қол жетімділігімен түсіндіріледі.

Балжигитова Жанна Жарасовна

учитель русского языка и литературы общеобразовательной средней школы №66 имени Ш.Кудайбердиулы города Актобе

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В РАМКАХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Современный мир требует, чтобы подрастающая молодежь, наше будущее, была компетентной, самомотивированной, критически мыслящей, в совершенстве владеющей русским, казахским и английским языками. Большую часть своей жизни дети и подростки проводят в образовательных учреждениях. Стержневой фигурой в совершенствовании деятельности школ в обеспечении успешности обучения учеников сегодня является учитель. Именно на учителя возложена миссия обучить учеников тому, как учиться.

Нестандартное задание - понятие очень широкое. Оно включает целый ряд признаков, позволяющих отграничить задания этого типа от традиционных (стандартных). Главный отличительный признак нестандартных заданий - их связь "с деятельностью, которую в психологии называют продуктивной", творческой. Есть и другие признаки:

• самостоятельный поиск учащимися путей и вариантов решения поставленной учебной задачи (выбор одного из предложенных вариантов или нахождение собственного варианта и обоснование решения);

• необычные условия работы;

• активное воспроизведение ранее полученных знаний в незнакомых условиях.

Внедрение интерактивных форм обучения – одно из важнейших направлений совершенствования подготовки студентов в современном вузе. Основные методические инновации связаны сегодня с применением именно интерактивных методов обучения. При этом термин «интерактивное обучение» поднимается по-разному. Поскольку сама идея подобного обучения возникла в середине 1990-х годов с появлением первого веб-броузера и началом развития сети Интернет, ряд специалистов трактует это понятие как обучение с использованием компьютерных сетей и ресурсов Интернета. Вполне допустимо и более широкое толкование, как способность взаимодействовать или находиться в режиме диалога с чем-либо (например, компьютером) или кем-либо (человеком)

В педагогике различают несколько моделей обучения:

1) пассивная - обучаемый выступает в роли "объекта" обучения (слушает и смотрит);

2) активная - обучаемый выступает "субъектом" обучения (самостоятельная работа, творческие задания);

3) интерактивная - взаимодействие. Использование интерактивной модели обучения предусматривают моделирование жизненных ситуаций, использование ролевых игр, совместное решение проблем. Исключается доминирование какого-либо участника учебного процесса или какой-либо идеи. Из объекта воздействия студент становится субъектом взаимодействия, он сам активно участвует в процессе обучения, следуя своим индивидуальным маршрутом.

Учебный процесс, опирающийся на использование интерактивных методов обучения, организуется с учетом включенности в процесс познания всех студентов группы без исключения. Совместная деятельность означает, что каждый вносит свой особый индивидуальный вклад, в ходе работы идет обмен знаниями, идеями, способами деятельности. Организуются индивидуальная, парная и групповая работа, используется проектная работа, ролевые игры, осуществляется работа с документами и различными источниками информации. Интерактивные методы основаны на принципах взаимодействия, активности обучаемых, опоре на групповой опыт, обязательной обратной связи. Создается среда образовательного общения, которая характеризуется открытостью, взаимодействием участников, равенством их аргументов, накоплением совместного знания, возможность взаимной оценки и контроля

Планируя урок в 7 классе, я поставила себе цель: продолжить работу по формированию микроклимата класса, работу в группах, применить ИКТ для улучшения процесса преподавания и обучения, использовать открытые и закрытые вопросы низкого порядка и вопросы высокого порядка, элементы критического мышления, формативное оценивание. При разработке данного урока учитывала возрастные особенности детей, реальные возможности класса: средняя работоспособность, устойчивая эмоционально-волевая сфера, наличие детей с низкой мотивацией и низким уровнем успеваемости, средний уровень развития аналитико-синтетического мышления; наличие детей, успешных в обучении, лидерские задатки.

При разработке урока я старалась внедрить идеи семи модулей обучения. Старалась, чтобы урок проходил в увлекательной форме, вызвал интерес учеников, удивил новизной. Кроме этого я следила за тем, чтобы на уроке был охвачен и понят весь запланированный объем материала по данной теме. Для того, чтобы четко представлять себе, как будет проходить занятие, я разработала план, который очень мне помог понять, каких результатов я ожидаю, что буду делать я, что будут делать ученики. Я определила место проведения занятия, учла при этом создание комфортных условий для учащихся, заранее подготовила все ресурсы занятия. Кабинет имеет передвижную доску. Это мне было необходимо для демонстрации презентации по теме занятия, которую подготовила ученица по творческому заданию на дом.

Урок я начала с психологического настроя и игры-разминки «Комплименты» первый игрок начинает с комплимента своему соседу. Комплимент должен начинаться на первую букву имени того человека, которому он адресован. Например, «Алия, ты добрая», «Айбат, ты активный», «Абат, ты настоящий друг».

Разделила детей на группы при помощи программы Flippiti. Деление на группы позволило создать коллаборативную среду, основанную на взаимопомощи и сотрудничества. В кабинете ученики работали по группам.

Для уточнения темы урока и определения цели урока учащимся был показан портрет Толстого, видеосюжет, после просмотра, которого они должны обсудить и озвучить, чем мы будем заниматься на данном уроке. Мне понравилось, что ребята активно участвовали в беседе, хотя затруднялись в грамотном формулировании своего ответа. Думаю, если мы будем делать это систематически, то они научатся правильно выражать свои мысли.

Обучение и преподавание строилось с учетом возрастных особенностей учащихся.

Всем учащимся раздала карточки «ЗХУ» и карточки самооценивания.

Наиболее эффективными методами оценивания учебной деятельности на уроке, на мой взгляд, является взаимооценка и самооценка. Ребята с большим удовольствием оценивали себя и друг друга, было заметно, что данный вид работы им понравился. Кроме оценивания по критериям, проводилось формативное оценивание, например, по стратегии « Аплодисменты», «Большой палец». Очень важным звеном в обучении является речь. Совместная беседа учеников приносит большую пользу. Она позволяет ученикам выражать свое понимание темы, помогает также нам учителям понять, на какой стадии находятся наши ученики в процессе обучения.

Еще один метод который я использовала на уроке это органайзер «Двойной пузырь».

В конце урока провели рефлексию **«Одноминутное эссе»** на тему «Мои мысли после урока » на платформе «Padlet»

Главной отличительной чертой интерактивных методов обучения является инициативность учащихся в учебном процессе, которую стимулирует педагог из позиции партнера-помощника. Ход и результат обучения приобретает личную значимость для всех участников процесса и позволяет развить у учащихся способность самостоятельного решения проблемы.

На уроках ребята все еще мало говорят, не всегда могут выразить свои мысли. Я думаю, что в учениках надо развивать способность к саморефлексии, то есть они должны научиться обдумывать то, как они мыслят и что они знают. Для этого я буду практиковать рефлексивный дневник среди учащихся. Думаю, что над этим нужно поработать, научить ребят подводить итог своей работы, то есть, научить рефлексировать свою деятельность.

Я уверена, что урок оставил положительные эмоции, крепкие знания в душе моих учеников, что радует меня.

Хотелось бы отметить, что при такой форме работы на уроке в значительной степени возрастает индивидуальная помощь каждому нуждающемуся в ней ученику, как со стороны учителя, так и своих товарищей. Думаю, что успешное преподавание и компетентный учитель, работающий по-новому, изменит всю систему нашего образования в лучшую сторону.

Бекмагамбетова Ания Муратовна

МЕКТЕПТЕГІ МУЗЫКА САБАҒЫ – БАЛАЛАРДЫҢ ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕСІ МЕН РУХАНИ АЗЫҒЫНЫҢ БАСТАУЫ

Ақтөбе қаласы, Ш.Құдайбердіұлы атындағы № 66 жалпы білім беретін орта мектебінің музыка пәні мұғалімі

Музыкалық білім берудің тарихы мен теориясы адамзат өркениетінің ең терең тамырларынан бастау алады. Сан ғасырлар бойы адамзаттың серігі болып келген музыка өнерінің тәлім-тәрбиеде алатын орыны ерекше.

Музыка сабағында оқушылар ән айтумен қатар музыкалық аспапты, эстетикалық, этикалық және адамгершілік нормаларын меңгереді. Сонымен қатар, шешендік өнер, жыр-терме, ән айту, суырып салма ақындық өнерімен етене танысады. Оқушылар музыка сабағында:

эстетикалық сезім мен эмоциялық көңіл-күй арқылы қоршаған ортаны әсерлене сезінеді. Мектептегі музыка сабағы тек қана музыка сабағы жөніндегі мағлұмат беріп қана қоймай, ең бастысы өсіп келе жатқан жас ұрпақты жоғары адамгершілікке, азаматтық қасиеттерге дағдыландырады. Қазіргі таңда музыка мұғаліміне музыка сабағын жоғары дәрежеде өткізу міндеттері қойылуда және болашақ маман иесінің өнердің әртүріне қызығушылық қасиеттерін қалыптастыруда. Әл – Фараби: «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның өміріне апат әкеледі»,- деп тәрбиенің маңыздылығын атап көрсеткен. Қазіргі уақытта жалпы білім беретін мектептерде ұлттық салт–дәстүр, әдеп–ғұрып, ойын–сауықтар көптеп ұйымдастырылуда. Музыкалық тәрбие жұмыстары– балалар мерекелері, тәрбие сағаттары, лекция–концерттер, халық композиторларының шығармашылығын дәріптеп, кеңінен насихаттауға бағытталуы тиіс.

Музыка – адамзаттың рухани азығы, жан серігі нәзіктігімен, көркемділігімен адам жанын баурап, олардың мінез құлықтарының қалыптасуына тікелей әсерін тигізеді. Оқушыларды музыка әлемін түсініп қабылдауға, талғампаздығын тәрбиелеуге, сезімталдығын қалыптастыруда білімді, мәдениетті болып өсуіне әсер етуде мектептегі музыка тәрбиесінің алатын орны ерекше.

Музыка пәнін оқыту дұрыс қойылған жағдайда балаларда музыкаға сүйіспеншілік пен музыкалық талғам қалыптасып, музыкалық сезім оянады. Музыкалық есту мен есте сақтау қабілеттері артады. Осы орайда музыкалық көркем туындыны толыққанды қабылдай алу , болжай білу әрекеттері музыкалық тәрбиенің алғы шарты ретінде маңызды болады. Осы қабілеттерді дамыту үшін, музыка сабағында мұғалім тыңдалатын шығарманың мазмұнына түсініктеме беру арқылы ,оқушының туындыны эмоцияналды түрде толыққанды қабылдауына көмектессе, кей шығармаларды оқушылар тыңдап , немесе орындап болғаннан кейінгі өз ойларымен болжай білуге, сезінуге тәрбиелейді, ой-өрісін дамытады. Ол дегеніміз – әрбір сабақта әр түрлі терминдер мен түсініктемелерді, халқымыздың ақындарының, композиторларының аты-жөнін, әншілер мен күйшілердің аты-жөнін, кейбір шығармалардың шығу тарихымен танысу. Оқушылардың ой-өрісін, рухани байлығын дамыту кез келген ұстаздардың міндеті. Мектепте өтетін музыка сабағын тиімді, ұстамды өткізу, келешек ұрпақтардың сапасын интеллект, эстетикалық көзқарасын үлкен жолға салу деген сөз. Баланың талғамы мен таңдауына дұрыс бағыт - бағдар бере алсақ ,онда оның талғамы да жоғары болып қалыптасады. Сезіну ,түйсіну, қабылдау, дағдылану сияқты психологиялық процестер арқылы оның дарыны дамып, жетіледі. Оқушыларға рухани – мәдени тәрбие берудегі эстетикалық тәрбиенің құрамдас бөлігі ретінде мектепте музыка пәнін оқыту барысында оқушы бойында ізгілік құндылықтарының қалыптасу белсенділігін күшейтеміз және эстетикалық талғамын қанағаттандыра отырып, олардың музыка өнері жөніндегі ой – өрісін дамытуда өзінің айналасындағы сұлулықты көре білу, сезіне білу, бағалай және қабылдай білу қабілетін арттырамыз. Ал эстетикалық талғамы дамыған бала рухани бай болады. Өйткені, ондай тұлға шынайы сұлулық түр мен мазмұнның шебер ұштасуы арқылы болатынын сезе біледі. Оқушыларға осындай тәрбие бере білсек , олар игілікті еңбек арқылы қалаған мақсатына жете алады деп сенемін.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Әденбаев С.Ш. Тәрбие теориясы және әдістемесі., Алматы., Дарын, 2004.-152 б.

2. Момынұлы П. Музыкалық эстетикалық тәрбие., Алматы., Қазақпарат.

3. Ұзақбаева С. Тамыры терең тәрбие. Алматы., Білім, 2005.-232 б.

4. Меңдаяқова Қ.М., Қарамолдаева Г.Ж. Мектепте музыка тәрбиесін беру әдістемесі., Алмат., Әл-Фараби., 1997 .-132 б.

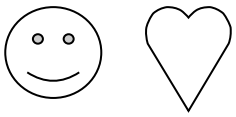
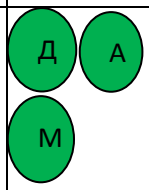

Бекмагамбетова Гульмира Муратовна

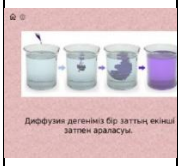
ЗАТТАРДЫҢ ҚҰРЫЛЫСЫ МЕН ҚАСИЕТТЕРІ

Ақтөбе қаласы, Шәкәрім Құдайберді атындағы № 66 ЖББОМ география пәні мұғалімі

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:	5.3.1.1 бөлшектердің сұйық және газтектес заттарда таралуын түсіндіру
Сабақтың мақсаты:	1. Бөлшектердің сұйық және газ тектес заттарды ажыратады 2. Бөлшектердің сұйық және газ тектес заттарда таралу ерекшелігін сипаттайды * ЕББҚ бөлшектердің сұйық және газтектес заттардың таралуын сәйкестендіреді
Ойлау дағдыларының деңгейі	Білу, түсіну, қолдану

Сабақтың кезеңі/ уақыт	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту. 7 минут	1.Оқушылармен амандасу. 2.Жылулық атмосферасын қалыптастыру Суреттер көрсету арқылы оқушылардың бір біріне жылулығын көрсетеді 3.Оқушылар фигуралар арқылы топқа бөлінеді. 1 топ Диффузия. 2- топ Молекула 3-топ Атом	Оқушылар бір біріне жылулық атмосферасын ұялатады 		
Жаңа сабаққа кіріспе	**«Миға шабуыл» әдісі** 4 жасар қыз анасына көрсетпей басына әтір сеуіп алыпты. Анасы болған оқиғаны көрмей-ақ қалай біліп қойды?	**Дескриптор** 1. Оқушылар суретке қатысты ой-пікірлерін білдіреді 2. Атом мен молекула туралы түсінік қалыптасады	Мадақтау сөздері арқылы оқушыны талдыру	Суреттер http://ernur.kz/sululyk/iissudyn-uzak-saktaluyna-vazelin-komektesedi

Сабақтың ортасы Мағынаны ашу. **26 минут**	**Топтық жұмыс « Фишбоун» әдісі** 3 топқа мәтін беріледі, оқушылар балық қаңқасын топта толтырып, қорғайды. **1-топ Атом** Табиғаттағы барлық заттар атомдар мен молекулалардан құралған. Атом дегеніміз бұл заттың ең ұсақ және "бөлінбейтің" бөлігі. Бұл өте кішкентай шама, соңдықтан атом көзбен де, қарапайым микроскоп арқылы да көрінбейді. **Атомдар** барлық заттардың құрамына еңеді, табиғаттағы барлық заттар бұлардан құралған. Мыс, темір, қалайы, қорғасын, пластмасса, ағаш, су, көмір және басқа заттар атомдардан құралған. Бірнеше атомдардың бірбірімен бірлігі субатомдық бөлшектерден кейінгі молекулалардың пайда болуына әкеледі, ал атом өзі заттың ең кіші бірлігі болып табылады. **2-топ Молекулалар** Бірнеше атом бірігіп молекуланы құрайды. Мысалы судын молекуласы мынандай: Судын бір молекуласы - бір өттегі атомынан (О) және екі сутегі атомынан (Н) құралған. Мұхиттар мен теңіздердегі су осындай молекулалардан құралған. Табиғатта 92 түрлі атом бар (жасанды жолмен ғалымдар бірнеше жаңа атом жасаған), ал осы атомдардан құралған **молекулалар** саны бірнеше милионнан асады. Біз білетің - темір, мыс, алюминий, алтын, күміс, қорғасын, қалайы, оттегі (оттегімен адамдар мен жануарлар тыныс алады) сияқты заттар атомдардан құралған. **3-топ Диффузия** Екі зат, еріксіз бір бірімен араласады. Яғни екі заттың молекулаларының бір бірімен араласып, біріне бірі өтуі құбылысын **диффузия** деймеіз. **Диффузия** құбылысы кез-келген заттарда- **газда, сұйық заттар-**	**Дескриптор** 1.Мәтін мазмұнымен танысады 2. Газдардағы молекулалардың тезқозғалатынын біледі 3. Заттардың атомдар мен молекулалардан тұратынын біледі **Дескриптор** 1. Сөйлемді толықтырып жазады. 2. Бөлшектердің ерекшелігін анықтайды.	Мадақтау сөздері арқылы оқушыны талдыру Әр тапсырма бойынша 3 балмен бағалау	 балық%20қаңқасы%20әдісі&hl=ru&ved=2ahUKEwj41oufyqyAAxWIHhAIHQfSD8cQMygjegUIARDlAQ

	да, қатты денелерде де болады. Молекулалардың ара–қашықтығымен, бір біріне деген тартымдылығының өте әлсіз болуы себебінен, бұл құбылыс газдарда тез өтеді. Сұйық заттарда, молекулалары өте тығыз орналасқандықтан, газға қарағанда, диффузия баяу өтеді. Себебі бірінің арасынан бірі өтуі неғұрлым қиындау. **Жеке жұмыс «Жалғасын тап» әдісі.** Көп нүктенің орнына керекті сөздерді қояды. 1. Заттар ....., ..., ..., күйге бөлінеді. 2. ..... көзге көрінбейді. 3. Атомдар бірігіп, ... құрайды. 4. ..... — өте тез қозғалатын молекулалар. 5. .....- сұйықтар газбен салыстырғанда жылдамдығы аз молекулалар. 6. ..... — өз орнында өте баяу қозғалатын молекулалар **Жұптық жұмыс** **« Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі.** **Диффузия құбылысына тәжірибе** **Вебкамера** арқылы оқушылар жасап жатқан тәжірибесін қарап отырып бөлшектердің қозғалысын анықтай отырып сипаттайды. Тәжірибе жасау кезіндегі оқушы әрекеті 1. Ыдыстағы суға бірнеше тамшы бояғыш заттан тамызады. 2. Екі ыдысқа біреуіне ыстық су, екіншісіне суық су алады. 3.Қорапшадағы шайды салады **ЕББҚ** (ерекше білім беру қажеттілігі бар балалар) **« Өзіңді тексер» сәйкестендіру.** Атом – Бір заттың екінші затпен араласуы Молекула – Заттың ең кішкене бөлшегі Диффузия – Заттарды құрайтын ұсақ бөліктер	3. Сауатты жазады **Дескриптор** 1.Бөлшектердің қозғалысын анықтайды 2. Заттардың аттарын біледі 3. Диффузия құбылысына сипаттама береді **Дескриптор** 1.Заттың атауын біледі 2.Оларды сәйкестендіреді 3. Кестені толтырады.		 img3.jpg (640×480) (multiurok.ru)
Сабақтың соңы **Ой толғаныс** **Рефлексия**	**«Иә», «Жоқ»** әдісі арқылы оқушылар сабақтан алған білімдерін пысықтайды 1. Зат көзге байқалмайтын, әреңдеп	Оқушылар сұрақтарға жауап береді.	Оқушыларды әр тапсырма	**«Иә» , «Жоқ»** әдісі

7 минут	бөлінетін ұсақ бөлшектерден құралған (жоқ) 2. Газды қыздырғанда көлемі ұлғаяды, сонымен бірге бөлшектердің өлшемдері де ұлғаяды. (жоқ) 3. Су бетінде жайылған май тамшысы кез-келген ауданды алуы мүмкін. (жоқ) 4. Су молекуласы, мұз молекуласымен бірдей (иә) 5. Атом молекулалардан құралған (жоқ) 7. Денені қыздырғанда көлемі кішірейеді. (жоқ)		бойынша бағалау	

Педагогтар, дәрігерлер мен социологтардың тәжірибесі корсеткендей, қазіргі жастардың жүктемесі жоғарылап, оған қойылып отырған талаптың күшейтілеуіне байланысты олардың ағзасына жүйке-психикалық әсер ету өсе түсті. Осыған байланысты тек еңбекте ғана емес, сонымен қатар күнделікті өмірде де қозғалыс белсенділігінің деңгейі төмендейді. Студенттердің 50%-ы дене жаттығуларымен аптасына 2-3 сағат қана айналысады, ал 45% мүлдем айналыспайды. Бұның соңы, жастардың дене дайындығы мен дене дамуының, ағзаның әлсіздігіне, денсаулықтың нашарлауына әкеліп соғады. Оқушылармен студенттер арасында денсаулығына байланысты арнайы медициналық топтарға бөлінгендер саны артуда.

Еліміздің әр түрлі ЖОО іріктелген сараптамалар нәтижесі бойынша арнайы медициналық топтардағы студенттер 30 %-ды құрайды. Оқу орындарын бітірген жастардың белгілі бір бөлігінің жағдайы қазіргі уақытта өндірістік және қоғамның талаптарына жауап бермейді.

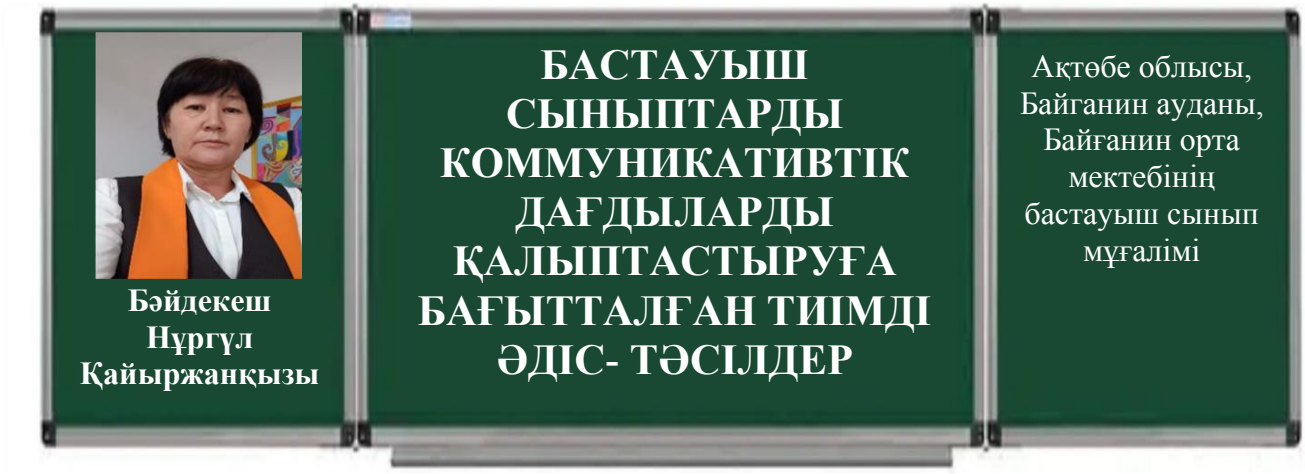
Кеңес одағы тараған уақытта көптеген мектептерде (соның ішінде ауыл мектептерінде) жоғары оқу орындарында дене тәрбиесі сабақтарының сағаттары қысқарып қалды, кейбір оқу орындарында техникалық базаның нашарлығына байланысты мүлдем жүрмей қалды. Жастар арасында дене тәрбиесімен, спортпен айналасу қажеттілігі төмендеді. Осы жылдарда дене тәрбиесіне деген қызығушылық өмір құндылықтар жүйесінде төменгі орында болды.

Дене тәрбиесінің қазіргі кездегі стратегиялық мақсаты-жоғары және орта мектептерде жеке тұлғаны мәдениет арқылы дене тәрбиесі құндылық-тарын бойға сіңіру негізінде тәрбилеу, студенттер де дене шынықтырудың қажеттілігін тудыру.

Қазіргі теориялық зерттемелер дене тәрбиесі сабақтарын ұйымдастыру туралы білімнің жоқтығын көрсетеді. Осыған байланысты, дене тәрбиесі аясындағы

білімдерін игерудегі талаптарды толықтай шешу спортпен айналысушылардың интеллект қабілеттерін дамытуға септігін тигізеді. Дене тәрбиесі жан-жақты және үйлесімділікпен дамып дене шынықтыру сабақтарында қызметтік-тәжірибелік қатынасты қалыптастырады.

Білімнің тұрақтылығы тәжірибе жүзінде білімді қолдану аясын кеңейтеді. Бұдан шығатын қортынды спортпен дене тәрбиесімен айналысқан адамның білімі неғұрлым жоғары болса, соғұрлым оның өзін-өзі жетілдіру жетістігі көп болады.

Бәйдекеш Нұргүл Қайыржанқызы

Ақтөбе облысы, Байганин ауданы, Байғанин орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

XXI ғасыр–білімділер ғасыры, ақпараттар ғасыры, дамудың шапшаң түрі, жаңа технологиялар ғасыры. Сондықтан, әлемдік білім кеңістігіне кірігіп, білім беру жүйесін халықаралық биікке көтеру ұстаз қолында. Өйткені, ұстаз елдің ертеңгі тізгінін ұстайтын ұрпақ тәрбиелейді. Адам тәрбиелеу–ұлы міндет. Ол міндетті атқарушы–ұстаз. Ұстаздың негізгі құралы–сабақ. Болашақтың бүгінгіден де нұрлы болуына апаратын күш тек білімде ғана. Бірлескен әрекеттер–коммуникативті дағдыларды қалыптастырудың негізі. Коммуникативтік дағды жеке тұлғаның рухани өсуін қалыптастырады, адамдарды түсіне білуіне көмектеседі. Сондықтан мұғалім алдына мақсат қоя білетін, анық та дұрыс сөйлей білетін, өз ойын жарыққа еркін шығара алатын, түсіне білетін, қызығушылықпен тыңдай алатын адамды өмір жолына аттандыра білуі керек. Оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін дамыту үшін жүргізілетін жұмыс түрлері төмендегідей:

✓ Сұрақ – жауап (мұғалім мен оқушылар)

✓ Диалог (оқушы мен оқушы, мұғалім мен оқушы)

✓ Қатысым (мұғалім мен оқушылар,оқушы мен оқушы,мұғалім мен оқушы)

✓ Жазылым (тақырыпқа байланысты мәтінмен жұмыс)

Бұл жұмыс түрлері коммуникативтік дағдының алашқы баспалдағы болып есептеледі. Себебі бұл жұмыс түрлерін барлық сабақта мұғалім мүмкіндігінше қолдана алады. Өз іс-тәжірибесінде коммуникативтік дағдысы қалыптасқан оқушы екінші адаммен, сыныптасымен белгілі бір ақпаратты жеткізіп қана қоймай, өз ойын түсіндіре, олардың пікірін ұға, түсіне білетініне көз жеткізеді. Коммуникативті дағдылардың белсенді әдістері–оқу материалын меңгеру үрдісіндегі оқушылардың танымдық іс-әрекетін арттыруға негіз болатын оқыту тәсілдері. Осы заманғы педагогикалық үрдісте қолданылатын әдістер саны, түрі орасан көп.

Оқыту әдістерін таңдау кезінде төмендегідей критерийлерді басшылыққа алу қажет:

➢ Әдістердің оқыту мақсаты мен міндеттеріне сай келуі;

➢ Әдістердің оқылатын тақырыптың мазмұнына сай келуі;

➢ Әдістердің техникалық жағдайлар мен оқу үшін бөлінген уақытқа сәйкестігі.

Баланың коммуникативті дағдыларын қалыптастыру үшін бастауыш сыныптардан бастап шығармашылық ойлауға, қалыптан тыс шешімдер қабылдай алуға, практикалық әрекеттерге дайын болуға әкелудің жолдарын көрсету керек. Ол үшін әрине мектептегі барлық негізгі пәндер бойынша шығармашылық жұмыстар әр сабақта беріліп отырған жөн. «Ана тілі» пәні арқылы оқушылар қазақ тілі мен әдеби мұрасын меңгеріп, ана тілі мен туған халқының мәдениетін құрметтеуге, оқу үдерісінде және күнделікті өмірде кездесетін жағдаяттарда тілдік қарымқатынасқа еркін түсіп, өз пікірін білдіруге дағдыланады.

«Ара ұясы» әдісі. Мұғалім жұптағы оқушыларға не білгендігі туралы пікір алмасуды және екі сұрақтан дайындауын тапсырады.Содан кейін әрбір жұп кезектесіп сұрақ қояды, ол сұраққа жауапты мұғалім немесе басқа оқушылар береді.Сонымен берілген осы техника негізінде мұғалімнің берген мәліметтері қорытындыланылады, өңделеді.

«Бір минуттағы ой». Мұғалім сабақтың тақырыбын айтады не бір сөз айтады. Оқушылар осы сөзді естігенде ойларына не түсті, соны 1 минут ішінде жазады. Сосын сол сөзді не үшін жазды түсіндіреді. Егер оқушылар сөздерінің ішінде ерекше сөздер болса, сол сөзді не үшін жазды, бұл тақырыпқа (не айтылған сөзге қандай қатысы бар) соны айтып беруі керек.

«Көршіңе әңгімелеп бер». Бұл әдіс оқушылар өз ойларын дауыстап айтып беру үшін пайдаланылады.

✓ сұрақ қойыңыз, ойластыруға уақыт беріңіз;

✓ одан кейін оқушылардан өз ойларын көршілерімен бөлісуді сұраңыз;

✓ оқушыларға жаңа тақырыпты айтыңыз және осы тақырып бойынша өздері білетін барлық жағдайды көршісіне айтуын ұсыныңыз.

«Ойлан, Жұптас, Пікірлес». Оқушыларға қандай да болмасын сұрақ, тапсырма берілгенен кейін оларды тыңғылықты орындауға бағытталған интербелсенді тәсіл. Тақтада сұрақ/тапсырма жазылғаннан кейін әрбір оқушы жекеше өз ойлары мен пікірін берілген уақыт ішінде (2-3 минут) қағазға түсіреді. Содан кейін оқушы жұбымен жазғанын 3-4 минут талқылайды, пікірлеседі. Мұғалімнің екіүш жұпқа өз пікірлерін бүкіл сыныпқа жариялауын сұрауына болады.

«Таңғалдыру сәттері». Сөз бен сөйлемдегі ойдың құрылымын, сипатын, табиғатын бейнелі де көркем суреттей жеткізетін суырыпсалма тапқырлық пен ұшқыр қиялға негізделген. Белгілі бір тақырыптағы сөзге не сөйлемге қатысты өзіндік тапқырлығы мен еркін қиялына ерік беріледі.

«Шеңбердегі доп». Оқушылар шеңберлене отырып, бір-біріне кішкене допты лақтырады (немесе жүректің кішкене сұлбасын сағат тілі бойынша жылжытып отырады). Доп қолына тиген оқушы сабақ туралы бір сөйлем айтады. Сабақтың қызықты да тартымды болуына, таңдалып алынған әдістәсілдңрдің оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай болуы.

Сонымен қатар, оқушылардың бірінбірі бағалауы сенімділіктерін арттыруға септігін тигізеді.

Сабақ үдерісінде оқушылардың топта, жұпта, үштікте жұмыс істеуі-өз ойларын негіздей отырып, дәлелмен нақтылауға үйретеді.

Бүгінгі оқыту жүйесінде әртүрлі жаңа технологияларды пайдалану тәжірибеге еніп, нәтижелер беруде. Бұлар оқушының жеке қасиетін аша отырып, оқушының танымдық күшін қалыптастыру және білімін кеңейтуге, тереңдетуге жағдай жасайды.

Ұстаз болу үшін ең басты мәселе – оқыту әдісін дұрыс таңдау болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.А.Б. Сарсекенова Білім бастауы 2012 ж.100 бет

2.Ж.Т.Балапанова, А.Б.Сарсекенова Заманауи әдіс-тәсілдер арқылы оқытудың тиімділігін арттыру 2015ж.74 бет

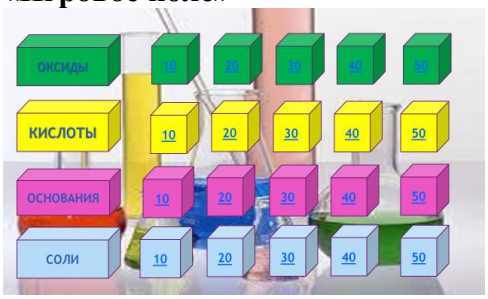

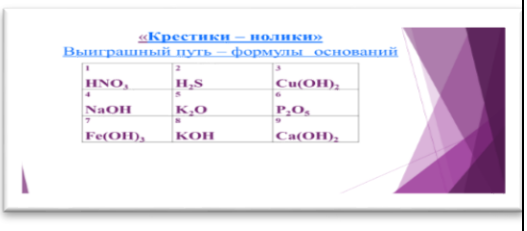
Цели обучения в соответствии с учебной программой	8.3.4.7 -знать классификацию и свойства оксидов и составлять уравнения реакций характеризующие их химические свойства 8.3.4.8 -знать и понимать классификацию, свойства кислот и составлять уравнения реакций характеризующие их химические свойства 8.3.4.9 -знать и понимать классификацию, свойства оснований и составлять уравнения реакций характеризующие их химические свойства 8.3.4.11 -знать и понимать классификацию, свойства солей и составлять уравнения реакций характеризующие их химические свойства
Цели урока	- в занимательной форме обобщить и закрепить знания об основных классах неорганической химии и уметь их называть; - развивать внимание и зрительную память; - продолжить формирование у учащихся логического мышления, умения самостоятельно проводить практические исследования (химические опыты), делать на их основе правильные теоретические выводы.

Ход урока

Этап урока/ Время	**Действия педагога**	**Действия ученика**	**Оценивание**	**Ресурсы**
Начало урока 5 мин	Учитель: - Добрый день, ребята! Магистры химии школа № 22 предс-тавляют чисто химический проект «Химический турнир», который заключается в пополнение банка ваших знаний, а также в их проверке. – Сегодня на уроке мы повторим и обобщим сведения об основных классах неорганических соединений. Проходить турнир будем группами. Девиз игры: «Учись! Знай! Умей!» Сегодня вместе нам трудиться, Задача наша непроста, Она достойна уважения, Оценивать турнир – команд сражение! Разрешите представить жюри…. Болельщиков предупреждаем, Что встреча, будет горяча! И им от всей души желаем Болеть без вызова врача. Итак, мы начинаем!	Учащиеся отвечают на вопросы выходят к названию темы урока и целям урока.	поощр ение	презента ция

	 - Сколько классов неорганических веществ вы знаете? Учащихся делим на 4 группы. Каждая команда должна иметь название. - Дайте определение классам соединений? Это и будет ваше название команды. Каждой команде вручается визитная карточка (общая формула соответствующего класса соединений). Учитель: - Прежде, чем отправиться в путь, необходимо проверить вашу готовность к путешествию и собрать вещи.	Учащиеся отвечают на вопросы, деление на команды 4 – оксиды, кислоты, основания, соли. каждая группа дает 1 определение. Учащиеся делятся на группы		карточки
Середина урока 30 мин	**Правила игры:** «Химический турнир» это соревнование команд в решении химических задач. Он состоит из двух частей. Сначала команды получают условия задач и определенное время на их решение. По истечении этого времени начинается собственно бой, когда команды в соответствии с правилами рассказывают друг другу решения задач. Если одна команда рассказывает решение, то другая *оппонирует* его, т. е. ищет в нем недостатки. После окончания доклада оппонент имеет право задавать вопросы докладчику. По итогам доклада и ответов на вопросы оппонент имеет право дать свою оценку докладу. "Игровое поле"(слайд 2), На игровом поле 4 сектора: «Оксиды», «Кислоты», «Основания», «Соли». В каждом секторе -5 заданий (каждое задание имеет определённый балл -10 баллов,20 баллов,30 баллов, 40 баллов, 50 баллов). Через 3-4 мин команда говорит ответы на вопросы. За каждый правильный ответ получают баллы. Но главное, при	Учащиеся знакомятся с правилами игры	Поощрение	Презентация, Лист А4, маркер, ручка Презентация

	проверке должно быть обязательно пояснение правильности ответа. **«Игровое поле»** **Сектор – «Оксиды»** 10 б- Как называется оксид водорода? (вода) 20 б - Какие вещества образуются при взаимодействии кислотных оксидов с водой? (кислоты) 30 б - Какие формулы оксидов составлены неправильно: Cu2O, SiO4, ZnO, SO3, NaO, Cl2O7, MnO4, CO ? (SiO4, NaO, MnO4) 40 б - Найдите формулы всех оксидов, которые можно составить из записей: C, S, O, O2, C, Al2,Ag2, O3. (CO, SO2, CO2, Al2O3,Ag2O) 50 б - Составить условие задачи и решить её: 40г х моль CuO +H2SO4=CuSO4+H2O (Ответ: 0,5 моль) **Сектор – «Кислоты** 10 б -Найдите лишнюю формулу и назовите класс вещества: $CuCl_2$, HNO_3, H_3PO_4 (Соль- $CuCl_2$) 20 б - Какая кислота содержится в составе газированного напитка «Пепси-кола»?ь (Фосфорная) 30 б - Напишите уравнение реакции превращения. Опытным путем докажите это превращение: Zn —> H_2 ($Zn+2HCl=ZnCl_2+H_2$) 40 б - Даны вещества: магний, кислород, оксид меди (II), соляная кислота, гидроксид натрия. С какими из перечисленных веществ будет реагировать серная кислота. Составьте уравнения реакций. (Mg+H2SO4= MgSO4+H2 CuO+H2SO4=CuSO4+H2O, 2NaOH+H2SO4= Na2SO4+H2O)	Все группы одновременно выполняют задание «Оксиды». Команда «Оксиды» рассказывает решение, а другие команды оппонируют . Все группы одновременно выполняют задание «Кислоты». Команда «Кислоты» рассказывает решение, а другие команды оппонируют. Учащиеся выполняют физминутку.	Зараба тывают баллы Зараба тывают баллы Зараба тывают баллы	Игровое поле Игровое поле

	50 б - Составте условие задачи и решите ее. 12г. x г. $Mg + H_2SO_4 = MgSO_4 + H_2$ (Ответ: 60г) **Физминутка** Учитель показывает карточки с формулами веществ: N_2O_5, NaOH, HNO_3, Na_2O, K_2CO_3, CO_2, H_2SO_4, $Ca(OH)_2$, NaCI, CaO. Класс соединений – Действия Кислота – Поднять левую руку Основание – Поднять правую руку Соль – Поднять обе руки Основной оксид – Коснуться кончика носа правой рукой Кислотный оксид – Коснуться кончика носа левой рукой **Сектор – «Основания»** 10 б –H_2SO_4, $MgCl_2$, $Ca(OH)_2$, $CuSO_4$, H_2O, HCl, Fe_2O_3, NaOH, $Al(NO_3)_3$ H_2CO_3 , MgO, H_2S, $Fe(OH)_3$, $ZnCl_2$, $Al(OH)_3$. Выпишите формулы оснований и назовите их. ($Ca(OH)_2$, NaOH, $Fe(OH)_3$, $Al(OH)_3$.) 20 б - Среди тройки веществ найдите вещество, отличающееся от двух других. Укажите признак отличия. $Ba(OH)_2$, $Cu(OH)_2$, $Fe(OH)_3$ (Растворимое основание- $Ba(OH)_2$) 30 б - «Крестики – нолики» Выиграшный путь – формулы оснований «Крестики – нолики» Выиграшный путь – формулы оснований 1 HNO_3 2 H_2S 3 $Cu(OH)_2$ 4 NaOH 5 K_2O 6 P_2O_5 7 $Fe(OH)_3$ 8 KOH 9 $Ca(OH)_2$ 40 б - Установите соответствие между оксидами и соответствующими гидроксидами. В один столбик записаны формулы оксидов, во второй – формулы гидроксидов (в виде кислот и оснований).	Все группы одновременно выполняют задание «Основания». Команда «Основания» рассказывает решение, а другие команды оппонируют.	Зарабатывают баллы	Игровое поле

	Оксиды Гидроксиды Al_2O_3 H_2SO_3 P_2O_5 H_2CO_3 CO_2 H_3PO_4 $Al(OH)_3$ H_2SiO_3 50 б -Замените вопросительные знаки формулами веществ, расставляя необходимые коэффициенты, чтобы получить уравнения реакций. $CuSO_4 + ? = ? + Na_2SO_4$ ($CuSO_4 + 2\ NaOH = Cu(OH)_2 + Na_2SO_4$) **Сектор – «Соли»** 10 б - «Шестой лишний». K_2CO_3 , HCl, Na_2SO_4 , $BaSO_4$, NaCl, $CaCO_3$ (HCl) 20 б - При помощи химического эксперимента оживить схему: Хлорид железа(lll) гидроксид железа (lll). $FeCl_3 + 3NaOH \rightarrow Fe(OH)_3 + 3NaCl$ 30 б - С каким из металлов вступит в реакцию раствор нитрата железа(ll): Свинец Медь Марганец Серебро 40 б – определите,какое изображение соответствует каждой из предложенных солей? 50 б - Расшифруйте ребус Купорос	Все группы одновременно выполняют задание «Соли». Команда «Соли» рассказывает решение, а другие команды оппонируют .	Зараба тывают баллы	Игровое поле
Конец урока 5 мин	подводим итоги, подсчитываем баллы.	Считают заработанные БАЛЛЫ.	Награж дение команд	призы
Рефлек сия 5 мин		Осознание качества и уровня усвоения материала Обратная связь, комментарии учителя и учащихся		Карточк и

Досмагамбетова Айгүл Габбасовна
педагогика ғылымдарының магистрі

Ақтөбе қаласы, Ш.Құдайбердіұлы атындағы №66 жалпы білім беретін орта мектептің бастауыш сынып мұғалімі

ШӨЛ ДАЛАҒА САЯХАТ. ШӨЛ

Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	4.1.4.2 сөйлеу барысында иллюстрациялар, көрнекіліктер, фотосуреттер қолдану, презентация, видеоролик жасау 4.3.4.1 мұғалімнің көмегімен шығарманың құрылымын, стилін жетілдіру, өз бетінше сын тұрғысынан бағалау және лексикалық, орфографиялық, пунктуациялық қателерді тауып түзету
Сабақ мақсаты:	**Барлық оқушылар:** Шығарманы оқиды, мазмұнын түсінеді. **Көптеген оқушылар:** Шығарма мазмұны бойынша бөліктерге бөліп, жоспар құрады. **Кейбір оқушылар:** фотосуреттер арқылы ақпаратты топтастырады. Интернет көзінен алынған мәліметтерден презентация жасады.

Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	**Ұйымдастыру кезеңі:** ***«Гүлмен тілек»*** 1.Оқушылармен амандасу, түгендеу. Суреттер арқылы оқушыларды топқа бөлу; **Саралау:** **«Жіктеу»** тәсілі арқылы оқушыларды топқа бөлу; Бағалау парағын тарату.	Бір-біріне жақсы тілек айту арқылы жағымды ахуал қалыптастырады. Топқа бірігеді.	Мұғалім ұйымдастыру кезеңінде белсенділік танытқан оқушыларды ***«Мадақтау сөз» әдісі*** арқылы бағалайды: «*Тамаша! Керемет! Өте жақсы!*	Слайд 4-сынып оқулығы
	Үй тапсырмасы: 1.Үлкендердің көмегімен Толағай тау туралы деректі ізде. 2.Тау еліміздің қай облысында екенін анықтап, әңгімелеу; 3.Сурет салу;	Үй тапсырмасы бойынша әр топта шығараманы мазмұндайды. Ақпараттарымен бөліседі; Суреттері бойын-ша әңгімелейді;	**Дескриптор:** - Деректі бөлісті; - Шығарма мазмұнын сурет арқылы баяндады; Жалпы-2балл.	ДК экраны Сұрақтар топтамасы. Оқулық 4-сынып. Бағалау парағы
	Алдыңғы білім мен жаңа сабақты байланыстыру мақсатында экранда көрсетілген суреттерге мұғалімнің көмегімен (бағыт-бағдары, нұсқауымен) жауап береді.	Мұғалімнің көмегімен, берілген заттардың қажеттілігіне қарай тақырыпты оқушылар ашады.	**«Жарайсың!»** **«Керемет!»** **«Жақсы!»**	Суреттер, бас киім, су, көзілдірік

	Оқушылар сұрақтарға жауап беріп, өзара ұжымдық талқылау жасағаннан кейін мұғалім экраннан **сабақтың тақырыбы мен сабақтың мақсатын таныстырады.** **«Ой шақыру» әдісі.** Шөл сөзін естігенде ойымызға не келеді? 			
Сабақтың ортасы .	Дәптермен жұмыс Күннің жадын жазу. Тақырып. Әр топ шығарманы оқып, «Түртіп алу» әдісі арқылы жаңа терминдерді тауып, дәптерге жазады. **<u>Топпен жұмыс Деңгейлік тапсырмалар:</u>** I топ:Мәтін бойынша жоспар құру. Жоспарға көмекші тірек сөздер II-топ:Берілген ақпаратпен танысу; Сұрақ құрастыру. III-топ:Негізгі ойды табу.Мәтін бойынша сурет салу. IV топ:Ақпарат іздеу.Ақпаратты пайдаланып, презентация жасау;	I топ: Топта берілген көмекші тірек сөздерді қолданып, бірлесіп жоспар құрады. II топ: Мәтінді оқып, негізгі ақпарат пайдаланып сұрақтар құрастырады. III топ: Негізгі ойды анықтайды. Мәтін бойынша сурет салады IY топ Берілген ресурстарды қолданып, қосымша ақпарат іздейді. Слайд-презентация (2-3 бет)жасайды;	**Дескриптор:** -Мәтін бойынша жоспар құрады.(1) -Жоспарға құруға тірек сөздерді пайдаланады.(1) **Дескриптор:** -Мәтінді оқиды. -Мәтін бойынша сұрақ құрастырады. **Дескриптор:** -Мәтінді оқиды. -Мәтіндегі негізгі ойды табады.(1) -Мәтін бойынша сурет салады.(1) **Дескриптор:** -Мәтінді оқиды. -Ақпарат іздейді.(1) -Ақпаратты пре-зен-ация арқылы таныстырады.(1)	ДК экраны 4-сынып оқулығы. Бағалау Парақтары Энцикло-педия, карта глобус, ұялы телефон дайын ақпарат
Сергіту сәті	«Шөлді мекендейтін жәндіктердің қимылынан тани» ойын	Қимыл ортаға шығып салады. Оқушылар жәндік-тің атын атайды.		
Бекіту	Жеке жұмыс. Пәнаралық байланыс «Жаратылыстану»пәнімен 1.Шөлді жер өсімдіктері, жануарлары, жәндіктерінің ерекшеліктері қандай? **Дәптерге жазу:** Қалыптастырушы бағалау тапсырмасы: Атакама Африка	Жаратылыстану пәні бойынша тіршілік ортасына бейімделу тақырыбындағы білім еске түсірілді. Дәптерге жазады.	 «Шапалақ» әдісі арқылы бағалау Дескриптор: Атакама Оңт.Америка	

	Виктория Оңт.Америка Сахара Азия Қызылқұм Аустралия Қарақұм Қалыптастырушы тапсырма жұпта өзара тексеріледі.		Виктория Аустралия Сахара Африка Қызылқұм Азия Қарақұм Азия 5 балл	
	«Білім пирамидасы» әдісін пайдаланып сабақ бойын-а түсінгеніңді жаз. **Пікір:** Оқыған мәтін бойын-а өз пікіріңді бір сөйлеммен жаз. **Дәлел:**Өз пікіріңді бір сөйлеммен дәлелде. **Мысал:** Пікіріңді өмірмен байланыстырып, бір мысал келтір. **Қорытынды:** Тақырып бойынша қорытынды жаз. Үйге тапсырма: Мәтінді оқу; Мазмұндау; Қосымша ақпарат іздеу.	Оқушылар өздерінің тақырып бойынша оқып, зерделегенін сөйлемдер арқылы тұжырымдайды. Бағалау парағы бойынша әр оқушы ҚБ баллын анықтап, жариялайды.	**Дескриптор:** «Білім пирамидасы» әдісі бойынша берілген тапсырманы толық орындайды-1б. Оқушылар бір-бірінің сабаққа қатысу белсенділігіне қарай арқылы бағалайды.	ДК экраны 4-сынып оқулығы. Жұмыс дәптерлері.
Саралау. Сіз қандай тәсілмен көбірек қолдау көрсетпексіз? Сіз қабілетті оқушылар алдына қандай тапсырмала қоясыз?		**Бағалау. Сіз оқушылардың материалды игеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлап отырсыз?**		**Денсаулық және қауіпсіздік техникасын сақтау.**
«Деңгейлік тапсырмалар» «Жіктеу»арқылы топқа бөлу. Қабілетті оқушылар алдына зерттеу дағдысын дамыту мақсатында ақпаратты өзбетінше ізденетін жағдай жасау.		Тапсырма бойынша дескрипторға сәйкес өз-өзін бағалау. Жұптық бағалау. Бағалау парағы. «Мадақтау» арқылы бағалау.		Оқушылардың партада отыру ережесі. Сергіту жаттығуын жас ерекшелігіне сай таңдау.

Жалпы бағалау:

Сабақтың қандай екі аспектісі жақсы өтті? Оқыту туралы да сабақ беру туралы да ойланыңыз

1. Шығармамен бойынша ұйымдастырылған топтық жұмыс түрлері өте сәтті шықты.
2. Әр топқа берілген тапсырма оқыту мақсатымен байланысты түрлендіріліп берілген.

Оқылған шығармадағы оқиға жүйесі бойынша бөліктерге бөлу,әр бөлікке тақырып қой.

Сабақты жақсартуға не жәрдемдесер еді? Оқыту туралы да сабақ беру туралы да ойланыңыз

1 Топтық жұмысты әлі де түрлендіру. Мәтінді бөлікке бөліп, тақырып қою, жоспар құру тәрізді мәтінмен жұмыс түрлерін жиі қолдану. Оқушыларды дағдыландыру.

Сабақ кезінде, сынып немесе жекелеген оқушылардың жетістіктері / қиыншылықтары туралы мен нені анықтадым? Келесі сабақтарда неге назар аудару керек?

1. Сыныпта белсенді оқушылар топты ұйымдастыра білді. Бағыт бере алды. Кейбір оқушылар топтық жұмысқа кірісе алмады. Өз ойларын айтуда қиындық анықталды.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

Ешекенова Шынар Сагынаевна

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

учитель русского языка и литературы, педагог-эксперт ООСШ №66 имени Шакарим Кудайбердиулы города Актобе

Современная концепция образования ставит целью развитие личности, способной к эффективной реализации себя в сфере будущей профессиональной деятельности. Особое значение в этой связи приобретает проблема формирования и развития коммуникативной компетентности учащихся в процессе изучения русского языка и литературы.

Использование языка как средства общения требует от говорящего знания социальных, ситуативных и контекстуальных правил, которые должен учитывать носитель языка. Почему, что, где, когда, как говорят, какое значение придается отдельным словам и выражениям в зависимости от конкретных обстоятельств – все это регулируется коммуникативной компетенцией.

В процессе проведения занятий по русскому языку и литературе основной опор делается на следующие положения:

• овладение теоретическими знаниями в области коммуникативной компетенции;

• формирование субъект – субъектных отношений в процесс делового общения;

• учет индивидуальных особенностей учащихся, стимулирование творческой инициативы партнеров взаимодействия.

Развитие коммуникативной компетенции учащихся возможно при условии более глубокого и последовательного учета специфики речи как особого вида деятельности на основе важнейших исследований такой науки, как психолингвистика (И.А. Зимняя, М.С. Каган, В.С. Кукушкин, Р.С. Немов и др.).

Какие из этих положений наиболее значимы для методики?

-Во-первых, речь может быть достаточно успешной, если она четко направлена на достижение определенных целей.

-Во-вторых, специфика речевой деятельности состоит в том, что она является способом общения и познания и вне их не может иметь настоящей ценности.

-В-третьих, речь всегда обращена к определенному адресу, без которого общение не может состояться.

К числу важнейших условий относятся также тема и основная мысль высказывания, место общения и предполагаемый объем высказывания.

Исследователи выделяют и описывают основные единицы речевого общения– речевую ситуацию, речевое сообщение, речевое взаимодействие. Речевая ситуация помогает понять смысл сообщения, конкретизирует значение ряда грамматических категорий, например, категории времени, местоименных слов типа я, вы, сейчас, здесь, там и др. Она позволяет также правильно толковать высказывание, уточнять его целевую функцию, выявлять прочитанные связи данного высказывания с другими событиями.

Привлечение критических статей на уроках литературы – еще один способ создания такой ситуации, когда учащиеся

могут не только отстаивать точку зрения того или иного критика, но и сами определять цель и проблему занятия. Наиболее полно осуществить общение можно в коммуникативной игре, так как это такой вид деятельности, в котором воссоздаются социальные отношения между людьми вне условий непосредственной деятельности. Коммуникативные игры способствуют реализации таких целей, как диагностика, систематизация, развитие логического мышления, слуховой памяти и внимания, воспитание интереса к предмету.

Технологии коммуникативных игр присущи такие признаки, как экономичность, алгоритмичность, проектируемость, целостность, управляемость, демократичность и результативность. В основе организации данных игр эффективна групповая форма работы, где учащиеся распределяют между собой обязанности, обсуждаю этапы выполнения заданий, выбирают лидера, создают положительную эмоциональную атмосферу сотрудничества. Примером может служить занятие по русскому языку по теме «Официально-деловой стиль речи», проведенное в форме ролевой игры «Рабочий день компании «Фудмастер». Группа делится на подгруппы, которые получают ролевые задания: администрация, производственный отдел, бухгалтерия. Участники игры по группам знакомятся с правилами оформления деловых бумаг, выполняют грамматические задания, в парах разыгрывают микродиалоги, используют формулы делового этикета. Взаимодействие участников игры проявляется на всех ее этапах: при уяснении задачи и правил определения роли личного участия и защиты собственных интересов. Такая форма работы готовит будущих специалистов к практической деятельности на производстве.

Среди коммуникативных умений наиболее важным является овладение навыками аудирования (восприятие речи на слух и понимание ее) и говорения. С этой целью уместны такие виды работ, как определение темы и основной мысли прослушанного текста; выделение наиболее важной части высказывания для понимания общего содержания; выражение своего отношения к прослушанному; завершение незаконченного рассказа; извлечение информации из прослушанного монолога и т.д.

Работая над развитием коммуникативных навыков самостоятельного продуцирования монологического высказывания, практикую различные виды заданий и упражнений:

• Составьте монологическое высказывание с расширением информации. При составлении высказывания используйте предложенные нами модели высказывания.

• Составьте монологическое высказывание: обозначив тему высказывания, приведите примеры и сформируйте вывод.

• Согласитесь с собеседником или опровергните его точку зрения. Определите свою точку зрения по предложенному заключению. Выразите сомнение или уверенность.

• Составьте небольшое сообщение или доклад на одну из тем по вашей специальности. Содержание речи продумайте заранее.

В комплексе занятий большое внимание уделяется невербальным средствам, основным правилом кинетики. Основными методами в процессе формирования коммуникативной компетенции учащихся на уроках русского языка и литературы являются диалог, дискуссия, дебаты. По мнению большинства исследователей, учебный диалог – это минимальное речевое единство, состоящее из парных реплик, чаще всего вопросно-ответного характера.

Практические задания, применяемые на занятиях по русскому языку и литературе, предполагают:

формирование умений инициировать на реплики определенного типа, используя свойственные научному стилю формы выражения;

развитие умений вести диалогическое общение на микро – макроуровне, то есть строить мини – диалог в соответствии с заданной ситуацией и расширять их,

включая в обсуждение дополнительные вопросы;

формирование умений инициировать диалог, вступать в обсуждение проблем, употребляя стилистически адекватного средства выражения.

Общество хочет видеть в выпускнике личность компетентную, со сформированными коммуникативными навыками, умеющую работать в команде, брать на себя ответственность за решение проблем, готовую к постоянному самообразованию. В этой системе занятия русского языка и литературы способствуют развитию и формированию коммуникативной компетентности обучающегося, которая необходима в системе основных сфер самоопределения личности.

Литература

1.Антонов Е.С. Методика преподавания русского языка: коммуникативно-деятельностный подход: Учебное пособие. – М., 2005. С.58

2.Кукушкин В.С. Психология делового общения. – М., 2003.

3.Леонов С.А.Речевая деятельность на уроках литературы. Методические приёмы творческого изучения литературы. – М., «Флинта», «Наука», 1999.

СПОРТ И ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Кадыров Ж.Б., преподаватель физической культуры высшего медицинского колледжа им. Бопай ханым . г.Актобе

Досмуратов К.С., преподаватель физической культуры высшего медицинского колледжа им. Бопай ханым г.Актобе

Физическая культура и спорт является одним из наиболее важных факторов укрепления и сохранения здоровья. Современное общество заинтересованно сохранить и улучшить физическое и психическое здоровье человека, повысить его интеллектуальный потенциал. Это особенно важно сегодня, в условиях резкого снижения двигательной активности.

Понимание того, что будущее любой страны определяется здоровьем членов общества, привело к усилению роли физической культуры и спорта в деятельности по укреплению государства и общества и активному использованию физической культуры и спорта в поддержании и укреплении здоровья населения. Именно поэтому за последние годы место спорта в системе ценностей современной культуры резко возросло. Увеличилось количество массовых спортивных соревнований для детей и молодежи как в регионах, так и на государственном уровне. Создаются благоприятные условия для оздоровления людей в трудовых коллективах, в образовательных учреждениях, обустраиваются спортивными сооружениями дворы и микрорайоны, места отдыха.

Существенный прогресс произошел в развитии физкультурно-спортивной работы среди инвалидов. Казахстанский спорт как сфера деятельности, образ жизни находится на стадии трансформации. Одни виды спорта популярны и развиты, другие незаметно исчезают.

В Казахстане возникает социальный феномен, выражающийся в острой экономической заинтересованности людей в сохранении здоровья как основы

материального благополучия. Люди стали интересоваться спортом. Даже те, кто раньше воспринимали его только как что-то, что можно посмотреть по телевизору, теперь идут в тренажерные залы, бассейны, открывают для себя новые виды спорта. Всё это положительно влияет на психическое и физическое здоровье людей. Культ здоровья и здорового образа жизни является жизненно важным делом, к сожалению, лишь для очень небольшого количества людей, в основном энтузиастов. На сегодняшний день современный спорт принято делить на две основные группы: массовый спорт (так называемый «спорт для всех») и спорт высших достижений. Уровень спортивных достижений общества зависит от развития массового спорта и физической подготовленности детей, подростков и молодежи, поскольку это развитие определяет потенциал состава занимающихся в специализированных спортивных учреждениях, возможность поиска талантливой в спортивном отношении молодежи, ее способность переносить современные физические и психические нагрузки.

Основным методом вовлечения молодежи в физическую культуру и спорт является пропаганда здорового образа жизни. В современном спорте высших достижений выделяют любительский и профессиональный спорт. Развитие и изменение спорта на протяжении человеческой истории может много рассказать как о социальных изменениях в обществе вообще, так и о сущности спорта в частности.

История развития современного спорта в том виде, в каком мы его знаем сейчас, берет точку отсчета в конце XIX – начале XX веков. Именно в этот период начинается интенсивное становление тех видов спорта, которые на текущий момент являются наиболее популярными как в Казахстане, так и за рубежом (конькобежный спорт, легкая атлетика, футбол, велосипедный, лыжный спорт и другие). Большую популярность в стране приобрел теннис. Сегодня Казахстанские теннисисты известны всему миру. Елен Рыбакина, Зарина Диас, Андрей Голубев , – вот лишь самые знаменитые Казахстанские теннисисты. Нередко на соревнованиях мирового уровня иностранные спортсмены выступают под руководством казахстанских тренеров.

Также часто можно увидеть и наших спортсменов, которые выступают за сборные команды других стран.

Это, конечно, расстраивает казахстанских болельщиков, но, сегодня это явление имеет место быть. Необходимо сохранить и восстановить лучшие традиции отечественного физкультурно-спортивного движения и продолжить поиск новых высокоэффективных физкультурно-оздоровительных и спортивных технологий, направленных на максимальное вовлечение всех слоев населения в активные занятия физической культурой и спортом.

Мировой и отечественный опыт показывает, что средства физической культуры и спорта обладают универсальной способностью в комплексе решать проблемы повышения уровня здоровья населения, воспитания и образования детей, подростков и молодежи, формировать здоровый морально-психологический климат в обществе.

.

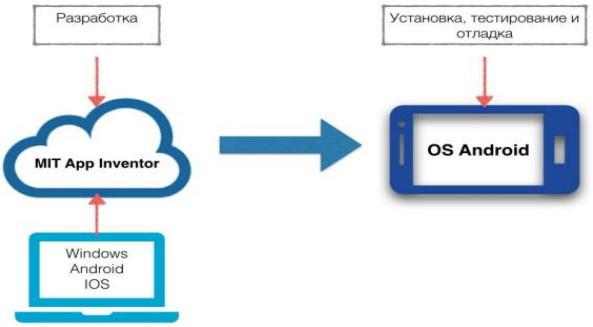
«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

MITAPPINVENTOR ОРТАСЫНДА МОБИЛЬДІ ҚОСЫМША ҚҰРУ

Жаңаберген Бекманат Нұрыллақызы

Ақтөбе қаласы, №27 орта мектеп - лицейінің информатика пәні мұғалімі

MITAppInventor – жұмыс істеу үшін алгоритмдеудің қарапайым негіздерін білу жеткілікті болатын, Java және Android SDK бағдарламалау тілдерін білуді талап етпейтін жұмыс, OS Android платформасына арналған қосымшалардың визуалды әзірлеудің бұлт ортасы. MIT AppInventor жұмыс істеу үшін Google немесе GoogleApps аккаунты болу қажет, ал бағдарламаларды құру бағдарламалау кодының блоктарын пайдаланумен визуалды режимде жүзеге асырылады.

1-сурет. Құрылғыны қолдану

AppInventormобильді қосымшасын әзірлеу 2 сатыдан тұрады. Бірінші саты - «Бұл қандай түрде болады» пайдаланушы интерфейсін жобалау, екіншісі - «Олар қалай жұмыс істейтін болады» қосымшасының бағдарламалау компоненті.

AppInventor құрастырушысы–қосымшаның интерфейсі («сырт келбеті») жасалатын режим. Бұл режимді қосымшаның әр түрлі компоненттерін таңдау мен орналастыру үшін қолданады: қосымшаны іске қосқан кезде сіздің құрылғыңыздың экранында бейнеленетін батырмалар, мәтіндік жолақтар, суреттер және т.б.

MIT App Inventor ортасы – визуалды программалау ортасы, сондықтан мобильді қосымшаны құру бірнеше кезеңнен тұрады (1-схема).

1-схема

Мобильді қосымша құру кезеңдері

Бұл орта алгоритм түрлерін қолдана отырып, түрлі қосымша құруға мүмкіндік береді. MIT App Inventor ортасында белгілі бір алгоритмді жүзеге асыру үшін **Басқару** (Управление) тобының блоктары қолданылады.

2-сурет. Циклдер мен тармақталуды ұйымдастыруға арналған блоктар

Программада айнымалыларды құру үшін, **Айнымалылар** (Переменные) тобы қолданылады. Кез келген программалау тілінде немесе IDE-де сияқты, MIT App Inventor-да айнымалыларды ал-дымен **ауқымдық айнымалыны инициалдау** командасының көме-гімен құрып, сонан соң оған атау беріліп, алғашқы мәні көрсетіледі. Программада алғашқы мәнді **Меншіктеу** (Присвоить) командасының көмегімен міндетті түрде меншіктеу керек.

Қосымшада негізгі басқаратын компонент – батырма, сондықтан барлық әрекет батырмаға беріледі.

Код ортада визуалды, бірақ нысандық-бағдарлау тілдерінің параметрлеріне сәйкес келеді, яғни төмендегідей көрсетіледі.

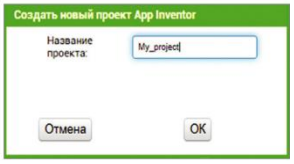
нысан. қасиет = қасиет мәні

Деректерді шығару үшін, **Жазба** (H дпись) немесе **Мәтін** (Текст) компоненттері қолданылады.

Қосымшаны құру

Жоба (Проект) мәзірінен **Жаңа жобаны бастау** (Начать новый проект) командасын таңдап, жобаға ат қой (3, 4-суреттер).

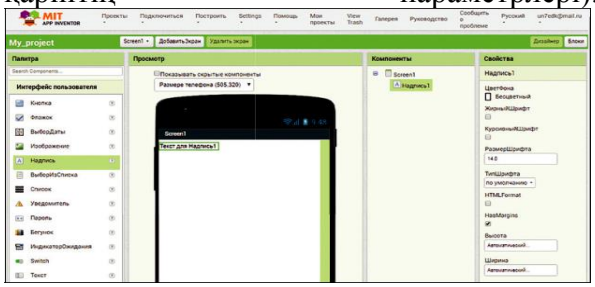

3-сурет. 4-сурет.

Жобаны құру Жобаны сақтау

Дизайнерде осы қосымшамен жұмысқа қажет болатын барлық элементтерді орналастыр. Дизайнер палитрасында **Батырма** (Кнопка) элементін тауып, оны Экранға (Scren1) алып кел (5-сурет).

Компоненттің параметрлерін өзгерту үшін, **Компонент** өрісін бояп, сонан соң **Қасиет** (Свойства) саласынан керекті қасиеттерді сұрау керек (мысалы, көлемі, батырманың түсі, мәтіннің түсі мен қаріптің параметрлері).

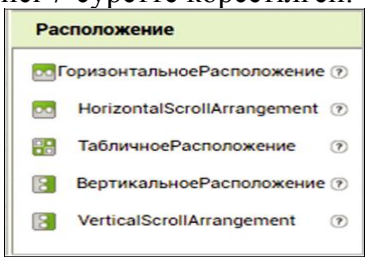

5-сурет. Қосымшаға элементтерді орналастыру

Компоненттерді **Орналастыру** (Расположение) бетінің көмегімен орналастыруға болады (6-сурет).

Компонентті экранның ортасына орналастыру үшін, кестелік орналастыруды таңдап, компоненттің қасиетіне 3 баған мен 7 жолды белгіле.

Телефон моделінің экранына қажетті компоненттерді қос, қосым-шаның интерфейсі 7-суретте көрсетілген.

6-сурет. **Орналастыру** беті

7-*сурет.* Қосымшаның интерфейсі

Қосымшаны тексеру үшін, смартфонға **MIT AI2 Companion** қосымшасын орнату қажет.

Бұл көмекші қосымша MIT App Inventor-де құрған программаңды мобильді құрылғыға жылдам қосуға мүмкіндік береді. MIT AI2 Companion қосымшасын ендір. Қосымшаның кодын немесе оның QR-кодын қосуды сұраған бет ашылады.

Смартфонда осы қосымшаны орнатып, қосқаннан кейін, програм-маның терезесінен **Қосылу → AI көмекші** (Подключиться → Помощ-ник AI) компонентін таңда.

Companion-ға қосылатын қосым-шаңның QR-коды мен оның алты белгілік коды бар терезесі ашылады (8-сурет). Осы кодты мобильдік құрылғыңдағы MIT AI2 Companion қосымшасының сәйкес ұяшығына жаз. Өзің қазір ғана құрған қосым-шаң ашылады. Қосымшаны тестілеуден өткізіп, қажетті өзгерістерді енгіз.

10-сурет. Қосымшаны тестілеуге арналған QR-код

Пайдаланылған әдебиеттер

1. http://appinventor.mit.edu/explore/
2. http://ozpp.ru/vysokii-spros/mobilnye-telefony-neotemlemaya-chast-zhizni-sovremennogo-cheloveka.html
3. https://ru.wikipedia.org/wiki/App_Inventor

Ибраһимова Ақсәуле Ибраһимқызы педагогика ғылымдарының магистрі

Ақтөбе қаласы, Ш.Құдайбердіұлы атындағы №66 ЖББОМ география пәнінің мұғалімі

ДҮНИЕЖҮЗІНІҢ ГЕОСАЯСИ КЕҢІСТІГІ

Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	10.5.1.5 дүниежүзінің геосаяси кеңістігін талдау
Сабақтың мақсаты	дүние жүзі мемлекеттерінің геосаяси орналасуына баға береді; Әлем дамуына әсер ететін саяси факторларды анықтайды; Еуропа мен Азия, Америка дүниежүзі бөліктеріндегі геосаяси кеңістіктерді талдайды.
Құндылықтар	Ұлттық мүдде: қазақ елінің экономикалық кеңістікте тәуеліздігін насихаттау; Талап: физикалық белсенді болу, ақыл-ой еркіндігі; Ар-ұят: Өз елінің абыройын асыру, патриоттық сезімдерін ояту;

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру **Өзін-өзі тексеру** **Өткен білімді еске түсіру**	**Оқушылармен амандасып, көңіл- күй сұрау, түгендеу.** **«flippity.net»** арқылы 3 топқа бөлу. **(М)** Сабақ тақырыбы, оқу мақсатымен бағалау критерийлері, зерттеу сұрағы таныстырылады. **Жеке жұмыс**. Үй тапсырмасын «Менеджмент» әдісі арқылы сұралады. Үш топтағы оқушылар өздерінің иықтас достарына бере отырып, қайтіп өзіне келгенше жалғастырады.	Оқушы өз жұбын табады Әдіс арқылы қайталау Сұрақ жауап орындайды	Қол шапалақ ҚБ Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп оытрады.	Дидактикалық материалдар. Интерактивті тақ
Жаңа білім	**Тапсырма-1. Ж.Мәтінмен жұмыс.** Оқушылар топқа бөлініп орындайды. **Топтық жұмыс.** Берілген мәтінді оқып, топтық жұмыс орындайды. 1 топ «кубизм» әдісі, XXI ғасырдағы әлем дамуындағы өзгерістерге әсер еткен жағдайларды сипаттайды. Ұсынылатын суреттер: Қытай елінің туы, Ақ үй, Кремль, Еуроодақ туы, НАТО, терроризм белгісі.	Арнайы ресурстар арқылы жаңа тақырыпты талдайды Топ бойынша Жеке, өзара тақырыпты түсінгендерін мұғалімге қол көтеру арқылы білдіреді	ҚБ өзін өзі бағалау	http://ikitap.kz/audiobook/5189-kerqula_atty_kendebaj/5189-kerqula_atty_kendebaj аудиокітап Алты томдық

<table>
<tr>
<td></td>
<td>2 топ «Мозайка» әдісі Геосаяси кеңістік қалыптасуының тарихи шартының кезеңдері
3 топ Лаңкестік ерекшеліктері пікірталас «Елді нығайтатын соғыс па, әлде бейбітшілік пе?».
Дескриптор, оқушы: Әр түрлі әдістердің көмегімен, XXI ғасырдағы әлем дамуындағы өзгерістерге әсер еткен жағдайларды сипаттайды. Геосаяси кеңістік қалыптасуының тарихи шартының кезеңдерін белгілерін ажырата отырып, жинақтайды.
Сергіту сәті. Домино ойыны. Оқушыларға кеспе қағаздар таратылады, сол бойынша құрастырады.
Жұптық жұмыс. «Clock buddies» әдісі
Дескриптор, оқушы: Ұйымдардың штаб-пәтерлері туралы ақпарат жинақтап, үлгі бойынша кестені толтыру
<table>
<tr><th>№</th><th>Халықаралық және аймақтық ұйымдар</th><th>Штаб- пәтері орналасқан қала және ел</th></tr>
<tr><td>1</td><td>ЮНЕСКО</td><td></td></tr>
<tr><td>2</td><td>АСЕАН</td><td></td></tr>
<tr><td>3</td><td>БҰҰ</td><td></td></tr>
<tr><td>4</td><td>МАГАТЭ</td><td></td></tr>
</table>
</td>
<td></td>
<td>ҚБ«Бәрекелді, әттеген-ай»

Бағалау парақшасын толтырады.</td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td>Бекіту</td>
<td>Картамен жұмыс. С. Коэннің геосаяси үлгісін кескін картаға түсіру.
Дескриптор, оқушы: 10 сынып атласындағы тақырыптық карталарды қолданып, С. Коэннің геосаяси үлгісін кескін картаға түсіру, пікірлермен алмасыңыз.</td>
<td></td>
<td></td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td>Кері байланыс</td>
<td>Рефлексия. «3-2-1»әдісі Padlet.com арқылы оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша рефлексия жасауды ұсынамын.
Үйге тапсырма.
Дүниежүзінің геосаяси кеңістігі</td>
<td>Бүгінгі сабақтан түйген ойлары мен тұжырымдарына байланысты кері байланыс жасайды.</td>
<td>Оқушылар бағалау критерийлері мен өз деңгейлерін бағалайды.</td>
<td>Интерактивті таөта</td>
</tr>
</table>

Қосымша ақпарат		
Саралау –оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?	Бағалау - оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?	Денсаулық пен қауіпсіздік техникасының сақталуы

1. . 2.	Мұғалімнің ауызша кері байланысы	Ақпарат іздестіру кезінде қауіпсіздік ережелерін сақтау

Әдебиеттер тізімі:
1. Каймулдинова К., Әбілмәжінов С. География. Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану –математикалық бағытындағы 10 –сыныбына арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 2019.- 288б
2. Колосов В. А., Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география: учебник для студентов вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2001, [7]
3. Лебедева Т.П. Геополитика/ Т.П.Лебедева.- Москва, 2007.- 220 с.

УДК 351.761.3

Ихсан Бекет Алтынбекулы
преподаватель специальных дисциплин №1 высший медицинский колледжа им. Бопай ханым г.Актобе

СИСТЕМАТИЧЕСКИЙ ОБЗОР НАРКОЗАВИСИМОСТИ: МЕДИЦИНСКИЙ ДИАГНОЗ ИЛИ МОРАЛЬНЫЙ НЕДОСТАТОК

Аяпбергенова Қ.Н.
студент специальности 09130100 - «Сестринское дело» высший медицинский колледж им. Бопай ханым г.Актобе

Абстракт.

Споры о природе зависимости от психоактивных веществ продолжаются, и многие исследователи пытаются понять, как лучше всего понимать это явление: как болезнь мозга, как моральное состояние или как промежуточный конструкт. Анализ имеющихся данных о расстройствах, связанных с употреблением психоактивных веществ, позволяет задать два важных вопроса: должна ли наркомания рассматриваться как медицинское расстройство, моральный недостаток или что-то среднее? И могут ли лица с такими расстройствами нести ответственность за свое поведение, и если да, то в какой степени?

Когда рассматривается как медицинское расстройство, наркомания воспринимается как состояние, которое вызвано биологическими и нейрохимическими изменениями в мозге. В этом случае, подход к лечению может быть основан на медицинских методах, таких как терапия и фармакологическое вмешательство. Однако, когда рассматривается как моральный недостаток, наркомания может восприниматься как результат личных выборов и недостаток силы воли. Этот подход может привести к стигматизации и недостаточной поддержке для тех, кто страдает от зависимости.

Очевидно, что ответы на эти вопросы могут иметь серьезные юридические и социальные последствия. Понимание природы наркомании как медицинского расстройства может повлиять на то, как общество относится к людям, страдающим от этой проблемы, и на то, как оно предоставляет им поддержку и доступ к лечению. Одновременно важно понимать,

что люди с наркоманией могут нести ответственность за свои действия, хотя их способность к контролю может быть ограничена биологическими и психологическими факторами. Таким образом, важно продолжать исследования в этой области, чтобы развивать более эффективные методы лечения и поддержки для тех, кто страдает от наркомании, а также чтобы разработать соответствующие правовые и социальные политики.

Введение.

В современной медицинской практике все более распространено мнение о том, что наркозависимость характеризуется компульсивным поведением, которое приводит к употреблению наркотиков даже в ситуациях, когда человек осознает и понимает серьезные негативные последствия таких действий. Это означает, что для людей, страдающих от наркозависимости, желание употребить наркотики может быть настолько сильным, что они игнорируют риски для своего здоровья, социальной и профессиональной жизни, а также для своих близких.

Помимо физической зависимости, наркомания также включает психологические и социальные компоненты. Люди, страдающие от этого расстройства, могут испытывать чувство беспомощности и отчаяния, что может привести к депрессии и другим психическим проблемам. Кроме того, наркомания часто сопровождается социальной изоляцией, потерей работы, проблемами в отношениях с семьей и друзьями, что еще больше усугубляет проблему и делает процесс излечения еще более сложным.

Таким образом, понимание наркомании как хронического расстройства, которое включает в себя физические, психологические и социальные аспекты, является ключевым шагом к разработке эффективных методов лечения и реабилитации для тех, кто страдает от этой серьезной проблемы.

Периодическое, но ограниченное употребление наркотиков, потенциально вызывающих привыкание, следует отличать от эскалации употребления наркотиков и возникновения хронической наркозависимости. Тем не менее, продолжаются споры о том, что лучше всего понимать под зависимостью — как болезнь мозга или моральное состояние. Этот спор, который может повлиять на доступ к лечению, а также на стигму, связанную с зависимостью, часто мотивируется вопросом о том, можем ли мы справедливо привлекать зависимых людей к ответственности за свои действия и если да, то в какой степени. Кроме того, диагноз зависимости сильно окрашен негативными моральными и социальными ценностями, связанными с болезнью.

Это непросто осознать, что лица, страдающие от расстройств, связанных с употреблением наркотиков, на самом деле болеют. Понятие болезни обычно ассоциируется с физическими симптомами или диагнозами, но не с волей. Воля представляет собой акт выбора или свободной воли, и поэтому редко рассматривается как признак болезни. Однако некоторые утверждают, что если существует общая этиология зависимости, то она должна быть основной и фундаментальной для здорового функционирования человека - это расстройство воли.

Хотя психические расстройства часто вызывают вопросы в сфере права, вещественные зависимости, являющиеся одним из подтипов психических расстройств, исторически рассматривались в менее благоприятном свете в юридическом аспекте. Только недавно эти проблемы начали рассматриваться как медицинские, а не как проявление моральной слабости или развращенности.

Хотя вопрос о том, является ли наркологическая зависимость болезнью, имеет как медицинское, так и философское значение, для людей, страдающих от расстройств, вызванных употреблением психоактивных веществ, он имеет жизненно важное значение. Признание зависимости как болезни должно способствовать разработке исследований эффективных методов лечения, которые могут корректировать значительную

дисфункцию мозга у этой категории населения. Это важный шаг в обеспечении поддержки и помощи тем, кто страдает от этого серьезного заболевания.

Результаты и обсуждение.

Получение доступа к 38 научным статьям, соответствующим критериям включения из базы данных PubMed/MEDLINE, является значимым достижением для расширения понимания наркомании. Разделение этих результатов на четыре ключевые темы позволит систематизировать и проанализировать информацию в более глубоком контексте.

Нейробиологические изменения, выявленные при аддикции, говорят о том, что рассматривать наркоманию исключительно как моральное состояние недостаточно. Фактически, на уровне нейробиологии наркомания является комплексным расстройством, влияющим на когнитивные и мотивационные процессы человека. У потребителей наркотиков, особенно у тех, кто злоупотребляет ими длительное время, наблюдаются изменения в активности корковых областей мозга, отвечающих за мотивацию, контроль поведения, и регуляцию импульсов. Эти изменения помогают объяснить потерю контроля и компульсивное употребление наркотиков, что характерно для зависимости.

Мотивация к употреблению наркотиков обычно связана с обучением, которое происходит в мозге. Продукты выработки дофаминовых клеток, вызванные наркотиками, становятся частью процесса условного обучения. Когда наркотики воспринимаются как сильные стимулы, они усиливают этот процесс, в результате чего возникает автоматическое поведение, направленное на получение наркотиков.

Некоторые могут возразить, что теории, объясняющие зависимость как болезнь мозга, ограничиваются узким и эмпирическим пониманием человеческих действий. Однако это представление может иметь негативные последствия для лечения зависимости, поскольку оно лишает человека ответственности за свои действия и умаляет важность его мотивации к изменениям. Важно подходить к проблеме наркомании комплексно, учитывая как нейробиологические, так и социальные аспекты, чтобы разработать эффективные стратегии лечения и поддержки для тех, кто страдает от этого расстройства.

С другой стороны, теории, объясняющие наркоманию как болезнь мозга, также подчеркивают важную роль истории и жизненной среды человека в возникновении зависимости. Они указы-вают на то, что многие обстоятельства употребления психоактивных веществ зависят от воли. Например, исследования показывают, что сигналы окружающей среды, связанные с наркотиками, могут выступать в качестве мощных триггеров, способствующих желанию употребить наркотики. Таким образом, среда, свободная от таких сигналов, может сыграть важную роль в помощи людям, страдающим от расстройств, связанных с употреблением психоактивных веществ, в преодолении их зависимости.

Это подчеркивает значимость внешней среды и условий, в которых живет человек, в контроле над употреблением наркотиков. Создание поддерживающей, лишенной наркотических стимулов среды может быть важным шагом в процессе реабилитации и восстановления для людей, страдающих от наркомании. Однако, не следует забывать, что для успешного преодоления зависимости необходимо также учитывать индивидуальные характеристики и потребности каждого человека, а также обеспечивать комплексный подход к лечению, включающий как физическое, так и психологическое воздействие.

При расстройствах, связанных с употреблением психоактивных веществ, сталкиваемся с комплексным взаимодействием между биологическими системами и окружающей средой, что порождает важные вопросы относительно подхода психиатрии к проблеме зависимости. Следует ли рассматривать наркоманию как нечто большее, чем просто медицинский диагноз? Может быть целесообразно принять более широкую, многогранную перспективу?

Возможно, слишком упрощенно рассматривать зависимость только как

медицинский диагноз и ничего больше. Хотя были выявлены некоторые независимые от воли факторы риска развития наркозависимости, такие как генетическая уязвимость, а также значительные нейробиологические изменения, вызванные наркотиками, это не освобождает людей с расстройствами, связанными с употреблением психоактивных веществ, от их собственной ответственности.

Подход к наркомании действительно должен быть глубоким и всесторонним, учитывая множество факторов, влияющих на эту проблему. Анализ социокультурного контекста, личных историй и обстоятельств каждого человека может помочь разработать индивидуализированные программы поддержки и лечения, адаптированные к конкретным потребностям и обстоятельствам.

Важно признать, что употребление психоактивных веществ начинается с выбора, поскольку изначально является добровольным. Однако повторное воздействие на мозг создает устойчивые изменения в его структуре и функциях, что может привести к развитию зависимости. Важно отметить, что пациенты с расстройствами, связанными с употреблением психоактивных веществ, могут осознавать потенциальные негативные последствия своего аддиктивного поведения и признавать вред, который оно причинило. Интересно, что у них, кажется, нет недостатка в силе воли в других сферах жизни.

Однако стоит отметить, что поиск и употребление наркотиков включают в себя несколько добровольных действий, которые требуют планирования и гибкого реагирования на изменяющиеся условия. Таким образом, при наркомании сила воли и самоопределение человека могут не полностью сохраняться, но и не полностью нарушаться. Это сложное взаимодействие между волей, биологией и окружающей средой подчеркивает необходимость комплексного подхода к лечению и поддержке тех, кто страдает от зависимости.

Пациенты, страдающие от расстройств, вызванных употреблением психоактивных веществ, обладают потенциалом осознать свое состояние здоровья и принять решение изменить свои жизненные цели, особенно когда они обнаруживают, что помощь доступна. Однако их способность к самоконтролю может быть серьезно подрывана воздействием сигналов, связанных с употреблением наркотиков, их биологическая уязвимость делает их более склонными к потреблению. Хотя нарушение воли, связанное с расторможенностью и аддиктивным поведением, было изучено с различных точек зрения, но для полного понимания механизмов нарушения требуются дополнительные исследования.

Эти выводы могут иметь важные последствия во многих областях, включая юридическую и психиатрическую. Например, вопросы о воле и ответственности могут стать предметом спора в судебных разбирательствах, связанных с преступлениями, совершенными под воздействием наркотиков. Они также могут помочь разработать более эффективные методики лечения и поддержки для тех, кто страдает от наркомании. Поэтому дальнейшие исследования в этой области необходимы для того, чтобы лучше понять и описать механизмы нарушения воли и их влияние на жизнь людей, страдающих от зависимости от психоактивных веществ.

Заключение.

Существуют убедительные научные доказательства того, что зависимость от психоактивных веществ не следует рассматривать как простой моральный недостаток. Однако возникают вопросы при определении этого явления исключительно как медицинского диагноза, поскольку когда наука пытается проанализировать расстройства, связанные с употреблением психоактивных веществ, возникает запутанный сюжет: поиск более широкой, многогранной точки зрения может быть подходящим вариантом концептуализации такой загадки. Сила воли и самоопределение людей с расстройствами, вызванными употреблением психоактивных веществ, не

полностью сохраняются и не полностью разрушаются, а их ответственность является сложным и неясным вопросом, поскольку крайне важно осознавать, что изменения воли не означают, что все моральные и/или юридические ответственность за личный выбор сводится на нет. При оценке собственной ответственности за свои действия важно уточнить, как было диагностировано расстройство, связанное с употреблением психоактивных веществ, как конкретные симптомы привели к нарушению компетентности и какие критерии способностей были нарушены этими симптомами. Существуют существенные, хотя и неполные, научные данные о факторах риска расстройств, связанных с употреблением психоактивных веществ, нейробиологии и их последствиях; дополнительные исследования будут полезны для дальнейшей характеристики этой патологии, открывая путь к более ясным научным и философским ответам.

Каржаупова Жания Абдуллаевна

АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Ақтөбе қаласы, Қобда ауданы, Бескұдық ауылы Калиновка орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Оқытудың ақпараттық технологиясы –бұл ақпаратпен жұмыс жасау үшін арнайы тәсілдер педагогикалық технологиялар, бағдарламалық және техникалық құралдар (кино, аудио және видео құралдар компьютерлер, телекоммуникациялық желілер). Оқытудың ақпараттық технологиясы-білімді жаңаша беру мүмкіндіктерін жасау(педагогикалық іс-әрекетті өзгерту), білімді қабылдау, білім сапасын бағалау оқу тәрбие үрдісінде оқушының жеке тұлғасын жан-жақты қалыптастыру үшін ақпараттық технологияның қосымшасы деп түсіну керек. Жаңа технологиясы меңгеру мұғалімнің интелектуалдық, рухани азаматтық және басқа көптеген адами келбетінің қалыптастыруына игі әсерін тигізді. Жаңа ақпараттық технология құралдарын қолдау адамзаттың әртүрлі сферасында, соның ішінде білім беру саласында көптеген өзекті маңыздылыққа қол жеткізіп отырғаны белгілі. Білім беруді ақпараттандыру:

Әр бір адамға білім алудың өзіне тиімді жолын таңдауға мүмкіндік беретін білім берудің ашық жүйесін орнықтыруға

Білім алудың техникасын түбірімен өзгертуге;

Оқыту үрдісінде оқушылардың танымдық іс-әрекетін тиімді ұйымдастыру;

Электрондық білім беру пайдалану арқылы даралап оқытуға;

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар артықшылықтар басым болды

1.Мультимелиялық мүмкіндіктерді қолдау музыкалық немесе дикторлық дайындау, анимация бейне клиптер,слайд шоу.

2.Жүйенің басқару құрылымы-оқытушы өз ойын, көзқарасын,өз кезіндегі материялдық ұсынылым,әртүрлі аудиторияға бір ғана оқу мәліметтерін ұсынуға мүмкіндік алды.

3.Жүйенің білімді бақылауымен тез арада нәтиже алуы, орындалған жаттығулардың бағалануы.

Бұл технология негізінде білім сапасын арттыру жұмыстарының мысалы ретінде тек білім беру саласында басқаруды автоматтандыру болды.

Бұдан қол жеткізетін жетістіктер :

1.Кроссоворд кестелерді құру үшін дербес компьютерді қолдану арқылы гром/қ және лексикалық оқу маралдарын өңдеу.

2.Ағылшын тіліндегі сөздерді сауатты жазу мен көркемдеп безендіруді үйретеді

3.Дербес компьютерді пайдалану арқылы оқушылардың өзіндік жеке жұмыс жасауды игеру мен білім алуды кеңейту.

4.Интернет желісін пайдалану арқылы оқушылар электрондық пошта арқылы оқушылар хат- хабарлама алмасу, өзінің ойын еркін жеткізу

Ақпараттық-коммуникативтік технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге,оқу барысында компьютерді пайдалануға модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютелік оқыту бағдарламаларына негізделеді.

Біріккен ұлттар ұйымының шешіммен «XXl ғасыр»деп аталады. Қазақстан Республикасы да ғылыми-техникалық прогрестің негізі белгісі-қоғамды ақпараттандыру болатын жаңа кезеңіне енді. Қоғамды ақпараттандыру-экономиканың, ғылымның,мәдиенеттің дамуының негізгі щарттарының бірі.

Ақпараттық технологиялардың ішіндегі мультимедиялық құралдарда сабақ кезінде пайдалану кезіндегі бұл құралдардың тиімді түстарын атап көрсетсек олар:

Оқушының пәнге деген қызығушылығын оятады;

Танымдық қабілетін қалыптастырады;

-Этнопедагогикалық қабілетін қалыптастырады;

-Оқушыны шығармашылық жұмысқа баулиды;

-Оқытушының уақытын үнемдейді;

-Оқулықтан тыс,қосымща мәлеметтер береді;

Ақпараттық технологияның негізгі мақсаты-қолданушы керек мәлеметті өздігінен іздеп табуға талпындыру, яғни ізденімпаздыққа үйрету. Сондықтан бүгінгі компьютерлендірген ғасырда есептеу техникасының өте жылдам дамып,оны ғылымның кез-келген салаларына қолданып, одан нақтылы нәтижелер алуымызға байланысты ғылым мен білімді одан әрі терең меңгеруде ақпараттық технологияларды қолданғанымыз аса маңызды. Бүгінде қоғамның жеке тұлғалы, дамыған адамын тәрбиелейтін маманға өзінің үздіксіз шығармашылық ізденуі оқытуға жаңа педагогикалық технология-лар мен инноватциялық әдіс-тәсілдерді меңгеруі кәсіби құзырлығының жоғарғы деңгейде болуы қажет. Оқушыны білім алуға, оқуға, үйретуге көп мән берілуі тиіс. Оқушыларды кәсіптік білім алуымен қатар шешендік шеберлігі мен баяндау жүйелігі қалыптасқан, өз пікірін ашық білдіретін саналы ұрпақ етіп тәрбиелеу керек.

Әдебиеттер:

1.Оразбаева Ф.Ш тілдік қатынас пен қатысым әдісінің ғылыми-теориялық негіздері.- Пед.ғыл.докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған дисс. Автореферaты.-13. 00.02-Алматы, 1996 -56 б.

2.Құрманова Н.Ж. Сөз тіркесін оқыту барысында оқушылардың теориялық ойлауын дамыту әдістемесінің негіздері .Монография –Актобе,2001.-300б.

Касымова Гульжан Ахатовна

Батыс Қазақстан облысы, Бөрлі ауданы, Ақсай қаласы бастауыш сынып мұғалімі

№76 БӨЛУ АМАЛЫНЫҢ КОМПОНЕНТТЕРІ АРАСЫНДАҒЫ ӨЗАРА БАЙЛАНЫС

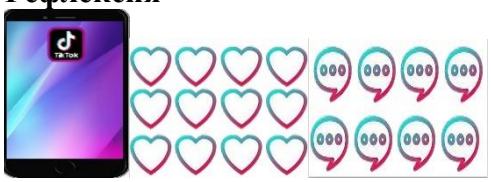
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.1.2.2. Көбейту және бөлу өзара кері амалдар екенін түсіну, көбейту және бөлу амалдарының компоненттері арасындағы байланысты анықтау.
Сабақтың мақсаты:	-Көбейту және бөлу амалдары өзара кері амалдар екенін түсінеді; көбейту және бөлу амалдарының компоненттері арасындағы байланысты анықтайды.
Құндылықты дарыту	Жауапкершілік, денсаулық, достық және айналадағыларға құрметпен қарау

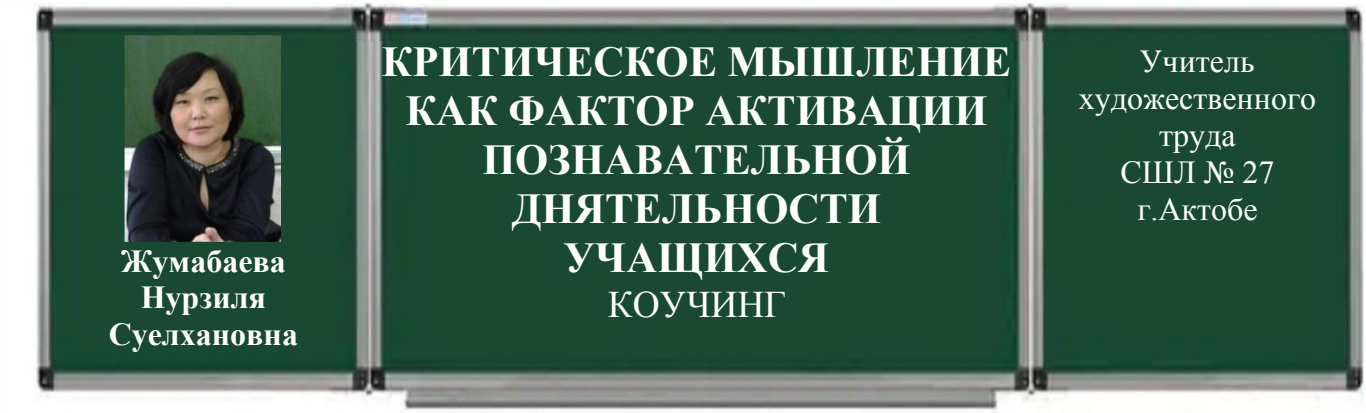
Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңдері:	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Басы 10 мин	**Ұйымдастыру** **Оқушы назарын сабаққа аудару** -Бүгінгі сабағымызға сәттілік тілей отырып, өз көңіл күйімді алақанымдағы жылуды сіздер таратамын,Сіздер қонақтарға жалғастырыңыздар! **Алдыңғы білімді еске түсіру.** Спорттық ойындар туралы балалардан сұрай отырып,жауаптарын нақтылап, бүгінгі сабағымызда **«Футбол», «Волейбол», «Баскетбол»** болып үш топқа бөлінеміз. Мақсатымыз топ болып жеңу, жарысқа дайын екенімізді көрсету. **-«Кім шапшаң?» әдісі»** арқылы көбейтуді еске түсіреміз. Мына тапсырмада көбейтуге берілген өрнектің мәнін тауып, жауабымен сәйкестендір. **5 х 5** **25** **4 х 8** **32** **5 х 6** **30**	Алақан жылуын бір біріне таратады Оқушылар білетін спорт ойындарын айтады. Оқушылар жауабын тауып	«Ауызша мадақтау» әдісі: Жарайсың! Тамаша! Жақсы! **Дескриптор:** -Өрнектің мәнін табады-1 балл; -жауабымен сәйкестендіреді-1 балл	 Слайд 1 Слайд 2 Топшама Бағалау дөптарының суреттері

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

	4 x 9 — 30 4 x 7 — 32 4 x 4 — 16 -Келесі тапсырмамыз «**Анаграмма**» ойыны арқылы бөлуге мына тапсырманы орындайық: Әр жауапты көрсетілген өсу реті бойынша оқысандар тобымыз қандай мақсатта құрылғанын білеміз. 4 : 1 | 12 : 6 | 1: 1 9 : 3 | 10 : 2	сәйкестендіреді. Оқушылар жауаптарын тауып, экранда ретімен орналастырады. Шыққан сөзді оқиды.	Жарайсыңдар! **Дескриптор:** -Өрнектің мәніне қарай жауапты өсу ретімен оқиды-1 балл	 Слайд 3 Экран
Ортасы 5 мин 5 мин 3 мин 5 мин	**Жаңа сабақ** **Бейне сабақ көрсету** **Топтық жұмыс «Интеграция» ойыны** Ә топ жұмыстарын экраннан тауып жазады.Әр суретке сәйкес бөлінді құрып, азайтумен алмастырады. **Оқулықпен жұмыс №3** Теңдікті оқы 8:4=2. Бөлу амалдарының компоненттерін ата. а) Бөлінгіш 8-ді бөліндінің мәні 2-ге бөл. Мәнін 8 санынан екі-екіден азайта отырып тап. ә) Бөліндінің мәні 2-ні бөлгіш 4-ке көбейт. Көбейтуді қосумен алмастырып, мәнін тап. Мұғалім балалардың жауабын тыңдап,жаңа сабақты толықтырады. **Ережені оқыту** Егер бөлгішті бөліндінің мәніне көбейтсе, онда бөлінгіш шығады. Егер бөлінгішті бөліндінің мәніне бөлсе, онда бөлінгіш шығады. **Сергіту сәті** **«Спорттық би жаттығуы»** **Тақтамен жұмыс №6-есеп** **«Доп теп, доп теп» әдісі** арқылы	Бейнесабақты тыңдайды. Ережені оқиды. Оқушылар берілген тапсырманы оқып орындайды.Өздері қорытынды шығарады. Би қимылдарын жасайды.	**Дескриптор:** -Сурет бойынша бөлінді құрастырады-1 балл; -Бөліндінің мәнін жазады-1 балл **Дескриптор:** -бөлуді азайтумен алмастырады-1 балл; - көбейтуді қосумен алмастырады-1 балл **Дескриптор:** **-Әр топ**	экран Экран Оқулық Слайд 4

5 мин 3 мин 4 мин	топтар өздерінің қырағылығымен, шапшаңдығымен мына есепті орындауы керек. **1-топ:**Есеп шарты, сұрағы **2-топ:** Сызбасын сызады **3-топ:** Шешуі,жауабы **Жеке жұмыс «Сиқырлы сандық»** әдісі арқылы бір жұмыста суырып жеке орындаймыз. **ҚБ** Оқушының аты:_____ Оқушының аты: Бөліндінің мәнін азайтумен есептеп шығар. / Бөліндінің мәнін азайтумен есептеп шығар. 9 : 3 = / 12 : 4 = / 10 : 5 = / 6 : 3 = / 21 : 7 = / 36 : 9 = / 54 : 9 = **ЕБҚ: 8 : 2=**	Есеп мәтінін түсініп оқиды. Әр топтан бір оқушы тақтаға жазып орындайды. Әр оқушы тапсырманы орындайды.	-есеп шартына-1 балл; - сызбасын сызады-1 балл: -шешуі мен жауабы жазады-1балл **Дескриптор:** **-Әр топ** -Бөліндінің мәнін азайтумен есептеп шығарады -1балл	 топшама
5 мин Соңы мин	**Сабақты бекіту.** **Үйге тапсырма:** 27-бет №7-есеп.Ереже қайталау **Бағалау** **Рефлексия** 	«**Тик-ток**» әдісі арқылы бүгінгі сабақтан түсінген, түсінбегендерін айтады. Оқушылар бүгінгі сабақтан алған әсерлерін көрсетеді	Оқушылардың жинаған балдары есептеліп бағаланады.	

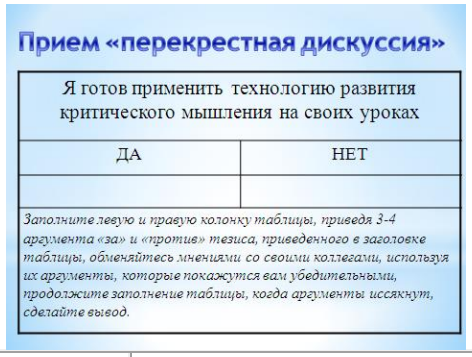
Общие цели.	Целью данного занятия является содействие активизации критического мышления посредством диалогического взаимодействия между коучем и коллегами. Определить сущность критического мышления и раскрыть роль критического мышления в активизации познавательной деятельности учащихся. Способствовать к формированию профессиональной компетентности учителя по применению критического мышления на практике
Результат обучения	В конце коучинг-сессии учителя могут: - осуществлять отбор наиболее приемлемых и эффективных для их предмета преподавания стратегий модуля «Обучение критическому мышлению»;

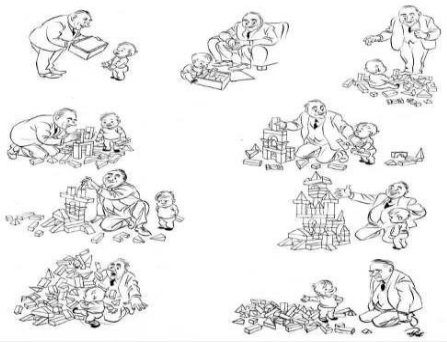
	- приобретают навыки применения стратегий критического мышления на уроках; - умеют определять принципы работы
Ключевые идеи	Критическое мышление предполагает: навык рефлексии над собственной мыслительной деятельностью, развитие навыков аналитической деятельности, умение работать с понятиями, суждениями, умозаключениями, вопросами, способность оценивать те же умения у других. Критическое мышление формируется как практическая логика в соответствии стратегиями КМ.
Источники	Руководство учителя «Технологии развития критического мышления» стр. 184-194; Поль Р.У. «Критическое мышление: Что необходимо каждому для выживания в быстро меняющемся мире» 1990 г.
Материалы и оборудование	ИКТ ресурсы, презентации «Критическое мышление», «Интеллектуальные разминки», видео «Критическое мышление», раздаточный материал «пазлы»

Ход занятия

Этапы проведения занятия	**Время – 90 минут**	**Действия преподавателя и действия участников**
Приветствие	5 минут	1.Приветствие коуча. 2. видео «Друг», «Круг радости» - участники берутся за руки и желают друг другу удачи в работе. 3. Формирование групп: каждому участнику предлагается достать из сундучка смайлики, участники с одинаковыми смайликами объединяются в группы.
Погружение в тему	2 минута	Притча о старом мудреце «Все твоих руках». (презентация ИР слайд 1)
Кумулятивная беседа	4 минуты	Обсуждение по вопросам: ? О чем данная притча? ? Что ответил мудрец? Коуч обращается к коллегам: - когда вы слушали притчу, то преобладали эмоции, было задействовано слуховое и зрительное восприятие. А вот вопросы после притчи заставили рассуждать, т.е. привели к мыслительной деятельности.
Разминочное упражнение «Пазлы»	10 минут	Участникам раздаются пазлы. Необходимо собрать пазлы: 1. Указать очередность действия. 2. Озаглавить текст. 3. Придумать мини рассказ.
Рефлексия	5 минуты	Коуч обращается к участникам с вопросами Диолог. Беседа. Оценивание результатов.
Показ презентации **«Критическое мышление»**	20 минут	Просмотр презентации КМ (слайды №1-19)
Физминутка	3 минуты	Участникам предлагается разминка под видео «Мексиканец»
Индивидуальная работа	5 минут	Участникам предлагается заполнить левую и правую колонку таблицы, приведя 3-4 аргумента «за» и «против» технологии развития критического мышления в стратегиях, обменяться

		мнениями со своими коллегами, используя их аргументы, сделать вывод (презентация КМ слайд 16-18)
Групповая работа	5 минут	Обсуждение полученных результатов индивидуальной работы и принятие общего решения.
Рефлексия	3 минуты	Оценивание результатов групповой работы
Групповая работа	10 минут	Каждой группе раздается материал «Загадка Эйнштейна» и предлагается внимательно его изучить, решить эту задачу: Кто выращивает рыбок.
Презентация решения задачи	3 минут	Коуч собирает ответы и подводит итоги. Слайд 20.
Рефлексия	5минут	Видео «Мечта». Какова возможность осуществление вашей мечты? Диалог – коммулятивная беседа.
Итоговая рефлексия	10 минут	Каждая группа составляет синквейн по теме коучинг-сессии «Критическое мышление как фактор активизации познавательной деятельности учащихся»
	1ч.30мин.	

Загадка Эйнштейна

98% людей разгадать её не могут. Итак...

5 разных человек в 5 разных домах разного цвета, курят 5 разных марок сигарет, выращивают 5 разных видов животных, пьют 5 разных видов напитков.

Вопрос: Кто выращивает рыбок?

Очистить

1. Норвежец живет в первом доме.
2. Англичанин живет в красном доме.
3. Зеленый дом находится левее белого.
4. Датчанин пьет чай.
5. Тот, кто курит Rothmans, живет рядом с тем, кто выращивает кошек.
6. Тот, кто живет в желтом доме, курит Dunhill.
7. Немец курит Marlboro.
8. Тот, кто живет в центре, пьет молоко.
9. Сосед того, кто курит Rothmans, пьет воду.
10. Тот, кто курит PallMall, выращивает птиц.
11. Швед выращивает собак.
12. Норвежец живет рядом с синим домом.
13. Тот, кто выращивает лошадей, живет в синем доме.
14. Тот, кто курит PhilipMorris, пьет пиво.
15. В зеленом доме пьют кофе.

Номер дома	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Цвет дома	---------->	---------->	---------->	---------->	---------->
Напиток	---------->	---------->	---------->	---------->	---------->
Животное	---------->	---------->	---------->	---------->	---------->

Сигареты	---------->	---------->	---------->	---------->	---------->
Национальность	---------->	---------->	---------->	---------->	---------->

Мамбетова Нұрсилаш Кенжеғұлқызы

ХАЛЫҚ ЕРТЕГІЛЕРІ АРҚЫЛЫ БАЛАНЫ АДАМГЕРШІЛІККЕ БАУЛУ

Ақтөбе қаласы "Шәкәрім Құдайбердіұлы атындағы № 66 ЖББОМ Мектепалды даярлық сыныбы мұғалімі

Қазіргі дамыған кезеңде балаларды елітіп, назарын аударатын, көз қызықтарын дүкендер, компьютерлік ойынханалар өте көп. Одан қалса ұялы телефондарды да ата-ана балаларына еркін ұстауға рұхсат беруде. Бұл бір жағынан дамуымызға, өсіп-өркендеуімізге ашылған жол болғанымен, балалардың көркем шығарманы оқуға деген қызығушылықтарын жоюда. Сондықтан да мектеп жасына дейінгі балаларға ертегіні қызықты етіп жеткізе білу және ертегілердің шандыққа жанасымды екенін, ондағы шыншылдық пен адамгершілікті бала бойына сіңіре білу үлкен шеберлікті қажет етеді.

Ертегілерде халық басынан кешкен ғасырлар із жатыр. Оларда еңбекші халықтың тұрмыс-тіршілігі, әдет-ғұрпы, елдік тарихы, қилы-қилы қиын асулары халықтың мұң-шері, арман-мұраты бейнеленген. Әрине ертегілерді оқыта отырып тәрбие нәрін бала бойына егу үшін, ең алдымен оқушылардың арттыру қажет. Мысалы, «Ер Төстік» ертегісіндегі төстіктің атына «Ер» сөзінің қосылып айтылуының өзі оның ер-жүрек, батыр екендігін көрсетеді.

Ертегі арқылы айнала қоршаған ортаны барлай алады, табиғаттың сиқырлы сырларын сезіне біледі, халықтың әдемілік және әдептілік жайлы ұғымдарын бойына сіңіреді, ұлттық салт-дәстүр, әдет-ғұрып туралы түсінік алып, адамгершілік тәрбиесінің бастауларына ден қояды.

Өскелең ұрпақты жан-жақты жетілген адамгершілігі мол азамат етіп тәрбиелеуде ертегінің алатын орны ерекше. Ертегі адамның қиялына қанат бітіреді. Білмегенді білгенге сүйрейді. Кімдерден, қай кейіпкерлерден аулақ болуды насихаттайды. Бұл өшпес зор туындылар бала болашағының мәнді мақсатты көзқарасын тудырары сөзсіз.

Ертегі әрбір баланың жеке-дара ой дүниесінің ең нәзік белгілерін жанып тегістейтін жанғыш болып табылады, ал сонымен бірге ол балалардың бірінің жүрегін біріне айқара ашады, балалар ұжымында нәзік интеллектуалдың өзара қарым-қатынастарды тудырады. Ертегі шығары бұл менің балалармен рухани қатынас жасауымның ең бақытты сәттері, ал балалар үшін теңдесі жоқ ойлану шаттығы.

Ертегісіз балалар арасындағы интеллектуалдың өзара қарым-қатынастарды түсіну мүмкін емес, ертегіге әуестенбейінше ұжымдық күйініш-сүйініш болмақ емес, ертегі туындамайынша оймен шабыттанған қуаныш балаға ұғынықсыз. Ертегі – бұл кішкентай дән, баланың өмірлік құбылыстарға эмоцияның баға беруі осы дәннен өсіп жетіледі.

Қазақ ертегілерінің не үшін қажет екенін әдебиет зерттеушісі ғалым А.

Байтұрсынов “Ертегінің қадірі қанша деп сұрағанда, керектігіне қарай жауап беріледі. Ертегінің керек орындары:

1. Халықтың ұмытылған сөздері ертегіден табылмақ. Олай болса, ертегі тіл жағынан керек нәрсе.

2. Бала әдебиеті жоқ жерде баланың рухын, қиялын тәрбиелеуге зор кедергі бар нәрсе. Баланы қиялдауға, сөйлеуге үйретеді.

3. Бұрынғылардың сана – саңлау, қалып-салты жағынан дерек беруші үшін керегі бар нәрсе”- деп айтқан болатын. Қазақ халық ертегілері мейірімділікке, адалдыққа, әділеттікке, еңбек сүйгіштікке, тазалыққа, достыққа, әдептілікке үйретеді. Жамандықтан, қулықтан, өтіріктен, зұлымдықтан аулақ болуға тәрбиелеу жолын алға қояды. Әрдайым татулық, бірлік, ынтымақ жеңетінін көрсетеді.

Батырлар ертегілер мен батырлар жыры ел қорғау жолындағы батырлардың ерлік істерін дәріптей отырып, ел бірлігі мен жұрт тыныштығын сақтап қорғау азаматтық парыз екенін нықтап, жас ұрпақты елжандылыққа, Отан сүйгіштікке тәрбиелейді, адамгершілік жақсы қасиеттерді қалыптастыруға болады деп есептейді.

Қазақ ертегілерінің алғашқы зерттеулері Диваев Әбубәкір есіммен байланысты. «Дибаев ұстанған ғылыми бағыттың ерекшелігі: ол қазақтың ертегілерін этнографиялық материал ретінде танып, ұлттық әдет ғұрыптарды, ұлттық мінез, халықтың дүниеге көзқарасын анықтауды ниет етеді. Өзі жинаған ертегілердің көбісін «этнографиялық материалдар» деген атпен жарыққа шығарып жүруі де ертегілерге қазақтың әдет-ғұрыптарымен мол анықтамалар беруі де – соның нәтижесі еді» деп жазады Тұрсынов Едіге «Қазақ фольклористикасы» кітабында.

Балалаңың ой-өрісін, тілін, қиялын дамытуда ертегілердің рөлі зор. Бала естіген немесе оқыған ертегі мазмұнының мәніне ой жүгіртеді, өз түсінгенінше жеткізуге тырысады. Ертегі құрылымын, тілінің ерекшелігін сезіне отырып ондағы әр қилы оқиғаларды, кейіпкерлердің мінез-құлықтарын, іс-әрекеттерін өз қиялында өрбітеді. Ауызша бейнелі тілмен суреттеліп айтылған немесе қара сөзбен ертегі мәтініне тереңдей мән беріп, ойша талдайды, кейбір көріністерді, құлығына, қарым-қатынасына өз бағасын береді, басты, мәнді деп тапқандарын сұрыптайды, өзіндік көзқарасын білдіреді.

Баланы ертегі мазмұнындағы суреттеу, салыстыру, теңеу, ұқсату, әсірелеу сынды халықтың бейнелі тілі қызықтырады. Айтылуындағы реттілік, жүйелілік халықтың бейнелі ойлау жүйесін білдіртеді, яғни халықтың ой саралау мен сөз саптау ерекшелігін түсіндіреді. Мысалы, «Арыстан мен түлкі», «Түлкі мен тырна», «Түлкі, тасбақа, кене», «Түлкі мен бөдене» сияқты ертегілерде қулық, аңқаулық, «Күшік пен мысық», «Түлкі, қойшы, ау», «Есірік торғай» ертегілерінде мақтаншақтық, бөспелік айтылса, «Қайырымды қоян», «Қарлығаш пен дәуіт» ертегілерінде қайырымдылық, достық дәріптеледі. Қазақ халқында өз ұрпағын «жақсыдан үйреніп, жаманнан жирендіретін», балалар қызыға оқып, сүйіп тыңдайтын ертегілер көп.

Мусина Самал Орынбасаровна

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУ

Ақтөбе қаласы "Шәкәрім Құдайбердіұлы атындағы № 66 ЖББОМ бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі уақыттың негізгі талаптарының бірі- білімді, әлемнің бүтіндей бейнесін қабылдай алатын шығармашылық танаммен тікелей қатынас жасайтын жаңаша, тәуелсіз ойлай алатын шығармашыл тұлғаға айналдыру. Қоғамның әлеуметтік-экономикалық деңгейі сол қоғамдағы жеке адамның шығармашылық мүмкіндігіне байланысты.

Бүгінгі таңда білім сапасының алдында жүйеленіп, дайындалып берген білімді, дағдыларды меңгеретін, қайталайтын ой ғана емес шығармашылық бағытта жұмыс істейтін, тың жаңалықтар ашатын, біртума ойлау қабілетімен ерекшеленетін жеке тұлға қалыптастыру міндеті тұр. Бұл, әрине, оқушылардың шығармашылық әрекетін дамытудың маңызды мәселе екендігін дәлелдейді.

Мектептегі оқу үрдісінің негізгі мақсаттары- баланың білім игеру кезінде ойлау қабілетін қалыптастыру, сол арқылы таным әрекетін белсендіріп, шығармашылық қабілеттерін тәрбиелеп дамыту болып табылады.

Шығармашылық қабілетті тәрбиелеудің алғы шарттарына мына мәселелерді жатқызуға болады.

1.Шығармашылық қабілет деңгейін анықтау.

2.Қызығушылық және шығармашылықпен таным белсенділігін арттыру.

3.Оқушы мүмкіншілігіне сай шығармашылық тапсырмаларды әдістемелік тұрғыда жүйелі түрде орындату;

4.Шығармашылық қабілетті тәрбиелеу барысында кездесетін қиындықтар мен қарама-қайшылықтарды есепке алып зерттеу.

5.Мұғалім өз ісіне ізденімпаздықпен қарап, сабақты шығармашылықпен өткізу.

Осы мәселелер өз шешімін тапса, жан-жақты дамыған, шығармашыл жеке тұлғаны тәрбиелеу өз мақсатына жетеді. Жаңалыққа деген қызығушылық – басты ішкі талпыныс болып табылады. Бастауыш сынып оқушыларында жаңа, өзі білмейтін іске деген қызығушылық басым болады. Ондай істер баланың бар ақыл-ойын, ішкі күштерін жұмылдырады және ерекше қуат береді. Қызығушылықтың арқасында білім де, оны иегру үрдісі де,интелекті дамытуда қозғаушы күш және жан-жақты дамыған адам тәрбиелеуде маңызды фактор болуы мүмкін.

К.Д.Ушинский: «Еріксіз көндіру мен күштеумен алған білім дамыған ақыл тудыра қояр ма екен?» - деген. Оқушылар бойында «Шығармашылық әрекет тәжірибесін» қалыптастыру қажеттігі туралы Лернер жазған болатын, қазіргі нарық заманындағы жағдай мұны дәлелдей түседі. В.В. Давыдов «Жеке тұлға негізінде щығармашылық бастау жатыр,жеке тұлғаның маңызы оның жасампаздыққа мұқтаждығына және қабілетіне байланысты» деп есептеген.

Әрине, мәселе тек басты ұғымның мәнін түсінумен шектелмей, оның мүмкіндіктеріде зерттелген. Айталық, оқушылардың шығармашылық мүмкіндіктері В.В. Давыдов, В.В. Репкин еңбектерінде қарастырылады. Бір нәрсені жасауға, тудыруға деген қабілеттілік балаларда мектеп жасына дейін қалыптаса бастайды. Бұл кезде шығармашылық актілері ойын әрекетінде жүзеге асады да,

даму өнімі «қиял, елес» болып есептеледі. Бастауыш сыныпта шығармашылық қабілеттері оқу әркетінде көрінеді, даму өнімі- «оқуға құштарлық, ынталық». Жас өспірімдік кезеңде оқушы әрекетінің жекедара субъектісі ретінде дами бастайды, В.В. Давыдов шығармашылық тұлғаның сипаттамасы деп осыны есептейді.

Ендеше, оқыту негізгі ерікті қызығушылық жағдайда болуы керек. Негізгі мектептің бүгінгі таңдағы білім беру мақсаты- оқушыда өз жеке білім траекториясын тыңдау қабілеттігін қалыптастыруға жағдай жасау. Яғни педагогикалық әрекет оқушылардың белгілі бір нәтижеге әкеп тірейтін әрекетіне бағытталу қажет. Шығармашылық әркет – оқушыны өз жеке шығармашылық бағытын таңдау қажеттігін және шығармашылық өнім, нәтиже туғызуға бағытталған жауапкершілігін қамтитын әрекет.

Оқушылардың жаңа бір нәрсені ашуы: оқушы өзін белгілі бір жаңалықтардың авторы ретінде сезінеді, бұл оған белгілі бір пән төңірегіндегі қызығушылығын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Шығармашылық әрекет оқушыны өзіне тарта, баули түседі.

Оқушыға белгілі бір көлемдегі білім, білік- дағдыларды меңгерумен бірге табиғат, қоршаған дүние туралы түсініктерін кеңейте отырып, оларды шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту – бүгінгі күннің талабы. Шығармашылық бұл шынай өмірде баланың өзін-өзі тануы.

Мектеп құрылымында болып жатқан өзгерістер, білім беру мақсаттарының алмасуы, оның дамытушылық сипаттарының бекітілуі, көпнұсқалық оқытуға көшу сияқты мәселелер орындаушылардан шығармашылық бастамалық, өзгеше көзқарастарды, жұмыстың жоғарғы санасын және кәсібилікті талап етеді.

Шығармашылық – бұл адамның өмір шындығына өзін-өзі тануға ұмтылуы, ізденуі. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйін, өздігінен саналы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі қажет. Бастауыш сыныпта шығармашылыққа баулитын, жиі жүргізіле бермейтін жұмыстың бірі – өлең жазу. Бұл жұмысты бірінші сыныптан бастаған жақсы нәтижеге бағыттайды. Өз оймен әңгімені аяқтап жазу. Бұл тапсырмада баланың қиялы дамиды. Сахналауда оқушының жаттап айтуы емес, кейіпкер бейнесін, айтар ойын жеткізе білу. Оқиғаға байланысты мақалмәтел айтқызу. Бастауыш сыныпта оқушылардың тілін дамытуға, шығармашылығын арттыруға ықпал ететін жұмыстың бір түрі – шығарма жазғызу.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін қалыптастырудың теориялық негіздерін педагогикалық шарттарын анықтай отырып, біз төмендегідей қорытынды жасадық:

- Шығармашылық іс-әрекет деп біз оның нәтижесінде жаңа нәрсе жасалатын іс-әрекетті түсінеміз.

- Бастауыш сынып шығармашылық қабілеттерін дамыту шарттарын қарастыру сабақ барысында оларды жүзеге асыру және дамыту жолдарын көрсетуге мүмкіндік береді. Біріншісі, оқу үдерісінде шығармашылық оқу міндеттерін қою және шығармашылық сипаттағы педагогикалық жағдаяттарды құру;Екінші жолы-әдебиеттік оқу сабақтарында оқушыларды көркем шығармашылық әрекетке тарту.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- С. Хайдарова Оқушының шығармашылығын дамыту // Бастауыш мектеп 1997 №4
- Н. Жанатбекова Шығармашылық қабілеттілік-даму негізі // Қазақстан мектебі. 2006 №2
- Қадірова Б.Н. Оқушылардың шығармашылық әрекетін дамыту- ғылыми-педагогикалық проблема. // Білім – образование-2004ж.
- Кішібеков Д. Сыдықов Ұ. Философия Алматы: Ғылым 1994ж.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

Назарова Люда Орынбасарқызы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОҚЫТУДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Ақтөбе облысы, Ырғыз ауданы, Ырғыз «№2 жалпы білім беретін мектебі» КММ бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі әлемдік білім кеңістігіндегі халықаралық стандарт талаптарына сай оқыту үдерісінің орталық тұлғасы білім алушы субъект, ал ол субьектінің алған білімінің түпкі нәтижесі құзыреттіліктер болып белгіленуі білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мақсаты негізге алынып отыр. Жай сауаттылық – адамның оқу, түсіну, қысқа мәтіндерді құру және қарапайым арифметикалық әрекеттерді орындауы. Функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсе алу қабілеті және сол ортаға барынша тез бейімделе алуы мен қарым-қатынас жасай алу деңгейінің көрсеткіші. Олай болса, функционалдық сауаттылық тұлғаның белгілі бір мәдени ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және оның әлеуметтік қарым-қатынас жасауын қамтамасыз ететін білім, білік, дағдылардың жиынтығынан құралады. Ал кең мағынасында ол тек білік пен білімділік әлеміне барудың жолы ғана емес, ол – ұлттың, елдің немесе жеке адамдар тобының мәдени және әлеуметтік дамуының өлшемі. Осындай сапалық сипаты тұрғысынан қарағанда функционалдық сауаттылық жеке адамды дамытудың тетігі ретінде қолданылады. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығы дегеніміз – оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. Егер осы шарттар бастауыш сыныпта орындалғанда оқушының функционалдық сауаттылығы қалыптасады.

Бастауыш сыныпта оқушылардың фукционалдық сауаттылық мазмұны келесі мағынада сипатталады .

— оқу, жазу сауаттылығынан;

— жаратылыстану ғылымындағы сауаттылығынан;

— математикалық сауаттылығынан;

— компьютерлік сауаттылықтан;

— денсаулық мәселесіндегі сауаттылықтан;

— құқықтық сауаттылығынан.

Оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуда оқу бағдарламасындағы әрбір пәннің рөлі зор. Соның ішінде бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуда білім берудің алатын орны ерекше.

«Сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол – жаңадан жаңаны табатын өнер» — деген екен Жүсіпбек Аймауытов. Сондықтан қазіргі таңда оқушыларға саналы тәрбие мен сапалы білім беру ісін жаңа талап тұрғысынан өзгертіп, оқыту тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыруға міндеттіміз.

Олай болса шығармашыл тұлғаны қалыптастыру үшін әр сабағымызда біз тек оқулық шеңберіндегі білімді үйретумен шектеліп қана қоймай, кең түрде әр баланың талабына, деңгейіне сай жұмыстарды саралап, ыңғайластыруымыз керек. Тұлға құзыреттілігін дамыту үшін, яғни бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын арттыруда оқытудың 7 модулін қолдану, сабақ

жоспарлауда Блумның ойлау дағдыларын – білу, түсіну, қолану, талдау, жинақтау, бағалау және сөйлеу әркеттерінің түрлері – оқылым, жазылым, айтылым, тыңдалымды қолданып, бағалау критерийлерін айқындаудың маңызы зор.

Оқу процесінде қолданылған интербелсенді әдістерді қолдану кезіндегі оқушының іс-әрекеті критериалды бағаланып, рефлексия жүргізілсе онда біздің де алдымызда отырған оқушының да жұмысы, даму деңгейі бірден көрінеді және олардың функционалды сауатты болып дамитындығы сөзсіз. Интербелсенді әдісте оқушылар төмендегідей білім, білік, дағды, машықтарға үйренеді:

— терең ойлану, жеке рефлексиялық қабілеттерді дамыту;

— өз идеялары мен әрекеттерін талдау және оларға баға беру;

— ақпаратты өздігімен түсініп, жан-жақты талдап, таңдап алу;

— өздігімен жаңа түсінік пен білім құрастыру;

— пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу;

— шешім қабылдау және қиын мәселелерді шешу;

Сол себепті интербелсенді оқытуда оқушылар келесі әрекеттерді атқаруға дайын болу керек:

— бірлескен жұмыс;

— танымдық, коммуникативтік, әлеуметтік тұрғыдан белсенділік таныту.

Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығы дегеніміз – оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. Егер осы аталған шарттар бастауыш сыныпта орындалғанда оқушының функционалдық сауаттылығы қалыптасады.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда оқу бағдарламасындағы әрбір пәннің рөлі зор. Соның ішінде бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуда білім берудің алатын орны ерекше. Осы ретте, оқушыға халықтың қоғамдық өмірін, арман-мүддесін танытуда, оларға идеялық-саяси, рухани-адамгершілік, этикалық-эстетикалық т.б. тәрбие беруде, дүниеге көзқарасын, мінезін, жалпы мәдениетін қалыптастыруда көркем әдебиетті қуатты құралдардың бірі ретінде пайдалану – бастауыш сынып пәнінің басты мақсаты болып есептелсе, тіліміздің өзіндік қалыптасқан нормаларын, жалпы айтқанда грамматикасын үйрету – қазақ тілінің басты міндеті болып танылады. Мысалы: өз сабақтарымда оқушыларды сабақтың тақырыптарына байланысты топтарға бөліп, ойындар арқылы топтарының аттарын тапқызып, оқушыларды қызықтыру үшін ұлттық ойындарды, ребустар, сөзжұмбақтарды пайдаланамын.

Оқушылардың шығармашылығын дамыту мақсатында сурет бойынша әңгіме құрастыру, тақырып бойынша өлеңдер, «Сөз ойла, көп ойла», «Өлең шығарайық», «Бес жолды өлең» құрастыру жұмыстарын жүргіземін. Оқушылардың ізденушілік жұмыстарын дамыту мақсатында «Аквариумдағы алтын балық», «Балық сүйегі» әдістерін қолданамын.

Мысалы: «Әдебиеттік оқу» сабақтарында Баяндаушы – әңгіменің мазмұнын айтады. Зерттеуші – әңгімедегі негізгіні анықтайды. Сілтемеші – сөздіктермен жұмыс жүргізеді. Сұрақ құрастырушы – сұрақтар дайындайды. Дәнекер – өмірмен байланыстырады. Бейнелеуші – әңгімедегі негізгі кейіпкерді суреттейді. Осындай жұмыстарды жүргізу арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырамын. Әдебиеттік оқу, дүниетану сабақтарында берілген тақырып бойынша эссе, ой толғау жазғызып отырдым. Балалар қандай қажетті мәлімет алғанын, оның өз өмірімен қандай байланысы бар екендігін талқылауға үйренді. Тақырып бойынша алған мәліметін қай кезде және қандай жағдайда пайдалануға болатындығын ортаға салып ой бөлісуге дағдыланып келеді. Болашақта әділ, еңбексүйгіш, отансүйгіш, ұлтжанды азамат болуға тырысады. Олар жас та болса, оқыған шығармалары арқылы өмірдің кейбір асу

белестерінің қиындығымен таныса алады, пікір таласуға да жаттығады.

Сөзімнің соңында көнеден келе жатқан «Қыран-түлегіне қайтпас қанат сыйлайды, ұстаз-шәкіртіне талмайтын талап сыйлайды», — деген даналық сөзіндей, ұстаз қай кезде де мектептің жүрегі, қоғамның тірегі. Қоғам тұлғаны қаншылықты жетілдірсе, жетілген тұлға қоғамды соншалықты дәрежеде дамытады.

Nurgalieva Aigul Orazbaganbetkyzy

Teacher of English Secondary school №66 by Sh. Kudaiberdiuly

THE USE OF SINGAPORE TECHNIQUE IN ENGLISH LESSONS

New educational priorities require teachers to search for and implement modern teaching technologies in educational institutions that help achieve more tangible learning and upbringing results. And more and more often, the Singapore teaching method is used in many countries. What do we know about Singapore and this technique?

The Republic of Singapore is a city-state located on islands in Southeast Asia. The area of Singapore is 724.2 km2, the state of Singapore consists of 63 islands. The largest of them is Singapore (the main island) gained independence from Great Britain in 1965 and in recent years has been among the ten most developed and richest countries in the world. One of the reasons for achieving this result is the reform of the education system.

Singapore consistently shows high results in the PISA (testing of reading, mathematics, science and computer literacy) and TIMISS (testing of mathematical and natural science knowledge)

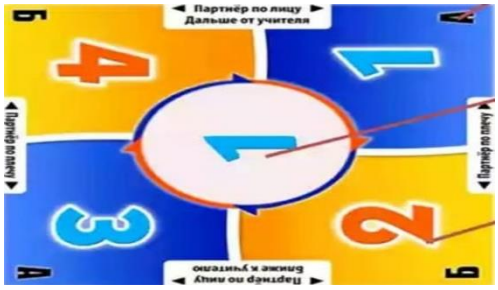
"Cooperative learning, which is the basis of the Singapore methodology, is based on ideas that appeared at the beginning of the last century and were developed by such philosophers and psychologists as Kurt Levin, John Dewey, Lev Vygotsky. In Russian pedagogy, the concepts of "pedagogy of cooperation" and collective /group forms of work are closest to the concept of "cooperative learning"

What is the difference between the so–called Singapore methodology and the technologies used in modern teaching?

The first is the unusual arrangement of desks. Two tables are pushed together, and four students are sitting at them facing each other. At the same time, two of them inevitably end up sideways to the blackboard. The lesson focuses on the center of the class. The key concept that students and teachers should understand when starting classes in the modules of the Singapore system is the word "partner", which is unusual for a secondary school. With even more unusual clarifications: a partner in the face (the one who sits opposite you) and a partner on the shoulder (the one who sits next to you).

The teacher guides the process by giving clear instructions and time frames and, if necessary, helps students during interaction: "Attention! They say partners on the shoulder," "And now let's hear the opinion of partners on the face." This is the peculiarity of group work, which involves a very clear organization. "Training structures do not require detailed elaboration of plans, training materials and special training. They are easily integrated into a traditional lesson and become an integral part of it."

Working in collaboration involves dividing children into teams and seating them in groups of 4. Each child has his own number in the team, based on the management card (Manage Mat):

There are about 250 structures in the Singapore methodology. The most common teaching structures of this technique in the English lesson are Tic-Tac-Toe, Rally Robin, Inside Circle or Outside Circle, Teambuilding, Think Write Clockbuddies, Stir The Class and so on.

1. Structure Inside Circle-Outside Circle

Students should form two circles – an outer one and an inner one. The partners in the circle should face each other. The teacher calls some number, for example "3", this number indicates the number of steps that the children of an external friend should take clockwise. As a result, the student finds himself face to face with a new partner.

2. Clock Buddies - a structure in which students meet with their classmates at the "teacher's allotted" time for effective interaction. This training structure of the Singapore methodology was used in Module 5, Party at all stages of the lesson (motivational, activity, reflexive). It is proposed to devote an entire lesson to this task. Examples of tasks from the textbook that can be used for this lesson: 1. Describe what is happening in the photos (students describe the picture in pairs); 2. Look at the key words. Which things do you prefer at parties? (the words are given in textbooks, students in new pairs share their thoughts); 3. Which of these statements about parties in the UK do you think are true? Why? (statements are given in the textbook). 1. Each student is given a handout with a clock and is given 2 minutes to go around the class and arrange "meetings" with classmates. 2. The teacher calls a certain hour, and students form pairs of consents their own "clock". The teacher displays a task on the screen or asks students to complete the task in pairs. Then the tasks are checked frontally.

3. Take off – Touch down - a learning structure for getting information about the class (who solved the problem in one way, two, three), as well as getting to know the class, the audience. This training structure of the Singapore methodology was used at the reflection stage, Module 12. Within the framework of this topic, students studied how to compose sentences using The Passive Voice in such times as The Present Simple, The Past Simple, The Present Perfect. The teacher is invited to ask questions to provoke students repeat the material passed in the lesson, repeat the rules again. Sample questions for the class: Have you learned new words today? Have you understood how to use the Passive Voice? Do you remember the rule of using of The Present Simple Passive? so on. 1. The teacher asks questions or gives students a statement, according to the topic covered. If the students agree with the statement or answer the question positively, they stand up. If the students do not agree with the statement or answer the question in the negative, they remain in place. 2. The teacher suggests that students share their opinion about the statement or question, tell them why the students chose this or that answer. Students can work both in groups and in pairs. Then the teacher changes the question or statement, the procedure is repeated. This learning structure allows the teacher to understand what the students were able to learn in the lesson, what they remembered, what they liked, and what they should continue working on.

Approbation of the teaching structures of the Singapore methodology at school in the 7th In the classroom, she proved that during the performance of tasks using the techniques of the Singapore methodology, communicative learning activities develop, so how are students constantly on assignment in communication with each other. Also, when performing tasks with the use of training structures of the Singapore methodology, creativity develops and critical thinking. Thus, since during the execution of tasks using According to the Singapore methodology, students have to cooperate with other members of the group, find a solution to the problem, come to a compromise or a common solution, it can be concluded that the techniques of the Singapore methodology really contribute to the

development of communicative universal learning activities.

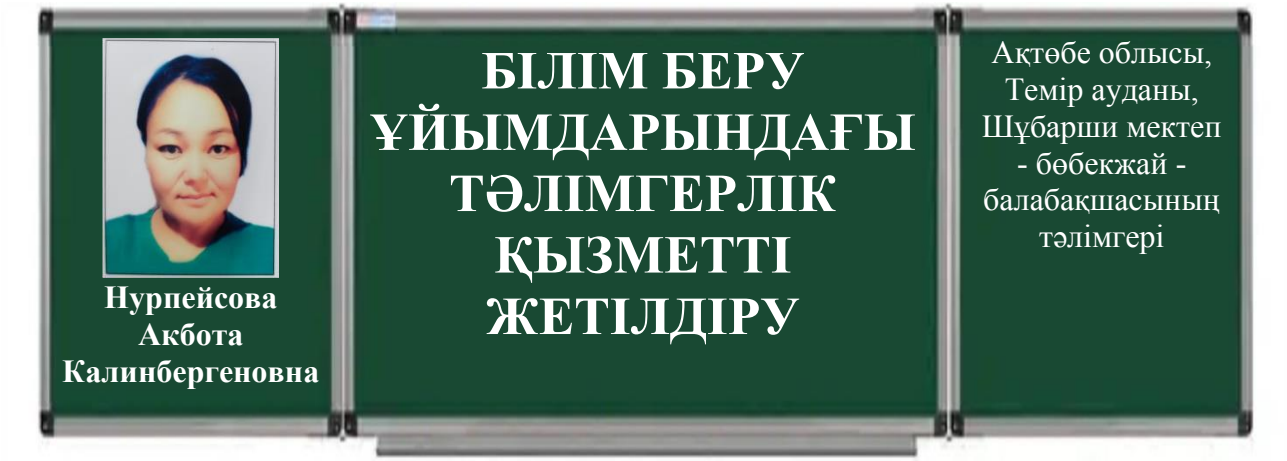
In conclusion applying structures in my teaching activities, I came to the conclusion that elements of the Singapore education system can bring diversity to the learning process. Much will depend on the professionalism of the teacher and his ability to find the right application of these techniques. Students develop communication skills, creative thinking, they learn to cooperate, criticize and accept criticism. Any lesson becomes like an exciting and intense game and carries extremely positive emotions.

List of literature

1. Ambartsumova A.P. "Methods of formation of communicative competencies based on the use of Singapore training structures", "Fair of Innovations in Education - 2016", https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/materialy-mo/2018/04/18/pk-4-3-tehnologii-obucheniya

2. Kirillova S. The Singapore methodology is friends with the Federal State Educational Standard [Electronic resource] // School Management. – 2014. – № 1. – URL: https://www.hse.ru/data/2013/12/19/1338937415/Upr_01_2014-34_39.pdf (date of application: 03/13/2019)

3. Group Investigation as a Cooperative Learning Strategy: An Integrated Analysis of the Literature / M.G. Mitchell, H. Montgomery, M. Holder, D. Stuar // The Alberta Journal of Educational Research. – 2008. – Vol. 54, № 4. – P. 388–395. – [Иностранный язык и образование]. – URL: https://student45.ru/why-studying/foreign-language-and-education/ (03.05.2020

Мектеп тәлімгерлігі – білім беру ұйымындағы педагогикалық қызметте еңбек стажы жоқ мұғалімдермен және оқушылармен жеке тәрбиелік жұмыс жүргізудің бір түрі. Тәлімгер – сабақ беру мен тәрбие саласына қатысты әдістемелерді игерген, білімді, кәсіби және адамгершілік қасиеттері жоғары тәжірибелі мұғалім. Білім беру мекемелеріндегі мектеп тәлімгерлігінің мақсаты жас мұғалімдерге кәсіби тұрғыдан тәжірибе жинақтауға көмектесу болып табылады.

Мектеп тәлімгерлігінің негізгі міндеттері мыналар:

- Жас мамандардың педагогикалық қызметке ынта-ықласын ояту, оларды білім беру мекемелеріне тұрақтату;
- Мұғалімнің кәсіби тұрғыдан қалыптасу процесінжеделдету және атқаратын қызметіне байланысты жүктелген міндеттерді өздігінен әрі сапалы етіп орындай білу қабілетін дамыту;
- Корпоративтік мәдениетке бейімдеу; мектеп ұжымының үздік дәстүрлерін, тәртіп ережелерін сақтауға, ұстаздық міндетті саналы түрде және творчестволық орындауға баулу.

Тәлімгер тәрбие жұмыстарына қабілетті болуы тиіс. Әдетте, тәлімгер жас маманға бір жылға жетпейтін уақытқа

бекітіледі. Тәлімгер жұмысының тиімділігі, баға көрсеткіштері жас мұғалімнің сол кезеңдегі өз міндеттерін орындау деңгейінен көрінеді.Өзім жұмыс жасайтын білім беру ұйымында тәлімгер болып қызмет жасаймын және өз тәжірибемнен төмендегі жұмыстарды ұсынамын.

- Жас маманның іскерлік және адамгершілік қасиеттерін, оның сабақ өткізуге, мектеп ұжымына, оқушылар мен олардың ата-аналарына деген көзқарасын, әуестіктері мен бейімділіктерін зерттеу;
- Жас маманды мектеппен таныстыру, оқу сыныптарының, кабинеттердің , қызметтік және тұрмыстық орын-жайлардың жұмыс жүргізу тәртібін түсіндіру;
- Қызметтің қыр-сырын игеруіне көмектесу;
- Қажетті кеңестер беру;
- Жас маманның оқу сабақтары мен сыныптан тыс шараларды өздігінен өткізу жағдайларын бақылау және оған баға беру;
- Жас маманның ұстаздық кәсіпті, сабақ өткізудің практикалық әдіс-тәсілдерін игеруіне, жіберілген қателіктерді анықтап, оларды ретке келтіруге жеке көмек көрсету;
- Жас маманның оңды қасиеттерін жетілдіруіне өз жеке тұлғалық үлгісімен ықпал ету, оның мектептегі іс-әрекеттеріне түзетулер ендіріп отыру, ұжымның қоғамдық өміріне қатысуға тарту, жалпы мәдениеттік және кәсіби дүниетанымының дамуына жәрдемдесу;
- Жас маманның кәсіби бейімделу қорытындысын шығару; тәлімгерлік нәтижесіне байланысты есеп беру құжатын әзірлеу; жас маманның алдағы жұмыс бағдарлары жайлы ұсыныстар даярлау.

Жақсы тәлімгер көптеген жақсы қасиеттерімен ерекшеленуі керек, соның ішінде:

- мекемеде жоғарғы деңгейде адалдыққа ие, корпоративті мәдениеттің өзекті құндылықтарының иеленушісі;
- өз бөлімшесінің және тұтас мекеме жұмысы туралы жүйелі түсінігі бар;
- өзінің кәсіби қызметінде айтарлықтай тәжірибесі бар;
- тәлімгер болуға өзі ниетті, әйтпесе тәлімгерлік қосымша жүктеме ретінде қабылданады, ал ол ерте ме, кеш пе сапаға кері әсері тиеді; ең маңыздысы –жай ғана бір кезеңнен келесі кезеңге дейінгі оның жұмысының нәтижесін бағалау емес, тәлімгерден тәлім алушыға шын ниеттен көмектесуге ұмтылуды талап етеді;
- өзге адамның дамуына өз уақытын бөлуге дайын болу (бұл ең жауыр болған сұрақтардың бірі: көмекке ұмтылу адам үшін сөзсіз құндылық болып табылмаса, жақсы тәлімгер болу мүмкін емес);
- сындарлы сынға қабілетті болу: бұл жердегі негізгі сөз - "сындарлы". (Тәлімгер сол немесе басқа қызметкерге баға бергенде ол сыни сараптаманы еске салмау керек - бағалау, бірінші кезекте, жұмысты жақсартуға арналған нақты ұсыныстардан тұруы керек);
- ықылас білдіріп, кері байланыс беріп тұруы керек. Жақсы тәлімгер - қызметкерінің жағдайынан үнемі хабардар.Егер тәлім алушысының жұмысында немесе қарым- қатынасында белгілі бір қиындықтар туындап жатса, ол жылдың аяқталуын күтпейді (қорытынды шығару бойынша кездесу кезінде атқарылмаған шаруаларды бекітуге болатын кезеңді),

Жұмыс барысымды үш кезеңге бөлдім:

1ші кезең – бейімделу.

Тәлімгер міндеттерін анықтайды және жас маманды арнайы бағдарлама арқылы педагогикалық тәжірибеге үйрету

2-ші кезең – негізгі.

Тәлімгер бағдарламасын әзірлейді және іске асырады, түзетуді жүзеге асырады кәсіби дағдылары құруға көмектеседі, жас маманға өзін-өзі жетілдіру бағдарламасын құруды үйретеді.

3-кезең – бақылау-бағалау.

Жалпы айтқанда тәлімгерлікке тәжірибелі адамның өзінен тәжірибесі аз адамға білімі мен машығын беру әдісі деп анықтама беруге болады. Кең, заманауи мағынасында тәлімгерлік - мекемеде жеткілікті жұмыс тәжірибесі бар білікті маман. Ол:

- жаңа қызметкерлерге ұйымда бейімделуіне көмектесетін;
- олардың кәсіптік дамуына, қызметтік өсуіне ықпал ететін;
- олардың іс -әрекеттерінің нәтижесіне баға беруге қатысатын адам.

Тәлімгер, бір жағынан,мекемеге қатысты қызметкердің қызығушылықтарын танытады, екінші жағынан, қызметкер үшін мекеменің өкілі болып табылады.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТАРИХ ПӘНІНДЕГІ МАҢЫЗЫ

Нұрғалиева Фариза Нұрлыбекқызы

Ақтөбе қаласы, Ш.Құдайбердіұлы атындағы №66 ЖББОМ тарих пәнінің мұғалімі

Білім беру реформалары жағдайында әр түрлі педагогикалық жаңалықтарды енгізуге бағытталған инновациялық қызмет кәсіби білім беруде ерекше маңызға ие болды.

Бүгінгі таңда білім беру қазіргі әлемнің «сын-қатерлеріне» жауап беріп, жаңа әлеуметтік құбылыстарға жауап беруі керек. Бұл тұлғаны болашақ өмірге дайындауға бағытталған оқытудың инновациялық әдістері. XXI ғасырдың жастары ақпараттық ғасырдың адамдары болғандықтан, олармен жұмыс барысында танымдық іс – әрекетті дербес және дәлелді түрде ұйымдастыру, себеп-салдарлық және құрылымдық-функционалдық талдау элементтерін пайдалану, зерттелетін объектінің маңызды сипаттамаларын анықтау, салыстыру, салыстыру критерийлерін өз бетінше таңдау қабілеттерін дамыту қажет. Осы тұрғыда мұғалімнің мақсаты – оларды осы пәнге қызықтыру.

Осы міндеттерді іске асыру үшін өз қызметін инновациялық білім беру технологияларын: ақпараттық-коммуникативтік, интерактивті оқыту технологияларын, сыни ойлауды дамыту технологиясын, жобалау технологиясын қолдану негізінде құру қажет.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар дербес, зерттеушілік, шығармашылық жұмыс дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді, жеке тұлғаның өзін-өзі танытуына және өзінөзі дамытуына ықпал етеді.

Қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды қолдану сабақта оқушылардың белсенділігін арттырды, оқушылардың танымдық және зерттеу қызметін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік берді, Сабақтың көрнекілігі мен эмоционалды толықтығын арттырды, осының бәрі оқушылардың шығармашылық қасиеттерін дамытуға және олардың өзін-өзі жүзеге асыруына ықпал етеді.

Интерактивті оқыту технологиялары білім беру іс-әрекетінің субъектісі ретінде оқытушы мен оқушының өзара қарым-қатынасы мен өзара іс-қимылы процесінде білімді игеру, білік пен дағдыларды қалыптастыру тәсілі ретінде қарастырылады. Сабақтардағы интерактивті қызмет өзара түсіністікке, өзара әрекеттесуге әр қатысушы үшін маңызды мәселелерді бірлесіп шешуге әкелетін диалогтық қарым-қатынасты ұйымдастыруды және дамытуды қамтиды. Интерактивті оқытудың арқасында барлық оқушылар таным процесіне қатысады. Олар өздері білетін және ойлайтын нәрселерді түсінуге және рефлексиялауға мүмкіндік алады. Әр адам білім, идея, қызмет әдістерімен алмасу процесіне өзінің ерекше жеке үлесін қосады.

Маңызды заманауи білім беру технологияларының бірі-сыни ойлауды дамыту технологиясы, яғни қалыптасқан идеялар-

ды жоққа шығаратын, өз тәжірибесіне, жаңа идеяларды жобалауға негізделген ойлау. Бұл технологияның негізінде мыналар жатыр: проблеманы қою (оқушылар өз білімдерін өзектендіреді, білім алушыларға жаңа ақпарат алуға қандай да бір интрига береді), проблеманы жүзеге асыру (жаңа ақпарат алады, оны ескісімен салыстырады) және рефлексия (білім алушылар жаңа білімді бекітеді, зерделенетін материал туралы бастапқы түсініктерін өзгертеді, түсініктерін қайта түсіндіреді).

Мен өзімнің оқытушылық қызметімде ақпараттық технологияларды белсенді түрде енгіземін, қазіргі уақытта сабақта, оған дайындық кезінде, сондай-ақ сыныптан тыс жұмыстарда компьютерді практикалық қолдануда белгілі бір тәжірибе жинақтадым. Тәжірибе көрсеткендей, тарих сабақтарында жаңа материалды оқып-үйрену, алған білімдерін бекіту және сабақ-бақылау кезінде компьютер мен интерактивті тақтаны қолданған дұрыс.

Тарих сабақтарындағы ақпараттық технологияларды мен келесі нұсқаларда қолданамын:

1) Ең көп таралған түрі - Мультимедиялық презентациялар. Мектепте жұмыс істеген уақыт ішінде мен сабақтардың барлық жүйелерін, яғни бірінші сабақтан бастап соңғысына дейін, сонымен қатар жеке мультимедиялық презентацияларды жасап, жинақтадым. Өнімді оқу процесінде қолданбас бұрын, мұғалімнің бәрін түсіну, түсіну, байлау, жаттығу үшін бос уақыты болуы керек - және ол кәсіби компьютер емес. Презентацияларды дайындау-бұл маңызды, шығармашылық процесс, оның әр элементі оқушының қабылдауы тұрғысынан ойластырылып, мағыналы болуы керек.

2)Power Point бағдарламасы сабақта карталарды, суреттерді, тарихи тұлғалардың портреттерін, бейне үзінділерді, диаграммаларды пайдалануға мүмкіндік береді. Power Point бағдарламасының көмегімен жасалған презентациялар интерактивті тақтаға Ofis режимінде кеңінен қолданылады. Бұл осы жабдықпен жұмыс істеудің ең оңай жолы және барлық оқушылар жасай алады.

3) Сабақтарымда материалды тереңірек игеру және білімді бақылау үшін мен әртүрлі тесттер мен тренажерлерді қолданамын. Бұл Word немесе Power Point бағдарламаларында мұғалім жасаған тесттер немесе қазір Интернетте көп болатын дайын тест нұсқалары сияқты болуы мүмкін. Тесттер мәтіндер түрінде қарапайым болуы мүмкін, олардың ішінен дұрысын таңдау керек. Олар сондай-ақ фотосуреттер түрінде ұсынылуы мүмкін.

4) Ақпараттық технологиялар пәнді оқуға деген қызығушылықты арттыруға, ақпараттық өрісті кеңейтуге, ақпаратты алу және пайдалану процесін жеделдетуге, оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Абстрактілі ойлауға көшу қоршаған ортаға, тәрбие мен оқытуға байланысты, ал егер ойлануға арналған объектілер болмаса, онда: ақыл-ойдың дамуы тоқтайды. Компьютер дәл осындай нысандардың тасымалдаушысы. Сыныптан тыс жұмыстар мен жалпылау сабақтарында мен әртүрлі викториналарды қолданамын. Олар әр түрлі тапсырмаларды қамтиды («хронологияға сәйкес орналастырыңыз», «кейіпкерді біліңіз», «байланыстырыңыз», «Тарихи сөздік», «Тарихи кейіпкердің сұрақтары»).

5) Мен өз сабақтарымда кроссвордтарды жиі қолданамын, оларды өзім де, үйде де, дайын формаларда да қолданамын. Көбінесе кроссвордтармен жұмыс интерактивті тақтада жүзеге асырылады, өйткені жұмыстың бұл түрі ең тиімді, өйткені оқушылар осы қызмет түріне тікелей қатысады.

Инновациялық технологияларды қолдану білім алушылардың тарих пен әлеуметтік ғылымды оқуға деген ынтасын арттыруға, оқытудың көрнекілігін күшейтуге және оқушыларыдң сабақтардағы қызметін жандандыруға мүмкіндік береді.

Менің педагогикалық қызметімнің мақсаты – заманауи инновациялық білім беру технологиялары мен жаңа қоғамда бағдарлай білу арқылы оқушының жан-жақты тұлғасын қалыптастыру.

Қазіргі оқытуда пассивті, белсенді және интерактивті стратегиялар ерекшеленеді. Осы стратегиялардың шебер

үйлесуі оқытудың тиімділігі мен білім сапасын қамтамасыз етеді.

Жобалық технология, проблемалық оқыту, пікірталас технологиясы оқушыларға тәуелсіз жобаларды жүзеге асыруға, олардың позициясын, көзқарасын анықтауға және дәлелдеуге, жеке тұлғаның шығармашылық әлеуетін ашуға, өзін-өзі тануға және өзін-өзі анықтауға мүмкіндік береді.

Мен интерактивті оқытуды белсенді түрде енгіземін, өйткені бұл танымдық, практикалық және шығармашылық қызметті ұйымдастырудың ерекше формасы. Интерактивті оқыту арқылы мен келесі мәселелерді шешуге шығамын: барлық оқушылар таным процесіне қатысады, олар өздері білетін және ойлайтын нәрселерді түсінуге және рефлексиялауға мүмкіндік алады, әрқайсысы өзінің ерекше жеке үлесін қосады, білім, идеялар, қызмет әдістерімен алмасады, сонымен қатар бұл ізгілік пен өзара қолдау атмосферасында болады, бұл жаңа білім алуға ғана емес, сонымен қатар танымдық ісәрекеттің өзін дамытуға, оны ынтымақтастық пен ынтымақтастықтың жоғары формаларына аударуға мүмкіндік береді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар дербес, зерттеушілік, шығармашылық жұмыс дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді, жеке тұлғаның өзін-өзі танытуына және өзінөзі дамытуына ықпал етеді. Білім беру үдерісіне ақпараттық-коммуникативтік технологияларды енгізу оқытудың көрнекілігі мен эмоциялық құрамдасын күшейтуге мүмкіндік берді, музейлерге виртуалды экскурсиялар және т. б. өткізуге мүмкіндік берді.

Мен өзім үшін заманауи ақпараттық технологияларды қолдану сабақтарда оқушылардың белсенділігін арттырды, оқушылардың танымдық және зерттеу қызметін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік берді, Сабақтың көрнекілігі мен эмоционалды толықтығын арттырды, осының бәрі оқушылардың шығармашылық қасиеттерін дамытуға және олардың өзін-өзі жүзеге асыруына ықпал етеді.

Мамандандырылған білімге көшу кезінде, зерттелетін материалдың күрделілігін ескере отырып, мен кейде модульдік технологияның элементтерін қолданамын, ол әр сабақ жаңа ақпаратты игеруге және осы ақпаратты өңдеу дағдылары мен дағдыларын қалыптастыруға ықпал етуі керек. Мен дәрістер (жаңа материалды зерттеу сабағы), семинарлар, зерттеулер, Зертханалық жұмыстар (білім, білік, дағдыларды жетілдіру сабақтары), сынақтар (білім мен дағдыларды есепке алу және бағалау сабақтары) ұйымдастырамын.

Әлеуметтену процесінде жедел білімді меңгеру бойынша білім алушылардың жобалық және зерттеу қызметін перспективалы деп санаймын. Жобаны жүзеге асыра отырып, менің жетекшілігіммен оқушылар оларды іздеу барысында білімді синтездейді, байланысты пәндер туралы ақпаратты біріктіреді, жоба мәселелерін шешудің тиімді жолдарын іздейді, бір-бірімен байланысады. Бірлескен іс-шаралар іс жүзінде ынтымақтастықтың кең мүмкіндіктерін көрсетеді, оның барысында оқушылар мақсаттар қояды, оларға жетудің оңтайлы құралдарын анықтайды, міндеттерді бөледі, жеке тұлғаның құзыреттілігін жанжақты көрсетеді (ұжымда жұмыс істей білу, өзін команда мүшесі ретінде сезіну, шешім таңдау үшін жауапкершілік алу, жауапкершілікті басқалармен бөлісу, қызмет нәтижелерін талдау және т. б.)

Қазіргі жағдайда педагогикалық іс – әрекеттің өзгеруіне дайындық – бұл кәсіби мұғалімнің маңызды сапасы, онсыз педагогикалық шеберліктің жоғары деңгейіне қол жеткізу мүмкін емес.

Жоғарыда айтылғандардың бәрін қорытындылай келе, инновациялық технологияларды қолдану оқушылардың тарихты оқуға деген ынтасын арттыруға, оқытудың көрнекілігін арттыруға және оқушылардың сабақтардағы белсенділігін арттыруға мүмкіндік беретінін атап өткен жөн.

Пайдаланылған әдебиет тізімі

1. Анисимов П.Ф. Инновации в системе среднего профессионального образования / П.Ф. Анисимов //

Федеральное агентство по образованию. – М., 2004. – С. 6-47.

2. Коротаева Е.В. Обучающие технологии в познавательной деятельности школьников / Е.В. Коротаева. – М., 2003. – 176 с.

3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко. – М., 1998. – С. 14.

4. Суворова Н. Интерактивное обучение: новые подходы / Н. Суворова // Учитель2000. – №1. – С. 25.

Пятышева Ольга Владимировна
5АВ09130101
Прикладной бакалавр сестринского дела 129 гр.
высший медицинский колледж им. Бопай ханым
г.Актобе

РОЛЬ МЕДСЕСТРЫ В КОЛЛЕКТИВНОМ ЛЕЧЕНИИ АРТЕРИАЛЬНОЙ ГИПЕРТЕНЗИИ

Алмагамбетова Айслу Ахметовна
Куратор 129 гр.
Прикладного бакалавра

ВВЕДЕНИЕ.

Гипертония является глобальной проблемой общественного здравоохранения, и, по оценкам, к 2025 году более 1,5 миллиарда человек во всем мире будут страдать гипертонией, что будет составлять до 50% риска сердечно-сосудистых заболеваний и 75% риска инсульта. Снижение артериального давления посредством изменения образа жизни, приема антигипертензивных препаратов или того и другого может существенно снизить риск последующих сердечно-сосудистых заболеваний и инсульта. Было обнаружено, что даже умеренное снижение систолического АД на 10 мм рт.ст. или диастолического артериального давления на 5 мм рт.ст. снижает средний риск смертности от ишемической болезни сердца и инсульта на 22% и 41% соответственно.

Несмотря на очевидные преимущества лечения гипертензии в снижении заболеваемости и смертности от сердечно-сосудистых заболеваний, значительная часть диагностированных и недиагностированных пациентов с гипертонией не получает оптимальной помощи. В Казахстане, несмотря на десятилетия национального общественного и профессионального образования, среди людей с гипертонией примерно 25% не знают об этом и почти 30% не занимаются лечением гипертонии. Разница в результатах лечения гипертонии, достигаемых с помощью нынешних методов, и результатов, возможных при использовании передовых методов лечения гипертонии, известна как разрыв в качестве, и этот разрыв, по крайней мере частично, является причиной ежегодной потери тысяч жизней. Расширение роли медсестер является одним из них из наиболее эффективных стратегий улучшения контроля АД.

Роль медсестер уже почти 50 лет признается в общественном и профессиональном образовании для улучшения контроля над гипертонией, чему способствуют отчеты Объединенного национального комитета Национальной программы обучения по проблемам высокого кровяного давления США и другие публикации. Сегодня во всем мире, особенно в странах с низким и средним уровнем дохода, которые недостаточно

обслуживаются, по мере увеличения числа людей с гипертонией и внимания к неинфекционным заболеваниям, роль медсестер продолжает расширяться. Роль все больше сосредотачивается на медсестрах, которые имеют законные полномочия назначать антигипертензивные и другие лекарства и практикуют самостоятельно или в группах, что требует внимания к правовым рамкам сестринской практики.

Медсестры играют критическую роль в улучшении контроля артериальной гипертензии через множество мероприятий, которые они проводят как в рамках прямого взаимодействия с пациентами, так и в рамках координации ухода в медицинских учреждениях. Роль медсестер в лечении гипертонии включает все аспекты ухода, включая (1) выявление, направление и последующее наблюдение; (2) диагностика и медикаментозное лечение; (3) обучение пациентов, консультирование и развитие навыков; (4) координация ухода; (5) управление клиникой или офисом; (6) управление здоровьем населения; и (7) измерение производительности и улучшение качества.

- ***выявление, направление и последующее наблюдение*** медсестры регулярно измеряют АД в большинстве медицинских учреждений, используя лучшие методы измерения АД в рамках первоначального и текущего обследования каждого пациента. Кроме того, медсестры возглавляют инициативы по скринингу и проверке АД в обществе, на работе, в церкви, школе и других учреждениях. После измерения и регистрации АД медсестра анализирует данные, чтобы определить, находятся ли показания в пределах нормы или гипертензии в соответствии с протоколом учреждения. Система маркировки записей может помочь обеспечить распознавание и лечение неконтролируемой гипертонии. Кроме того, медсестры оценивают уровень сердечно-сосудистого риска пациента. Существует ряд инструментов, таких как Фрамингемская шкала риска сердечно-сосудистых заболеваний, уравнения объединенной когорты и шкала риска Рейнольдса, которые помогают поставщикам медицинских услуг оценивать сердечно-сосудистый риск. Может возникнуть необходимость направить пациента в отделение неотложной помощи в зависимости от уровня АД и симптомов или на обследование у специалиста в случае стойкого неконтролируемого АД, несмотря на вмешательство, или при аномальных почечных или сосудистых изменениях. Медсестры играют роль важную роль в осуществлении направлений и обучении пациентов относительно цели и важности направления. Последующее наблюдение между посещениями по телефону, почте или с помощью цифровых технологий может быть эффективным для достижения целей по поступлению и продолжению лечения, а также по участию в лечении, а также может улучшить отношения между поставщиком услуг и пациентом. Очень важно следить за пропущенными приемами, чтобы поддерживать контакт с пациентом и подчеркивать важность достижения целей АД. Медсестры часто являются первыми медицинскими работниками, обнаруживающими гипертонию, и поэтому играют ключевую роль в общении с пациентами и другими медицинскими работниками для обеспечения соблюдения рекомендаций по лечению посредством разработки и соответствующего пересмотра плана лечения пациента.

- ***диагностика и управление лекарствами*** медсестры также несут ответственность за диагностические и фармакологические аспекты лечения гипертонии. Используя четко определенные протоколы, основанные на национальных руководствах по лечению, медсестры назначают лекарства для достижения контроля АД. Как обсуждалось ранее, было продемонстрировано, что лечение гипертонии под руководством медсестры приводит к более высоким показателям контроля АД, чем те, которые достигаются с помощью стандартный уход. Эти улучшенные результаты стали

результатом того, что медсестры стали назначать лекарства большему числу пациентов, чаще менять схемы приема лекарств в ответ на неадекватный контроль АД и переводить большую долю пациентов на несколько схем приема лекарств для достижения большего контроля. Было показано, что при лечении гипертонии медсестры эффективно справляются с другими факторами риска сердечно-сосудистых заболеваний, такими как диабет и дислипидемия.

- ***обучение пациентов, консультирование и развитие навыков*** в большинстве учреждений по лечению гипертонии медсестры обеспечивают обучение, консультирование и развитие навыков, необходимых для обеспечения того, чтобы пациенты меняли образ жизни, что может благоприятно повлиять на АД. Медсестры активно вовлекают пациентов в уход, используя комбинацию стратегий для предотвращения, распознавать проблемы с соблюдением режима лечения и реагировать на них, тем самым максимизируя долгосрочную приверженность и контроль АД. Эти стратегии сгруппированы по следующим общим подходам: выявить знания, отношения, убеждения и опыт; информировать об условиях и лечении; индивидуализировать режим; обеспечить подкрепление; содействовать социальной поддержке; и сотрудничать с другими специалистами.

- ***координация ухода*** долгосрочное поддержание контроля над артериальной гипертензией требует постоянного мониторинга ад, повторного выписывания рецептов, предоставления консультаций и усиления усилий по изменению поведения, а также титрования терапии по показаниям. лечение каждого пациента должно быть индивидуализированным с минимальными затратами. пациенты часто обращаются к разным поставщикам услуг в нескольких учреждениях по поводу различных проблем со здоровьем, получают рецепты более чем в одной аптеке, получают противоречивые сообщения и сталкиваются с перерывами в терапии и неадекватным общением между поставщиками услуг. медсестры обладают навыками построения и поддержания как неформальных, так и формальных связей сотрудничества между поставщиками, ресурсами и услугами внутри и за пределами их практики. кроме того, медсестры помогают пациентам понять сложный режим лечения и ориентироваться в сложной и очень сложной структуре и системах здравоохранения.

- ***управление клиникой или офисом*** медсестры часто занимаются управлением или планированием открытия гипертонической клиники.41 медсестры часто направляют или координируют усилия других членов команды, которые работают в клинике или предоставляют прямые консультации. для повышения последовательности и качества медицинской помощи, а также для облегчения соблюдения рекомендаций по лечению могут быть разработаны системы поддержки принятия решений (электронные и бумажные), такие как схемы действий, алгоритмы лечения и напоминания об обратной связи. кроме того, в обязанности медсестры может входить наем, контроль и обучение местных медицинских работников для реализации соответствующих стратегий вмешательства, а другой персонал, такой как офисные помощники и администраторы, для измерения ад, планирования посещений, телефонных звонков с напоминаниями, получить лабораторные результаты и ввести данные для оценки клинических результатов. медсестры влияют на использование ресурсов, включая соответствующую продолжительность посещений и размер нагрузки, а также на оптимизацию оплаты услуг в условиях гипертонической клиники.

- ***управление здоровьем населения*** за последнее десятилетие произошел сдвиг парадигмы от ухода за одним пациентом за раз, либо в диаде 1 врач с 1 пациентом, либо, в последнее время, командного подхода, к ответственности за уход за большим количеством пациентов. новые

модели управления медицинской помощью, продвигаемые системами здравоохранения и правительствами, сосредоточены на измерении и возмещении улучшенных результатов и контроле затрат на медицинскую помощь. Улучшение здоровья населения с целью снижения факторов риска, заболеваемости и смертности требует интеграции принципов общественного здравоохранения и профилактики с традиционной медицинской помощью. Гипертония является распространенным заболеванием, на которое направлены усилия из-за ее распространенности и преимуществ ее контроля. Общественная пропаганда улучшения здоровья большого числа людей и разработка разумной политики требуют доказательств эффективных мер.

- измерение производительности и улучшение качества Всеобщая необходимость измерения и улучшения процессов и результатов лечения гипертонии хорошо известна, и часто именно медсестра в учреждении по лечению гипертонии несет ответственность за руководство этими усилиями. Усилия по улучшению неоптимальной помощи при гипертонии включали использование показателей эффективности, которые представляют собой стандартизированный, проверенный подход для оценки того, выполняются ли правильные процессы здравоохранения и достигаются ли желаемые результаты для пациентов. Стратегии улучшения качества лечения гипертонии, включая аудит и обратную связь по результатам работы, обучение поставщиков услуг, обучение пациентов, поддержку самоуправления, системы напоминаний пациентам (о последующих визитах, измерениях артериального давления и самоконтроле), а также изменения в системе оказания медицинской помощи, было продемонстрировано, что они снижают кровяное давление и улучшают кровяное давление. Кроме того, было обнаружено, что многокомпонентные и многоуровневые стратегии по улучшению организации и оказания помощи при гипертонии на местном уровне, в системе оказания медицинской помощи и на национальном уровне улучшить контроль артериального давления. С расширяющейся эволюцией информационных технологий здравоохранения, таких стратегий, как электронные медицинские записи, базы данных реестров, телездравоохранение, цифровое здравоохранение все чаще используются медсестрами и другими членами бригады по оказанию помощи в качестве инструментов, способствующих улучшению поведения в отношении здоровья и контролю гипертонии.

ВЫВОДЫ

Медсестры участвуют в лечении и контроле гипертонии с тех пор, как эта область официально рассматривается профессиональными обществами, добровольными некоммерческими организациями и правительствами, примерно 50 лет. Первоначально эти роли включали помощь в оценке офиса путем измерения АД и обучения пациентов. По мере того, как навыки медсестер развивались в ходе обучения на рабочем месте или последипломного образования, их роль в лечении гипертонии развивалась и включала физическое обследование, назначение лекарств и образа жизни, а также более широкую независимую практику. Клиники под руководством медсестер и командные модели ухода и исследований развивались и способствовали увеличению числа пациентов, получающих высококачественную помощь и контроль гипертонии. Медсестры взяли на себя ведущую роль в проведении исследований по улучшению качества лечения гипертонии и сокращению этнических различий путем целостного изучения социальных, культурных, экономических и поведенческих детерминант исходов гипертонии и разработки мер вмешательства, учитывающих культурные особенности, направленных на устранение этих факторов.

Список используемый литературы

1. Kearney, P.M., Whelton, M., Reynolds, K., Muntner, P., Whelton, P.K., &

He, J. (2005). Global burden of hypertension: analysis of worldwide data. Lancet (London, England), 365(9455), 217–223. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(05)17741-1

2. Walsh, J.M., McDonald, K.M., Shojania, K.G., Sundaram, V., Nayak, S., Lewis, R., Owens, D.K., & Goldstein, M.K. (2006). Quality improvement strategies for hypertension management: a systematic review. Medical care, 44(7), 646–657. https://doi.org/10.1097/01.mlr.0000220260.30768.32

3. Clark, C. E., Smith, L. F., Taylor, R. S., & Campbell, J. L. (2010). Nurse led interventions to improve control of blood pressure in people with hypertension: systematic review and meta-analysis. BMJ (Clinical research ed.), 341, c3995. https://doi.org/10.1136/bmj.c3995

4. Santschi, V., Chiolero, A., Colosimo, A. L., Platt, R. W., Taffé, P., Burnier, M., Burnand, B., & Paradis, G. (2014). Improving blood pressure control through pharmacist interventions: a meta-analysis of randomized controlled trials. Journal of the American Heart Association, 3(2), e000718. https://doi.org/10.1161/JAHA.113.000718

5. Commodore-Mensah, Y., & Himmelfarb, C. R. (2012). Patient education strategies for hospitalized cardiovascular patients: a systematic review. The Journal of cardiovascular nursing, 27(2), 154–174. https://doi.org/10.1097/JCN.0b013e318239f60f

6. Go, A.S., Bauman, M.A., Coleman King, S.M., Fonarow, G.C., Lawrence, W., Williams, K.A., Sanchez, E., American Heart Association, American College of Cardiology, & Centers for Disease Control and Prevention (2014). An effective approach to high blood pressure control: a science advisory from the American Heart Association, the American College of Cardiology, and the Centers for Disease Control and Prevention. Hypertension (Dallas, Tex.: 1979), 63(4), 878–885. https://doi.org/10.1161/HYP.0000000000000003

7. Hayman, L. L., Berra, K., Fletcher, B. J., & Houston Miller, N. (2015). The Role of Nurses in Promoting Cardiovascular Health Worldwide: The Global Cardiovascular Nursing Leadership Forum. Journal of the American College of Cardiology, 66(7), 864–866. https://doi.org/10.1016/j.jacc.2015.06.1319

In the ever-evolving landscape of education, Kazakhstan stands at the forefront of embracing information technologies (IT) to enhance English language teaching in its schools. As the world becomes increasingly interconnected, proficiency in English is no longer just an asset but a necessity for success in various spheres of life. This article delves into the multifaceted integration of IT into English language education within Kazakhstan's school system, exploring its

transformative impact, challenges, and future prospects.

Traditional teaching methods, once reliant on textbooks and chalkboards reminiscent of the Soviet era, have gracefully transitioned into the digital age. Kazakhstan's educational institutions are undergoing a profound transformation fueled by the integration of information technologies.

The static pages of textbooks have been replaced by dynamic digital platforms, offering a wealth of multimedia resources that cater to diverse learning styles.

Interactive whiteboards, educational apps, multimedia presentations, and online platforms have become indispensable tools in the English language classroom. These digital resources not only supplement traditional teaching methods but also provide dynamic and immersive learning experiences for students, fostering engagement and participation.[1]

The integration of information technologies brings a plethora of benefits to English language teaching in Kazakhstan schools.

Digital resources offer access to a wealth of authentic language materials, including articles, videos, and interactive exercises, enriching the learning process and exposing students to real-world language use.

IT facilitates personalized learning experiences, allowing students to progress at their own pace and access tailored instructional materials suited to their individual needs and interests.

Digital platforms promote collaborative learning opportunities, where students can engage in interactive activities, communicate with peers, and collaborate on projects in English.[2]

While the integration of information technologies holds immense promise, it also presents challenges and considerations for educators.

Infrastructure limitations, including access to reliable internet connectivity and adequate technology resources, may pose barriers to the effective implementation of IT initiatives, particularly in rural and remote areas.

Ensuring the quality and relevance of digital resources, addressing issues of digital inequality, and providing training and support for teachers in effectively utilizing IT tools are crucial considerations for successful integration.

Looking ahead, there are promising opportunities for further leveraging information technologies to revolutionize English language teaching in Kazakhstan schools.

The continued development of digital resources and educational technologies tailored to the specific needs and context of Kazakhstan's education system will enhance the effectiveness of English language instruction.

Initiatives to expand access to technology infrastructure, provide ongoing professional development for teachers, and promote digital literacy among students will be instrumental in maximizing the benefits of IT integration.[3]

As Kazakhstan navigates the digital frontier of English language education, the integration of information technologies emerges as a catalyst for transformative change. By embracing digital resources, addressing challenges, and seizing opportunities for innovation, teachers can unlock the full potential of IT to enhance English language teaching and prepare students to thrive in an interconnected, technologically-driven world. Through collaborative efforts and a steadfast commitment to excellence, Kazakhstan's schools are poised to lead the way in pioneering a new era of digital transformation in education.

Literature and Articles:

1. Anderson, M., & Ronnkvist, A. (2019). *Technology in schools: Education, ICT and the knowledge society.* Bloomsbury Publishing.

2. Hubbard, P. (Ed.). (2017). *Computer-Assisted Language Learning: Critical Concepts in Linguistics.* Routledge.

3. Kazakh Ministry of Education and Science. (2022). *National Strategy for the Development of Education in Kazakhstan 2020-2025.*

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Смайлова Ақкенже Жылқыбайқызы

Ақтөбе қаласы, Ш.Құдайбердіұлы атындағы №66 ЖББОМ бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі таңда «XXI ғасырдың мектебі мен мұғалімі қандай болу керек?» деген ой әрбір мұғалімді мазалайтын сұраққа айналды. Білім берудегі жаңартылған білім мазмұнына сәйкес қазіргі мектепке тәжірибелік қызметі мол, педагогикалық үйлестіруді шебер меңгерген іскер мұғалім қажет. Бүгінгі біздің алдымызда тұрған басты міндет – үздіксіз білім беру, инновациялық технологиялардың тиімдісін таңдап алып, оқушыны қызықтыра алатындай білімді игерту. «Инновация» - бұл «жаңалық енгізу», «өзгеріс» деген ұғымды білдіреді. Технология – бұл қандай да бір жұмысты, шеберлікті іске асыру жинтығы

А. Байтұрсынұлы : «Елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастау керек» деген. Сондықтан да қазіргі таңда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру денгейіне жетуге ат салысудамыз. Ертеңгі болашағымыздың сапалы білім, саналы тәрбие алуы – қазіргі қоғамдағы ұстаздарға байланысты.

Қазіргі таңдағы білім беру сапасын арттыруда әсер ететін факторлар :

- Оқушылармен тиімді кері байланысты қамтамасыз ету;
- Оқушылардың өзіндік оқуға белсенді қатысуы;
- Оқушылардың қызығушылығын арттыру;
- Оқушыларды сыни тұрғыдан ойлауға үйрету;

«Баланы оқытуға қалай үйрету керек?», «Ойлауға қалай үйрету керек?», «Өтілген тақырыпты өмірмен қалай байланыстыруға болады?» деген сұрақтардың жауабы ретінде мұғалім оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай, педагогикалық мақсат - мүддесіне, өзінің шеберлігіне бағыттай отырып таңдап алады. Ол үшін мұғалім белсенді, шығармашыл ізденімпаз болуы қажет. Бүгінгі таңда барлық пәндері бойынша оқу үрдісінде инновациялық білім беруде технологаялардың мынадай түрлері кеңінен қолданылатыны анықталады: Ф.Оразбаеваның коммуникативтік технологиясы, В.В. Давыдов, Д.Б. Эльконинның дамыта оқытуы, В.Ф. Шаталовтың оқу материалдарын тірек және сызба үлгілері арқылы табысты оқытуы, Ю.А. Марковтың жеке оқытуы, интеграциялық ойын, тестілік, компьютерлік, проблемалық технологиялары, М.Жанпейісованың модульдік технологиясы, Н.Оразахынованың сатылай кешенді талдау технологиясы, Ж.Қараевтың деңгейлеп-саралап оқыту технологиясы, Сын тұрғысынан оқыту технологиясы жаңаша өзгерген мақсатпен оқушылардың өздігінен танып, ізденуіне, ісәрекеттердің меңгеруін талап етеді.

Сабақ мақсатын жүзеге асыру жолында күнделікті сабақ жоспарымда мынандай озық технологияларды сабақта қолданамын:

- Сын тұрғысынан ойлау технологиясы;
- Деңгейлеп -саралап оқыту;
- Дамыта оқыту технологиясы;
- Ойын технологиясы.

Дамыта оқыту технологиясы-бастауыш сынып оқушыларының тілін дамытуға, өзіндік жұмыс жасауға, білік дағдыларын қалыптастыруға, өз ойларын еркін жеткізуге баулиды.

Элькони, Давыдов технологияларындағы дамыта оқыту ең алдымен оның

мазмұны, теориялық білімге негіздене отыра құрылған

Д.Б. Элькони , В.В. Давыдов жасаған жүйесінің негізгі компоненттері :

- Оқу мақсаттарының қойылуы
- Оны шешудің жолын бірлесе қарастыру
- Шешімнің дұрыстығын дәлелдеу

Оқушы мақсатты шешу, іштей талқылау, сосын жинақтау арқылы жүзеге асырады. Әр оқушыға өз ойын, пікірін айтуға мүмкіндік беріледі, жауаптары тыңдалады, жасаған еңбегінің нәтижесімен бөліседі, дәлелдеуге талпыныс жасайды, жеке тәжірибесін қорытындылауға үйренеді.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы - мұғалімнің бағыттауымен оқушының өз бетінше білімді меңгеруіне жол ашады.

- Оқушының ойлау қабілетін арттыру, сыни тұрғыдан талдауға бейімдеу, іскерлік дағдысын қалыптастыру.
- Оқушыларды шығармашылыққа баулу, оқуға қызығушылығын арттыру, шешім қабылдай білуге бейімдеу

Бастауыш сыныптарда тиімді қолданылатын стратегиялар бұл «Түртіп оқу», «Джигсо», «Семантикалық карта», «Эссе жазу», «Топтастыру», «Венн диаграммасы», «Серпімді сауал», және т.б стратегиялар.

Ойын технологиясы – бұл түрлі ойындар арқылы оқушының ынтасын, көңілін көтеру, сабақты жандандыру, оқушылардың сабаққа деген қызушылығын арттырудың жолы. Ойын арқылы оқушылардың білім – білік дағдылары қалыптасады, жаңа білімді меңгереді. Танымы, оқуға белсенділігі ,сөздік қоры,көңіл –күйі артады.Теориялық білімдерін практикада қолдануға үйренеді..

Педагогика ғылымдарының докторы, профессор Ж.А. Қараевтың **деңгейлеп оқыту педагогикалық технологиясының мақсаты** – жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыру.

Саралап оқыту технологиясы, оқыту процесінің белгілі бөлігін қамтып, ұйымдастырудың шешімдері, оны оқыту құралдарының жиынтығы түрінде көрінеді. Сыныпты, топтарды оқытуға әртүрлі қолайлы жағдай туғызуды қажет етеді; әдістемелік педагогикалық-психологиялық және ұйымдастыру-басқару шаралары біріктіріледі.

Деңгейлеп оқыту технологиясының мақсаты: әрбір оқушы өзінің даму деңгейінде оқу материалын меңгергенін қамтамасыз етеді.

1) Деңгейлеп оқыту әр оқушыға өз мүмкіндіктерін пайдалана отырып, білім алуына жағдай жасауға мүмкіндік береді;

2) Деңгейлеп оқыту әр түрлі категориядағы балаларға, олармен саралай жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Деңгейлік оқыту технологиясы – оқушыға шамадан тыс жүктеме беру емес, оқушының біліміне, мүмкіндігіне, сұранысы мен қабілетіне сәйкес дайындалған сатылы жұмыстар жүйесі.

Мысалы: әдебиеттік оқу пәнінде оқу әдісін қайталау, пысықтау сабақтарында сөзжұмбақ, ребустар құрастыру; автор және тақырып бойынша қосымша мәліметтер жинақтау; әр бөлім өткен соң тест, сұрақтар құрастыру; әр бөлімге ментальды карта жасау оқушылардың білімін бағалау және оқушы деңгейіне қарай бағыттап беремін.

Мұндағы ең басты мақсатым: оқушылар қосымша тапсырмаларды орындауда өз бетінше ізденеді.

Инновациялық технологиялар нәтижелері:

1. Оқушылардың барлығын сабаққа белсенді қатыстыруға мүмкіндік туғызады.
2. Олардың әрқайсысынның деңгейін анықтай алады.
3. Оқушылар ізденіске түсіп, өз бетімен жұмыс істеуге үйренеді.

Әр оқушыға заман талабына сай сапалы білім беру бүгінгі күннің басты талабы

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Б.А. Тұрғынбаева. «Дамыта оқыту технологиялары» // Алматы, 2000 ж.

2. Құдайбергенова К.С. Инновациялық тәжірибе орталығы – педагогикалық технология көзі //Алматы 2001 - 75 б.

Сопанова Гульсара Жетеуовна

Ақтөбе қаласы, №55 орта мектеп-гимназиясының директордвң бастауыш кластар жөніндегі орынбасары

МЕКТЕП МӘДЕНИЕТІ

«БАҒЫНЫШТЫЛАРМЕН ӨЗАРА ҚАНАҒАТТАНДЫРАТЫН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ҚҰРА БІЛУ МЫҚТЫ БАСШЫЛЫҚТЫҢ НЕГІЗІ БОЛЫП ТАБЫЛАДЫ»

ПИТЕР ДРУНЕР

Кез келген мектепте жазылмаган, бірак барлығы мойындайтын дәстүрлер, мінез-ұлык нормалары, ортак (әрдайым талқылана бермейтін) ұстанымдары болады.

«Ұйым молениеті» ұғымы әрекет ету тәсілдері мен мінез-құлык нормалары туралы түініктер , бұлар ұжым мүшелерінін басьм бөлігі саналы немесе санасыз түрде қолдайтын әдет-дәстүрлер жиынтығы, жазбаша және жазылмаган ережелер, тыйымдар,құндылықтар, күтілетін үміттер, қазіргі уакыт жоне келешек туралы идеялар және т.б. болуы мүмкін.

Ұйым/ мектеп маденеті дегеніміз – оның миссиясымен жоне даму стратегиясымен айқындалатын және әртурлі жагдайларда педагогикалык ұжымның жоне онын жекелеген мүшелерінін іс-әрекетін реттеу ушін колданылатын қарым-катынастар, құндылыктар, ережелер, нормалар, дәстүрлер, белгілер мен ұстанымдар жуйесі.

Ішкі мәдениет ұжым мүшелерінің іс-әрекетін, олардың ұйымда тундайтын проблемалар мен жанжалды жағдайларды шешу тәсілдерін, сырткы әсерлерге көзкарасын, озгермелі жагдайларга орай эрекет ету жылдамдығы мен тосілдерін біршама айқын сипаттайды.

Басшынын оз ұйымының мәдениетін білуі онын белгілі бір жагдайларда әрекет ету стратегиясын аныктауына мүмкіндік береді.

Мектептін ішкі мәдениетінін ерекшеліктерін не айкындайды?

К.М. Ушаковтын пікірі бойынша, бұлар:

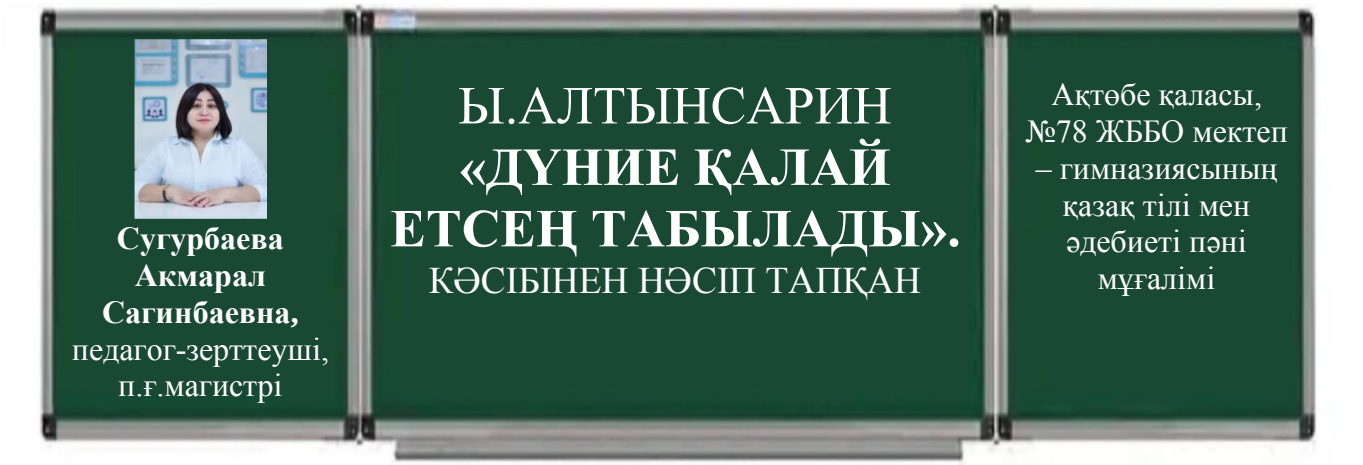
- сырткы факторлар: ұлттык ерекшеліктер, дәстүрлер, экономикалық жағдай,
- қоршаған ортадағы басым мәдениет;
- ішкі факторлар: басшының жеке тұлгасы, ұйымнын миссиясы, мақсаты және міндеттері, біліктілігі, білімі, педагогтердің жалпы деңгейі.

Директордын тұлгалык ерекшеліктері, онын кошбасшылык қасиеттері мектеп мәдениетіне өте күшті эсер етеді. Бұл Сіздін адамдарды бір нарсені озгертуге (немесе ештецені өзгертпеуге) мәжбүрлей алмайтыныңызға байланысты, өйткені Сіз оларга әсер ететін барлык күштерді бакылай алмайсьз. Бірак Сіз оларга өз мысальңызбен өнеге көрсету аркылы баскара аласыз. Баскаша айтканда, кошбасшы директордын козарасы баскалардын өзгеруге деген ұмтылысы колдауда зор мүмкіндік береді, ал бұл өз кезегінде, күш-жігерді шоғырландыруға көмектеседі жоне мақсатқа жетуде табысты болу мүмкіндігін арттырады.

Мектептегі кез келген реформанын немесе инновациялық процестің табысты болуы көп жағдайда мектеп мәденистіне байланысты болады. Осыған орай басшылардың маңызды міндеті мектеп мәдениетін енгізілетін өзгерістермен үйлесімді дамыту болып табылады.

Осы орайда Эдгар Шейн бойынша ұйымдық мәдениет моделін ұсынғым келеді.

Топ мәдениеті- сыртқы ортадағы өзгерістерге бейімделу және ішкі ықпалдастық мәселелерін шешу барысында топтың алған негізгі идеяларының үлгісі ретінде айқындалуы мүмкін.оның тиімділігі оны құнды деп танып, топтың жаңа мүшелеріне аталған проблемаларды қабылдау мен құрастырудың негізгі жүйесін ұсыну үшін жеткілікті болып табылады. Артефактілер- ең үстірт деңгей бейтаныс мәдениеті бар бір жаңа топқа ену барысында көруге, естуге, сезуге болатын барлық құбылыстарды қамтитын артефактілер деңгейі болып табылады. Артефактілер топтың көзге көрінетін өнімдерін қамтиды. Кез-келген топтың мәдениетін үш деңгейде зерттеуге болады: артефактілер деңгейі, құндылықтар деңгейі, және негізгі идеялар деңгейі. Топ мәдениетінің мән-маңызын оның қызметіне негіз болатын негізгі идеялар деңгейінде ғана айқындауға болады. Осыларды айқындай отырып, біз мәдениеттің жоғарырақ деңгейіндегі түсініктерінің мән-маңызын түсініп, оларға тиісті баға бере аламыз.

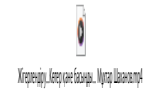
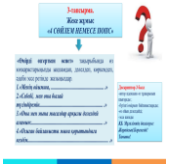
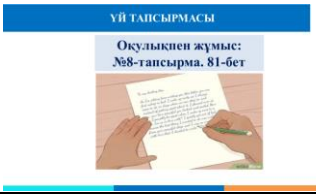
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	5.3.3.1. Шығармадағы кейіпкерді өзіндік құндылығы тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу
Сабақтың мақсаты:	шығарма кейіпкерлерін өзіндік құндылығы тұрғысынан талдайды, идеялық мазмұны ұқсас шығармамен салыстырып, өз тұжырымын айтады, әдеби эссе жазады.
Құндылықтарға баулу	**Талап құндылығы**: сыни және креативті ойлау, жеке және командамен жұмыс істей білу, технологиялық және цифрлық даңдыларды ілгерлету. **Ар-ұят құндылығы**: адал еңбекті құрметтеу, халқына адал қызмет ету.

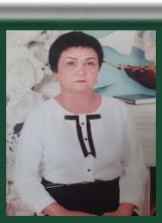
Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/ Уақыты	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақ тың басы 2 минут	**І.Ұйымдастыру кезеңі:** Оқушылармен сәлемдесу, түгендеу. Сабақты «**Жақсы сөз – жарым ырыс**» тренингімен бастау. *Оқушылар бір-біріне игі тілегін айтады (5-6 оқушы).*		ҚБ. Мұғалімнің бағалауы: Жарайсың! Бәрекелді! Тамаша!	Слайд таныстырылым №1-3

	II.Сабақтың мақсатын хабарлау: шығармадағы кейіпкерді өзіндік құндылығы тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу.			 https://padlet.com/maralss/5-opbz9vjfheo0stur
Сабақтың ортасы Мағынаны ашу. 36 мин.	***Сыныпқа бағытталады.*** Алдыңғы білімді пысықтау. *«Сұрақ менен, комментарий сізден» әдісі.* **Сұрақтарға жауап беріңіздер:** 1. «Дүние қалай етсең табылады» әңгімесіне арқау болған оқиға не? 2.Әңгіме тақырыбы бүгінгі таңда да өзекті ме? Неліктен олай ойлайсыз? 3.Антон бейнесі қаншалықты шынайы суреттелді? Оның басты себебі неде? 4. Неліктен Антон бейтаныс адамның ақылын тыңдады? 5. «Байлықтың көзі-еңбекте» деген мақал нені білдіреді? **№1-тапсырма.** *Топтық жұмыс «Тірек сөздер стратегиясы» әдісі* - Оқушылар, берілген сөздермен, сөз тіркестерімен танысып, әңгіме кейіпкерлеріне қатысты құндылықтарды тауып, аргументті	***Сыныпқа бағытталады.*** Алдыңғы білімді пысықтау. **Сұрақтар:** 1.«Дүние қалай етсең табылады» әңгімесіне арқау болған оқиға не? 2.Әңгіме тақырыбы бүгінгі таңда да өзекті ме? Неліктен олай ойлайсыз? 3.Антон бейнесі қаншалықты шынайы суреттелді? Оның басты себебі неде? 4. Неліктен Антон бейтаныс адамның ақылын тыңдады? 5. «Байлықтың көзі-еңбекте» деген мақал нені білдіреді? *«Сұрақ менен, комментарий сізден» әдісі арқылы* оқушылармен шағын сұқбат жүреді, оқушылар бір-бірін толықтырып, қысқа әрі нақты жауап береді. **1-тапсырма.** *Топтық жұмыс «Тірек сөздер стратегиясы» әдісі.* Оқушылар берілген сөздермен, сөз тіркестерімен танысып, әңгіме кейіпкерлеріне қатысты құндылықтарды тауып, аргументті сөйлем құрастырады.	ҚБ. Мұғалімнің бағалауы: Жарайсың! Бәрекелді! Тамаша! Дескриптор 3 балл -топтық талқылау жүргізеді; -кейіпкерлерге қатысты құндылық тарын анықтайды; -өз ойын аргументті	Слайд таныстырылым №4 https://wordwall.net/ru/resource/6620562 1/%d0%b1%d0%b5%d0%b7%d1%8b%d0%bc%d1%8f%d0%bd%d0%bd%d1%8b%d0%b91 Слайд таныстырылым №5 https://learningapps.org/display?v=p9g75095a24 Оқулық, жұмыс дәптері

	сөйлем құрастырыңыздар. **Мұғалім:** -Оқушылар, біз Антонға баға беру үшін өткен тақырыптарға көз жүгіртіп, ой елегінен өткізейікші. -Антонға ақыл-кеңес берген бейтаныс кейіпкердің бейнесін тағы қандай шығармадан кездестірдік? -Жігерлендіру, мотивация беру қай ақынға тән еді? Ендеше, келесі тапсырманы орындаңыздар. **№2-тапсырма.** *Жұптық жұмыс.* *«Шығарма кестесі» әдісі* -Оқушылар, «Дүние қала етсең табылады» әңгімесін идеялық мазмұны ұқсас шығармамен салыстырып, өз тұжырымыңызды айтыңыздар.	Еңбекқор, мейірімді, тіленшілікте күн кешу, ақылды, жігерлі, намысты, ақылға құлақ асу, өз өмірін қолға алу, мақтаншақ, бейтаныс адам, кейіпкер, Антон, үлгі аламын. *Ықтимал жауап үлгісі: Антон – еңбекқор, ақылға құлақ асқан, намысты кейіпкер. Аргумент: Ісіме нық, малыма күтімді болдым.* *Оқушылар қойылған 2 сұраққа жауап береді, өткен тақырыпта Дулат Бабатайұлының Ақтанға арнаған толғауының идеялық ұқсастығын айтады.* *Ақтан-жетім жас бала* *Антон- тіленшілікте күн кешкен жас жігіт* *Дулат та, Ыбырай да – өз кейіпкерлерін болашаққа ұмтылдырған, намысын оятып, жігерлендірген авторлар.* **2-тапсырма.** *Жұптық жұмыс.* *«Шығарма кестесі» әдісі* *Шығарма атауы* *Авторы* *Оқиға орны* *Басты кейіпкер* *Негізгі идея* *Мәтіндегі түйін сөз* *Мәтінге сай келетін мақал-мәтел*	сөйлем ретінде құрастырады; ҚБ Өзара бағалау «Ақиқат пен жалған» әдісі ҚБ. «Бас бармақ» Дескриптор 4 балл - идеялық мазмұны ұсқақ шығарманы анықтайды; -басты кейіпкерлерінажыратады;	Слайд таныстырылым №6 https://ru.padlet.com/maralss/5-opbz9vjfheo0stur/wish/2838404179 Слайд таныстырылым №7 https://padlet.com/maralss/5-opbz9vjfheo0stur/wish/2838397391 Оқулық, жұмыс дәптері Слайд таныстырылым

	№ 3-тапсырма. **Мұғалім:** -Оқушылар, «Өмірді өзгерткен өсиет» тақырыбында ойланып көріңіздерші. Ыбырай аталарыңызды бүгінгі күнде елестетіп көрсек, көз алдымызға кімнің бейнесі келеді? *Жеке жұмыс* *«4 сөйлем немесе ПОПС» әдісі «ПОПС әдісі* арқылы **«Өмірді өзгерткен өсиет»** тақырыбында өз көзқарастарыңызды ықшамдап, дәлелдеп, көркемдеп, әдеби эссе ретінде жазыңыздар.	*Балалар «Дүние қалай етсең табылады» әңгімесін идеялық мазмұны ұқсас шығармамен салыстырып, өз тұжырымдарын айтады.* **№ 3-тапсырма.** *Оқушылар жауап беруді қажет етпейтін, бірақ ойлануға жетелейтін сұрақтарды және ақын М.Шахановтың «Жігерлендіру» өлеңін мұқият тыңдайды.* *Жеке жұмыс* *«4 сөйлем немесе ПОПС» әдісі «ПОПС әдісі арқылы* ***«Өмірді өзгерткен өсиет»*** тақырыбында әдеби эссе ретінде жазады. 1.«Менің ойымша, ... » 2.«Себебі, мен оны былай түсіндіремін..... .» 3.«Оны мен мына мысалдар арқылы дәлелдей аламын:..... .» 4.«Осыған байланысты мына қорытындыға келдім..... .»	-екі шығарманың идеясын талдайды; - өз тұжырымын дәлелдейді. ҚБ «Жапондық бағалау» әдісі Дескриптор 3 балл -автор идеясына өз тұжырымын шығарады; -бүгінгі өмірмен байланыстырады; -өз ойын дәлелдейді; -эссе жазады ҚБ. Мұғалімнің бағалауы: жарайсың!бәрекелді! тамаша!	рылым №8 https://padlet.com/maralss/5-opbz9vjfheo0stur Слайд таныстырылым №9 https://padlet.com/maralss/5-opbz9vjfheo0stur Оқулық, жұмыс дәптері
Сабақтың соңы 2 мин.	***«ББББ» әдісі*** *арқылы қорытындылау* **Білемін** | **Білдім** | **Білгім келеді** Ы.Алтынсарин шығармаларынан бұған дейін білген 2 ақпарат | Бүгін үйренген 2 ақпарат | Білгім келетін 1 ақпарат		***«ББББ» әдісі***	**Слайд таныстырылым №10**
Үйге тапсырма	Оқулықпен жұмыс: №8-тапсырма. 81-бет			**Слайд таныстырылым №11**

Төлеу Майра Самалқызы

ЕСЕПТЕР ШЫҒАРУ. ӨЗІҢДІ ТЕКСЕР

Ақтөбе қаласы М.Мақатаев атындағы №73 ЖББОМ бастауыш сынып мұғалімі

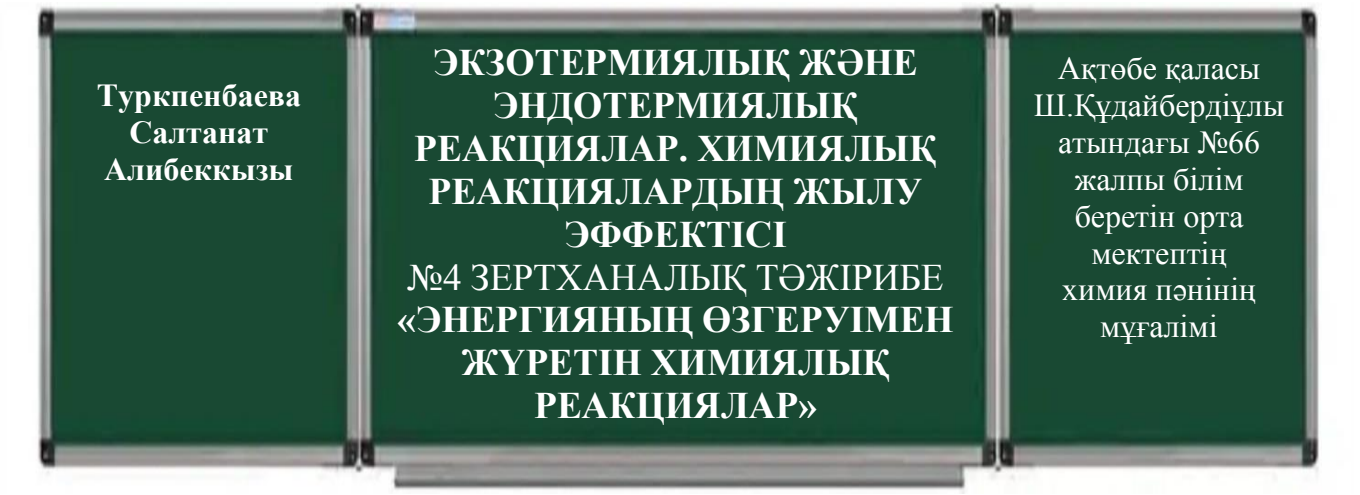
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	3.1.2.4 6; 7; 8; 9 сандарына көбейту мен бөлу кестесін құру, білу және қолдану

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Өткен білімді еске түсіру 3 мин	**Өткен білімді еске түсіру:** Үйге берілген оқу тапсырмасын тексеру. 4-тапсырма 55-бет. -Біз қандай бөлімді оқып аяқтадық? -Біз фигуралардың периметрін қалай есептеуші едік? -Ал ауданын қалай есептеуші едік? - Ендеше бүгінгі сабағымызда не істейміз?	Тапсырманың орындалуын тексертеді. Сұрақтарға жауап береді. -Тақырыпты ашады.	Оқу тапсырмасын орындаған, сұрақтарға жауап берген оқушыны «Ауызша мадақтау» әдісімен бағалау.	
Жаңа білім 17 мин	**(Ұ, Д) 1- тапсырмада дәптермен жұмыс** жүзеге асады. 1а) Мұзайдындардың ауданын өсу реті бойынша ата. Алматы Арена- жасанды мұзайдын сарайы. Ауданы -600м^2. Алау- жасанды мұзайдын сарайы. Ауданы -700м^2. Медеу- жасанды мұзайдын сарайы. Ауданы -10000м^2. ә) осы санды деректерді пайдаланып есептер құрастыр. Оларды шығар. Алматы Арена ауданы -600м^2 Алау ауданы -700м^2 ? м^2 Медеу ауданы -10000м^2 Ш:600м^2+700м^2+10000м^2=23000м^2 Ж: жалпы ауданы 23000м^2. 4) Есепте. 9м-205см=695см 1тәул-15сағ=9сағ 4дм-15мм=385мм 2тәул-40сағ=8сағ 5ц-198кг=302кг 1т -8ц=2ц	Тапсырмаларды орындайды.	**Дескриптор:** Мұзайдындардың ауданын өсу реті бойынша атайды -1 балл. - Санды деректерді пайдаланып есептер құрастырады -1 балл. - Шамалармен берілген өрнектердің мәнін табады-1балл.	Оқулық, дәптер

	1кг-465г=535г 1км-602м=398м 1дм-45мм=55мм 5) Тіктөртбұрыштың ұзындығы енінен 3 есе ұзын. Оның ауданы мен периметрін тап. В | 2см | 1см | 3см a=b*3 | 6см | 3см | 9см P | 16см | 8см | 24см S | 12см^2 | 3см^2 | 27см^2 6) Есептерге сызба таңдап, оларды шығар. А)Ш: 4м*3=12м Ж:барлығы 12м сым орамы ә)Ш: 27м:3=9м Ж:9мм сым орамы кесіп алынды. **7) Есептерді шығар.** 1 бұйымға жұмсалатын шығын | саны | Жалпы шығын бірдей | 6 | 12м 8 | ?м Ш: 12м:6*8=16м Ж: 8 кәстөм үшін 16м мата керек. Ә) 1 бұйымға жұмсалатын шығын | саны | Жалпы шығын 3м | 2 | ? ? | 3 | ? бірдей Ш: (3м*2):3=2м Ж: әр жейдеге 2м мата керек. **Сергіту сәті:** **(Т) 2- тапсырма дәптермен жұмыс.** А) Тіктөртбұрыш пен шаршының ауданын табуға арналған формуланы жаз. Sтікт.= a*b Sшаршы=a^2 Ә) Есепте. Sтікт.= a*b S= 63см^2:9см=7см S= 64см^2:8см=8см Б) Ұзындығы 45мм болатын кесінді сыз. Оның ұштарын А және В әріптерімен белгіле. А нүктесінен радиусы кесіндінің ұзындығына тең шеңбер сыз. В) Тіктөртбұрыштың ауданына қара. Мүмкін нұсқаларды ата. Бұлардың ішінде шаршы бар ма?		Тіктөртбұрыш тың ауданы мен периметрін табады-1балл. Есептерге сызба таңдап, оларды шығарады-1балл. **Дескриптор:** Формуланы жазады-1балл, Тіктөртбұрыштың ауданын есептейді-1балл. Радиусы кесіндінің ұзындығына тең шеңбер сызады-1балл. Тіктөртбұрыштың ауданы арқылы фигураның қабырғаларының мүмкін нұсқаларын атайды-1балл. Тікбұрышты үшбұрыштың ауданын табады, түсіндіреді-1балл.	
2 мин Бекіту 18 мин		Формуланы жазады. Тіктөртбұрыштың ауданын есептейді. Радиусы кесіндінің ұзындығына тең шеңбер сызады. Тіктөртбұрыштың ауданы арқылы фигураның қабырғаларының мүмкін нұсқаларын атайды. Тікбұрышты үшбұрыштың ауданын		Оқулық, дәптер, Оқулық, дәптер

	<table><tr><td></td><td>Ұзындығы</td><td>Ені</td><td>S</td></tr><tr><td>1-фигура</td><td>4см</td><td>3см</td><td>12см^2</td></tr><tr><td>2-фигура</td><td>7см</td><td>2см</td><td>14см^2</td></tr><tr><td>3-фигура</td><td>4см</td><td>4см</td><td>16см^2</td></tr></table>			табады, түсіндіреді.		
Кері байланыс 5 мин	**Кері байланыс: «Жетістік баспалдағы»** әдісі бойынша өтеді. **Оқу тапсырмасы:** 2,3-тапсырма 57-бет			Кері байланыс жасайды.	ҚБ қойылады.	

Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	8.3.1.3 -экзотермиялық реакциялар жылу бөле жүретінін, ал эндотермиялық реакциялар жылу сіңіре жүретінін білу 8.3.1.4- әртүрлі жанғыш заттардың қоршаған ортаға әсер ету салдарын түсіну
Сабақтың мақсаты	- химиялық реакция энергия өзгерісімен жүретінін біледі. - экзо- және эндотермиялық реакциялардың айырмашылығын біледі - экзо- және эндотермиялық реакцияларды ажырата алады -STEM жобасының мақсатына сәйкес күтілетін нәтиже бойынша, зерттеу жұмысын жүргізіп, нәтижесіне қол жеткізіп, пәндік икемділігін қалыптастырады.

Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту. 7 мин.	**(Ұ). Ұйымдастыру кезеңі:** 1. Оқушылармен амандасу, түгендеу. 2. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда	Оқушылармен сәлемдесу. Көңіл күйдерін, жаңалықтарын сұрап, ынтымақтастық атмосферасын құру. Бүгінгі сабақта біздер киноға барамыз, кионаға бару үшін билет аламыз. Билет алу арқылы оқушылар 3 топқа бөлініп отырады. Оқушылар орнына	**Мақсаты:** Оқушылар бір-біріне тілек білдіреді, тыңдау дағдыларын дамытуға бағытталады, сондай-ақ барлық оқушылардың қатыстырылуы	ДК-экран. Слайд

	шаттық шеңбері жүзеге асырылады. 3. Оқушыларды топтарға біріктіру.	отырғаннан кейін үй тапсырмасы сұралады Үй тапсырмасын сұрау Үй тапсырмасын «POPCORN» әдісімен сұрау 1.Жану реакциясы деген не? 2.Отын деген не? 3.Отын қандай күйде болады? 4. Қатты отынға мысал келтір? 5. Керосин қандай отын түріне жатады? 6. Жылыжай эффектісінің себептері? 7. Жылыжай эффектісін болдарымау үшін не істеу керек? 8. Теңіз кемесі қандай отын жағады? 2ұяшық сыйлық **Ой қозғау- сабақ стартері.** Тақтаға суреттер шығады. Сол бойынша оқушылар сабақтың тақырыбын ашады Сабақтың тақырыбы мен мақсатымен таныстыру.	арқылы сабаққа белсенділігі артады. **Тиімділігі:** Оқушылар бір-біріне тілек айту арқылы жақындасады, көңіл-күйін көтереді және бауырмалдығын оятады. **Сабақта оқушылар «PIZZA» әдісімен өзін-өзі бағалап отырады.** **Бағалау:** сұрақтарға дұрыс жауап берген оқушыларға жарайсың деген мадақтау сөзімен ынталандыру	Classroomscreen Wordwall https://wordwall.net/resource/64669878/үй-тапсырмасын-сұрау
Жаңа сабаққа кіріспе 5 мин	**(Ұ) «Миға шабуыл»** әдісі арқылы өткен тақырыппен жаңа сабақты байланыстыру мақсатында ой қозғау сұрақтарын ұжымдық талқылау. Оқушыларға жалпылама төмендегі сұрақтар және жаттығу түрлері беріледі. Әр оқушы өз оймен бөліседі. Жаттығу жасайды. *Оқушылар сұрақтарға жауап беріп, өзара ұжымдық талқылау және*	**Видеоматериал көрсету.** Видеоматериалдар бойынша сұрақтарға жауап беру: - Экзотермиялық реакция деген не, мысал келтіріңдер. - Эндотермиялық реакциялар деген не, мысал келтіріңдер. - Жылу эффектісі деген не? - Химиялық реакцияның жылу эффектісі көрсетілген теңдеу не деп аталады? - Химиялық реакцияның жылу эффектісін қандай құралмен өлшейді? - Жылу эффектісін қандай әріппен белгілейді? Өлшем бірлігі қандай?	**Мақсаты:** Жылдам әрі функционалды түрде сыни ойлануды дамыту. **Тиімділігі:** оқушының танымдық дағдысы артады. Сонымен қатар оқушыға сабақтың өмірмен байланысын көрсетеді және сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтауға мүмкіндік береді. **Бағалау:** сұрақтарға дұрыс жауап берген оқушыларға жарайсың деген	Слайд Слайд

	денежаттығуларын жасағаннан кейін мұғалім оқушыларға сабақтың тақырыбы, мақсатымен таныстырады.		мадақтау сөзімен ынталандыру	
Сабақтың ортасы Мағынаны ашу. 10 мин.	Оқулықтағы жаңа сабақтың мәтінін оқуға тапсырма береді	**Зертханалық жұмыс № 4 «Энергияның өзгеруімен жүретін химиялық реакциялар»** **Жұмыс барысы:** 1.Натрий карбонатын сірке қышқылының сұйытылған ерітіндісмен әрекеттестіріңдер **2.**Калий хлоридін суда ерітіңдер Қортынды жазу		
Жұптық жұмыс «Бургер» әдісі 3мин Топтық жұмыс 5мин	Жұптық жұмысында тапсырманы орындатады, бақылайды.	**1- топқа:** *1-тапсырма. Химиялық диктант* Химиялық реакция кезінде бөлінетін немесе сіңірілетін жылу мөлшері химиялық реакцияның ..... деп аталады. Жылу бөле жүретін реакция - ... . реакция деп аталады. Экзо гректің - ... деген сөзі. **2- топқа:** *1-тапсырма. Химиялық диктант* Жылу эффектісін .... әріпімен белгілеп, ...немесе ..... өлшейді. Реакцияның жылу эффекті көрсетілген химиялық реакциялар .....деп аталады. **3-топқа :** *І деңгей: Химиялық диктант* Жылу сіңіріле жүретін реакция - ..... реакция деп аталады. Эндо грекше ..... деген мағынаны білдіреді. Реакция кезінде бөлінетін немесе сіңірілетін жылуды ... әрпімен белгілейді. **2-тапсырма** **1-топ** Массасы 28г темір күкіртпен әрекеттескенде 48,7 кДж жылу	**Бағалау:** **Дескриптор:** Жалпы балл: 3 балл 1.Берілген химиялық мәтіннен көп нүктенің орнына сай термин сөздерді табады.Әрбір дұрыс жауапқа-1балл **Бағалау:** **Дескриптор:** Жалпы балл: 3 балл 1.Есептің берілгенін құрады-1балл 2. Есепте берілген реакция теңдеуін теңестіреді-1балл 3. Жыл эффектісін есептейді-1балл	Презентация

		бөлінді. Темір (II) сульфиді түзілуінің жылу эффектісін есептеңдер.		
Жеке жұмыс 3 мин		**3-тапсырма** **Оқулықтағы №6 есеп** Келтірілген термохимиялық теңдеулерден экзотермиялық, эндотермиялық реакцияларды табыңдар: $4NH_3+3O_2=2N_2+6H_2O+153.2кДж$ $C+O_2=CO_2+402кДж$ $CH_4+2O_2=CO_2+2H_2O+890кДж$ $2HgO=2Hg+O_2-176.4кДж$	Дескриптор Жалпы балл-4балл 1.Экзотермиялық реакцияны, эндотермиялық реакцияны ажыратады, әрбір дұрыс реакцияға 1 балл	
Сабақтың соңы Ой толғаныс. Рефлексия 7 мин.	**«Фри» әдісі «Padlet» платформасы.** Мұғалім сабақты қорытындылау мақсатында оқушылардың сабаққа деген көзқарасын, рефлексиясын тыңдайды.	Сабақты бекіту мақсатында сұраққа жауап береді. Оқушылар бүгінгі сабақтың мақсаты, тақырыбы бойынша өз ойын жазу арқылы сабаққа қорытынды жасайды.	*1-10 баллдық жүйе бойынша оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігі бойынша бағаланады.*	

Шиналиеаа Джемиле Джаксиликовна

ТРИЗ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІ

Ұлытау қаласы Қ.Сәтбаев атындағы "Нұрбөбек бөбекжайы" тәрбиешісі

ТРИЗ-бұл техникалық қайшылықтарды табу және шешу арқылы шешу және жетілдіру әдістерінің, техникалық есептер мен жүйелердің жиынтығы.

Мектеп жасына дейінгі балаларға арналған ТРИЗ - бұл бағдарламаның тиімділігін арттыруға, балалар іс-әрекетінің түрлерін әртараптандыруға, балаларда шығармашылық ойлауды дамытуға қабілетті ойындар, сабақтар мен тапсырмалар жүйесі, технология табиғи түрде тұлғаға бағытталған тәсілді жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі жас ерекше, өйткені баланың қалыптасуы оның өмірі болады, сондықтан әр баланың шығармашылық әлеуетін ашу үшін осы кезеңді жіберіп алмау маңызды. Мектепке дейінгі жасқа бейімделген ТРИЗ-технология баланы " барлық жерде Шығармашылық!».

Балаларды оқытудың инновациялық технологияларының ішінде, менің ойымша, жетекші орынды Г. С. Альтшуллер технологиясы алады - өнертапқыштық есептерді шешу теориясы (ТРИЗ). 1946 жылы құрылған бұл теория педагогикада әртүрлі пәндік салаларда өсіп келе жатқан адамның шығармашылық процестерін дамытуға байланысты технологияларды дамытуға күшті серпін берді.

ТРИЗДІҢ мақсаты-балалардың қиялын дамыту ғана емес, болып жатқан процестерді түсініп, жүйелі ойлауға үйрету. Мұғалімнің қолына балалардың бойында қоршаған әлемнің бірлігі мен қайшылығын түсінуге, өзінің кішкентай мәселелерін шешуге қабілетті шығармашылық тұлғаның қасиеттерін нақты практикалық тәрбиелеу құралын беру.

ТРИЗ элементтерін қолданудың артықшылықтары:

- бұл міндетті сабақтар, ойын әрекеттері, режим сәттері кезінде қолданылатын әмбебап құрал;
- әр баланың даралығын ашуға мүмкіндік береді;
- түпнұсқа идеялармен алмасуды ынталандырады;
- мақсатқа жетуде сәттіліктің дәмін сезінуге көмектеседі;
- Шығармашылық тәуелсіз ойлауды ынталандырады;
- балалардың қиялын дамытады, ол ойын, практикалық, көркемдік іс-әрекетте көрініс табады; стандартты емес шешім ұсына алатын, қиын жағдайдан шығудың жолын таба алатын, басқаларға проблеманы басқа қырынан қарауға көмектесетін жеке тұлғаны қалыптастыруға көмектеседі.

Балабақшада ТРИЗДІ сәтті қолдану үшін мұғалімге Қайшылықтар принципі, барлық ресурстарды пайдалану, идеалды түпкілікті нәтиже және т.б. сияқты ұғымдарды жақсы түсіну маңызды. Алайда, мектеп жасына дейінгі балаларға Триздің техникалық арсеналын бояудың қажеті жоқ — көп тәжірибе жақсы болсын.

Мысалы, баланың ойыншығы сынған. Қарама-қайшылық принципін қолдана отырып, оның жақсы немесе жаман екенін нақтылауға болады. Жауап "жаман"болуы мүмкін. Содан кейін барлық зияткерлік ресурстарды пайдалану күшіне енеді: оны қазір қалай пайдалануға болады? Стенд ретінде? Немесе бұл үш дөңгелекті басқара алатын супер көлік пе?

Мектепке дейінгі жаста баланың әлі қалыптасқан дүниетанымы жоқ. Сондықтан, осы кезеңде балабақшадағы ТРИЗДІҢ рөлі аналитикалық және салыстырмалы ойлауды дамыту, мүмкін шешімдерді табу және оңтайлы таңдау мүмкіндігі болып табылады. Алайда, болашақта мұндай ақыл-ой тренингі тек ойлаушы тұлғаны ғана емес, әрқашан дами алатын адамды қалыптастырады. Бұл қиындықтардан бас тартып, адасып кететін тар адам емес. Жоқ, бұл өткен қате тұжырымдар мен гипотезаларды білетін, бірақ сенімді түрде алға жылжуды жалғастыратын ойлау түрі. Дәл осы қасиеттер қазіргі қоғамда өте жоғары бағаланады. Мақсатты адам, егер ол оның алдында саңырау бұрышты көрсе, онда талдап, оның пластилиннен немесе қағаздан жасалғанын түсінеді және оны қосымша күш жұмсау арқылы жеңеді.

Музыкалық білім беруде домбыра аспабыныңтәрбиелік маңызы

Салимбаева Алтынай Едгеевна №40 жалпы білім беретің орта мектеп-гимназиясының домбыра үйірмесінің жетекшісі

Қазіргі таңда білім шарттары бойынша балаларға музыкалық білім берудің мазмұны мен олардың музыкалық дамуы арасындағы байланысын, музыкадан сабақ беруді жаңарту үрдісінің тиімді критерийлерін жасаудағы ұмтылыс оқушыларға музыкалық білім беру әдістемесінің интеграциясы мен бағдарламалар нұсқаларында ерекше өзекті мәселе болып отыр. Жалпы білім беретін мектептерде оқушыларды әсемдік әлемге жетелеп оларға эстетикалық тәлім-тәрбие берудің бірден-бір тиімді тәсілі болып табылады. Мектептегі балаларға қазақ халқының бай мұралары, соның ішінде ғажайып әндері мен күйлерін, ата-бабамыздан келе жатқан көне ұлттық музыкалық аспаптар туралы кеңінен мағұлмат бере отырып, бала бойына сіңіре білу музыка жетекшісінің басты міндеттерінің бірі деп білемін. Музыка сабағында балалар ән салу саз аспаптарында ойнау, музыка тыңдау тәрізді ісәрекетпен айналысады. Сырт көзге көрне бермейтін мәні зор ұлттық аспаптарымызда қалыптасқан тәрбие үлгісі, адамның ой ұшқырлығын шыңдауға, өнер арқылы

білімге терең бойлауға мүмкіндік тудыратын, оның ұлттық музыка өнерінен таралған тәрбиебілімнің қайнаған бұлағына сарқылмас қазынасына, дәстүр табиғатына өз үлесін қосып келе жатқан үрдіс. Соның ішінде домбыра аспабы.Домбыра үні өзіне тән дыбыстық бояумен, алуан түрлі желіс қағыстарымен қатар, өте бай көркем образдық әлемімен де айқындалып, қазақ халқының тарихы дүниетанымы және психологиялық ерекшеліктерімен тығыз байланысып жатады. «Қолына домбыра ұстаған балаға – имандылық пен дарындылықтың жылуы дарып, қатыгездіктен аулақ болады» деген нақыл сөзде үлкен шындық жатыр. Өйткені домбыра – үлкен рухани адамгершілік мектебі, баға жетпес эстетикалық өмір оқулығы. Әдетте әр кезең өз жаңалық, өзгерістерін ала келуімен бірге, өзіне лайық соны талап-тілегін тудыратыны да анық. Осы орайда дәл қазіргі кезеңдегі домбыра өнерінің, домбырашылардың орындаушылық шеберлік деңгейлерінің Салимбаева Алтынай Едгеевна №40 жалпы білім беретің орта мектеп-гимназиясының домбыра үйірмесінің жетекшісі қаншалықты өзгеріп, қаншалықты биікке көтерілгенін байқау қиын емес. Сондайақ бүгінде бүкіл ұлттық өнерімізде туындап отырған оң өзгерістер мен бетбұрыстар домбыра еншісіне де өз тиесілі жүгін артып отыр. Домбыра – ерте заманнан бері халқымызбен бірге жасасып келе жаткан, оның рухани жан серігіне айналған музыкалық аспаптардың бірі. Домбыра – музыка аспаптары ішіндегі халқымызға ең көп тараған аспап болғандықтан, оны тартып, үйренемін деушілер де өте көп. Домбыра үйренудің негізгі принциптері оқытушының мақсаты мен міндеті, сабақты жоспарлау, оқушыны тәрбиелеу, жаңа шығарманы үйрету, сабақ беру әдістері сияқты тағы басқа мәселелері сөз болады. Домбыра аспабын үйренудегі ең алғашқы қойылатын талаптардың бірі – оқушының орнықты әрі ыңғайлы отыруы, қолдарын еркін қимылдатып, домбыраны дұрыс тартуына басты назар аудару қажет. Адамның көңіл күйі мен домбыраның құлақ күйі біртектес. Себебі домбыраның құлақ күйі келмесе, онымен ән-күй тарту мүмкін емес. Адамның да көңіл күйі болмас, қолы іске бармай, ой-санасы құлазиды. Сол себепті домбыра үйренудің алғашқы қадамын аспаптың құлақ күйін оң бұрауға келтіре білуге, ерекше назар аударудан бастаған абзал.Қазіргі мұғалім оқушыны тек аспапта ойнауды үйретпейді. Осы заман талаптарына сай келетін, жоғары саналы азамат етіп, жан-жақты дамыған білікті орындаушы немесе мұғалім етіп шығарады. Күйшілікті домбыра тарту өнерінің шыңы дейміз. Болашақ күйші үшін өз бойындағы импровизаторлық қабілетін оятып, оны әрі қарай дамытудың өзіндік мәні бар. Бұл – күйшілік өнерге тән дәстүрлі қасиеттердің бірі. Негізгі талапқа есту, ырғақ және есте сақтау жатады. Ал қосымша талапқа ән салғызу, білетін аспабын тартқызып көру, эмоциялық сезімін байқау, т.б. жатады. Оқушы міндетті түрде ата-анамен келуге тиіс. Себебі баланың тағдыры әрі қарай мұғалім мен ата-ананың қолында. 1) Баланың ырғағын тексеру үшін, жеңіл ырғақта немесе баяу ырғақта музыка ойнап, фортепианомен сол музыканың ырғағына аяқпен полға созып, билеу немесе алақанмен ұрып, музыкаға қосылу және жекелеп жеңіл ырғақтан бастап, әрі қарай ұрғызу, шапалақтау. 2) Есту қабілеті де жеңіл ойын түрде өтуі керек. Фортепианоның төменгі октавасының дыбысы мен жоғары октаваның көлемінде балаға лайық пьеса ойналып, соны хайуанаттар дауысына теңестіру. а) Есте сақтау қабілеті: бұл енді міндетті түрде мұғалім оқушының жас ерекшелігіне лайық кішкене, 2 немесе 3 тактіден тұратын мелодия ойнайды және оны ойнамас бұрын оқушыға жақсылап түсіндіріп беруі керек, мұқият тыңдап тұрып сол мелодияны қайталап беруі тиіс. ә) Музыка дегеніміз – синтетикалық процесс. 3) Сол музыканы ойнау арқылы мұғалім мен оқушының арасында қаншама еңбек етіліп, тәрбиелік жұмыстар жүреді. Сол екі жақтың бір-бірімен араласқан, тығыз болса, мұғалім деген мақсатына жете алады. 4) Музыка төңірегінде шектеме жоқ. Біз оқушыға идеялық, эстетикалық нәр беретін

тәрбиешіміз. Осы мұғалімдік 3 жақты іс-әрекет жұмылғанда ғана оқушыны музыкант етіп шығара аламыз. Ең жауапты да қиын жұмыстардың бірі оқушының сол қол саусақтарының шеберлік жылдамдығын өсіру. Бұл үшін күнбе-күн сабақта этюд, әртүрлі жаттығуды пайдалану керек. Әр музыкант үшін қол жүгірту, жаттығу күнделікті әдетке айналуы тиіс. Оқушының ойнау барысында дыбыс тазалығына және саусақтарының дұрыс көңіл аударғаны дұрыс. Музыка тілінде «Аппликатура» дейді. Оқушы орындаушы – музыкант ретінде аспапта ойнау процесі арқылы қалыптасып жетіледі. Сондықтан оқытушының сабақты творчестволық шабытпен тартымды ұйымдастырып, әдістемелік тәсілдерді, музыкалық эстетикалық тәжірибенің озық үлгілерін ұтымды қолдана білуі қажет. Оқытудың негізгі – көркем шығармамен жұмыс істеу. Мұнда оқушы өзінің кәсіби білімін толықтырып, тәжірибе жинақтайды. Оқушыға репертуар таңдай білу – сабақты ұйымдастыру кезеңінің басты талаптарының бірі. Репертуар оқушының жас ерекшелігімен аспапты меңгеру деңгейіне сәйкес берілуі керек. Сондықтан оқытушы репертуар сұрыптауға творчестволық тұрғыдан қарап, оның идеялық-эстетикалық мәніне, көркемдік ерекшелігіне баса назар аударуы қажет. Концерттік шығармалар алдын ала жатталып, мұқият дайындалып, оларды орындау әдіс-амалдары толық меңгеріліп, көркемдік мазмұны айқындалғаннан кейін ғана шәкірттің көп алдына шығып, өнер көрсетуіне рұқсат етіледі.

Абдильдаева Г.Л.

Конакова Г.М.

ВОЛОНТЕРСТВО - СОВРЕМЕННЫЙ ТРЕНД БУДУЩИХ МЕДИЦИНСКИХ РАБОТНИКОВ

Преподаватели высший медицинский колледжа им. Бопай ханыма г.Актобе

«Здоровая молодежь- здоровая нация!».

Волонтерская деятельность формирует у участников позитивные жизненные ценности и ответственность за свою работу, опыт общения, приобретение новых знаний и навыков, рождает чувство сострадания и сопричастности.

Волонтерская деятельность –самая востребованная гражданская активность медицинских работников. Деятельность волонтеров –медиков не только в медицинских учреждениях, также активно вести просветительскую деятельность, посвященные профилактике социально значимых заболеваний, к которым относятся инфекции, передающиеся половым путем (ЗППП), гепатиты, курение, туберкулез, сердечно-сосудистые заболевания. Эти болезни наносят наибольший вред человеку, и просто призывать заниматься спортом, к здоровому питанию, не курить, эффекта не будет. Необходимо разъяснять какие процессы происходят, показать это наглядно на видео, чтобы задумывались об дальнейшем в своих поступках.

Имея немалый медицинский и педагогический опыт, более пятнадцати лет назад, организовали совместно с молодыми коллегами, и студентами старших курсов акушерского отделения - волонтеров, которые вместе активно участвуют в реализации поставленных задач, с

желанием стать частью волонтерского движения ЮНИСЕФ в Казахстане.

Работа с подростками и молодежью в области полового образования на сегодняшний день является одним из актуальнейших направлений, осуществление которого приведет к сохранению физического и нравственного здоровья молодого поколения, избавлению его от многих ненужных проблем и явится залогом счастливой и полноценной семейной жизни в будущем. В рамках проекта Фонда ООН в области народонаселения было проведено исследование моделей поведения молодых людей 15 - 22 лет, и было отмечено, что подрастающее поколение раньше времени вступает во взрослую жизнь и добрачный сексуальный опыт имели почти 65 процентов опрошенных, приобщаются к этому опыту в 15 -17 лет. Репродуктивное здоровье женщины определяются уже с подросткового возраста. И к сожалению, приходится признать, что рост сексуальной активности молодежи -это реальность. Как следствие этого катастрофически отмечается значительное число подростковых беременностей, исходом которых являются аборты или юное материнство. В этой связи важной задачей медицинских работников, преподавателей является повышение информированности молодежи о современных средствах предупреждения беременности, о вреде прерывания беременности и пр.

Установлено, что наибольший всплеск гинекологической заболеваемости отмечается именно в тот период, когда формируется репродуктивное здоровье будущих матерей. Обращает на себя внимание увеличение доли воспалительных заболеваний репродуктивной системы. Эти заболевания имеют наиболее неблагоприятные последствия, если они перенесены в подростковом возрасте в дальнейшем для течения беременности и родов.

Учитывая нарастающую тенденцию вышеизложенных показателей, мы поставили перед собой задачи, исходя из реальных и конкретных своих возможностей, для повышения осведомленности и улучшения репродуктивного здоровья молодежи , проводить мастер классы для волонтеров-преподавателей, студентов выпускных групп, вколледжах, лицеях, в школах для старшеклассни ков, читать лекции с видео презентациями по данной тематике, усвоеня новых навыки и опыт- soft skills: конференции, доклады на тему: **«Береги честь смолоду!»**

Цель данного исследования: разработка мероприятий и рекомендаций для наблюдения за состоянием здоровья целевых групп населения – учащихся, студентов репродуктивного возраста. Проводили анкетировании, конференции с участием детских гинекологов ГКП «Центр по планированию семьи и репродукции человека» ,анонимные консультации

Для проведения первоначального анкетирования для выявления базисного уровня знаний по репродуктивному здоровью респондентам предварительно были предоставлены вопросы анкет.

Основные вопросы анкеты освещали следующие аспекты по репродуктивного здоровью:

- Обращались ли Вы к гинекологам по вопросам контрацепции (предохранение от нежелательной беременности)?
- Что Вы знаете о контрацепции?

• Источник информации по вопросам контрацепции:

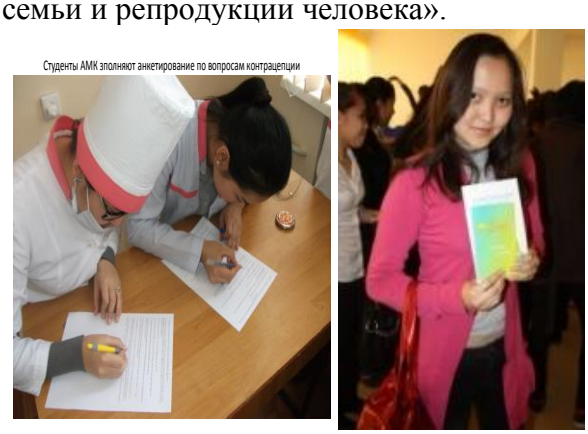
- беседы с друзьями;
- видеофильмы и журналы, лекции, конференции;
- от родителей.

• Считаете ли аборт правильным решением нежелательной беременности?

Респонденты - студенты мед. колледжа от 16до 18лет.

Общее количество респодентов – 150 уч-ся.

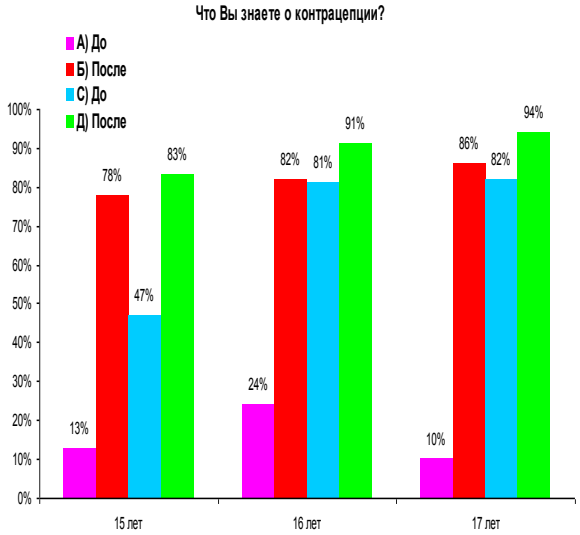
Респонденты были приглашены на конференции, посвященные репродуктивному здоровью с участием детских гинекологов ГКП «Центр по планированию семьи и репродукции человека».

Результатом такой осведомленности и подготовки к сексуальной жизни и становятся "модели поведения, сопряженные с повышенным риском для репродуктивного здоровья. У них нет формирования установки на заботу о своем репродуктивном здоровье. Провели ретроспективный анализ получения собственных результатов по мед.колледжу путем проведения анкетирования своих учащихся лицея, начальных групп до и после конференциях

После конференции проведены повторное анкетирование с тем же содержанием вопросов для определения эффекта информационного материала, данные на конференциях.

В этой связи важной задачей медицинских работников, преродавателей является **повышение информированности** молодежи о современных средствах предупреждения беременности, о вреде прерывания беременности и пр.

На основании данных анкетирования, личных бесед, анонимных консультации пришли к выводам:

- Широко вовлекать студентов, в проф. ориентационную деятельность (волонтерство) т.к. к сверстникам больше расположения и доверительность (сказывается менталитет; страх, что узнают родители; стеснение перед врачом или преподавателем, хотя все осознают, что получат более компетентную информацию; для нас эти как и многие другие вопросы остаются для дальнейшей работы со студентами).
- Информации по репродуктивному здоровью, методах контрацепции с презентациями конференции, видеофильмами, наглядными проспектами на казахском и русском языках.
- Выработать у молодежи ответственного отношения к своему здоровью, мифы: «что от таблеток толстеют», «что,если один раз вступить в половой контакт –то беременности не будет»; а мнение «мне подружка сказала» к сожалению не обошли стороной и наших студентов.
- Информации по репродуктивному здоровью как можно больше освещать на конференциях и лекциях т.к. данная тематика у студентов вызывает большой интерес в согласно возрасту, заложенное самой природой.
- Студенты- волонтеры нашего колледжа совместно с преподавателями предмета акушерства и гинекологии практикуют проведение лекции и в других колледжах и школах

Рекомендации:

- Необходимо внедрить комплекс программ по наблюдению за состоянием здоровья молодежи репродуктивного возраста во всех медицинских колледжей.
- Активно вовлекать студентов старших курсов медицинских колледжей в волонтерское движение с постоянным обучением и проведением для них учебных семинаров.
- Проводить занятия, лекции, конференции по репродуктивному здоровью

молодежи с желательно анкетированием исходного и контрольного

уровня знаний по вопросам репродуктивного здоровья.

- Совместно с преподавателями предмета акушерства и гинекологии медицинских колледжей подготавливать уроки: лекции- презентацией по данной тематике, проводить конференции, принимать активное участие в работе с организациями практического здравоохранения «Центром по планированию семьи и репродукции человека», с ЗОЖ для достижения единой цели:

«Здоровая молодежь- здоровая нация**!».**

Литература:

1https://dobro.ru/organizations/66/info (12.02.2024) 3. https://bratsk.hh.ru/article/28945 (12.02.2024) 4. https://ru.wikipedia.org/wiki/Волонтёрство (12.02.2024

Айламазян Э.К. Планирование семьи и методы контрацепции, С.Пб., 2011,182

«Репродуктивное здоровье стратегии- Всемирная организация здравоохранения» http://www.who.int/reproductive-health/strategy.htm.

Аққошқарова Бибігүл Құрлысқызы

ҚАЗАҚ КИНОСЫ – ҚАЗАҚ ТАРИХЫ. ДЕФИС АРҚЫЛЫ ЖӘНЕ БАС ӘРІППЕН ЖАЗЫЛАТЫН СӨЗДЕР

Ақтөбе облысы Ойыл ауданы Саға мектеп-балабақшасының қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Сабақ негізделген оқу мақсаттары	10.2.5.1 мәтіндегі негізгі ойды анықтау, көтерілген мәселеге баға беріп, мәліметтер мен пікірлерді өңдей білу; 10.3.3.1 қажетті клишелер мен лексикалық құрылымдарды қолданып, көтерілген мәселе бойынша өз ойын дәлелдеп эссе жазу («келісу, келіспеу» эссесі) 10.4.1.1 мәнмәтін бойынша тілдік бірліктерді орфографиялық нормаға сай жазу
Бағалау критерийлері	-мәтіндегі негізгі ойды анықтап, көтерілген мәселеге баға беруде мәліметтер мен пікірлерді өңдей біледі; -қажетті клишелер мен лексикалық құрылымдарды қолданып, көтерілген мәселе бойынша өз ойын дәлелдеп эссе жазады («келісу, келіспеу» эссесі) -мәнмәтін бойынша тілдік бірліктерді орфографиялық нормаға сай жазу
Ойлау дағдыларының деңгейі	жоғары

Сабақтың жоспары

Жоспарланған уақыт	Сабақ барысы :	Оқушы іс-әрекеті	Бағалау түрлері	ресурстар
Басталуы 5 минут	Ұйымдастыру кезеңі: Оқушылармен амандасып, түгендеу. «Жүректен жүрекке» әдісі арқыл оқушылар бір-біріне тілек айтып психологиялық ахуал тудырады. 2. Қызығушылықты ояту. Суретті киноның тақырыбымен сәйкестендіру. Суреттер арқылы сабақтың тақырыбы болжанады. -Бүгінгі сабағымыздың қандай тақырыпта болмақ деп ойлайсыздар? -Әрине, қазақ киносы жайлы 	Оқушылар амандасады. Болжам жасайды, Сәйкес тендіреді.	Жарайсың!	Суреттер

<table>
<tr><td></td><td>   </td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Ортасы
5 минут

10 мин

5 минут

10 мин</td><td>Жаңа сабақтың тақырыбы мен мақсаттары таныстырылады.
Оқылым алды тапсырмасы: «Миға шабуыл»
-Қазақ киносының даму тарихы туралы не білесіздер?
1. Кинотеатрға жиі барасыңдар ма?
2. Қандай жанрдағы кинолар ұнайды?
3. Отандық кино ұнай ма, әлде шетелдік кино ұнай ма?
4. Кинодан қандай тәлім-тәрбие алуға болады?
5. Қазіргі қазақстандық кинолар туралы пікірлерің қандай?
Оқылым тапсырмасы Оқушыларға мәтін ұсынылады.
Тапсырма. Мәтінді оқып, негізгі ойды анықта, көтерілген мәселеге баға бер, мәліметтер мен пікірлерді өңде.
Мәтінде қандай мәселе көтерілген?
Дескриптор:<table><tr><td>1</td><td>Мәтіндегі негізгі ойды анықтайды.</td><td>1</td></tr><tr><td>2</td><td>Көтерілген мәселеге баға береді.</td><td>1</td></tr><tr><td>3</td><td>Мәліметтер мен пікірлерді өңдейді.</td><td>1</td></tr></table>Әдеби тіл нормалары
Дефис арқылы жазылатын сөздер
Дефис – орфографиялық, ал сызықша пунктуациялық таңбаға жатады. Сондықтан дефис келген жерде кідіріс жасалмайды. Бұл – оның сызықшадан ажыратылатын басты белгісі. Екіншіден, дефис сызықша секілді сөйлемнің мазмұнына әсер етпейді. Үшіншіден, шартты түрде алғанда, дефис сызықшадан қысқа болады.
Бас әріппен жазылатын сөздер
Тасымал, тасымалданбайтын сөздер
Оқулықтан тапсырмалар орындау
3-тапсырма Сөйлемдердегі дефистің неге, қандай жағдайда қолданылғанын түсіндіріңдер.
4-тапсырма Сөйлемдегі бас әріппен келетін сөздерді анықта.
6-тапсырма Тасмалдауға болмайтын сөздерді табыңыз.
Дескрипторға сүйене отырып мұғалім</td><td>Оқушылар ойды өрбітеді, сұрақтарға жауап береді.

Кестедегі сұрақ үлгісін басшылыққа алады толтырады.

Оқушылар оқулықта берілген анықтаманы қарап танысады.

Келісу, келіспеу эссесін жазады.</td><td>Дескриптор арқылы өзін-өзі бағалайды

Өзін-өзі бағалау

  </td><td></td></tr>
</table>

5 мин	***кері байланыс береді.*** - Дефис арқылы жазылатын сөздерді есте сақтайды.-1 - Бас әріппен жазылатын сөздерді анықтайды-1 - Тасымалданбайтын сөздерді есте сақтайды-1 **Жазылым алды тапсырмасы** -Қазақ киносының атасы деп кімді атаймыз? Қазақ киносында «Амангелдіден» кейін талай-талай ұлт бейнесін, қазақ тағдырын, бүгіні мен кешегісін суреттейтін туындылар дүниеге келді. Бүгінгі таңда көптеген көрермен қазақ киносы нашар, түсірілуі де шет елдік әріптестердікімен салыстыруға келмейді деп ренжиді. -Сіз осы пікірмен келісесіз бе? -Қазақ киносын дамуына не кедергі? **Тапсырма:** Көтерілген мәселе бойынша өз ойын дәлелдеп, эссе жазыңыз («келісу, келіспеу» эссесі) Дескриптор: -- клишелер мен лексикалық құрылымдарды сақтайды-1 - Эссе құрылымын сақтайды-1 - өзіндік түйін жасайды-1 - орфографиялық нормаға сай жазады-1 **«Автор орындығы»** әдісі арқылы оқушылар жазған эссе жұмысы оқып, кері байланыс беріледі		 Дескриптор арқылы бірін-бірі бағалайды	
Соңы 5 мин	**Кері байланыс «Сенің сұрақтарың...» парағы** **1. Сенің сұрақтарың....** **2. Сенің есіңде ерекше қалатын ойлар...** **3. Сенің бүгін білгенің....** Үйге тапсырма: 7-тапсырма Сөздерді орфографиялық нормаға сай жазу			
Қосымша ақпарат				

Бағалау парағы

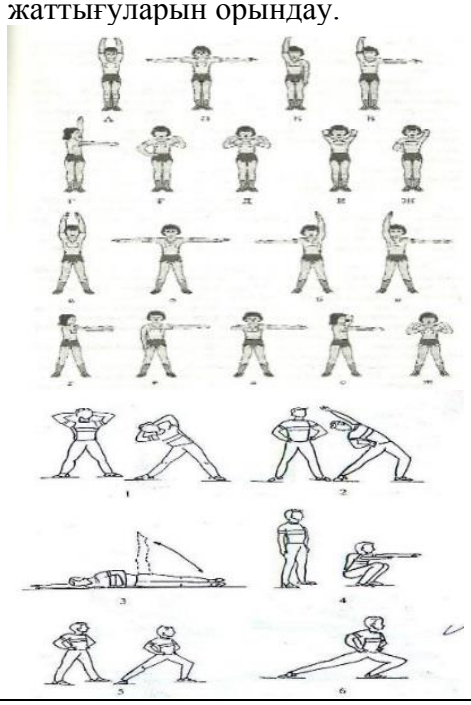
	Бағалау критерийі	дескриптор	
1	Мәтінді оқып, негізгі ойды анықта, көтерілген мәселе-ге баға бер, мәліметтер мен пікірлерді өңде.	Мәтіндегі негізгі ойды анықтайды.	1
		Көтерілген мәселеге баға береді.	1
		Мәліметтер мен пікірлерді өңдейді.	1
2	Әдеби тіл нормалары	Дефис арқылы жазылатын сөздерді есте сақтайды	1
		- Бас әріппен жазылатын сөздерді анықтайды	1
		- Тасымалданбайтын сөздерді есте сақтайды	1
3	көтерілген мәселе бойынша өз ойын дәлелдеп эссе жазу	- клишелер мен лексикалық құрылымдарды сақтайды-1	1
		- Эссе құрылымын сақтайды-1	1
		- өзіндік түйін жасайды-1	1
		- орфографиялық нормаға сай жазады-1	1
Барлығы			10

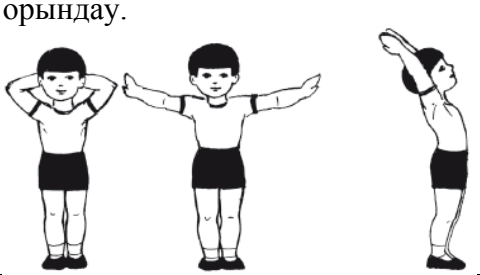
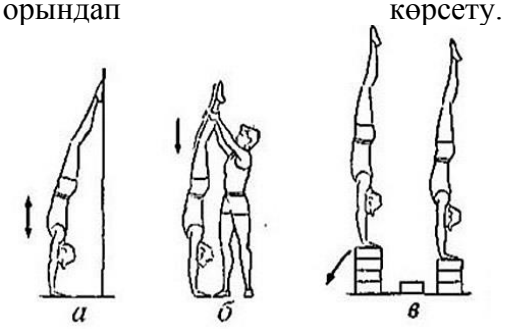
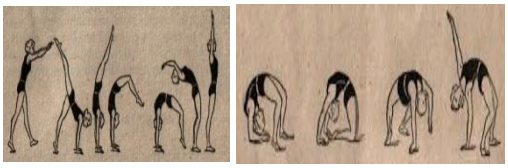
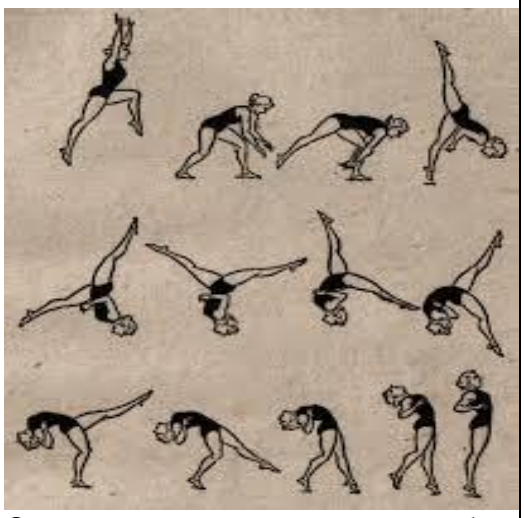
Бисұлтанова Зина Ерсайынқызы

АКРОБАТИКАЛЫҚ ЖАТТЫҒУЛАРДЫ ОРЫНДАУ

Ақтөбе облысы Ойыл ауданы Саға мектеп-балабақшасы тәрбиешісі

Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	5.1.2.1 – қимыл –қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау
Сабақтың мақсаты	Барлық оқушылар қозғалыс кеңістігінде толық топ ретінде қауіпсіз жұмыс істеу
Бағалау критерииі	Негізгі қимыл-қозғалыс жаттығуларының байланысын анықтайды.

Сабақтың кезеңі/ уақыты	**Мұғалімнің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Басы	1. Оқушыларды сапқа тұрғызу, сәлемдесу, рапорт беру. Сабақтың мақсатын түсіндіру . Бір орында: Оңға, солға, кері бұрылу. 2. Жүру: Қолды жоғары көтеріп, аяқтың ұшымен жүру. Қолды жанға созып өкшемен жүру.Жартылай отырып, толық отырып жүру. 3. Жүгіру: Еркін жүгіру, түзу аяқты көтеріп жүгіру, аяқты артқа түзу жүгіру, екі жаққа аяқты көтеріп жүгіру. Жүріске ауысып, тыныс алу жаттығуларын орындау. 	Дерек көзі: https://erketai.kz/bala-densauligi/balalarga-arnalgan-dene-jattigulari/	 Смайлик арқылы бір-бірін бағалау.	Дерек көзі: https://erketai.kz/bala-densauligi/balalarga-arnalgan-dene-jattigulari/ Ысқырғыш

	Бір орында жалпы дене шынықтыру жаттығуларын орындау. 			
Ортасы	Негізгі бөлім. Көрнекілік суреттер арқылы түсіндіру, практикалық түрде орындап көрсету. Оқушыларға жаңа сабақ жаттығуларын орындату. Слайдтан көрсетілетіндр: Акробатикалық жаттығулар түрлері Акробатикалық жаттығулар жасау. **Әдістемелік нұсқау:** Қауіпсіздік ережелерін сақтау. Жаттығу кезінде оқушылар бір-бірінің кемшіліктерін байқап соны айтып, қайталамауға тырысады.	Слайдта берілген сұрақ жауапты орындайды Сұрақ жауап арқылы сұраққа жауап береді Топтар бір-біріне ойын барысында байқаған, көрген екі жақсы орындаған жағын айтып, ұсыныс түрінде бір тілек айтады. қарсылас топтың аумағына өтеді туды алып, кері өз аумағына жүгіріп шығады өз аумағына өткен оқушыларды ұстап үлгереді	Смаликтер арқылы ҚБ өзін өзі бағалау	

	Ұзақтығы 15 минут. II топқа бөлу. Топпен жұмыс жүргізу /10минут/ Сұрақ-жауап: I топ. Спорттық гимнастикада, акробатикаға жаттығуларға арналған құрал-жабдықтар? II топ. Қандай акробатикалық жаттығуларды білесіңдер? Практикалық: I топ. Қолдың көмегімен «жартылай шатқа» отыру. II топ. Жауырынға тұру. 1. Сапқа тұру 2. Жаңа сабақты түсіндіру,тақырып пен мақсатымен таныстырып өту. 3. жаттығуды практикалық түрде орындап көрсету. 4. Оқушыларға жаңа сабақ жаттығуларын орындату. 1- жаттығу.Аяқты алшақ қойып тұру қалпынан алға домалап түсу. 2-жаттығу. Алға қарай домалап түсіп, түрегелу және қарсы лақтырылған волейбол добын қағып алу 3-жаттығу Қолды тіреп отыру және төмен басылып отыру қалпынан артқа қарай домалап түсу. 4-жаттығу Артқа домалап, жаурынға тұру. 5-жаттығу Қарлығаш бейнесін салу. 6-жаттығу Көпір салу 7 «Акробатикалық эстафеталар» ойыны: **Әдістемелік нұсқау:** Әр бір жаттығуларды орындауда топ мүшелері келесі топтың дұрыс орындалуына сырттай қарап отыра, кемшіліктерін түзеп отырады. Кемшілігі болса қарсы топ мүшелері сол жаттығу түрін көрсету.			
Сабақтың соңы	**Рефлексия.** **Тазалық»** Еттартқыш- ақпаратты оқуым, толықтыруым керек Чемодан-тақырып бойынша алған керекті ақпараттар Қоқыс жәшігі- Керек емес артық ақпарат	Бүгінгі сабақтан түйген ойлары мен тұжырымдарына байланысты кері байланыс жасайды.		

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

Шынтеміров Данияр Махамбетұлы

Қызылорда облысы Қармақшы ауданы Т.Көмекбаев ауылы №185 орта мектебінің дене шынықтыру пәнінің мұғалімі

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚИМЫЛ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ

Дене тәрбиесі мен спорттың маңызын арттыруды ойластыру елімізде сауықтыру жұмыстарының түрлері мен әдістері ұсынылған. Сондай мүмкіндіктердің бірі бала жастан қазақтың ұлттық қозғалмалы ойындарын ойнауға жаттықтыратын тиімді әдіс – тәсілдерді пайдалану мақсатына қарай дене қимыл сапасын және дене қабілетін жан – жақты дамыту көзделген. Жастардың денсаулығын нығайтып, дене тәрбиесін дамыту – мемлекеттік маңызды іс. Өйткені елдің егемендігін сақтау, оның экономикалық мүмкіндігін арттыру көп жағдайда халықтың саулығымен және рухани тазалығымен айқындалады.

Дене тәрбиесін оқыту әдістерін қайта қарау оқушылардың денесін шынықтырып, салауатты азаматтықты шыңдап қалыптастыруды терең ой елегінен өткізуді талап етеді. Әлемдік тәрбие нақты білім, сапалы көрсеткіштер, адамға қажетті іскерліктер мен дағдылар жоспарлы оқу – үйрену нәтижесінде келетіндігін көрсетіп отыр. Осы нәтижелерге жету үшін мектептерге дене шынықтыру пәнін енгізген. Дене шынықтыру пәні оқушыларды жан – жақты үйлесімді дамытып жетілдіреді, денсаулығын сақтап нығайту үшін мектеп оқушыларымен жүргізілетін жұмыстардың алдына мынандай мақсаттар қояды:

- оқушылардың денсаулықтарын нығайтып, денесін шынықтыру;
- жаттығулар мен ойындар туралы түсінік алып, олармен шұғылдану үшін керекті гигиеналық талаптарды орындай білу;
- қимыл қозғалыс негіздерін орындау техникасының дұрыс негізін қалап, балалардың жалпы икемділігін арттыру;
- қимыл сапаларын жетілдіріп, дене құрылысын дұрыс қалыптастыру;
- өз денелерін дұрыс ұстап, жаттығуларды тез, тиімді жасауға үйрету;
- жаттығуларды ынталанып жасауға, спорт түрлеріне әуесқойлығын арттыру.

Бұл мақсатқа жетуге: мектепте дене шынықтыру сабақтары мен денені сауықтыру жұмыстары, сабаққа дейінгі гимнастика, үлкен үзілісте жүргізілетін жаттығулар мен ойындар және үйірмелер ұйыдастырып қ.

Дене шынықтыру сабағын ұйымдастыру, баланың қимыл белсенділігін анықтау, сабаққа енгізудің тиімділігі, негізінен мұғалімнің беделі мен сабақ жоспарын қалай іске асырады және оқушылардың дайындығына байланысты. Екінші жағынан сабақтың методикалық тиімді де, қызықты өтуі мұғалімнің біліміне байланысты. Мұғалім сабақ өрнегінің түрін сақтай отырып, сабақтың әр бөлігіндегі өткізілетін жаттығулар оқушыларды қызықтыратындай және олардың өз инициатавасымен орындайтынында болуы, оқушы белсенділігін үнемі назарда ұстауы қажет. Дене шынықтыру сабақтары жалпы белгіленген құрылыммен – кіріспе, негізгі және қорытынды болып үш бөліммен өткізіледі. Сабақтың бұл бөлімінде сапқа тұрғызу, жүру, жүгіру және жалпы дамыту жаттығулары, төменгі сыныптар үшін күрделі емес ойындар өткізіледі. Мұғалім бұйрықтың нақты орындалуына, жүру және жүргізу барысында ара – қашықтықты сақтай білуіне баса назар аударуы керек. Дене жүктемесін бағдарлама көрсеткіштеріне сәйкес және оқушылардың сырттай

жас ерекшеліктеріне қарап отырып реттеу керек.

Жалпы дамыту жаттығуларын жоғарыдан төмен қарай орындау ретімен ереже бойынша орындалады. Алдымен мойын, иық, сосын кеуде, бел, арқа бұлшық еті, содан кейін аяқтарға қатысты жаттығулар орындалады. Мұғалім өз тақырыбына байланысты қимыл – қозғалысты дамытуға жаңа бағдарлама материалын өту, әр сынып оқушыларының жас және жеке ерекшеліктеріне сәйкес қозғалыс дағдылары мен шеберліктерін жетілдіру мақсатында өткен жаттығуларды қайталайды. Бұл бөлімде сабақтың тиімділігінің негізгі тәсілдерінің бірі сабақ үстінде, гимнастика, спорт ойындары, жеңіл атлетика сабақтарында жаңа тапсырмалар өткенде оқушылардың мүмкіндігі болғанша көбірек топқа бөлу керек. Сонда оқушылар кезекті көп күтпей берілген жаттығуларды тез және дұрыс орындайды. Сабақтың тиімділігі негізінен оны өткізудегі методикалық тәсілдеріне байланысты. Әр жаттығуды орындағанда оның қаншалықты пайдасы бар екенін оқушылар біліп отырса, оқушының белсенділігі артады және оқушылар орындайтын әр жаттығудың дененің қай мүшесіне қалай әсер ететінін біліп отырса, оқушылардың спорттық шеберліктері шыңдала түседі. Сабақтың негізгі түрлеріне үйретуде оқушыларды ұйымдастыру және үйлестірудің бірнеше түрлері мен әдістері қолданылады.

- Кезектесіп жасау әдісі – жүру мен жүгіруді кезектестіру жаттығуларында, соның ішінде жылдамдыққа, биіктік пен ұзындыққа екпінімен секіргенде, акробатикалық сабақтарда қолданылады.
- Ауыспалы әдіс - өрмелеуге, лақтыруға, акробатикаға үйретуде қолданылады. Бұл әдісті орындау барысында сынып оқушылары бірдей тапсырмалар орындайды, бірақ жаттығу техникасы мен дене мөлшеріне қойылатын талаптар жас ерекшеліктеріне қарай қойылады.
- Топтық әдіс – сабақтың негізгі бөлімінде қолданылады, өйткені әр топқа өтілетін тақырыпқа байланысты жеке – жеке тапсырма немесе жаттығулар беріледі. Мысалы: 9 - сыныптағы жеңіл допты ұзақтыққа лақтыру (150г) тақырыбындағы сабағымда дайындық бөлімінен өткеннен кейін негізгі бөлімде оқушыларды үш топқа бөлдім. I – топ оқушыларына лақтыру жасап үйренуі, ал II – топ оқушыларына қысқа секіртпемен секіру жаттығулары, III – топ жүгіріп келіп жеңіл допты ұзақтыққа лақтырып жаттығады. Мұғалімнің белгісі бойынша оқушылар жаттығуларын аяқтап, әр топ бір – бірімен орын ауыстырып басқа тапсырмаларды орындауға көшеді. Топтық әдіс шарттарының бірі жаттығулар түрлерін жүктемемен ұтымды үйлестіру болып табылады.

Бұл бөлімде оқушылардың ағзасын бастапқы қалпына келтіру, жүру барысында тыныс алу жаттығулары, төменгі сыныптар үшін күрделі емес қарқындылығы аз ойындар ойнатып, үйге тапсырма беріледі. Үйге берілген тапсырманың орындалуын сабақта үнемі тексеріп жақсы орындаған оқушыларға баға қоя отырып, оқушының сабаққа қызығушылығын артырып отыру қажет. Оқушының дене шынықтыру сабағына белсенділігін арттыруға баланың бойындағы қимыл белсенділіктің артуы тек жаттығу орындау арқылы ғана емес, оқушыларға баға қоюдың негізгі принциптерін орындау арқылы орындалады. Оқушылар үлгерімін бағалау жалпы педагогикалық принципке сүйенгенмен,басқа пәндермен салыстыруда дене тәрбиесі пәнінің өзіндік ерекшеліктері бар. Дене шынықтыру пәнінен оқушының үлгерімін бағалағанда, негізінен әр оқушының қабілеті мен мүмкіншілігі есепке алынады. Яғни кейбір оқушылар берілген жаттығуларды орындауға толық мүмкіншілігі бар, бірақ оны орындайын деген қабілеті, тиянақты көңілі болмайды. Тағы бір оқушылар болады, дене даму жағынан әлсіз, күш – қуаты төмен, басқалармен салыстырғанда қанша қабілеті болғанмен, берілген жаттығуларды орындауға мүмкіншілігі бола бермейді, бірақ ол өзіне берілген жаттығуды орындауға тырысады. Оқушының осындай ынтасын және өзіне деген сенімділігін дамыту үшін, оның бойындағы қабілетін ашу үшін ол оқушыға ынталандыру бағалары мен ауызша мадақтау жасауға болады.

Дене шынықтыру мұғалімдері төмендегідей мәселелерге баса көңіл аударғандары дұрыс.

1.Өткен оқу жылындағы оқылған бағдарламалық материалдарды оқушылардың жақсы біліп, орындай алу және осы жұмысты орындаудағы жіберілген кемшіліктерді жою.

2.Сабақты қазіргі заманның талабына сай өткізе білу. Дене шынықтыру сабақтарында балаларды оқытудың, яғни оқушылардың жаттығуларды дұрыс орындауының тиімді жолдарын қарастырып және пайдалану.

3.Мұғалімнің негізгі міндеті оқушылардың білімін дұрыс бағалай білу. Баға оқушылардың сабақтағы үлгеріміне қойылады, яғни оқушылардың сабақтағы инициативасы және үйге берілген тапсырманы орындау ескеріледі.

4.Оқушылардың дене тәрбиесі сабағында және сабақтан тыс уақытында спортпен шұғылданғанда гигиеналық талаптарды орындауға, спорттық жарақаттануын болдырмауына аса көңіл аудару.

5.Тек сабақта ғана емес, сондай – ақ, сабақтан тыс уақытта да спортпен шұғылдану әрбір оқушының, өзінің жеке басының ғана емес қоғамдық міндеті деп оқушыларға түсіндіру. Дене шынықтыру пәнін оқытуда мұғалімдерге сабаққа қажетті құралдарының жетіспеушілігінен көптеген қиыншылықтар кездеседі. Мектептегі жалпы дене тәрбиесі жүйесі болашақ жеткіншектердің тек денсаулығын сақтау мақсатында ғана жүргізілмей, оқушылардың жан – жақты дамуының негізгі кепілі. Демек, дене тәрбиесі жұмысы дұрыс жолға қойылу үшін ең әуелі сабаққа қажетті құрал – жабдықтар жеткілікті болуы, сабақты қызықты да, оқушылар үшін тиімді өту. Сабақ тиімді өту үшін сабаққа керекті құрал- жабдықтар жеткілікті болуы, мұғалім әр сыныптың бағдарламасын жақсы білуі керек, сонда ғана мектепте дене шынықтыруға байланысты оқу – тәрбие жұмысы өзінің нәтижесін береді.

«Сау дене, азат ақыл, адал көңіл,
Үшеуімен болады бақытты өмір» - деп сыршыл ақын Мағжан Жұмабаев айтқандай мектептің басты міндеті – бастапқы білім берумен қатар жан – жақты жарасымды, жүйелі интеллектуальды рухани тәрбие беру және оқушылардың денсаулығын мықты етіп өсіру болып табылады.

Ешекенова Шынар Сагынаевна

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

учитель русского языка и литературы, педагог-эксперт ООСШ №66 имени Шакарим Кудайбердиулы города Актобе

Современная концепция образования ставит целью развитие личности, способной к эффективной реализации себя в сфере будущей профессиональной деятельности. Особое значение в этой связи приобретает проблема формирования и развития коммуникативной компетентности учащихся в процессе изучения русского языка и литературы.

Использование языка как средства общения требует от говорящего знания социальных, ситуативных и контекстуальных правил, которые должен учитывать носитель языка. Почему, что, где, когда, как говорят, какое значение придается отдельным словам и выражениям в зависимости от конкретных

обстоятельств – все это регулируется коммуникативной компетенцией.

В процессе проведения занятий по русскому языку и литературе основной опор делается на следующие положения:

• овладение теоретическими знаниями в области коммуникативной компетенции;

• формирование субъект – субъектных отношений в процесс делового общения;

• учет индивидуальных особенностей учащихся, стимулирование творческой инициативы партнеров взаимодействия.

Развитие коммуникативной компетенции учащихся возможно при условии более глубокого и последовательного учета специфики речи как особого вида деятельности на основе важнейших исследований такой науки, как психолингвистика (И.А. Зимняя, М.С. Каган, В.С. Кукушкин, Р.С. Немов и др.).

Какие из этих положений наиболее значимы для методики?

-Во-первых, речь может быть достаточно успешной, если она четко направлена на достижение определенных целей.

-Во-вторых, специфика речевой деятельности состоит в том, что она является способом общения и познания и вне их не может иметь настоящей ценности.

-В-третьих, речь всегда обращена к определенному адресу, без которого общение не может состояться.

К числу важнейших условий относятся также тема и основная мысль высказывания, место общения и предполагаемый объем высказывания.

Исследователи выделяют и описывают основные единицы речевого общения– речевую ситуацию, речевое сообщение, речевое взаимодействие. Речевая ситуация помогает понять смысл сообщения, конкретизирует значение ряда грамматических категорий, например, категории времени, местоименных слов типа я, вы, сейчас, здесь, там и др. Она позволяет также правильно толковать высказывание, уточнять его целевую функцию, выявлять прочитанные связи данного высказывания с другими событиями.

Привлечение критических статей на уроках литературы – еще один способ создания такой ситуации, когда учащиеся могут не только отстаивать точку зрения того или иного критика, но и сами определять цель и проблему занятия. Наиболее полно осуществить общение можно в коммуникативной игре, так как это такой вид деятельности, в котором воссоздаются социальные отношения между людьми вне условий непосредственной деятельности. Коммуникативные игры способствуют реализации таких целей, как диагностика, систематизация, развитие логического мышления, слуховой памяти и внимания, воспитание интереса к предмету.

Технологии коммуникативных игр присущи такие признаки, как экономичность, алгоритмичность, проектируемость, целостность, управляемость, демократичность и результативность. В основе организации данных игр эффективна групповая форма работы, где учащиеся распределяют между собой обязанности, обсуждаю этапы выполнения заданий, выбирают лидера, создают положительную эмоциональную атмосферу сотрудничества. Примером может служить занятие по русскому языку по теме «Официально-деловой стиль речи», проведенное в форме ролевой игры «Рабочий день компании «Фудмастер». Группа делится на подгруппы, которые получают ролевые задания: администрация, производственный отдел, бухгалтерия. Участники игры по группам знакомятся с правилами оформления деловых бумаг, выполняют грамматические задания, в парах разыгрывают микродиалоги, используют формулы делового этикета. Взаимодействие участников игры проявляется на всех ее этапах: при уяснении задачи и правил определения роли личного участия и защиты собственных интересов. Такая форма работы готовит будущих специалистов к

практической деятельности на производстве.

Среди коммуникативных умений наиболее важным является овладение навыками аудирования (восприятие речи на слух и понимание ее) и говорения. С этой целью уместны такие виды работ, как определение темы и основной мысли прослушанного текста; выделение наиболее важной части высказывания для понимания общего содержания; выражение своего отношения к прослушанному; завершение незаконченного рассказа; извлечение информации из прослушанного монолога и т.д.

Работая над развитием коммуникативных навыков самостоятельного продуцирования монологического высказывания, практикую различные виды заданий и упражнений:

• Составьте монологическое высказывание с расширением информации. При составлении высказывания используйте предложенные нами модели высказывания.

• Составьте монологическое высказывание: обозначив тему высказывания, приведите примеры и сформируйте вывод.

• Согласитесь с собеседником или опровергните его точку зрения. Определите свою точку зрения по предложенному заключению. Выразите сомнение или уверенность.

• Составьте небольшое сообщение или доклад на одну из тем по вашей специальности. Содержание речи продумайте заранее.

В комплексе занятий большое внимание уделяется невербальным средствам, основным правилом кинетики. Основными методами в процессе формирования коммуникативной компетенции учащихся на уроках русского языка и литературы являются диалог, дискуссия, дебаты. По мнению большинства исследователей, учебный диалог – это минимальное речевое единство, состоящее из парных реплик, чаще всего вопросно-ответного характера.

Практические задания, применяемые на занятиях по русскому языку и литературе, предполагают:

формирование умений инициировать на реплики определенного типа, используя свойственные научному стилю формы выражения;

развитие умений вести диалогическое общение на микро – макроуровне, то есть строить мини – диалог в соответствии с заданной ситуацией и расширять их, включая в обсуждение дополнительные вопросы;

формирование умений инициировать диалог, вступать в обсуждение проблем, употребляя стилистически адекватного средства выражения.

Общество хочет видеть в выпускнике личность компетентную, со сформированными коммуникативными навыками, умеющую работать в команде, брать на себя ответственность за решение проблем, готовую к постоянному самообразованию. В этой системе занятия русского языка и литературы способствуют развитию и формированию коммуникативной компетентности обучающегося, которая необходима в системе основных сфер самоопределения личности.

Литература

1.Антонов Е.С. Методика преподавания русского языка: коммуникативно-деятельностный подход: Учебное пособие. – М., 2005. С.58

2.Кукушкин В.С. Психология делового общения. – М., 2003.

3.Леонов С.А.Речевая деятельность на уроках литературы. Методические приёмы творческого изучения литературы. – М., «Флинта», «Наука», 1999.

Байгараева Шынар Раймкуловна

Ақтөбе қаласы Ғ.Ақтаев атындағы № 6 мектеп – гимназиясының қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

ТАУЫП СӨЙЛЕУ - ӨНЕР

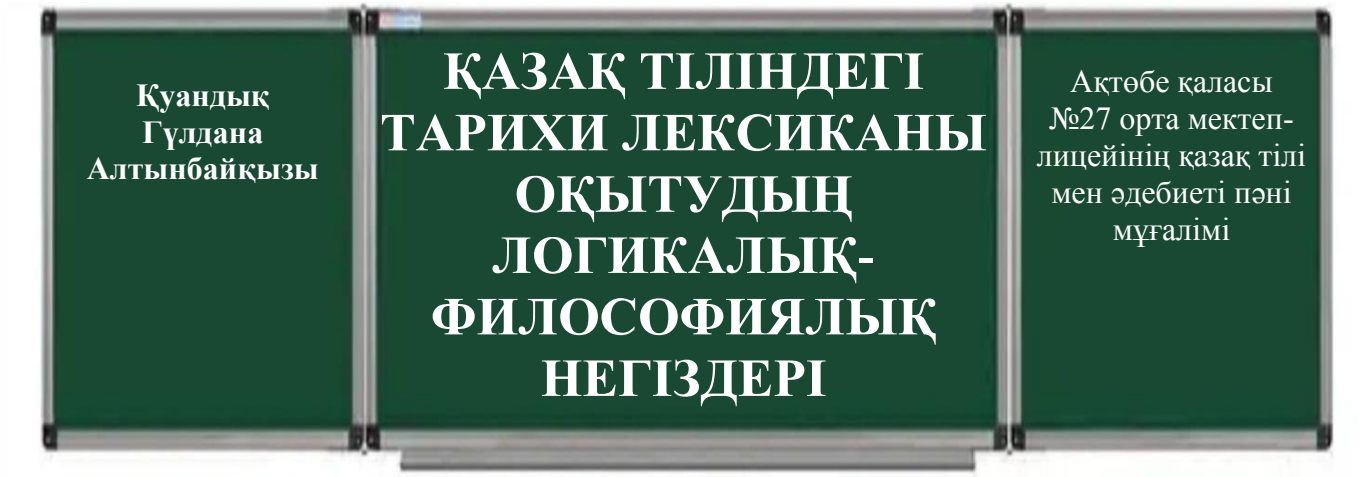
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	10.1.5.1 мәтінде көтерілген мәселеге автор мен оқырманның қарым-қатынасын ескере отырып, сұрақтар құрастыру және бағалау. 10.4.5.1 сөйлем және мәтін деңгейінде тыныс белгілерін қолдана білу.
Сабақтың мақсаты:	♦мәтінде көтерілген мәселеге автор мен оқырманның қарым-қатынасын анықтайды,талдайды. ♦мәтінде көтерілген мәселеге байланысты сұрақтар құрастырады және бағалайды. ♦сөйлем және мәтін деңгейінде тыныс белгілерін дұрыс қолдана отырып, ойларын тұжырымдайды.

Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/ Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту. 4 мин.	**Ұйымдастыру кезеңі:** Оқушылармен сәлемдесу, сабаққа қатысымын анықтау, түгендеу. Психологиялық ахуал қалыптастыру. «Жүректен-жүрекке» әдісі арқылы бір-біріне жылы лебіздерін білдіру.	Оқушылар амандасады, ынтымақтастық орта қалыптастырады, жылы лебіздерін білдіреді.	Мұғалімнің қолдау сөздері «Тамаша! Жарайсың! Сәттілік!»	
Сабақтың ортасы Мағынаны ашу. **Өткен білімді еске түсіру** **6 мин.** **Жаңа білім 5 мин**	**Ж.Алдыңғы білімді пысықтау.** «WordWoll» бағдарламасы арқылы «Сұрақ-жауап» әдісін қолданып, өткен сабақты пысықтау. *(Сұрақтарға жауап беру арқылы алдыңғы білім пысықталады, еске түсіріледі.)* ***Ой шақыру, жаңа тақырыпты болжау.*** «Ой қозғау» әдісі. Берілген сөздің әр әрпінен басталатын сабақ тақырыбына қатысты сөздер құрастырып көр.	Оқушыларға өткен тақырып бойынша сұрақтарға жауап береді, өткен сабақты еске түсіреді. «Ой қозғау» әдісі арқылы сабаққа қатысты сөздерді құрастырады,	ҚБ. Мұғалімнің бағалауы: Жарайсың! Бәрекелді! Тамаша! ҚБ. «Бас бармақ» әдісі Бағалау критерийі -тақырыпқа қатысты пікірді оқу,жұбымен талқылау;	WordWall сандық білім беру бағдарламасы А4 форматындағы әріптер

5 мин	Мұғалімнің жетелеуімен сабақтың тақырыбы анықталып, оқу мақсатымен таныстырады. **ЖЖ** А) Төмендегі пікірді жұбыңмен талқыла. «Сөздің өтімділігі, тыңдаушының құлағына қонып, жүрегіне жетімділігі алдымен сөйлеушінің шеберлігіне, нақтылығына, шыншылдығына және қарапайымдылығына байланысты. Кейде шешеннің дауыс ырғағының құлаққа жағымдылығы мен анық естілуі де айтылған сөздерді тез ұғуға, ықыласпен қабылдауға ықпал етеді». Ә) Мәтінді мұқият тыңда. Мәтіндегі көтерілген мәселеге, пікірлерге ерекше мән бер.	тақырыпты болжайды, ой-пікірлерін айтады. С – ---------- Ө – ---------- З – ---------- Ө – ---------- Н – ---------- Е – ---------- Р – ---------- І – ---------- ***Дескриптор: 4 балл*** - мәтіндегі көтерілген мәселені анықтайды; - автор мен оқырманның қарым-қатынасын талдап, ойларын айтады	-тыңдалым мәтінін мұқият тыңдап,көтерілген мәселені анықтау; -автор мен оқырманның қарым-қатынасын талдау. *(Бірін-бірі бағалау)* **Бағалау критерийі:** -тыңдалым мәтінінлегі көтерілген мәселе бойынша SWOT талдау жасау; - мәтінде көтерілген мәселе бойынша жұп болып талқылау сұрақтарын құрастыру; - Берілген талқылау сұрақтарына өзара жауап беру, 2-топтың дайындаған талқылау сұрақтарымен салыстыру. (Топаралық бағалау)	Аудиожазба
5 мин **8 мин**	**ТЖ.** **«Ойлан.Жұптас.Талқыла» әдісі** **1-топ.** Тыңдалым мәтіні бойынша SWOT талдау жаса. • S- сөйлеу өнерінің мықты жақтары • W- сөйлеу өнерінің әлсіз жақтары • O- сөйлеу өнерінің мүмкіндіктері • T- сөйлеу өнеріндегі кедергілер **2-топ.** Мәтінде көтерілген мәселе бойынша жұп болып талқылау сұрақтарын құрастыр.	***Дескриптор: 4 балл*** - SWOT талдау жасайды; - сөйлеу өнерінің мықты және әлсіз жақтарын,мүмкіндігін, кедергілерін анықтайды; -көтерілген мәселені жұптасып анықтайды; - талқылау сұрақтарын құрастырады; -берілген сұрақтарға жауап береді; - басқа топтың сұрақтарымен салыстырады.		Интербелсенді тақта, оқулық, жұмыс дәптері
Бекіту **5 мин**	3-топ. «Бос микрофон» әдісі арқылы талқылау сұрақтарына өзара жауап бер. •Сіздің пікіріңізше, шешендікке машықтанудың қандай жолдары бар? •Шешендік қабілет туа бітеді дегенге көзқарасыңыз қандай?	***Дескриптор: 2 балл.*** -ПОПС формуласы арқылы қорытынды жасайды. -сөйлем және мәтін деңгейінде тыныс белгілерін дұрыс қолданады.	**Бағалау критерийі:** -жаңа білімге қатысты ой-пікірлерін қорытындылап жазу; -пунктуациялық нормаға сай тыныс	

Сабақтың соңы Кері байланыс 2 мин.	**Ж** «ПОПС» формуласы арқылы қорытынды жаса. Менің ойымша, шешендік өнер Өйткені, ... Мысалы, ... Қорытындылай келе, ... «3-2-1» әдісі •Сабақтан алған 3 маңызды ақпарат •Қиындық тудырған 2 аспект •Сабақ барысында туындаған 1 сұрақ	Оқушылар жаңа сабаққа қатысты алған әсерлерін, маңызды ақпараттар мен қиындық тудырған тұстары жөнінде жазады	белгілерді дұрыс қолдану; (Өз-өзін бағалау) Жапон әдісі бойынша бағалау. 1 саусақ – түсіндім 2 саусақ – сұрағым бар 3саусақ – мүлде түсінбедім	жұмыс дәптері
Үйге тапсырма	«Шешендік өнер – табыстың кілті» тақырыбында 1-1,5 минуттық көркем ауызша баяндама дайында.			

Педагогика тарихы мен дамуына назар аударсақ, педагогикалық тұжырымдардың бастауы философиядан, болмысты тану мәселелерінен басталатынын аңғарамыз. Кез келген ғылым саласы философиялық тұжырымдар мен парадигмаларға сүйенеді. Тарихи сөздерді оқыту туралы пайымдау философиялық тұрғыдағы тұжырымдарға негізделмек.

Экзистенциалистік бағыт философиясына негізделген білім құндылығы әр тұлға үшін өзіндік маңызға ие болып, мұғалімнің міндеті оқу, тәрбие материалын игеруде оқушыға толық еркіндік беріп, оның ынта-ықыласы мен қызығушылығына жол ашады. Дүниедегі заттар мен құбылыстардың мәнін ұғыну оқушы еркінде. Ал ұғу процесі санаға тікелей негізделмей, бала сезімдері, арманы мен сенімі арқылы іске асырылады. Экзистенциализм философиясы жекелеп оқытудың философиялық негіздемесі ретінде танылып отыр. Қазіргі қазақстандық білім кеңістігіндегі тұлғаның даралық қасиеттеріне бағытталған білім технологияларынан экзистенциализм бағытындағы философиялық концепцияларға негізделген элементтерді кездестіруге болады.

Тарихи сөздерді меңгертуде оқу үдерісін осы бағыт аясындағы концепцияларды басшылыққа ала отырып құруға болады. Тіл біліміндегі когнитивтік зерттеулер экзистенциализм философиясынан алшақ кетпейді. Себебі тіл мен таным сабақтастығына құрылған когнитивтік лингвистика саласының басты

принципті қазіргі жаңа ғылыми парадигмадағы антропоөзектік бағытқа негізделген.

Тарихи лексиканы құрайтын бірліктердің концептілік өрісіндегі білімдер жүйесі сол халықтың және де сол ұлт өкілінің ақиқат дүниені қабылдау ерекшеліктеріне байланысты. Тілдік білімді, тарихи сөздердің семантикалық құрылымын танымдық бағытта оқыту білім алушылардың дүниетанымдық түсініктерін кеңейтеді. Әрбір тілдік бірліктің астарында жатқан мәдени семантикаларды жете меңгерулеріне түрткі болады. Сөйтіп, тілдің ғылыми теориясы мен терминологиясын игеріп қана қоймай, рухани аялық білімін де жетілдіре түседі. Рухани санасы жоғары жеке тұлғаға айналады.

Тарихи лексиканы оқыту үдерісінің логика-философиялық негіздерін сөз етуде тарихи сөздердің лексика-семантикалық мағынасы арқылы ұлтқа тән ұғымдардың философиялық мазмұнын айтпай кетуге болмайды. «Адамның дүниемен байланысы, оны тануы белгілі ұлттық жағдайда қалыптасатындықтан, дүниетанымның ұлттық белгілері болады. Ол белгілері мен көріністері осы халықтың діліне тәуелді. Бұл – халықтың бейнелеу дүниесі, символдары (рәміздері) мен салт-жоралары, сезіну, ұғыну ерекшеліктері» [1, 181] ретінде көрінсе, ұлттық дүниетанымның басты көрсеткіші – ұлттық мәдениет пен ұлттық тіл екендігі сөзсіз. Ал, «тіл адамның ойлау және бағалау қызметі үдерісінде барлық жасағандарын бейнелеудің және сақтаудың әмбебап құралы» [2, 206]. Мысалы, тарихи сөз кісені алайық. Кісе – ер адамның әртүрлі қаруларды, қаруға қажетті жабдықтарды және басқа да қажетті заттарды іліп алып жүруге арналған белдігі. Қазақтар кісе белдікті тікелей қызметінен басқа әртүрлі ғұрыптық мақсаттарда да қолданған. Адамдар басына іс түскенде, құдайға жалбарынғанда белінен шешіп, мойнына тағып тілек жаудырған. Ол жөнінде халық ауыз әдебиетінде сақталған мәліметтер бар.

Кісенің ырымдық, ғұрыптық қызмет атқаруы мал шаруашылығына да пайдаланылған. Мәселен, інген іш тастамасын деп ырымдап, інген мойнына кісе салатын болған.

Қазақтар кісені әшекейлеуге көп көңіл бөлген. Себебі кісе иесінің әлеуметтік статусын, әлеуметтік жағдайын көрсетіп, түрлі дәрежені білдірген. Сол себепті түрлі металл шытырларды бекіту арқылы көркемдеген.

Ал, оқушылары ұлтқа тән ұғымдардың бірсыпырасымен жыраулар поэзиясын оқытқанда таныстырамыз. Жыраулық көшпелі қоғам дамуының туындысы, тарихи шындыққа жақын көзқарас. Жыраулық дәстүрде көркемдік және тарихи сипаттау қатар өрбиді. Қорлық пен зорлық етектен алып, басқа шапқанда, атақонысқа жаттың көзі түскенде, зорлығы күшті заманның ащы сазы мен өткір сөзі лап етті. Қазақтың сана-сезімінде азаттық жолындағы айықпас айқас, кекке толы шайқас идеясы оянды. Мұның бәрі қазақ дүниетанымына әсер етті. Шерлі, зарлы мұңды толғауда бүгінде мағынасы күңгірт тартқан, аты бар, заты тек мұражайларда сақталған дүниелер жетерлік.

Ақын-жыраулардың шығармашылығы мен дүниетанымы елдің дәстүрлі түсінігімен астасады. Мектеп оқушысы 9-сыныпта халық мұңын айта алған ел азаматы, ел қамын жеген Махамбет поэзиясымен танысады. Оның жырлары тұнған тарихи сөз, оның ішінде қару-жарақ, сауыт-сайман атаулары көп қолданылған. Бірақ бұл сөздердің барлығы тура мағынасында емес, символикалық тұрғыда жұмсалған. «*Белгілі туған ер едім, Беліме садақ асынған*» (Махамбет) деген жолдардағы садақ сөзі басқа сөздермен тіркесіп халқының қорлығын көрген батырдың жауға аттанғанын бейнелеп тұр.

«*Жалаулы найза жанға алып, Жау қашырар ма екеміз*?» деген Ақтамберді Сарыұлының жыр жолдарында *найза* сөзі жалаулы сөзімен тіркесіп келіп қару мәнінде жұмсалып тұрған жоқ.

Көшпелі халықтарда, оның ішінде қазақтар үшін найза тек жауынгерлік қару ғана емес, оған тағылған түрлі белгілермен, арнайы әшекейленуімен оны ұстаушы адамның әлеуметтік статусының, әскери

дәрежесінің, лауазымының белгісі де болды. Найза басына әртүрлі дәреже және айыру белгілері ретінде ту, байрақ, қыл не жібек шашақ, жалау тағылған. Олардың бейнелері қазақтардың құлпытастарында, XVIII-XIX ғасырлардағы суреттерде кездеседі. Ту – қолбасылық, байрақ – әскербасылық дәреже белгісі.

Соғыс кезінде көзге тез түсетін ашық түсті матаны айырым белгісі үшін найзаның сабына байлаған. Бұл сөз тіркесі Махамбет жырларында да ұшырасады. Мысалы: Жалаулы найза қолға алып, Жау тоқтатар күн қайда? (Махамбет). Бұдан қазақ халқының жалауды найзаға байлау арқылы белгі көрсеткендігін ұқсақ болады.

Көшпелі халықтарда жоғары дәрежелі әскери лауазымның белгісі болған ту, байрақ тағылған найзалар әскербасылық, қолбасылық лауазымға тағайындалған адамға басқа дәреже белгілерімен тапсырылған. Найза мен сүңгілердің басына әскери белгі ретінде тағылған түсті шүберектен жасалған жалау және қыл, жібек шашақтардың қозғалысын жауынгер соққы жасау кезінде қарсыластың назарын қарудың жұмсалған бағытынан тайдыру үшін де пайдаланған.

Қазақ тілінде бұрын *сүңгі* сөзі жиі қолданылған. Кейінірек найза сөзі сүңгі деген атауды ығыстырып шығарса керек. Қазіргі күнде найза әдбен сіңісіп, байырғы төл сөзіміздей қабылданады. Найза қару ретінде тас дәуірінде пайда болған. Қазақтар найзаны қару ретінде XX ғасырдың басына дейін қолданған. Найза жебелері әдетте темірден және болаттан соғылады. Сапасына байланысты түсінің реңкімен ерекшеленетін ақ немесе қызыл болатпен жасалады. Найза қолданудың барлық әдістерін шебер меңгерген жауынгерлерді қазақтар найзагер деп атаған. Жазбаша және ауызша деректерде осындай мықты найзагерлер қақтығыста қарсыласының денесіне жара салмай, найзаның ұшымен оны киімінен іліп алып аттан түсіріп тастап отырғаны айтылады. Фольклорлық деректерге сүйенсек Олжабай батыр осы тәсілді жаумен айқаста жиі қолданған. Көбіне мұндай тәсілді найзагер жігіттер кісі өлтіруге болмайтын барымтада жүзеге асырған [3, 456].

Найза сөзі әртүрлі эпитетпен қолданылады:

Қарамашы, сәулешім,
Қара көзің мөлдіреп.
Өткір найза *кірпіктен,*
Кетті жүрек елжіреп (Беташар). Енді бірде ауыспалы мағынада адамның қулық-сұмдығына *найза өтпейді* деп те қолданылады.

Қазақ халқы өлшем ретінде *күн найза бойы көтерілді* деп айтып жатады. «*Ораз-Мұхамед бетін шығысқа бұрды. Кеше өздері жүріп өткен түстік өңір тәрізді, орман мен дала аралас екен. Күн* ***найза бойы көтеріліпті****. Астындағы алыс қиыр – кең жазық сияқты*» [4, 170].

Қазіргі күнде найза тура мағынасында емес, жоғарыдағы әртүрлі ауыспалы ұғымдарда қолданылады. Сонымен қатар, қазақ тілінде *найзаға жау міндірген ер* (жауын сүңгімен түйреген баһадүр), *найзаның ұшымен, білектің күшімен* (ерлікпен, күшпен), *найзасын жауға тіреді* (жауға қарсы шабуылға шықты), *найзасы тиеді* (соққысы тиеді), *найза ұстады* (қолына қару ұстайтын жасқа жетті, ер атанды), *найза ұшында отырғандай* (қауіпті аймақта тұр, қауіпті жағдайға ұшырайтындай) деген секілді көптеген фразеологиялық тіркестер бар.

Асыл болаттан соғылған сауыттың бір түрі – *берен.* Берен – көп мағыналы сөз. Қазақ тілін зерттеп, сөздік құрастырған Н.И.Ильминский берен сөзінің мынадай мағыналарын көрсетеді: «ең жақсы барқыт», «ең мықты болат». «Қобыланды батыр» жырында :

Байдың қызы жамылар,
Масаты мен ***беренді,*** - деген жолдардағы берен сөзінің мағынасы – қымбат барқыт.

Қынабынан суырып,
Қолына алды ***беренді***. Үзіндідегі берен сөзінің мағынасы – кездік.

Ал: *Бөкенбайдай жас* ***берен,***
Жылқыны іздеп барғасын деген жолдардағы берен сөзінің мағынасы мүлде басқа. Қазақ халқының таным-түсінігінде болаттай күшті асыл адамды да берен деп

атаған екен. Академик Р.Сыздық ғашықтық, батырлар жырында, Махамбет Өтемісұлы, Дулат Бабатайұлы өлеңдерінде кездесетін берен сөзінің бірнеше мағынасын көрсетеді: 1. Ең мықты болат; 2. Болаттан жасалған кездік, пышақ, қанжар; 3. Сауыт; 4. Батыр адам. 5. Ең қымбат барқыт [2, 57]. Беренді сауыттың жеңді және жеңсіз деп аталатын екі түрі болған. Ауқатты адамдар, әскербасы, қолбасшылар қымбат маталармен сәндеп әскери киім ретінде киген.

Қазақ тілінде *ала берен* деген де тіркес бар. Мұндағы ала дегеніміз «ұрыс, соғыс» мағынасын береді. Яғни, *ала берен* тіркесінің семантикасы – соғыста киетін киім, сауыт.

Көне магиялық түсініктерге байланысты берен түсінігі қалыптасқан, беренді сауыттың негізгі қорғаныштық қасиетін тудыратын берен (металл) болғандықтан, эвфемистік жанама атау ретінде берен деп қана атаған. Осындай қазақтың танымынан хабар беретін ескіліктерде қазақ халқының ойлауы, пайымдауы көрініс тапқан.

Яғни, тарихи лексика тілдің лексикалық жүйесіндегі танымдық үдеріспен сабақтас тілдік бірлік. Философия ғылымының тұжырымдарына негізделген білім тілді және оның лексикасындағы тұлғаның ойлауы, ұғым қалыптастыруы сияқты әрекеттерімен байланысты болып келетін құбылыстарды оқытуда басшылыққа алынады. Тіл арқылы дүниетану үдерісін философия ілімінің заңдылықтарына негіздеп тануға болатындықтан, логика-философиялық ғылым болып табылады. Лексикалық бірлік ретінде тіл арқылы ақиқат әлемді тануға мүмкіндік береді. Яғни, мұндағы эмпирикалық таным нақты ой түю мен сезім арқылы қабылдаудан тұрады.

Лингвистикалық мазмұндағы білімді беру мен меңгерту, оны қатысымдық аяда тиімді пайдалануға дағдыландыру жұмыстары педагогиканың негізгі қағидалары аясында іске асырылады. Педагогиканың қағидалары өз кезегінде философиялық білім мазмұнына тікелей тәуелді.

Білім алушының тұлғалық болмысының қалыптасуы мен дамуының басты тетіктерінің бірі – лингвистикалық білім көзінің маңызы ерекше болып табылады. Сондықтан білім алушыны интеллектуалдық, зейінділік, қатысымдық жағынан өзін қоршаған ортамен, табиғатпен, әлеуметтік топпен, өзімен-өзі, т.б. белсенді түрде қатынасқа түсуге дайындау арқылы тілдік құзыреттілігі мен ақыл-ойының дамуына қол жеткізу логика-философияның басты қағидасы болып табылады.

Қорытындылай келе, білім алушы тілдік құбылыстарды тұтыну мен жүзеге асыру барысындағы ойлау әрекеті логиканың категориясына жатса, сол туралы пайымдауы мен ой жүгіртуі философиялық категорияға жатады.Тілдегі тарихи лексиканы оқытудағы логика-философиялық аспектілердің негізінде оқушы тілдік бірліктерді ойлау үдерісімен үнемі бірлікте ұстауға мүмкіндік алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Алтаев Ж., Ғабитов Т., Қасабеков. Философия және мәдениеттану. – А., Жеті жарғы, 1998. – 272 б.

2. Р.Сыздықова. Сөздер сөйлейді. – 2-басылуы. – А., Санат, 1994. – 272 б.

3. Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі. – А., РПК Слон, 2013. – 836 б.

4. М.Мағауин. Аласапыран: тарихи роман. – А., Жазушы, 1988. – 832 б.

5. Ә.Қайдар. Қазақ тілінің өзекті мәселелері. – А.: Ана тілі, 1998. – 304 б.

6. Т.Байжанов. Қазақ әскери лексикасының тарихы. А., 1993.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

Какимгалиева Лиза Тилеккабыловна

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА СӨЗДІК ЖҰМЫСЫ АРҚЫЛЫ ТІЛ ДАМЫТУ

БҚО Бөрлі ауданы Ақсай қаласының №4 ЖББОМ қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Бүгінгі танда орыс сыныптарында қазақ тілін оқытудың түрлі жолдары қарастырылып, сабақ беру барысында жүеимыстанылуда. Қазақ тілін оқыту барысында мұғалімнің оқушы тілін дамытып, сөз байлығын арттыру ең маңызды жұмыстардың бірі. Оқу орыс тілінде жүретін сыныптарында оқушылар қазақ тілін оқу барысында мұғалімнің қойған сұрақтарына түсініп, оған жауап қайтаруға, үйренген сөздерін бұзбай айтуға, әсіресе, құрамында қазақ тіліне тән дыбыстары бар сөздер мен сөз тіркестерін дұрыс айтып, сөйлемдідұрыс құруға үйретеді.

Тілді дамыту – ойды дамыту. Оқушылардың тілін дамытуға сөздік жұмысының маңызы өте зор. Себебі, сөздік жұмысы – тіл дамыту жұмысының бастапқы негізі болып саналады. Егер оқушының сөздік қоры аз болса, ол өзінің айтатын деген ойын нақты жеткізе алмайды. Сондықтан да сөздік жұмыс оқушылардың сөздерді, сөйлемдерді дұрыс жазуына, сөйлеу дағдыларын дұрыс қалыптастыруына зор ықпал етеді. Сөздік жұмысын әр сабақты өткізілетін тапсырмаларға байланысты жүргізіп отыру керек. Сөздікпен жұмыс істегенде, жаттығу орындағанда кәртішкелерді немесе суреттерді қолданғанда әрдайым қазақ тіліне тән дыбыстар қатысқан сөздерге мән берген тиімдірек. Жаңа сабақ сөздік жұмысынан басталады. Тіл дамыту жұмысының негізгі түрлерінің бірі – осы сөздік жұмысы. Орыс мектебіндегі қазақ тілі сабағын өтуде мұғалімнің аса зер салатын өзекті мәселелерінің бірі де осы. Тақтаға екі тілді сөздерді жазып, оны дәптерлеріне көшіріп, жаттатқаннан балалар ол сөзді жадыларында ұстай алмайды, ұғып алса да кейінірек ұмытып қалады. Сондықтан балаларға жаңа сөз үйретуде оның орысша баламасымен қоса суретін көрсетіп, жанына қатарласа заттың аты қазақша жазылады, оны бірнеше рет қайталатып оқытып, мағынасын түсіндірсе, бұл жұмыс әлде қайда ұтымды болады. Ал енді оны есте сақтау үшін сол сөздер бар сөз тіркесін құрып, күнделікті тұрмыста қолдана алатындай сөйлемдер құратып, оны дәптерлеріне жаздырып отырса, тіл дамыту жұмысы тиянақты жүргізілгені.Тіл үйрету дегеніміз – кез келген сөзді құрғақ жаттап алу емес, жаңа сөздің мағынасын түсініп, саналы түрде есте сақтау, жаттау, ауызша, жазбаша сөздерді дұрыс қолдана білу. Ал оқушының жаңа сөздерді саналы түрде есте сақтау үшін, сабақта түрлі көрнекіліктер, кесте сөздердің орыс тіліндегі аудармасын айту, түсіндіру сияқты тәсілдер қолданылады. Жалпы оқушылардың тілін дамытуда өткен сабақтарда үйренген сөздерді жаңа сабақпен байланыстыра сол сөздерді қайталап, жаңа сөздермен бірге ауызша, жазбаша сөйлем құрғаттыру аса маңызды. Оқу орыс тілінде жүретін мектептерде оқушыларға жаңа сөздерді үйретуде төмендегідей әдістемелік талаптар ескерілуі тиіс.

1. Жаңа сөздерді дұрыс айтуға үйрету.
2. Заттың өзін көрсету арқылы меңгерту.
3. Жаңа сөзді аудару арқылы меңгерту.

Сөздікті байытудың негізгі көзі – оқулықтағы мәтіндер, жаттығулар, өлеңдер, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, жаңылтпаштар, тапсырмалар, мұғалімнің сөзі, т.б. Оқушы оқыған мәтіннің мазмұнын дұрыс қабылдау үшін, сөздік жұмыстарының мұқият жүргізілуі қадағаланады, яғни балаға түсініксіз бірде-бір сөз болмауы керек.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

STEM-МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫН ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ ӘЛЕМДІК БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ ТРЕНД

Мамбеткереева Асем Нуралыевна

Ақтөбе облысы, Ойыл ауданы, Саға мектеп – балабақшасы

Қоғамның қай саласының да дамуы да білім мен ғылымға тікелей байланысты. Ғылыми-технологиялық революцияның бүгінгі қарқыны тым тез һәм тым өзгермелі. Бүгінде әлем елдері ғылыми технологиялық революцияның төртінші толқынына куә болып отыр. Ол дегеніміз — жоғары технологиялық инновациялар, таңғаларлық өнертабыстар, ақпараттардың жылдам әрі толассыз ағыны, күн сайын жетілдіріліп отырған автоматтық жүйелер, робототехника, т.б.

Дамудың жедел қарқыны білім беру жүйесіне де жаңаша талап қоятыны айқын. Талап бар, ол — қазіргі техниканың озық дамыған ғасырында жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыра отырып, жан-жақты, заманауи әдістер мен технологияларды білетін, терең білімді, өз білімін кез-келген салада қолдана алатын тұлға тәрбиелеу.

Осы мақсатта елімізде қазір бірқатар білім бағдарламасы жүзеге асырылып жатыр. Соның бірі, білім берудің жаңа бағыты — STEM бағыты**.**

STEM дегеніміз – оқытудың біріктірілген тәсілі. Яғни, бұл тәсіл аясында академиялық ғылыми-техникалық тұжырымдамалар шынайы өмір контексінде зерттеледі. *Мұндай тәсілдің мақсаты* – мектеп, қоғам, жұмыс және бүкіл әлем арасында STEM-сауаттылықты дамытуға және әлемдік экономикадағы бәсекеге қабілеттілікке ықпал ететін нық байланыстарды орнату. STEM – оқытудың біріктірілген тәсілі, оның шеңберінде академиялық ғылыми-техникалық тұжырымдамалар шынайы өмір контексінде зерттеледі. *Бұндай тәсілдің мақсаты* – мектеп, қоғам, жұмыс және бүкіл әлем арасында STEM-сауаттылықты дамытуға және әлемдік экономикадағы бәсекеге қабілеттілікке ықпал ететін нық байланыстарды орнату (Tsupros, 2009).

Қазақстанда да STEM-білім берудің белсене дамуы басталды. Бұны Білім мен ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы аясында STEM контекстінде мектептегі білім берудің мазмұнына өту дәлелдейді. Жаңа білім беру саясатын жүзеге асыру үшін оқу бағдарламасына жаңа технологияларды, ғылыми инновацияларды, математикалық үлгілеуді дамытуға бағытталған STEM-элементтерді енгізу жоспарланды.

Осылайша, біздің еліміз дамыған елдермен бірдей бағытта ілгерілеп келеді. STEM-білім беру оқуды және мансапты қосатын көпір болып табылады. Оның тұжырымдамасы балаларды технологиялық тұрғыдан дамыған әлемге дайындайды. Келешектің мамандарына жан-жақты дайындық пен жаратылыстану ғылымдары, инженерия, технологиялар мен математиканың әр түрлі білім беру салаларынан алынған білім керек.

STEM әлемдік жүйесінің жаңа тренді білім беру робототехникасы болды, ол бағдарламалау және құрастыру дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді, STEM төрт компонентінің интеграторы болып табылады. Мысалы, 2015 жылы «STEM» үшжылдық жобасы іске қосылды (Австрия, Болгария, Греция, Мальта және Ұлыбритания), ол оқушылардың ғылыми-техникалық салаға деген

қызығушылықтарын қолдау үшін білім беру роботехникасын шығармашылық және сыни қолдануға бағытталды.

«STEM» мақсаты – балаларға білім беру робототехникасының әртүрлі бағыттарын және

STEM-білім беру – инженерлік шығармашылық пен математика, жаратылыстану ғылымдары мен технологиялардың кіріктірілуі негізінде жоба және пәнаралық амалдарды байланыстыратын жаңаша ойлау және жаңа технологияларға бағытталған ғылымдардың бірігуі.

STEM-білім беру артықшылықтары: сыни тұрғыдан ойлау, ғылыми-техникалық білімді күнделікті өмірде пайдалану, белсенді қарым-қатынас құру және командамен жұмыс жасау, техникалық пәндерге қызығушылықты арттыру, жобаларға креативті және жаңашыл көзқарас, оқу мен карьераның ұштасуы.

STEM-білім берудің кілттік мақсаты – оқушылардың білу және істей алу қабілеттерін өнертапқыш шешімдер, зерттеушілік қызметтер және тәжірибелік форматтарда көрсету.

STEM әдісін қолдану үшін әріптестермен бірлесе отырып, оқу мақсаттарына сай қалай жүзеге асыруға болатындығын көлденең жоспарлау барысында талдап, сабақ жоспары жасалады. Сабақ жоспарында мұғалім бірнеше пәндерде қамтылатын оқу мақсаттарын жинақтап, жаңа білімді меңгеруде STEM әдісін пайдаланылады. Бұл сабақтың барысында батареялар туралы мәліметтерден бастап оқушылар аккумуляторлар туралы ақпаратты табу үшін зерттеу дағдыларын қолданады; электрохимиялық ұяшықтар құру және электрохимиялық ұяшықтарды пайдалану арқылы шамды қосу үшін жұмыс жасайтын батарея құру тәжірибесі орындалады және ең жарық шамды жасау үшін электрохимиялық жасушалардың аккумуляторын құрастыру тәжірибелері орындалады.

— Бұл STEM әдісінің барлық саласын толық қамтиды. Атап айтқанда *S (ғылым)* электрохимияға, тотығу – тотықсыздану мен электрондардың берілуіне қатысты батареядағы химияға назар аударады. Физикада кернеу, ток және электр қуаты сияқты ұғымдар қарастырылған. Жобада қолданылатын *T (технология)* бұл вольтметрді, калькуляторды, шамды және интернет-анықтаманы қолдану. *E (инженерия)* қарапайым гальваникалық ұяшықтарды қолдана отырып, функционалды аккумуляторды қалай құруға болатынымен жұмыстану. *M (математика)* – бұл, Нернст теңдеуі көмегімен электр қозғаушы күшін есептеу, жұмыс істейтін батарея үшін қажет гальваникалық ұяшықтардың санын есептейді.

Сабақ барысында оқушылардың өзін-өзі бағалауы оқушылардың тәжірибе барысындағы іс-әрекеттері электрохимияға қатысты ғылыми түсініктерді, сондай-ақ ток, кернеу және электр туралы түсініктерін меңгеруге көмектесетінін көрсетті. Сондай-ақ олар бұл іс-әрекет олардың сыни ойлауын және топта жұмыс істеу дағдыларын жетілдіретіндігіне көзіміз жетті.

Көптеген оқушыларға сабақ үстінде терминдерді, теорияларды түсіну қиындық туғызады, ал STEM сабақтарында қызықты эксперименттер мен тәжірибелер жасап, жобалар құрастыру арқылы, бір пән білімін екінші пән білімімен байланыстыра отырып, осы терминдерді, теорияларды жеңіл түсінеді.

STEM-білім берудің үздік педагогтері мақсат тек қана құзыретті жұмыс күшін тәрбиелеу ғана емес, оқушылардың «қатты» және «жұмсақ» дағдыларын қалыптастыру қажеттігін де көреді.

Халқымыздың ойшылы Шәкәрім Құдайбердінің «Құбылған әлем жарысы – ақылды жанның табысы’’ деген ұлағатты сөзі бар. Әлемде техгология көзі ілеспес жылдамдықпен күн сайын жаңарып, даму үстінде. Келешекте елдің байлығы, даму көрсеткіші, халықтың әл- ауқаты жер асты байлықтарының көлеміне қарай емес, заманауи технологияны қаншалықты игергеніне, онымен жұмыс істеу әдетінің қалыптасуына байланысты болмақ. Бұл тұрғыда уақыт талабы мен заман ағымына

бейімделген мамандардың басым болатыны белгілі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Г.Ахметова, А.Мурзалинова. «Преимущества и перспективы STEM-образования» \\ «Білімді ел — Образованная страна» №41 (102) 7 ноября 2017 г

2. Г.Ногайбаева, С.Жумажанова. «Развитие STEM-образования в мире и Казахстане» \\ «Білімді ел — Образованная страна» №20 (57), 25.10.2016ж.

3. Интернет ресурс: https://kk.wikipedia.org

4. М.Жұмабаев.Жалпы педагогика. 2009ж.

Махлиева Анаргуль Ерсайыновна

Педагог-сарапшы

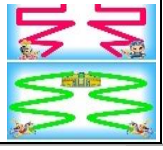
№71 НЕГІЗГІ ЖӘНЕ ТУЫНДЫ ЗАТ ЕСІМ

Батыс Қазақстан облысы, Бөрлі ауданы, Ақсай қаласының №4 ЖББОМ бастауыш сынып мұғалімі

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	3.1.1.1 тыңдаған материал бойынша тірек сөздерді белгілеу, ашық және жабық сұрақтарға жауап беру 3.2.3.1 мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге бағытталған сұрақтар құрастыру және жауап беру 3.3.5.1 жіберілген пунктуациялық, орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық қателерді мұғалімнің көмегімен тауып, түзету 3.4.2.4* негізгі, туынды зат есім/сын есім/етістікті анықтау
Сабақтың мақсаты:	тыңдаған материал бойынша тірек сөздерді белгілеу, ашық және жабық сұрақтарға жауап беру мәтін мазмұны бойынша тақырып қою; жіберілген пунктуациялық, грамматикалық қателерді мұғалімнің көмегімен тауып, түзету; негізгі және туынды зат есімдерді тауып, талдайды.
Құндылықты дарыту	Жауапкершілік, денсаулық, достық және айналадағыларға құрметпен қарау

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңдері:	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Басы 10 мин	**І.Психологиялық ахуал қалыптастыру.** Балалар көңіл-күйлеріңіз жақсы ма? Сабаққа дайынсыздар ма? Топқа бөлу. -Бүгінгі сабағымыздың ерекшелеу болады, қазір «Жұрнақ», «Жалғау», «Түбір» болып үш топқа бөлінеміз.Бағалау бойынша айтып өту.	Оқушылар жауабын айтады Оқушылар сабақ тақырыбы мен	«Ауызша мадақтау» әдісі: Жарайсың! Тамаша! Жақсы!	 Слайд 1

	II.Алдыңғы білімді еске түсіру. «Жалған,ақиқат» әдісі бойынша өткенді қайталау **III.Сұрақ-жауап арқылы жауап арқылы жаңа тақырыпқа келу** -Ұшақты кім басқарады? -Спортпен айналысатын адам? -Ғарышқа ұшатын адам? **Бүгінгі сабақ тақырыбы хабарланады.**	мақсатымен танысады.	Оқушылар жауабын толықтырып, әр қайсысына тиімді кері байланыс беріп отыру.	
Ортасы 5 мин 5 мин 5 мин	**Жаңа сабақ** **Бейне сабақ көрсету** **Ережені оқыту** Зат есім негізгі және туынды болып бөлінеді. Негізгі түбірден болған зат есімді **негізгі зат** есім дейді: ана, бала,кесте, көз Түбір сөзге жұрнақ жалғану арқылы жасалған зат есімді **туынды зат есім** дейді. **Оқулықпен жұмыс** **22-жаттығу Мақалдың қатесін түзеп көшіріп жаз.** Өлеңшінің қолы-алтын, Өнерлінің сөзі –алтын. Туынды зат есімді тауып, сөз құрамына талда. **«Құпия хат» әдісі.** Әр орындықтың артында конверт жапсырылған,ішінде тапсырма 	Мәтінді тыңдайды. Мәтін мазмұны бойынша сұрақ қойып, жауап береді. Ережені оқиды. Мақалдың қатесін түзеп көшіріп жазады. Туынды зат есімді тауып, сөз құрамына талдайды. Зат есімдерді,туынды зат есімге айналдырады. Сөйлемдерді көшіріп,тапсырма сын орындайды	**Дескриптор:** -Мақалдың қатесін түзеп көшіріп жазады;(1б) -Туынды зат есімді сөз құрамына талдайды.(1б) **Дескриптор:** -Берілген зат есімдерді туынды зат есімге айналдырып жазады;1 балл -Сөйлемдерді қатесіз көшіріп жазады; 1 балл -Негізгі зат есім мен туынды зат есімді тауып астын сызады, 1 балл **Дескриптор:** -Мәтінді оқиды; 1 балл -Мәтінге тақырып қояды; 1 балл -Мәтін ішінен негізгі және туынды зат	

3 мин 5 мин 3 мин 4 мин	**Сергіту сәті.** Нейрожаттығулар жасату **Топпен жұмыс** Әр топқа мәтін беру. Мәтінді оқу, тақырып қою,ішінен негізгі,туынды зат есімдерді табу **Жұппен жұмыс** Әр жұп жұрнақ таңдап алады.Сол жұрнақты жалғап туынды сөз құрайды.Сол сөзбен сөйлем құрастырады **Додокаэдрмен жұмыс** -Зат есімнің сұрақтары,зат есім нені білдіреді? -Етістіктің сұрақтары,етістік нені білдіреді? -Сын есімнің сұрақтары,сын есім нені білдіреді? -Сан есімнің сұрақтары,Сан есім нені білдіреді? -Жалқы зат есім дегеніміз не? -Жалпы зат есім дегеніміз не? -Қосымша нешеге бөлінеді және қалай аталады? -Жұрнақ дегеніміз не? -Жалғау дегеніміз не? -Қазақ тілінде неше жалғау бар? -Көптік жалғауларды ата -Сөйлем дегеніміз не? -Түбір дегеніміз не? -Мәтін неден тұрады? -Мәтіннің қандай түрлері бар?	Мәтінді оқиды,талдайды,тақырып таңдайды.Негізгі, туынды зат есімдерді табады Туынды сөз құрастырады.Сөйлем құрастырады Оқушылар бір-бірден жауап береді	есімдерді табады, 1 балл **Дескриптор:** -Таңдаған жұрнақпен туынды сөз құрайды; 1 балл -Туынды сөзді қатыстырып сөйлем құрайды ;1 балл Оқушылар сұраққа жауап береді.	
5 мин Соңы мин	**Сабақты бекіту** **Үй тапсырмасы**: 23 ж/ғу,17бет.Ереже жаттау **Бағалау** **Рефлексия** 	«Алтын сандық» әдісі арқылы бүгінгі сабақтан түсінген, түсінбегендерін айтады. Оқушылар бүгінгі сабақтан алған әсерлерін көрсетеді	Оқушылар 1-10 балдық жүйемен бағаланады**.**	

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

Рысмамбетова Зарина Сарсембаевна

Ақтөбе облысы, Хромтау қаласы №2 Хромтау гимназиясының қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУДА ОЙЫН ЭЛЕМЕНТТЕРІНІҢ МАҢЫЗЫ

Қазақ тілі сабағында оқушылардың білім деңгейлерін шығармашылық деңгейге дейін жеткізу мақсатындағы іс-әрекеттердің бірі ойын түріндегі шығармашылық тапсырмалар болып табылады. Ғалымдардың басым көпшілігінің пайымдауынша, іс-әрекеттегі оқушы өміріндегі басты оқиға – өзіндік «Менін» ашу, адамдар қарым-қатынасы жүйесінде өз орнын іздеу, өзінің өмірбаянын өзі жасаушы ретінде сезіну деп есептейді. Сондай-ақ олар, оқушының әлеуметтік құзырлы әрекетінің пайда болуын ғылыми тұрғыда негіздей келе, оның жан-жақтылық сипатына назар аударады.

Психологтардың зерттеуі бойынша, әрбір жаста шығармашылыққа, тіл мәдениетіне баулуға өзек болардай өзіндік ерекше қабілет, бейімділік бар екен. Ізденімпаздық – шығармашылыққа апаратын бірден-бір жол. Шығармашылық тұлға қалыптастыру үшін оқушының өзін-өзі тануына өзіндік «менін» қалыптастыруға, сол «меннен» шығармашылық тұлғаға жетуіне ықпал жасау – әр мұғалімнің міндеті.

Шығармашылық тапсырмалардың өзін балалардың қабілетіне, пәнге деген сүйіспеншілігіне байланысты диагностика талаптарын басшылыққа ала отырып жүргізген жөн. Ол үшін оны түрлендіре әрі орындауға жеңіл етіп берген тиімді болмақ. Бір сабақтың өзінде бірнеше тапсырма ұсынып, таңдап орындауды баланың өз қалауына қалдыру керек. Өте жемісті тәсілдердің бірі: тапсырмаларды жүйеге бөліп, оқушының біліміне, қабілетіне байланысты ұсынуға болады.

Оқушылардың тапсырманы өз бетімен орындауы – шығармашылық жұмыстың бастамасы. Балалар I деңгейді орындауға еліктеп, сабақтан тыс уақытта да өз бетімен жұмыс істеуге отыратын болды. Бір байқағаным, шығармашылық қабілет әр баланың табиғатында болуы мүмкін ғой. Сондықтан да мұғалімдердің міндеті – оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету. Кез келген оқушы мұғалімнің басшылығымен орындаған шығармашылық жұмысының нәтижесін көрсету арқылы өзінің ішкі мүмкіндіктерін дамыта алады. Баланың қабілеті мен талантын неғұрлым ертерек байқасақ, соғұрлым оның қабілетін толық ашуға мүмкіндік болады.

Өткен ғасырда Жүсіпбек Аймауытов: «Сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол – жаңадан жаңаны табатын өнер» деген екен. Осы мақсатпен оқушының шығармашалық қасиетін дамыту – басты қағидам. Оқушы тұлғасының дамуына, қабілетінің артуына жаңа технологиялардың ерекше ықпал ететіні сөзсіз және әрбір әдіс-тәсілдің ұстаздар үшін маңызы өте зор.

Қазақ тілі сабағында сабақ қызықты да тартымды өту үшін ойынның рөлі өте жоғары. Оқушылрдың білуге деген ынтасы мен мүмкіндіктерін толық пайдалану, оларды оқу үдерісінде үздіксіз дамытып отыру және сабақ барысында алған білімдерін тәжірибеде, яғни сабақ барысында жаттығу орындауда қолдану

дағдыларын қалыптастыру үшін ойын элементтерін пайдаланудың орны бөлек.

Оқушылар сабаққа қарағанда ойынды ұнататын белгілі. Ойын оқушылар сабақта зерігіп, шаршаған кездерінде сергіту мақсатында ғана емес, оларға негізгі ұғым, түсініктерді толық меңгерту мақсатында да жүргізіледі. Ойын арқылы оқушы өздігінен қорытынды жасай білуге машықтанады. Ойынның негізгі мақсаты- баланы қызықтыра отырып, өткен тақырыпты берік меңгерту, саналарында сақталып қалуға жұмыс жасау. Сондықтан ойынның пәндік мазмұны басты назарда болуы керек. Тек сол жағдайда ғана оқушылардың ойлау қабілетін дамытып, білімдік, тәрбиелік мақсаттарға жетуге септігін тигізеді.

Ойындарға қойылатын талаптардың өз алдына жеке мақсаттары:

- ойынның мақсаты нақты әрі керекті көрнекіліктер мен материалдар күн ілгері дайындалып қойылу керек;
- ойын ережелері оқушыоардың түсінуіне оңай, қарапайым әрі шағын болуы тиіс;
- ойынға оқушылардың түгел қатысуын қамтамасыз ету қажет;

ойын жүру барысында мұғалім балалардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар, олардың ойын үстінде шешім қабылдай алуларына, ойлана білулеріне жол көрсетуі қажет. Қазақ тілі – әлеуметтік, рухани-адамгершілік, эстетикалық тәрбиенің қайнар көзі. Балалардың сөйлеу мүмкіндігінің даму барысында қазақ тілінің оқыту мен тәлім-тәрбие берудегі рөлі күннен-күнге арта түсуде. Қазақ тілін сөздерді, сөйлемдерді, диалог, монолог үлгілерін механикалық қайталай беру жолымен емес, жалпы белсенді түрде сөйлеу арқылы үйрету керек. Адам мәдениеті ойын арқылы дамиды, демек балалық шақтан бастап, қартайған кезге дейін адамды ойын жетелеп отырады. Ал бүгінгідей динамика ғасырында оқу процесінде ойын алдыңғы орында, яғни ойын технологиясы арқылы баланың оқу ынтасын арттыру жеңіл болмақ. Ойын – оқу үрдісіндегі оқытудың әрі формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық категория. Сонымен бірге ойынды мұғалім мен оқушылардың бірлескен оқу әрекетінің өзара байланысты технологиясы ретінде қолдануға болады, қазақ тілі сабағында ойын формаларын енгізу барысында интерактивті тақтаны да қолданудың маңызы өте зор. Дидактикалық ойындар – балалардың білімдерін арттырудың құралы. Сабақта ойындарды қолданудың түрлі жолдары бар.Ойын сабақтың басында өткен сабақты еске түсіреді.Сабақтың соңында тақырыпты бекіту, сабақта алған білімді жинақтау мақсатын көздейді.Ойын – бала әрекетінің негізгі бір түрі. Бала үшін ойын – өмір сүрудің белсенді формасы, сол арқылы ересектерге еліктейді, олардың іс-әрекеттерін, қарым-қатынастарын үйренеді, еңбектің мәнін түсіне біледі, адамгершілік нормаларын игереді, әлеуметтік рөлдер атқарады. Оқушылардың ойын кезіндегі белсенділігі көбінесе жарыс нәтижесін дұрыс есепке алуға байланысты. Оқушылар ойындағы өз жетістіктері мен кемшіліктерін біліп отыруы тиіс. Ойын нәтижелерін есепке алу түрліше: әрбір дұрыс орындалған грамматикалық ойын үшін ұпай есептеу, әрбір ұтылыс үшін кем ұпай беріледі, оқушылар тақтаға жазылған тиісті команда бағанындағы сөз немесе сөз тіркестерін жазып отыру; ол сөздерді есепке ала отыру; қол көтеріп немесе тиісті орфограммалар жазылған карточкаларды көтеру арқылы білімдерін анықтау; жаттығуға жіберілген уақытты есепке алу. Ойындық технология мәнді өмір жағдаяттарын үлгілеу және оның шешуін іздестіруге құрылады.

Сабақ үстінде жүргізілетін жұмыс түрлері, тақырыпқа сай алынған тәрбиелік мәні бар ойын элементтері оқушылардың ойлау белсенділігін керек етеді. Сондықтан мұғалім әр сабағында ойын түрлерін орнымен қолданып, оны қызықты ету арқылы олардың білімге ынта-ықыласын, пәнге деген сүйіспеншілігін қалыптастыруды мақсат етеді. Демек, мұғалім сабағын баланың қабілет-қарымына, психологиялық ерекшелігіне сай байланыста жоспарлау керек. Сонда ғана сабақ тартымды, жеңіл болады, оқушыларды жалықтырмайды.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

Ермекова Самал Сағынбайқызы

Ақтөбе облысы, Қобда ауданы, Калиновка орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

М.ӘУЕЗОВТІҢ «ХАН КЕНЕ» ТРАГЕДИЯСЫНДАҒЫ АЛАШШЫЛ ИДЕЯ

Қазіргі кезде М.Әуезовтің бүкіл шығармашылық жолының өн бойында алашшыл көзқарастың созылып жатқаны жиі сөз болып жүр. Қаламгердің «Қараш-қараш оқиғасы» , «Хан Кене» , «Қилы заман» шығармаларынан ортақ ой-пікір жалғастығын, көзқарас сабақтастығын көреміз.

Қазақ елінің бүгінгі қол жеткізген тәуелсіздігі биігінен көз салсақ, ұлттың рухани әлемінде әділ бағасын ала алмаған талай «ақтаңдақтарды» көруге болады. Ауыз әдебиетінің үлгілері мен ондағы фольклорлық деректер ұлтымыздың рухани жан дүниесінің биіктігін көрсетумен қатар тарихымыздың зерделі айшықтарын тануымызға да зор ықпал жасайды. Тарихшы ғалым Е.Бекмаханов: «Тарихи ірі оқиғалар ұрпақтан ұрпаққа жеткізіліп отырған халықтың ауызша шығармашылығы:дастан, өлең, қисса, батырлар жыры, ертегі,аңыз тағы басқалар арқылы қазақ халқының есінде сақталған. Осы фольклорлық материалдарда қазақтардың қоғамдық және әлеуметтік құрылысы, тұрмысы мен әдет-ғұрпы және ақырында, халықтың өміріндегі аса маңызды тарихи оқиғалар айқын бейнесін тапқан» - деп атап көрсетеді.

Семинарияда оқып жүргенде, «Алаш» газетінің 1917 жылғы 16-санында жарық көрген «Қазақтың өзгеше мінездері» атты тұңғыш тырнақалды мақаласымен белгілі бола бастаған М.Әуезов бертін келе «Сарыарқа», «Абай», «Қазақ тілі», «Шолпан», «Таң», «Сана», «Жас азамат», «Еңбекші қазақ», «Кедей айнасы», «Жаңа мектеп», «Жас қайрат» тағы басқа газет-журналдарда саясат, мәдени-ағартушылық, дүниетанымдық бағыттағы келелі ойларын алға тартып отырған. Ұлт-азаттық сарындары да осы кезеңде қалыптаса бастады.

Мұхтардың Абай ортасынан шығып, Абай мектебінің сынынан өтуі, қисса-дастандарды, батырлар жырын жаттап өсуі оның бала жүрегіне мәңгілік елдік сезімін қалыптастырып, ел ішіндегі түрлі әлеуметтік жайлар, қазақ халқының басындағы сол кезеңдегі ауыр халдер, отаршыл саясаттың әрекеттерімен таныс болуы оны ел ісіне араласуға итермелеген еді. Алаш тұсындағы көзқарастары мен кеңес тұсындағы қоғамждық қызметі де оның өй-өрісін жан-жақты дамытып, өзіндік жеке пікірін қалыптастырғаны да шындық. Мұның бәрі жинақтала келе болашақ дарын иесінің шығармашылық бастауларына айналды.

Ұлт-азаттық идея – халықтың арман – тілегінен туған асыл мұрат. Бұл тұста ұлттық сана мен рухани тұтастықты сақтап қалу үшін Ахмет, Әлихан, Міржақыптар «Оян,қазақ!» деп халық танымына тура жол сілтеп ұрандаса, Мағжан, Сұлтанмахмұт, Жүсіпбек, Мұхтарлар төл әдебиетімізде ұлт-азаттық күрес тақырыбын дамытуды көздеді. Ұлттық рухымыздың биіктігін танытатын М.Жұмабаевтың «Ертегі», «Оқжетпестің қиясында», «батыр Баян», С.Сейфуллиннің «Көкшетау», Ж.Аймауытовтың «Қартқожа», «Ақбілек», М.Әуезовтің «Еңлік-Кебек», «Қилы заман», «Хан Кене» сияқты әртүрлі жанрдағы көркем шығармалары әдебиет үлгілеріне айналды.

XIX ғасырдың бірінші жартысында қазақ халқының бостандығы мен тәуелсіздігін қорғап қалуға бағытталған ұлт-азаттық қозғалысы, оның кемеңгер қолбасшысы, залқымыздың соңғы ханы-Кенесары Қасымұлы мен жанын шүберекке

түйіп, отаршылдық жүйеге қарсы күрескен Наурызбай, Ағыбай сияқты батырлардың ерлігі тарихи тұрғыдан зерттелсе де, дәл осы айтулы оқиғаға қатысушы қаһармандарымыздың рухани мұраларымызда сомдалу жан-жақты зерделенген жоқ. Елін, халқын ойлаған ұлы жазушымыз түбінде жазадан құтылмайтынын білсе де, жан дүниесін, санасын, рухани дүниетанымын талқыға салды. Әуезовтің талқыға түсуіне себепкер болған шығармаларының бірі – «Хан Кене» трагедиясы. Хан,сұлтан, би,батыр туралы жазғандарды қатал сынға алып, қуғынға ұшыратып жатқан кезде қазақ халқының соңғы ханы Кенесары Қасымұлы туралы шығарма жазу ол кез үшін ерлік еді. «Қилы заман» тарихи романы мен «Хан Кене» трагедиясының жарық көру уақыты осы шығармалардың күрделі тағдырының бастауы болды. Бұл кезде кеңестік идеологиямен сусындағандар ұлттың шын мәніндегі ұлт екенін тану үшін өткенге соқпай өтпейтінін түсінбей, таза ұлттық қасиеттерді ешбір идеологияның бояуынсыз айқындау қажеттігін басқаша пайымдап жатқанда, осы бағыттағы қолдамаған қаламгерлерден «ұлтшылдық» таңбасын көруге асыққан кезең еді.

Еркіндік пен тәуелсіздік аңсаған елдің күресін бейнелеген, соның салдарынан тағдыр соққысын көрген «Хан Кене» трагедиясын Әуезов сұқ көзден қызғыштай қорғайды. Коммунистік саяси идеологияның патшаға қарсы күрес уақытын пайдалана отырып ойды бүкпелеп, астарлап жеткізу арқылы тарихи материалды идеясына, негізгі айтар ойына бағындырады. «Хан Кене» трагедиясын өз заманының шындығымен салыстырады. «Хан Кене» пьесасы туралы қарама-қайшы пікірлердің тууы, ең алдымен, оның нысаны мен тақырыбына , тарихи тұлғаны драматургтің қалай көрсеткеніне байланысты. Осы кезге дейін Кенесарыны өз мансабы үшін қарапайым екі халықты жауластырып, араларына сызат түсірген қарақшы ретінде танып келді. Ал екінші біреулері қазақ халқын тұтастыққа, азаттық жолындағы күреске шақырған, сол бостандық жолында мерт болған тарихи тұлға ретінде бағалайды. М.Әуезов екінші пікірді жақтағанымен, Кенесарыны құр мақтамай, оқиғаның шындығын көрсетуге тырысады. Ұрпақтың санасына теріс ұғым қалыптастырып үлгерген саяси идеологиялық принциптердің салдарынан ұлт-азаттық қозғалысы ғана емес, Қазақстан ғылым, әдебиеті мен тарихы едәуір бұрмалаушылықтар мен қателіктерге ұшырады. Еліміз тәуелсіздікке қол жеткізген соң ғана тарихи ақиқаттардың беті ашыла бастады. Еңсесі түскен елді егемендік пен бірлікке шақырған белгілі қаламгерлердің шығармаларындағы ақтқат пен аңыз арада қаншама уақыт өтсе де, өз маңызын жойған жоқ.

М.Әуезов «Хан Кене» трагедиясында өмірі де, өлімі де шырғалаңға толы ірі тарихи тұлғаны терең зерттеп, бейнелеуге батыл қадам жасады. Тұлға мен заманның, дәуір ментағдырдың, тұлға мен халықтың қарым-қатынасын әдеби бейнелер арқылы көрсетіп, қазақ ұлтының тарихи болашағына толғанып ой жібереді. Жазушы шығармашылығында көркем сомдалған тарихи бейнелертерең философиялық мән табады. «Хан Кене» трагедиясының сюжеті терең философиялық сарындарға толы. Саяси құдалау кезінде М.Әуезовтің шығармалары, песьалары театр сахнасынан шеттетілді, Пьеса театр сахнасынан аластатылғаннан соң жазушы бұл шығармасына қайта оралған жоқ., өйткені ол өзінің концепциясын болашақ «Абай жолы» арқылы оны өткізу жолынан қарастырады. Әуезовтің даналығы – ол жүйеге қарсы тура шабуылдан беті қайтқан кезде оның тылын айналып өтіп, маневржасай, өзінің мәңгілік ұлы туындысы «Абай жолы» арқылы осы концепциясының негізгі буындарын өмірге келтірді, өз есімін биік тұғырға қондырып, өшпес есімін мұрат етіп мәңгілікке қалдырды.

Қорыта келе, сан жылдар бойы өткен тарихымызды, ұлтымыздың өткен ғасырлардағы өмір ақиқатын дұрыс танып, біле алмадық. Халқымыздың қаһармандары – хандар мен батырлады теріс қырынан көрсетуге тырысып, азаттық үшін болған ұлт-азаттық күрестерді феодалдық, ұлтшылдық көтерілістер деп танудық . Ұлт

тарихына деген кеңестік саясат көзқарасы осылайша болды. Ел тарихын, ірі тұлғаларымыздың ерлігінің мәнін бүгінгі егемендігіміздің арқасында сезіне бастағандаймыз. Қазақ еліне іштей іріткі салып, бодандық саясатқа көшкен Ресей қазақтың көптеген би-болыстарының мансабын көтеру арқылы бір-біріне айдап салып, қарсы қоюға күш жұмсады. Соның салдарынан ұлт-азаттық көсемі Кенесары ханға би-болыстар, аға сұлтандар толық тіреніш бола алмады. Кейбір болыстар, керісінше патша саясатының қолдаушысы болды. Осындай қиын шақта Ағыбай, Иман,Бұқарбай, Наурызбай сияқты ер жүрек батырлар хан Кененің тірегі болды. Кенесары ханның басты мақсаты ел мен жердің тұтастығын, ұлтымыздың тәуелсіздігін сақтап қалу еді. М.Әуезовтің «Хан Кене» трагедиясы осы тарихи шындықты көркем тілмен жеткізген алғашқы пьеса.

Усенбаева Айнур Онгарбаевна

СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІН ДАМЫТУ ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Ақтөбе қаласы, «№74 жалпы білім беретін орта мектеп» КММ қазақтілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Сөйлеу мәдениеті әр адамның өмірінде маңызды рөл атқарады, оның қарым-қатынаста да, кәсіби салада да табысқа жетуіне әсер етеді. Ол біздің өз ойымызды білдіру, түсіну және басқа адамдармен қарым-қатынас жасау қабілетімізді анықтайды. Сөйлеу мәдениетін дамыту жұмыстарын ұйымдастыру ойды анық, әдемі жеткізуді қалыптастыру үшін ғана емес, өзіне деген сенімділікті арттыру, кәсіби өсу үшін де маңызды. Бұл мақалада біз осындай жұмыстарды ұйымдастырудың негізгі аспектілерін қарастырамыз.

1. Сөйлеу мәдениетінің маңыздылығын түсіну

Сөйлеу мәдениетін дамыту жұмыстарын ұйымдастырудың бірінші қадамы оның маңыздылығын сезіну болып табылады. Сөйлеу мәдениеті басқалармен табысты қарым-қатынас орнатуға, кәсіби қызметте мақсаттарға жетуге және қоғамдық өмірге қатысуға көмектеседі. Ол жеке адамды басқа адамдардың қабылдауына және оның қоғамдағы бейнесіне әсер етеді. Сондықтан сөйлеу мәдениетін дамыту тұлғалық және кәсіби өсудің негізгі аспектісі болып табылады.

2. Мақсаттар мен міндеттерді қалыптастыру

Сөйлеу мәдениетін дамыту жұмыстарын ұйымдастыру нақты мақсаттар мен міндеттерді анықтаудан басталады. Бұл артикуляцияны жақсарту, сөздік қорын кеңейту, дәлелді сөйлеу қабілетін дамыту немесе көпшілік алдында сөйлеу дағдыларын жетілдіру болуы мүмкін. Әрбір мақсат нақты тұжырымдалуы және жетістіктерді бағалаудың белгілі критерийлері болуы керек.

3. Оқыту әдістері мен құралдарын таңдау

Сөйлеу мәдениетін дамытуға ықпал ететін оқытудың көптеген әдістері мен құралдары бар. Олардың ішінде: - Риторика және шешендік өнер сабақтары, онда олар логикалық және дәлелді дәлелдер құрастыруды, тыныс алуды және интонацияны бақылауды үйренеді.

- Ой-өрісіңізді кеңейту және сөздік қорыңызды байыту үшін әдеби және мәдени мәтіндерді оқу.

- Ана тілінде сөйлейтіндермен немесе сөйлеу мәдениеті саласындағы тәжірибелі мамандармен қарым-қатынас жасауға машықтандыру.

- Айтылым қолданбалары мен онлайн курстар сияқты заманауи технологияларды пайдалану. Нақты әдістерді таңдау тыңдаушылардың мақсаттары мен ерекшеліктеріне байланысты.

4. Прогресті бағалау жүйесін құру.

Сөйлеу мәдениетін дамыту жұмыстарының тиімділігі жүйелі түрде бағалануы керек. Ол үшін артикуляция деңгейін, сөздік қорын, сауаттылығын және ойды жеткізу қабілетін бағалайтын әртүрлі әдістер мен тесттерді қолдануға болады. Тұрақты есеп беру және кері байланыс білім алушыларға да, мұғалімдерге де қай әдістер тиімді екенін және қайсысы түзетуді қажет ететінін түсінуге көмектеседі.

5. Қолдау және мотивация.

Сөйлеу мәдениетін дамыту жұмыстарын ұйымдастыру тек оқытуды ғана емес, басқалардың да қолдауын қажет етеді. Әркім өз ойын еркін жеткізе алатын және сөйлеу тәжірибесін жасай алатын сенім мен қолдау атмосферасын құру маңызды. Біліктілікті табысты дамытуда жетістіктерді марапаттау және дамуды ынталандыру да маңызды рөл атқарады.

Қорыта айтқанда, өйлеу мәдениетін дамыту бойынша жұмысты ұйымдастыру – бұл білім алушылардың да, мұғалімдердің де, басқалардың да күш-жігерін талап ететін ұзақ мерзімді процесс. Алайда, бұл күш-жігер ақталады, өйткені сөйлеу мәдениеті жеке және кәсіби өсудің негізгі құрамдас бөлігі болып табылады, қоғамдағы табысты өзара әрекеттесуге және өмірлік мақсаттарға қол жеткізуге ықпал етеді.

Хайрманова Элеонора Оразалықызы

СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІ ЖӘНЕ ШЕШЕНДІК ӨНЕРДІҢ ҰРПАҚ ТӘРБИЕСІНДЕГІ МАҢЫЗЫ

Ақтөбе қаласы, №78 жалпы орта білім беретін мектеп-гимназиясының қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Адамзат баласын өзге тіршілік иелерінен ерекшелеп тұратын ең негізгі дүние сана екені баршаға аян. Ал сол санадан шыққан әр ойды сөзге айналдырып жеткізуші құрал - тіл болып табылады. Әрине, жан-жануар атаулының барлығы дыбыстау қабілетіне ие, бірақ адам баласына тән жылау, қуану, мұңаю, риза болу, жеку, бұйыру, шаттану, ән айту тағы сол секілді эмоциялық өзгерістер ойлау қабілетінің жоғары деңгейінен пайда болатын құбылыс. Аталмыш құбылыстар сыртқы ортаға тіл арқылы шығады. Тілден сөз туады. Сөз - ойдың жемісі. Әр адамның аузынан шыққан сөз оның өскен ортасы, алған тәлім-тәрбиесі, мінез-құлқының айнасы іспетті. «Жақсы байқап сөйлер, жаман шайқап сөйлер»- дейді халық даналығы. Өз ойыңды әдемі жеткізу де бір өнер. Қарым-қатынасқа түскенде адамды қиын-қыстаудан құтқаратын да, орынсыз жерде ойсыратып, ұятқа қалдыратын да, жаныңа шипа болатын да, жараңа тұз болатын да бір ауыз сөз. «Тіл тас жарар, тас жармаса бас жарар»- деген сөз бекер айтылмаса керек-ті. Мысалы делік, жақыны қайтқан бір туысыңның жанында тұрып көңілді әңгіме айтып, күле бергеннің келісі

жоқ. Ақылын айтып, көңіліне медеу болар, өмірге құштарылғын қайта оятар, есін жиғызар жылы, жақсы сөз айта білген жөн. Немесе көңілді тойда тілек кезегін алған жағдайда елдің айтқанын қайталап, әр сөздің басын бір шалып, шашырап тұрғаннан, жып-жинақы, әсерлі, әдемі ой айта алсаң, қаумалаған халықтың «бәрекелдісін» естірің анық. Ал бұндай шаршы топта сөз бастау кез келген адамның қолынан келе бермейді.

Топ алдында сөйлеуші өзіне артылған үлкен жауапкершілікті сезіне білу керек. Сөйлеу мәдениеті дегеніміз - сөздерді ретімен , орнымен қолданып, негізгі тақырыптан ауытқымай, артық ауыз сөз қоспай, теп-тегіс жұп-жұмыр сөйлеу, ауыз екі сөйлеу стилінен қашқақтап, лексикалық, морфологиялық ерекшеліктерді ескеру.

Бұл жағдайда сөйлеушінің сөздік қорының молдығы аса маңызды. Тіл байлығын қалыптастыруға қажетті басты құрал – көркем әдебиет стилі, оның ішінде ежелден ұтымды сөз, ұшқыр ойдың ұйытқысы болған, ағайын арасындағы, халық пен билік арасындағы, тіпті руаралық , халықаралық мәселелердің оңтайлы шешілуіне негіз бола білген тарихи құндылығымыз- шешендік өнер жанры боп табылады. Шешендік өнер ғылым ретінде біздің жыл санауымыздан бес-алты ғасыр бұрын қалыптасқан. Шешендік өнерді ғылыми тілде риторика дейді.Риторика ғылымының негізін салушы грек Софист Протогор деп есептелінеді. Қазақтың шешендік өнері – XII-XIII ғасырларда Майқы би мен Аяз билерден басталады. Асан қайғы мен Жиренше шешендер тұсында дамып, XIIIғасырда өркендей түскен. Шешендік өнер — ақындар айтысы секілді қазақ ауыз әдебиетінің өзіндік ерекшелігін көрсететін негізгі жанрларының бірі. Шешендік өнер айтыс-дауларда туып, дамиды. Сондықтан елдің, ердің тағдыры сарапқа түсетін, соғыс-бітім секілді маңызды мәселелер сөз болатын сот залдары, парламент сарайлары, сондай-ақ неғұрлым халық көп жиналатын астар мен тойлар, міне, сондай сарабдал шешендер мен саяси қайраткерлер сөз сайысына түсетін, сыннан өтетін және шыныгып шыңдалатын орындар, форумдар болған. Есімдері әлемге әйгілі тілмаш шешендердің, көбінесе, мемлекет қайраткерлерінен, заң қызметкерлерінен, парламент мүшелерінен шығатыны кездейсоқ емес. Мәселен, ежелгі Афин (грек) шешені Демосфен, Рим шешені Цицерон әуелі адвокат, кейін парламент басшылары болған. Ал XIX—XX ғасырларда өмір сүрген орыс шешендері П.А. Александров, Ф.Н. Плевако, А.Ф. Кони адвокаттар еді. Сол сияқты белгілі қазақ шешендері: Төле Әлібекұлы (1663—1756), Қазыбек Қелдібекұлы (1667—1764) және Әйтеке Бәйбекұлы (1682—1766) дау-жанжалды шешетін билер болған.

Қазақ шешендік өнерінің жалпы шешендік өнерден өзіндік ерекшеліктері бар. Ең алдымен, қазақ шешендерінің сөздері ауызекі айтылып, ауызша таралған, қағазда емес, халық жадында сақталған. Сондықтан да олар бастапқы қалпында емес, бізге, кейінгі ұрпаққа ұзын-ұрғасы, үзік-жұрнағы ғана жеткен, олардың өзі де ауыздан-ауызға ауыса жүріп, өңдеу-жөндеуге ұшыраған, әлденеше ұрпақтың, талай таптың санасынан, сарабынан өткен, сөйтіп, қысқарып, ұстарып, жалпы халық шығармасына айналған. Сондай шығарманың біріне тоқталсақ, Бірде хан мен Жиренше жол жүріп келе жатса, алдарынан желге ілесе домалап бара жатқан қаңбақты көреді, Хан Жиреншеге:

-Ана қаңбақ қайдан келеді, қайда барады, сұрашы – депті. Жиренше саспастан «Қазір!» деп шауып барып, қаңбақты қамшымен тежей тоқтатып, сәл кідіріп қайтып келеді. Хан:

-Сұрадың ба? Не деді? -десе, Жиренше:

-Менің ұшарымды жел, қонарымды сай білер, осыны сұраған сен ақымақсың ба, әлде сұратқан хан ақымақ па деді, тақсыр!- деп жауап беріпті.

Тағы бірде хан Жиреншені шақырып алып, алдына жүз бас еркек тоқты беріп, «Осыдан келер жыл жүз бас қозы алмасаң, басыңды аламын!» деп қоя беріпті. Амалы таусылған Жиренше үйіне келіп, болған

жайды жары Қарашашқа айтыпты. Қарашаш:

- Оны ойлама! Хан берген тоқтыларды сойып жеп отыра берейік, қалғанын келер жылы көрерміз. – дейді. Арада жыл өткенде хан Жиреншенің үйіне өзі келеді. Үйден қолы қанға боялған Қарашаш шығады. Хан шошып:

- Не болды? – дейді. Қарашаш:

- Тақсыр, сүйінші! Жиренше босанып жатыр! – деп жауап береді. Хан аңырып:

- Ау, о заманда бұ заман, ер адам туатын ба еді?!- десе, Қарашаш:

- Тақсыр, о заманда, бұ заман еркек тоқты қозы туа ма?- деген екен. Сөзден ұтылған хан Жиреншеге ат басындай алтын және тағы жүз бас тоқты беріп, жөніне кете беріпті.

Ұтқыр шешім, ұтымды жауап арқылы қаһарын төккен ханның да өзін сөзден жеңген шешендер қазақта аз емес. Олардың қатарына Сырым, Бұқар, Қазыбек, Төле, Әйтеке, ж.т.б жатады. Сөзіме тұздық ретінде қалмақ билеушісі Қалден Цереннің алдында қасқайып тұрып:

Біз -қазақ деген мал баққан елміз,
Ешкімге соқтықпай жай жатқан елміз.
Еліміздің құт-береке қашпасын деп
Жеріміздің шетін жау баспасын деп
Жылқы қылын найзасына таққан елміз.
Ешбір дұшпан басынбаған елміз,
Басымыздан сөз асырмаған елміз.
Досымызды сақтай білген елміз,
Дәм-тұзды ақтай білген елміз.
Асқақтаған хан болса,
Хан ордасын таптай білген елміз.
Атадан ұл туса,
Құл болам деп тумайды.
Анадан қыз туса,
Күң болам деп тумайды
Сен темір де, мен көмір – еріткелі келгенмін,
Қазақ-қалмақ баласын теліткелі келгенмін.
Танымайтын жат елге — танысқалы келгенмін,
Танысуға көнбесең – шабысқалы келгенмін.
Сен қабылан, мен арыстан – алысқалы келгенмін, тұтқыр сары желіммен жабысқалы келгенбіз.

Бітім берсең – жөніңді айт, бермесең – тұрысатын жеріңді айт»- деп, қазақтың бар болмыс-бітімін, мінез-құлқын, арман-тілегін көрсете білген Қазыбек бабамыздың сөзін алсақ болады. Бұл сөзде достыққа шақыру да бар, айбат шегу де бар, келісімге үндеу де бар. Осындай айбарлы сөзді жоңғар қонтайшысының алдында қаймықпастан айтып, қазақ тұтқындарының босап шығуына себепкер болған Қазыбек бабамыз ол кезде небары 14 жаста болған деседі. Өз тілінде сөйлеуге қиналатын, екі сөздің бірінде жаргон, дисфимизмдермен, анайы сөздер қосып, тілімізді ластап болған жасөспірімдерге, ел болашағын ойлап, ой айтпақ түгілі, өз болашағына бейқам қарайтын, саналарын әлеуметтік желідегі еш пайдасы жоқ арзан дүниелермен суарып жатқан ұрпаққа үлгі – өнеге болатын осындай қанатты сөздер оқулықтарда жоқтың қасы.

Ал кітапханалардан барып оқуға қазіргілердің ынтасы төмендеу болып тұр. Ұлттық тәрбиенің қайнар көзі, ұлттық құндылықтарымыздан сыр шертер, ана тіліміздің қадір-қасиетін түйсінтер, әдебиетіміздің асыл қазынасы- шешендік өнерді кеңінен дәріптеу- саналы, отансүйгіш, ұлтжанды ұрпақтың өсіп-жетілуіне кепіл болары хақ.

Демек шешендік өнердің тарих қойнауында қалып қоймай, жаһандық өзгеріс заманында жас ұрпақпен бірге жаңғырып отыруына ықпал жасау бүгінгінің міндеттерінің бірі болу керек.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ОҚУШЫНЫҢ ОҚУ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Шудабаева Сулушаш Кыдырбайқызы

Ақтөбе облысы Алға мектеп-гимназиясы қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Бала белсенділігінің ең алғашқы формасының бірі қарым-қатынас жасау белсенділігі екенін ескерсек, ойын элементі қызығушылықты оятады. Бұл -адамның бүкіл өмірінде дамитын белсенділік. Балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес басқа адамдар мен қарым-қатынас жасау белсенділігінің мазмұны өзгеріп отырады. Мектеп жасына дейінгі балалар ересек адамдардың әрекеттеріне үңіле қарап, үйренеді, оларға еліктейді. Көбінесе балардың ойындарда адамдардың іс-әрекеттері, тұрмысы, өзара қатынасы қамтылып көрсетіледі, ұжымдық өмір дағдылары қалыптаса бастайды. Ойын барысында балалардың құрдастарымен де өзара қатынасы өзгереді. Олар басқа балалармен ойнауға тілек білдіреді, еңбекке байланысты тапсырмаларды бірігіп, орындауға, өз қылықтарын ережеге бағындыруға, керексіз әдеттерді тежеуге, кедергіні ығыстыруға үйренеді. Әр түрлі ойын баланың дүниетенымын кеңейтіп, қарым-қатынас жасау белсенділігін дамытады.

Сабақта тиімді қолданылған ойын түрлері — мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың аса зор ілтипатпен тыңдап, жемісті, сапалы меңгеруіне сенімді көмекші бола алады. Өйткені, кіші жастағы оқушылар жас ерекшеліктеріне байланысты ойынға өте ынталы келеді. Балалар тез сергіп, тапсырмаларды тез, әрі қызығып орындайтын болады. Ойын балалардың оқуға, еңбекке деген белсенділігін, қызығушылығын арттырудағы басты құрал. Ойын барысында балалардың белсенділігі, шығармашылығы дамиды. Ал мұғалімнің міндеті — балаларды ойынға өз қызығушылығымен, ынтасымен қатысуын қамтамасыз ету. Ойын мен адам мәдениетінің өзара байланысы ғылыми түрде анықталды. Олардың тұлғаны дамытудағы маңызы анықталды, оның психологиялық және әлеуметтік факторлармен келісімі жөнінде кең қарастырылуда. Ойын технологиялары әлі де білім беру саласында жаңа инновация болып табылады. Педагогикалық технология ұғымы түрлі педагогикалық ойын түрлерін педагогикалық процесте әдістер мен тәсілдердің кең көлемді топтарын біріктіреді, оның жалпы ойындардан ерекшелігі оқытуда нақты мақсатының қойылуымен және оның оқу-танымдық бағыты сипатталған, негізі салынған педагогикалық нәтижесіне сай анықталады.

Тіпті нашар оқитын оқушының өзі ойын арқылы берілген тапсырмаларды асқан қызығушылықпен, белсенділікпен орындайды. Оқушылардың қызығушылықтарын туғызатын ойындардың бірі — дидактикалық ойындар. Ойын элементтерін қолдана отырып мұғалім оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, зейінін арттыру мақсатында әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолданады. Атап айтқанда, мұғалім ойын жағдаяттарын туғыза отырып, әртүрлі заттарды қолдану арқылы сұрақтар қойып, затты көрсетіп, түсіндіріп ойын сюжетін құрастырады. Бастауыш сыныптардың тіл сабақтарында дидактикалық ойындарды жаңа тақырыпты түсіндіру барысында, қайталау, пысықтау, жаттығу сабақтарында да пайдалануға болады. Бастауыш сынып оқушылары әлі де ойын баласы, сондықтан мұғалім оларды жалықтырмай әртүрлі ойын түрлерімен сабақты қызықты өткізуге тырысу керек.. Ойындар оқушылардың ой

— өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, үйретілген, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер ететіні тәжірибеде дәлелденген.

Ойын әрекеті балалардың бағалы өмірінің алғашқы күндерінен бастап-ақ маңызды болған. Ұлт ойындары отбасы тәрбиесінен бастап, мектептегі жеке пәндерді оқыту барысында қосымша материал үшін, баланың сол пәнге қызығушылығын арттыру үшін пайдалануға болады. Сабақта ойын түрлерін пайдалану сабақ түрлері мен әдістерін жетілдіру жолындағы ізденістердің маңызды бір буыны болмақ. Ойын түрлерін оқу процесін пысықтау, жаңа сабақты қорытындылау кезеңдерінде, қайталау сабақтарында пайдалануға болады. Ойын түрлерінің материалдары сабақтың тақырыбы мен мазмұнына неғұрлым сәйкес алынса, оның танымдылық маңызы да арта түсетіндігі сөзсіз.

Ойынды ерте заманнан үлкендердің іс-тәжірибесін жеткіншек ұрпаққа жеткізу үшін пайдаланған. Ойын халық педагогикасында, мектепке дейінгі және мектептен тыс мекемелерде кеңінен пайдаланылған. Қазіргі мектепте ойын әрекеті ойын пәнінің тарауын және тақырыбын түсіну үшін өздік технология ретінде, жалпы технологияның элементі ретінде, сабақ немесе оның бір бөлігі ретінде, сыныптан тыс жұмыстың технологиясы ретінде қолданылады. Қазақ тілі сабағында ойын технологиясын қолдану арқылы оқушыларының тілге деген қызығушылығын қалыптастыру: *е*ңбек, ойын және оқу ерте кезден-ақ адам тіршілігінің негізгі үш тірегі болып есептелінген. Ойын технологиясы - балалардың айналасын тану қызметіндегі белсенділігі мен шығармашылығының қалыптасуына жолды кең ашатын табиғи құбылыс.

Ойын барысында грамматикалық анықтамаларды, тілдік нормаларды игерту мүмкіндіктері мол болады. Адамның жас ерекшелігіне қарамай, яғни адам балалық шағынан бастап кәрілікке жеткенше ойын қажеттілігі жетелеп отырады. Ал жас баланың ой-өрісі ойын арқылы дамиды. Ойын барысында баланың адамгершілік қасиеттері, өмірге деген көзқарасы, қызығушылығы қалыптасады. Ойын арқылы сыныптағы нашар оқитын оқушыларды да сабаққа нәтижелі тартуға болады. Қазақ тілі сабақтарында рөлдік ойындардың маңызы зор. Ойын оқушылардың сол орындалатын іс-әрекеттер арқылы тіл үйренуге деген сенімін қалыптастырады.

Сабақтарда қолданатын ойын элементтері оқушылардың белсенділігін арттырып, оларды ынталандырады, теориялық білімдерін практикада қолдануға үйретеді. Кез келген ойын элементі сабақта екі түрлі мақсатқа бағытталады. Оның біріншісі – оқушының сабаққа қызығушылығын, ынтасын арттыру, тілін дамыту, екіншісі – оқушыларды тапқырлыққа баулып, зейініне, ойлау қабілетін арттыру.

Қорыта айтқанда, оқу белсенділігін арттыру үлкен ізденіс пен жаңашылдықты талап етеді. Оқушыны ынталандыру бағытында тынбай еңбек еткенде ғана жемісін көретініміз сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. Қоянбаев Ж.Б. Қоянбаев Р.М. Педагогика – Алматы, 2004.

2. Қойшыбаева А. Оқушылардың қызығушылығы мен белсенділігін қалыптастыру. /Қазақ тілі мен әдебиеті, №7. Б. 59-61.

3. Рамазанқызы Ә. Оқушылардың белсенділін арттырудың тиімді жолдары/ Қазақ тілі мен әдебиеті, № 3, 49-52 б.

4. Сабыров Т. Оқушының оқу белсенділігін арттыру жолдары. Алматы.: Мектеп, 1978.

5. С. Жәнібекова Оқушылардың ойлау белсенділігін дамыту.// Бастауыш мектеп. 1999. - № 7. - 13-15 б.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ЭФФЕКТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ: СТРУКТУРА, СТРАТЕГИЯ, ПЕРСОНАЛ

Гумарова Гульнар Урынбаевна

директор сменной (вечерней) общеобразовательной школы №44 г.Актобе

Согласно Закону Республики Казахстан «Об образовании» право на образование обеспечивается государством путем развития системы образования, совершенствования правовой основы ее функционирования и создания необходимых социально-экономических условий для получения образования в соответствии с Конституцией Республики Казахстан.

Необходимость совершенствования отечественного образования возрастает в связи с поставленной государством целью – войти в 30 развитых стран мира. Достижение намеченной цели невозможно без конкурентоспособного человеческого капитала и развитой научной инновационной системы. Несмотря на проводимые реформы, в системе образования существует немало проблем, решение которых требует незамедлительного участия всех ответственных и заинтересованных лиц. Одним из уровней образования, ответственным за формирование высокообразованной и духовно-нравственной личности, является школьное образование.

Школа – это многообразный живой организм, который немыслим без управления. Четкое определение функциональных обязанностей позволяет в полной мере отвечать за порученное дело.

Считаю, как «управленец» - в педагогическом коллективе необходима строгая согласованность действий всех членов педагогического коллектива. Педагогический коллектив должен выступать перед детским коллективом как нечто целое, недопустим разнобой в действиях руководителей, разное толкование тех или иных вопросов, разные требования к учителям.

Для руководителя школы характерно одно главное качество - ***умение организовать работу коллектива, организовать целостный педагогический процесс***. Во главе учителей должен стоять человек, который в состоянии сплотить вокруг себя коллектив единомышленников, основанный на сотрудничестве и взаимопонимании. Все усилия должны быть направлены на поддержание рабочего ритма в коллективе, создание положительного микроклимата, приятного и продуктивного взаимодействия сотрудников в школе.

Кроме того, руководитель должен уделять время для своего профессионального роста – заниматься самообразованием, принимать участие в вебинарах и семинарах, встречаться со специалистами, проходить курсы повышения квалификации.

Можно разработать ряд правил, которых надо придерживаться в своей работе:

1.Отсутствие в первой половине рабочего дня разборов различных конфликтных ситуаций, длительных бесед и разговоров “по душам” с подчиненными. Все попытки отвлечь от решения текущих заранее запланированных задач пресекаются вежливо, но решительно. Таким образом все учителя постепенно привыкнут к тому, что все беседы и разговоры проводятся в конце рабочего дня.

2. Все вопросы, касающиеся компетенции тех или иных сотрудников не решают в их отсутствии, т.к. в последствии придется затрачивать дополнительное время на перепоручение дел другим людям, передачу им нужной информации, их убеждение и т.д. Кроме того, принятие решений по вопросам, входящих в компетенцию отсутствующих сотрудников может отрицательно сказаться на их самостоятельности, инициативе, задеть самолюбие.

3.Максимально использовать в повседневной работе компьютер и другие средств передачи оперативной информации.

Основными приоритетами деятельности современной школы являются: формирование у школьников ключевых компетентностей; формирование физически здоровой личности, приобщение обучающихся к ведению здорового образа жизни; усиление воспитательного потенциала школы; укрепление материально-технической базы школы; повышение качества образования. Для достижения этих задач определяются различные этапы управленческой деятельности. Важную роль играют мониторинг, диагностика, коррекция. Одним из основных этапов педагогического мониторинга является анализ качества образования современных школьников по ступеням обучения, анализ уровня промежуточной и итоговой аттестации по предметам с целью выявления недостатков в работе педагогического коллектива.

Стратегическая задача – обеспечение современного качества образования на основе сохранения его фундаментальности и соответствия актуальным и перспективным потребностям личности, общества и государства. Это реализуется, созданием модели управления качеством образования в школе, включающей: внедрение в образовательный процесс современных, передовыхтехнологий; создание творческого, высокопрофессионального коллектива учителей, принимающих идеи управления качеством образования; сочетание администрирования, программно-

целевого управления с самоуправлением, элементами рефлексивного управления; эффективное использование и управления всеми видами ресурсов, включая кадровые, информационные, мотивационные, программно-методические, нормативно-правовые, организационные, материально-технические и финансовые.

В конкретных условиях администрация школы сможет найти и другие средства организации, способы повышения управляемости своей школы.

Управляемость школы предполагает:

1. Возможность и умение администрации школы достаточно быстро и периодично получать показатели, объективно характеризующие работу школы, дающие возможность своевременно обнаружить отклонение от принятых норм. Эта возможность может быть реализована через периодическую проверку знаний учащихся, уровня их воспитанности, через наблюдение уроков, внеучебных занятий, посредством графика успеваемости и т. п.

2. Возможность максимального использования этих показателей администрацией школы, своевременной их оценки (переработки) и принятия решений о возможном изменении режима работы. Это предполагает наличие у руководителя школы достаточно высокой педагогической квалификации, знания современных достижений педагогической науки и практики, а также требований окружающей жизни.

3. Достаточная деловая квалификация учительского коллектива, способность педагогов с учетом условий критически оценить и изменить содержание и методы своей работы. Это условие производное, так как восприимчивость педагогов к указаниям администрации пропорциональна ценности и объективной необходимости этих указаний и воспитывается стилем работы директора школы.

4. Способность школьного коллектива к самоорганизации, к самостоятельному урегулированию конфликтов, к устранению отрицательных отклонений в процессе работы без вмешательства администрации. Этот своеобразный автоматизм, очевидно, может быть достигнут лишь в результате длительного четкого управления школой со стороны директора.

Как было сказано выше, одним из важных условий повышения качества образования в современной школе является уровень профессиональной компетентности учителя, который должен находиться в постоянном и непрерывном развитии. Это может быть реализовано, если методическая работа обеспечивает целенаправленное, непрерывное, личностно-ориентированное повышение профессиональных компетентностей учителя и содействовать его переводу на саморегулируемый процесс. Целью деятельности учителей является

формирование свободной социально-компетентной творческой личности, способной к саморазвитию и самореализации с использованием системного личностно-ориентированного подхода к процессу обучения. Администрация школы должна создавать условия профессионального роста педагогических кадров, так как развитие школы невозможно без личностного и профессионального развития его персонала. Ни для кого не секрет, что в современном обществе изменился социальный состав родителей и контингент учащихся, изменился заказ родителей. При этом педагоги почувствовали необходимость в прохождении профессиональной переподготовки, овладении новыми педтехнологиями и информационными в том числе; изучении психологии, современных воспитательных программ; поиска новых форм работы с родителями; развития дополнительного образования, сохранения и укрепления здоровья детей. Но как показывает практика, достичь этого бывает достаточно сложно.

Пути решения данной проблемы в школах мы видим:

1. В овладении педагогами личностно-ориентированными технологиями, методом проектов через посещение курсов, через семинары, творческие отчеты, через участие в творческой деятельности по плану самообразования в соответствии с единой методической темой.

2. В изучении педагогами современных воспитательных программ через посещение курсов, семинаров, через участие в творческой деятельности.

3. В прохождении педагогами плановых курсов повышения квалификации и профессиональной переподготовки.

4. В создании условий для сохранения и укрепления здоровья детей, для этого продолжать работу по овладению здоровьесберегающими технологиями.

5. В развитии дополнительного образования через организацию новых курсов, кружков, через систему внеурочной деятельности, через элективные курсы.

6. В применении новых форм работы с родителями, в совершенствовании психолого-педагогического просвещения родителей и т.д.

Решение данных задач определяет требования к учебно-воспитательному процессу, в рамках которого осуществляется обучение и воспитание учащихся. Администрация школы проводит мониторинг, координирует и регулирует образовательно-воспитательный процесс и усилия учителей, обеспечивая их соответствующей информацией и создавая условия для эффективного обучения и воспитания учащихся и профессионального роста самого учителя.

В условиях происходящих преобразований характер процесса управления обучением, воспитанием и развитием личности стал

ориентироваться на конечные результаты, что предполагает поиск путей обновления принципов, методов, содержания управления.

Мы придерживаемся подхода, в котором управление школой рассматривается как взаимодействие администрации, трудового коллектива, учащихся, родителей, общественности, различных организаций и ведомств по реализации познавательных, воспитательных целей и целей развития учащихся на основе решения кадровых, материально-финансовых, организационных, педагогических и других задач. Решая эти задачи, по сути, мы создаем условия для организации учебно-воспитательного процесса. Решение каждой из перечисленных задач осуществляется на основе: анализа; принятия управленческого решения; целеполагания; планирования и прогнозирования; организации исполнения; контроля; руководства.

Учебно-воспитательный процесс не всегда осуществляется по заранее намеченному плану. Иногда возникают непредвиденные обстоятельства, и именно педагогический контроль позволяет своевременно устранить появляющиеся трудности в ходе учебно-воспитательной деятельности, выявить причины несвоевременного выполнения учебных и воспитательных программ.

Методы работы с коллективом:

1	Лояльность к человеческим ресурсам
2	Ответственность как обязательное условие успешного управления
3	Атмосфера, способствующая раскрытию способностей учителей.
4	Долевое участие каждого в общих результатах (участие в конкурсах различных уровней, подготовка учащихся к олимпиадам, ВОУДу, ЕНТ.)
5	Своевременная реакция на изменения во внешней среде (изучение и применение новых нормативных документов).
6	Методы работы с сотрудниками, направленные на создание у них чувства удовлетворенности от своей деятельности.
7	Честное отношение и доверие к людям.
8	Четкое представление о месте и роли своей школы в будущем.
9	Постоянное совершенствование качества личной работы

Великий Абай говорил: «Сила человека заключается в его разуме и знаниях». Слова мыслителя казахского народа остаются актуальными и в наши дни, когда в условиях расширения процессов глобализации, образование становится главным фактором развития общества. Эти тенденции глубже проникают в сферу казахстанского образования, ложатся в основу происходящих перемен.

Учебно-воспитательный процесс в школе подчинен главной национальной стратегии 12-летнего образования, провозгласившей воспитание и обучение компетентной личности, готовой к эффективному участию в жизни страны. Важное значение в обеспечении успешной деятельности педагогов имеет совершенствование системы управления, создание благоприятных условий для работы, повышение статуса педагогических работников.

Успех любой школы зависит от её сотрудников. Не случайно менеджмент - это, прежде всего, управление людьми.

Современное качество образовательных услуг зависит от профессионального опыта и организационных навыков руководящих кадров, умелого применения ими инновационных технологии. Мы в полной мере осознаем значимость возложенной на школу ответственности и стараемся улучшить уровень менеджмента в школе.

Обязательным условием менеджмента является успех.

Его источником могут служить:

- точная постановка цели в каждой ситуации.

-интеграция усилий к достижению цели.

- постоянный анализ ситуаций и проблем.

- использование критики как мотива развития, а не как оружия, от которого нужно защищаться.

Правила современного менеджмента

- Управленческая деятельность во многом зависит от организационных начал.

- Самый мудрый приказ будет фикцией, если не организовано его исполнение и контроль.

- Не бойтесь увидеть проблему, тогда и только тогда вы сможет ею управлять.

- Формула 6П - гласит: «Планированием предваряют правильные поступки и предотвращают плохие».

Мышление на далекую перспективу сопровождается высоким качеством принимаемых решений при достижении краткосрочных целей.

«Один в поле не воин»- народная пословица. Если руководитель будет делать все сам, то у него не останется время на более важную работу. Чем меньше практических операции руководитель оставит за собой, тем больше будет времени для осуществления руководства.

Как побудить учителя работать эффективнее?

Психологами доказано, что человек может лучше выполнить задание, если его будут поощрять и использовать метод положительного стимулирования.

Менеджеру:

- Важно создать благоприятную рабочую обстановку, что позволит учителю работать творчески.

- Дать почувствовать учителю себя в безопасности.

- Открыть каналы общения.

- Создать и поддержать атмосферу доверия и самоуважения.

- Совершенствовать самое гласное достояние – свой коллектив.

Крупные достижения как правило, немногочисленны и повторяются нечасто.

Работа учителя представляет собой серию каждодневных свершений, которые постепенно складываются в более крупные. Если мы будем ожидать момента для поощрения учителя, когда они достигнут незначительного успеха, ждать вероятно придется долго.

Поэтому важно поощрять учителя за небольшие успехи.

Мысли об управлении:

1	«Опека убивает инициативу. Если учитель должен выкладываться на 100%, у нужна свобода действий» Смарт Дж.
2	«Руководить – это значит не мешать хорошим людям работать» Петр Капица
3	«Не позволяя подчиненным участвовать в обсуждении, руководитель уменьшает производительность каждого из них. Тайна успеха- диалог» Смарт Дж.
4	«Наказания, достигаемые в припадке гнева, не достигают цели» Иммануил Кант
5	Я никогда не говорю: «Мне нужно, чтобы вы это сделали» Я говорю: «Мне интересно, сумеете ли вы это сделать» Генри Форд

Таким образом, управление развитием школы – это целенаправленный процесс, призванный обеспечить наращивание потенциала школы и повышение уровня его использования за счёт освоения определённых новшеств. Управление школой – научно обоснованные действия администрации и педагогов, направленные на рациональное использование времени и сил преподавателей и учащихся в учебно-воспитательном процессе с целью углубленного изучения учебных предметов, воспитания, подготовки к сознательному выбору профессии и всестороннего развития личности

Список литературы.

1.Кулжабаева Л.С.,кандидат психологических наук, доцент Бухарбаев Булат

Магистрант университета «Туран» г. Астана, Республика Казахстан

«Совершенствование системы школьного образования в Республике Казахстан»;

2.Семенов В.Д. Взаимодействие школы и социальной среды: Опыт исследования/ М., 2006;

3.Симонов В.П. Педагогический менеджмент: 50 НОУ-ХАУ в управлении педагогическими системами. М., 2005;

4. Ж.К. Буканова, Ж.К. Каримова, Г.Т. Ильясова, Б. Б. Масатова, и др. Астана: «Национальный доклад «Молодежь Казахстана - 2013». НИЦ «Молодежь», 2013;

5.По данным сайта /*www.kazinvestexpo.org/kz/publication/view/.*

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

САБАҚТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІКТЕРІН АРТТЫРУ

Темирова Жанар Кенжегалиевна

Ақтөбе қаласы №27 орта мектеп-лицейінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Егеменді еліміздің өсіп келе жатқан ұрпағын ойлы да іскер, өзіне - өзі сенімді, интеллектуалдық деңгейі биік азамат етіп тәрбиелеуде мектептің алатын орны ерекше. Бастауыш саты – білім, дағды, іскерліктің қалыптасуының бастамасы болып табылады. Біздің міндетіміз – жеке тұлғаны дамытып, білімге деген сенімін нығайту, оқуға қызығушылығын оятып, ынтасын арттыру. Жас ұрпақты жан - жақты жетілген, ақыл - парасатты, ой - өрісі биік, бәсекеге қабілетті азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың ең өзекті мәселесі.

«Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, ынтасын оятып, танымдық белсенділіктерін арттыра отырып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасау».

Әр сабағымды қызықты, өзгеше өткізу үшін, әр пән бойынша көптеген жұмыстар жасауға тура келеді.

Танымдық белсенділік дегеніміз – оқушының оқуға, білімге деген ынта - ықыласының, құштарлығының ерекше көрінісі. Мысалы: мұғалімнің баяндап тұрған материалын түсіну үшін, оқушының оны зейін қойып тыңдауы, алған білімін кеңейтіп толықтыру үшін, өздігінен кітап оқуы, бақылау, тәжірибе жасау, жазу, сызу сияқты жұмыстар істеуі керек. Өйткені өтілген материалды саналы қайталауда, жаңадан білім алуда, оның жолдары мен дағдыларына үйренуде белсенділіксіз мүмкін емес. Яғни оқушылардың белсенділігі ауызша, жазбаша жұмыстарда, бақылау эксперименттер жүргізу жұмыстарында, бір сөзбен айтқанда, оқу үрдісінің барлық кезеңінде қажет.

Ал, «таным – ойдың білмеуден білуге қарай дәл емес, білуден неғұрлым толық дәл білуге қарай ұмтылатын ой - өрісінің күрделі үрдісі».

Танымдық белсенділік көп түрлі тұлғалық қатынастардың қалыптасуымен тығыз байланысты. Танымдық әрекеттің белгілі бір ғылым саласымен таңдаулы қатынасы, танымдық әрекеті, оларға қатысу және қатысушылармен танымдық қарым - қатынасы маңызды келеді. Сонымен бірге, адамның барлық жоғарғы таным процестерінің өзінің даму деңгейінен белсендіруде танымдылық белсенділік тұлғаның шындықты қайта құру әрекеті нәтижесінде ұдайы ізденіске жетелейді. Баланың жеке тұлғасында танымдық белсенділігінің дамуы бес - алты жас аралығында қарқынды келеді. Бұл әсіресе баланы логикалық тапсырмаларды белсенді орындауы, жауап кілтін табуға ширақ келуі,

білуге деген ұмтылысы танымдық ойындар арқылы оқу әрекетінің міндеттерін шешуде айқын көрінеді.

Оқу үрдісінде оқушының белсенділігі, негізінен екі түрлі сипатта болады: сыртқы және ішкі белсенділік.

Сыртқы белсенділік дегеніміз – оқушы әрекетінің сыртқы көріністері (белсенді қимыл қозғалыстары, практикалық әрекеттері, мұғалімге зейін қойып қарауы, әрекеті т. б.) бірақ осы кезде ол басқа нәрсені ойлап отыруы да мүмкін. Оқушының ішкі белсенділігіне оның белсенді түрде ойлау әрекеті жатады. Оқушы белсенділігі қандай болғанда да ой дербестігіне сүйенеді. Оқыту үрдісінде оқушылардың белсенділігін дамытуды мақсат еткен мұғалім сабақтың барлық кезеңдерінде олардың ой дербестігін дамытуға тырысады. Оқушыларда жас ерекшеліктеріне және психикалық даму дәрежесіне қарай белсенділіктің бірнеше түрі қалыптасып дамиды: қимыл, сөйлеу, ойлау, таным, өзін-өзі тәрбиелеу, қызығушылық, шығармашылық т.б. белсенділіктер. Мұғалімнің шығармашылық ізденісінің ең бастысы – оқушының ойлау қабілетін дамыту және оқуға деген ынтасын қалыптастыру. Баланы бастауыш сыныптардан бастап шығармашылық ойлауға, қалыптан тыс шешімдер қабылдай алуға, практикалық әрекеттерге дайын болуға әкелудің жолдарын көрсету керек. Шығармашылық – бүкіл тіршіліктің көзі. Адам баласының сөйлей бастаған кезінен бастап, бүгінгі күнге дейін жеткен жетістіктері шығармашылықтың нәтижесі. Бұған бүкілхалықтық, жалпы және жеке адамның шығармашылығы арқылы келдік. Әр жаңа ұрпақ өзіне дейінгі ұрпақтың қол жеткен жетістіктерін меңгеріп қана қоймай, өз іс-әрекетінде сол жетістіктерді жаңа жағдайға бейімдей, жетілдіре отырып, барлық салада таңғажайып табыстарға қол жеткізеді. Оқу материалын терең меңгеруге тек оқушылармен жүргізетін жаттығу жұмыстарының нәтижесінде қол жеткізуге болады.

Сондықтан мұғалім оқушылардың танымдық қабілетін дамытуда мына қағидаларға сүйенеді:

1. Жаттығу жұмысы пәннің мәніне, тақырыпқа логикалық байланыста болуы керек.

2. Жаттығуларға сұрақтар жүйесі оқушылардың ойлау қабілетін дамытарлықтай болуы тиіс.

3. Жаттығу жұмысы сабақтың барлық кезінде болуы керек. Жаңа сабақты түсіндіруде, бекіту кезінде, білімді тексеруде, сондай - ақ қайталауда да қолданылады.

Қазіргі таңда білім саласының алдында дайын білімді, дағдыларды меңгеретін, қайталайтын ғана емес, шығармашылық бағытта жұмыс істейтін, тың жаңалықтар ашатын, біртума ойлау қабілетімен ерекшеленетін жеке тұлға қалыптастыру міндетінің тұрғаны баршамызға белгілі. Осы орайда, оқушылардың шығармашылық мүмкіндіктерін дамытудың маңызды мәселе екендігі туындайды.

Шығармашылық тапсырма кез - келген интерактивті әдістің мазмұны мен негізін құрайды. Оның айналасында жариялылық пен ізденімпаздықтың негізі пайда болады. Шығармашылық тапсырмалар оқу барысына үлкен мағына беріп, оқушыларды

ынталандырады. В.А.Сухомлинский: «Ойын кезінде балалар алдында әлем, дүние айқындалады, жеке тұлғаның шығармашылық қабілеті ашылады. Ойынсыз толық мәнді ақыл - ойдың дамуы болмайды, болуы мүмкін де емес» деген. Ойын - өз алдына оқыту үрдісі, жеткіншектерді еңбекке дайындаудың белсенді құралы. Ойын сабақтары түрлерін таңдап алу, оны жүргізу мұғалімнен үлкен шығармашылық ізденісті талап етеді.

Қоғамдағы өзгерістерге сәйкес оқушыларға бүгінгі таңда тиянақты білім беріп, танымдық қабілетін дамыту, танымдық белсенділігін арттыру үшін олардың әр пәнге қызығушылығын, өздігінен даму дағдыларын қалыптастыру, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеу–мектептің басты міндеті. Сабақ барысында оқушының бойында танымдық белсенділік пайда болса, сонда оқушыларда ақыл-ой қабілеттерінің мынандай элементтері дамиды: зеректік, зейіндік, байқағыштық, ойлау мен сөйлеу дербестігі, қызығушылығы т.б.

Танымдық іс - әрекет оқушылардың негізгі іс - әрекеті болып табылатын күрделі үрдіс бола отырып, ол оқушы міндеттерінің шешіліп, мақсаткерлік, мотив, танымдық ақпаратты қабылдаудан бастап, күрделі шығармашылық үрдістің қалыптасуымен аяқталатын түрлі сезімдік көріністермен т. б. сипатталады. Бұл қызыға оқыту мен тәрбиелеу нәтижесінде қалыптасады. Оны қалыптастырудың негізгі жағдайлары:

- оқытудың мазмұны, ғылым мен техниканың соңғы табыстары, бұрыннан білетін мағлұматтың жаңа қырынан ашылуы;

- оқушылардың таным әрекетін ұйымдастыру формалары, құралдарын және әдістерін жетілдіру.

Оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділігін және қызығушылығын арттыру үшін мұғалім келесі әдіс - тәсілдерді қолдануына болады.

Қорыта келгенде, келешек ұрпақтың рухани байлығы, мәдениеті, саналы ұлттық ойлау қабілеті мен біліміне, іскерлігіне байланысты. Осыған орай мектептегі оқу үдерісінде оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, дамыту болашақта білімді өз бетінше жинап алу қабілеттерін дамытуда жетекші рөл атқарады және пәндерді оқыту барысында көзделетін білімділік, дамытушылық, тәрбиелік міндеттерді жүзеге асыруда оқушылардың танымдық қызығушылығын дамыту және қалыптастыруда сабақта әртүрлі әдіс - тәсілдерді қолданудың тиімділігіне көз жеткізуге болады.

1. Оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтары артады.

2. Оқушылардың танымдық белсенділіктері дамиды.

3. Осы шығармашылық тапсырмаларды пәндерге бейімдеп қолданудан, оқушылардың пәнге деген қызығушылығы молаяды.

Ол үшін, жалықпай жаңа инновациялық технологияларды өз жұмысымызда пайдаланып, сонымен қатар оқушыларды мадақтап, ынталандырып отырған орынды.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Дамыта оқыту технологиялары Б.АТұрғынбаева «Алматы», 2012ж

2. Қазақ тілі мен әдебиеті, Алматы №10 2008ж

«MENTOR» ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫНАН «ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫНЫҢ

ТАЛАПТАР/ШАРТТАР

Авторлар қолжазбаларды мұқият тексеріп, түзетуі тиіс;

• автордың аты-жөнін (толық), ғылыми дәрежесін, атағын, қызметін, мекеменің толық атауын көрсету қажет;

• мақала авторының фотосуреті болуы шарт және өлшемі 3500*5500 пикселден (6х12 мм, 300 dpi кем емес) кем болмауы тиіс;

• мақалаға оның мәні мен идеясын айқындайтын сюжетті фотосуреттерді тіркеп жіберуге болады (сканирленген фотосуреттердің өлшемі 10х15 мм, 300 dpi кем емес);

• пайдаланған кестелер, диаграммалар, графиктерді, пайдаланылған бағдарламалардың (Word, Excel, PowerPoint және т.б.) бастапқы пішімінде материалға қоса тіркеу қажет;

• мақала көлемі атауы мен әдебиеттер тізімін қоскқанда 3 беттен аспауы қажет;

• мақаланы төмендегідей талаптарға сәйкес ресімдеу керек: Microsoft Word, кегль – 12 пункт, гарнитурасы - Times New Roman, парақ пішімі - А4, жиектері - 2 см, жоларалық интервал – жалаң, бірінші жол – 1, 25 см бос жер, азат жолға дейінгі және кейінгі интервал – 0 см;

ТРЕБОВАНИЯ/УСЛОВИЯ

Рукописи должны быть тщательно выверены и отредактированы авторами;

• необходимо указывать: фамилию, имя и отчество автора (полностью), учёную степень, звание, должность, полное название учреждения;

• фото автора статьи обязательно и должно иметь размеры не менее 3500*5500 пикселей (не менее 6х12 мм, 300 dpi), фото в статью не помещать;

• желательно сопроводить статью сюжетными фотографиями, которые будут отражать суть и идею статьи (размер отсканированных фото не менее 10х15 мм, 300 dpi);

• используемые таблицы, диаграммы, графики должны прилагаться к материалам в исходном формате используемых программ (Word, Excel, PowerPoint и др.);

• аннотация должна содержать только главную информацию статьи, не превышать объем 6 строк, выполняться на двух языках, отличающихся от языка статьи (пример: если статья написана на русском языке, то аннотация пишется на английском и казахском);

• максимальный объем статьи не более 3 страниц, включая название, список литературы;

• статью оформлять в соответствие с требованиями: Microsoft Word, кегль – 14 пунктов, гарнитура - Times New Roman, формат листа - А4, поля - 2 см, междустрочный интервал – одинарный, первая строка – отступ на 1, 25 см, интервал перед и после абзаца – 0 см;

Эл. почта: kalam2025@mail.ru